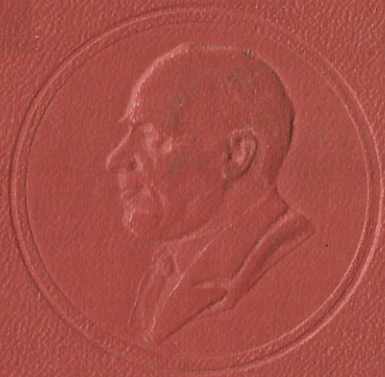

ОСТАТ
ВІШНЯ

6

821(477)'06

B-55

ВСТАП
ВИШНЯ

75 КОП.

ДЕРЖЛІТВИЦАВ
УКРАЇНИ

ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
„ДНІПРО”
Київ
1965

ОСТАП ВИШНЯ

ТВОРИ В СЕМИ ТОМАХ • 1963 — 1965 • ВИДАВНИЦТВО „ДНІПРО“

Том 1. Твори 1919—1924 років

Том 2. Твори 1924—1925 років

Том 3. Твори 1925—1926 років

Том 4. Твори 1926—1933 років

Том 5. Твори 1944—1946 років

Том 6. Твори 1947—1951 років

Том 7. Твори 1952—1956 років

ВОСТАП ВИШНЯ

ТОМ ШОСТИЙ

ФЕЙЛЕТНИ
ГУМОРЕСКИ
УСМІШКИ

П

1947—1951

У2
В55

Видання здійснюється за постановою
Ради Міністрів Української РСР

Редакційна колегія:
ДМИТРО БІЛОУС, АРСЕН ІШУК,
ФЕДІР МАКІВЧУК, СТЕПАН ОЛІЙНИК

Упорядкування та підготовка текстів
Ф. Ю. Маківчука та В. О. Губенко-Маслюченко

Редактор тома
Федір Маківчук

Примітки склав
Іван Дузь

КИЇВСЬКА КНИЖКОВА ДРУКАРНЯ № 4.

Рейлетони
Туморески
Уацїишки

1947 – 1951

І ЧОРТ ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ...

У НОВОРІЧНУ ніч зібралися біля верховної схрони всі отамани самостійної і ні від ко-го не залежної дірки на велику нараду.

На нараду прибули: Бандера, Мельник, Шмуляк, Мудрий, Левицький, Чуйко, Базяк та ще чоловіка зо три з державних самостійної дірки мужів.

Перед нарадою прийняли парад збройних дірч-стих сил.

Перед отаманом продефілювало аж одинадцять чоловіка немоторизованої піхоти, прогарцювали верхи на осикових кілках два чоловіка кавалерії, а ззаду йшов пушкар з бузиновою пукалкою — це самохідна артилерія.

Парад приймав сам Степан Бандера, а командував парадом сам Андрій Мельник.

Василь Шмуляк, як голова національного в дірці комітету, стояв і кивав головою:

— Так-так! Наша бере! З такими орлами та з такою технікою ми від Карпат аж до Дону всіх і вся повоюємо!

Після урочистого параду спустилися у верховну схрону на новорічну велику нараду.

Нарада мала бути програмова.

Треба було вирішити основне і найголовніше питання:

Кому в наступному році продаватися?

— Дозвольте слово щодо порядку денного! — прогугнявив Бандера.

— Прошу! — сказав голова.

— Маю додаток до порядку денного!

— Прошу!

Бандера одхаркався.

— Порядок денний, на мою думку, має бути такий:

перше — «Кому в наступному році продаватися?»; друге — «За скільки продаватися?»

— Хто з цього приводу хоче висловитися? — запитав голова.

— Я! — крикнув Андрій Мельник.

— Прошу!

— Я проти додатку до порядку денного. Не можемо ми тут визначати ціну. По-моєму — скільки дадуть.

Проголосували.

Другий пункт порядку денного відкинули. погодилися на тому, що продаватися за стільки, скільки дадуть.

Доповідав про те, кому в наступному році продаватися, Андрій Левицький, дуже в цій справі досвідчений, лис, що почав продаватися ще з часів лихого пам'яті Центральної ради... І кому тільки він у своєму житті не продавався!

Доповідь він виклав в історичному аспекті.

— Панове! — почав він. — Продаватися — це справа для нас не нова. Продавалися ми і німцям ще Вільгельмовим, і Келерові, і Скоропадському, і Краснову, і Денікіну, і Врангелю, і Геллеру, і Пілсудському, і французам в Одесі, і румунам, і туркам, і японцям «Зелений клин» продавали, і мадьярам, і гітлеро-гестапівцям; тепер оце новим панам за долари продалися. У мене просто голова тріскає, кому ми ще не продавалися!

— Як кому? — крикнув Бандера.

— Ну, а кому? — спитав Левицький.

— Готтентотам! Ось кому!

— Готтентотам? Так готтентоти далеко! Аж на півдні Африки!

— Аби гроші! То нічого, що далеко! — буркнув Бандера.

— Готтентоти — бідні! Що вони можуть дати? — встряв у суперечку Шмуляк.

Продаватися готтентотам не погодилися.

— Ну, тоді тільки чортові! — махнув рукою Левицький.

Ухвалили продатися чортові.

Треба не забувати, що дія відбувалася в англо-американській окупаційній зоні, а там чорти єсть.

Послали делегацію до Вельзевула, найголовнішого чорта.

Вельзевул якраз ратиці чистив, у новорічний похід збирався.

Чортеня-джура доповіло Вельзевулові:

— Делегація з самостійної дірки до вас прийшла продаватися!

— Оце оті запроданці, зрадники, шахраї, гестапівці, що ото торгують Україною та чоботи всім, хто п'ятаки дає, лижуть? — спитав з обуренням Вельзевул.

— Ага! — каже чортеня-джура.

— Гони їх, мерзотників, у три потилиці. Щоб і духу їхнього тут не було! Я не гестапівець. Я — чесний чорт! Та мені на них плюнути противно! Гони!

Вигнав чорт делегацію.

...Верховні правителі самостійної дірки вирішили і в наступному році, коли пощастить врятуватися від шибениці, лизати чоботи тому пану-хазяїнові, який більше заплатить.

УССУРІЙСЬКІ КОРОПИ

РАДЯНСЬКИЙ уряд ухвалив розгорнути кооперативну торгівлю. Наші кооператори, само собою розуміється, знають, що це значить, бо на те вони й кооператори.

От вони й нам розповіли, що для того, щоб торгівлю розгорнути, треба мати те, чим торгувати.

А для того, щоб мати крам, треба його, як по-вченому говорити, заготовити.

А що треба для того, щоб крам заготовити?

Перше — це парада.

Друге — це резолюція тієї наради.

Третє — це командирувати заготовачів на периферію.

От одна дуже поважна кооперативна організація, — будемо ми її називати «Спілка», — вирішила заготовити коропа. Звичайного собі коропа, дуже симпатичну рибу, що прекрасно плодиться в наших колгоспних і радгоспних ставках, чудесно себе в них почуває і росте казково.

Довго радилася «Спілка», де саме їй треба заготовити коропа.

Одна сумирна людина, що приїхала до «Спілки» з району, проказала:

— А мені можна висловитися?

— Прощу! — одказав голова «Спілки».

— Де ж коропа заготовляють? Та хоча б і в нас, на Тарашанщині. Є в нас ставки, а в тих ставках короп собі плаває. Дзеркальний! Та хіба тільки в нас! Та скрізь по Україні є ставки і є короп! Там його й заготовляють!

Після цієї сумирної людини виступив начальник постаначання й категорично запротестував:

— У себе заготовлять?! Що ж це за заготовля?! Це

вроді того, що пішов до себе в город та й наловив коропів у копанці?! Хіба це заготовля? Кустарщина, а не заготовля! Ні тобі телеграм, ні тобі вагонів, ні тобі командировок, ні тобі добових. Розгортать так розгортать! Я маю відомості, що найбільше коропів в Уссурійському краї! А уссурійські коропаи найкращі в світі! А потім подекують, що непогані коропаи в Кіровську, це на Кольському півострові, де апатити добувають! Там коропаи, кажуть, морожені плавають! Ви, товариші, тільки подумайте, яка буде економія — не треба лідників, не треба криги, щоб улітку коропа заморозувати!

Ухвалили послати одну бригаду заготовачів в Уссурійський край, а другу на Кольський півострів.

Поїхали заготовачі.

За місяць «Спілка» одержала телеграму з Кіровська:

«Коропів не видно тчк Шукали не знайшли тчк Пропонують апатити й лід морозити рибу тчк Чекаємо вказівок».

А ще через тиждень прилетіла «молнія» з Благовещенська:

«Коропів нема тчк Єсть уссурійські тигри тчк Шліть вагони дротовими клітками тчк Кусаються тчк».

* *

*

Коропаи собі в колгоспних та радгоспних ставках ростуть, а заготовачі шукають їх і на Амурі, і на березі Полярного моря, і на острові Рудольфа.

МАНДАТАРІЙ

У ПИЙМАВ кіт мишу.

Сів на неї, придавив лапою.

Миша жалібно пищить, але ще жива.

Кота спитали:

— Що ти, коте, робиш?

— А я мишу захищаю,— відповідає

кіт.— Щоб ніхто її, бідну мишку, не з'їв.

— Іч, який добрий!

— Бо я,— каже кіт,— не простий кіт, а я кіт-мандатарій!

— А що ж воно за штука така — мандатарій?

— Бо я мишею керую по мандату, що його мені дала Ліга націй!

— А чого ж миша пищить?

— А пищить вона з радощів, що в неї такий сильний оборонець є!

— А-а-а!

— А звать мене Сметс! — кинув гордовито кіт.

— Який Сметс?

— Фельдмаршал Сметс!

— Так фельдмаршал Сметс — це ж прем'єр-міністр Південно-Африканського Союзу, домініону Великобританії!

— Це неважно, — нявкнув кіт. — Фельдмаршал Сметс — мандатарій, і я — мандатарій. У фельдмаршала Сметса підмандатна країна — Південно-Західна Африка, а в мене під мандатом — миша!

— Он який ви, кіт-мандатарій! А ми й не знали! Не кіт, а цілий фельдмаршал!

— А ви думали?!

А миша як запищить.

Прибігли сусіди.

— Що за крик? — питають.

— Хіба не знаєте? Мандатарій-кіт дискримінує підмандатну мишу! Як фельдмаршал Сметс!

БРЕХНЕЮ СВІТ ПРОЙДЕШ, ТА НАЗАД НЕ ВЕРНЕШСЯ

I

АВНЕНЬКО вже я народився на світ.

І з того часу все живу, живу та ще раз живу.

Ходжу, дихаю, дивлюсь, слухаю, їм, чхаю,— взагалі все те роблю, що роблять усі живі люди.

Зустрічаюсь із знайомими, з товаришами, з друзями, і всі вони при зустрічі мене запитують:

— Живенькі-здоровенькі?

— Та нічого,— кажу,— хвалити долю! Все гаразд! Дихаю, працюю, кахикаю! Як вас бог боронить?

— Спасибі! Підскакуємо!

— Ну, підскакуйте,— кажу,— на здоров'я!

І так увесь час мого такого собі нормального життя.

І ніколи мені не спало на думку при зустрічі з друзями на запитання про моє здоров'я: «Як живете, мовляв, поживаєте?» — відповідати: «Спасибі! Хвалити бога, я вже вмер!»

— Як умер?

— А так: узяв та й умер! На манір тої пісні:

Ой мій милий умер, умер,
А в коморі дуду запер...

— Та як же ж так — умер?! Ви ж живий!

— По-вашому, живий, а насправді мертвий!

— Та як же ж так — мертвий?! Ви ж стоїте, балакаєте, дихаєте, і цигарка в руках!

— Е! Це по-вашому так: і стою, і балакаю, і дихаю, і цигарка в руках, а насправді я дуже вже мертвий, остаточно покійник, у труну покладений, землею припе-

чатаний! Лежу собі, й те зі мною робиться, що взагалі робиться з покійником!

— Ви жартуете!

— Добрі мені,— кажу,— жарти, коли сам про себе оце некролога читав!

— Де?! Якого некролога?!

— Де? Ось де! Ось вам газета «Українське слово». Читайте!

Та й показав я друзям газету, де було видруковано мого некролога.

Читав я його, читали мої друзі...

Та так же ж жалібно написано, та такий же ж я там хороший, та такий то ж я в тому некролозі нещасний, та так же ж мене більшовики мучили, вже мучили, поневірялись із мене, поневірялись, що, ясна річ, не міг я тих тортурів витримати, тяжко зітхнув, підкотив під лоба очі, засовав правою ногою — і помер...

І ніколи, мабуть, веселіше мені в житті не було, як тоді, коли я читав про свою смерть.

Сміялися ми з друзями, аж на кольки нас брало. І все друзі в мене допитувалися:

— Ну, як воно там, на тому світі?

— Та нічого! — кажу. — Дуже добре. Волошки, вишні та любисток ростуть. Хрущі над вишнями гудуть. Завідує тим світом гетьман Скоропадський, а Петлюра за коменданта править. А сала та ковбас повнісінькі кризь липівки! Отакий там той світ...

Так ото ми з друзями весело зустріли «певну» звістку про мою смерть!

Та хіба тільки в одному «Українському слові» писалося про мою смерть, заподіяну мені більшовиками?!

Хіба я не читав про це і в «Краківських вістях», — була така жалюгідна газетка, що виходила на гестапівські гроші в Кракові, коли там ще хазяйнували фашисти?!

Та й по інших шматтях паперу, що іменували себе українськими газетами...

А ви гадаєте, що я тільки сам такий покійник?!

Хіба мало ходить людей тепер оце по радянській українській землі, — ходить, працює, сміється, — що їх українсько-німецькі посіпаки занесли до мартирологу й правлять по них панахиди...

Он які, мовляв, звірі більшовики! Бачите?! Чує-

те?! Це, сказати, приклад із мого власного життя про те, як нахабно брешуть, як затуманюють очі, задурюють голови легковірним землякам, залякують їх українські хтобільшедасть-націоналісти, щоб і далі творити своє кайнове діло, спираючись, мовляв, на «маси», вижебракувати «шмат гнилої ковбаси» у своїх теперішніх хазяїв.

Така їхня «правда».

II

Давайте ми з вами озирнемося трішки назад...

Давайте пригадаємо, чим найголовніше оперували всі націоналістичні проводирі за час, починаючи з 1917 року.

Центральна рада...

Виголошувала «універсали» про «самостійну Україну», а насправді продала Україну німцям!

Запроданство й брехня!

Гетьман Скоропадський...

Проголосив Українську державу, а сам сидів під охороною німецького фельдмаршала Ейхгорна.

Запроданство й брехня!

Петлюра...

До того вже був самостійник, до того вже будував «самостійну» й ні від кого «не залежну» державу, що самостійнішої й незалежнішої вигадати не можна!

А насправді продав Україну Пілсудському та польським магнатам і привів на Україну князів Радзівіллів, графів Браніцьких та Потоцьких під охороною польсько-шляхетської армії маршала Пілсудського.

Запроданство й брехня!

А хіба ми не знаємо, як продавалися різні отамани й отаманенята царським генералам Краснову, Денікіну, Врангелю, Колчаку?!

Кому тільки вони не продавалися за п'ятака самі й не продавали многострадницьку Україну?!

І всі вони кричали:

— Будуємо самостійну, ні від кого не залежну Україну!

Тільки запроданство, і тільки брехня!

Втришия викинув український народ, за допомогою великого російського народу, всіх самостійницько-незалежницьких гетьманів та гетьманенят, отаманів та отаманенят і почав будувати Радянську Україну.

Ой леле-леле, чого тільки не чували ми тут, нове, справді народне життя будуючи, від різних панських посіпак, що залишилися, причаївшись на Україні, та проливали сльози за гетьманенятами та отаманенятами, від глитаїв-куркулів та підкуркульників...

Як ухвалив український народ по-новому життя перебудувати, по-соціалістичному, організовуючи спільні артільні господарства — колгоспи, — чого тільки не вигадували вороги українського народу?

— У колгосп записалися?

— Атож! Записався!

— Та крий вас мати божа!

— А чого?

— Та ж збави вас, господи, і помилуй! Та щоб ото я на спільному ліжкові спав? Та щоб ото я спільною ковдрою вкривався?! Та щоб ото моїх діточок, бідненьких, маленьких немовляточок, од рідної матері відділяли та в дитячий пастівник залучали?! Та боже ж мій, боже ж мій! Та не приведи, цариця небесная! І що ви собі думаєте, і що ви собі гадаєте?! Та схаменіться, куме, схаменіться!

І котяться по щоках у його крокодилячі сльози за бідними дітками-немовлятками, а насправді бачить він за тими дітками триста десятин чорноземлі, що на них він «кахикав» до революції, бачить повні засіки золотої пшениці, бачить «і ставок, і млинок, і вишневенький садок», коні як змії, воли круторогі та згорблені спина вічно спітнілих та виснажених наймитів!

Брехня! Тільки брехня та наклепи!

Не повірив український народ крокодилячим сльозам!

І зарясніли на вільній українській радянській землі колгоспи...

Забуяли великі соціалістичні хліборобські господарства...

Без поміщика, без пана, без глитає-куркуля.

Остап Вишня на ставку в Голосієві. Фото 1950 р.

Та не самими вишневими садками та ставками й безкраїми ланами пшениці золотої забуяла Радянська Соціалістична Україна...

Задиміли на ній заводські димарі, покотився дровами електричний струм від потужних електростанцій, вкрили Донбас — всесоюзну кочегарку — глибокі, побудовані за останнім словом техніки, шахти, перетяв Дніпро-Славуту біля Запоріжжя знаменитий Дніпрельстан, поширились кар'єри й рудні Криворізького залізрудного басейну, поглибились нікопольські марганцеві видобутки...

Вугілля, залізо, сталь, алюміній, чавун, марганець...

Із відсталої сільськогосподарської країни Україна перероджується на велику індустриальну країну...

Академія наук, університети, індустриальні й сільськогосподарські інститути, технікуми, школи...

Лікарні, клініки, поліклініки, курорти, санаторії, будинки відпочинку...

І все це за три п'ятилітки...

А там, за кордоном, за гестапівську та за польсько-шляхетську спину сховавшись, оунівські посіпаки пінять:

— Нема України! Нема! Там пустеля, і народ вигибає!

Брехня! Тільки — брехня! А що, крім брехні, вони мають?!

V

Велика Вітчизняна війна...

Руйнують фашистські загарбники Радянську Україну.

Крові й життя не шкодує український народ і за допомогою всіх народів Радянського Союзу захищає свою Батьківщину...

А що роблять націоналістичні посіпаки — бандери, мельники, мудрі, левицькі, базяки, донцови, шмуляки, чуйки та інші, до них подібні?

Ну, що вони можуть робити, крім запроданства й зради?

Вони працюють в гестапо, вони організують дивізію СС «Галичина», вони шпигуни, кати свого народу.

Вони з німецьких автоматів і кулеметів стріляють в українських солдатів, вони розстрілюють старих дідів і бабусь, матерів і малих дітей!

І в той же час кричать:

— Ми самостійну Україну будемо!

Кати й брехуни!

Розгромила Радянська Армія німецьких фашистів, звільнила Радянську Україну, визволила поневолені народи з-під фашистського чобота.

Возз'єдналися всі українські землі в єдину велику соборну Радянську Соціалістичну Україну...

Здійснилася віковична мрія українського народу...

VI

І от, маєте, засамостійничались і незалежничались.

Обдурених, заляканих людей запроторили в концентраційні табори по різних окупаційних зонах, де й будують «самостійну українську державу».

І коли радянська влада пропонує обріданому, затуманеному людові повертатися на Батьківщину відбудувати зруйноване фашистськими загарбниками господарство, вони з піною в пельках істерично галасують:

— Не їдьте! Не повертайтеся! Більшовики відразу вас усіх до стінки! А як не до стінки, то в Сибір, на Сахалін, за полярне коло!

На панські п'ятаки, за панську ласку лакеї залякують, б'ють, знущаються з тих, хто зрозумів, куди його завели і що з ним зробили панські посіпаки.

— Дітей ваших різатимуть! Не їдьте!

А що вони можуть іще сказати?!

Вони ще й не те казатимуть, щоб за всяку ціну зберегти видимість, що за ними йде розташована за колючим дротом «маса».

— Дітей ваших з цибулею більшовики смажитимуть!

І це казатимуть.

Чули ми все це!

А Радянська возз'єднана Україна відбудовується, загоєє страшні рани, фашистами заподіяні, і ось-ось

уже, велична й могутня, в дружній сім'ї братніх радянських республік розквітне, як рожа пишна.

Вже лунають на Радянській Україні веселі пісні щасливого, вільного народу.

І кожного, хто повернеться на Батьківщину з наміром чесно працювати, простить вона, як мати прощає блудного сина, що визнав свою помилку, свою провину перед нею.

А панським посіпакам, запроданцям і зрадникам, ніколи не бачити батьківщини!

Їхня-бо батьківщина — то лакейські передпокої в панських палацах!

Там вони житимуть аж до осикового кілка на їхніх ганебних могилах!

«ЧУДИЛО»

В ОДНІЙ радянській установі працювала собі людина.

Хороша радянська людина, сумлінна й чесна, працювала добре на посаді заввідділу, і все в його відділі йшло так, як і належить бути в добрій радянській установі, де й кадри підбрано як слід, і роботу розподілено як слід...

Одне слово, все було добре та гаразд.

А очолювала ту радянську установу людина трішки іншого, сказати би, характеру: трішечки чванлива, трішки задавакувата, трохи задерикувата й криклива.

І все, може, було б і нічого, так вона,— та людина, що установу очолювала,— і справи своєї не знала.

Ясно, що вийшло: установа плану не викопала, людину, що її очолювала, з роботи зняли.

Буває...

А як людину з якоїсь посади знімають, то на її місце іншу призначають.

Так було й тут.

От прикликали до вищої установи отого вищезваного заввідділу та й кажуть йому:

— Іване Федоровичу! А ми хочемо вас призначити на посаду керівника установи! Як ви на це?

Іван Федорович подякував за довір'я до нього та й каже:

— А чи справлюсь я з такою відповідальною роботою? Чи не зарано мені йти на таку роботу, бо людина я ще молода і не дуже в цій роботі досвідчена!

— Та ви ж,— кажуть йому,— блискуче ведете свій відділ!

— Дякую за оцінку, та відділ — це не вся установа! Роботу відділу я знаю, вивчив її і працюю, як ви каже-

те, непогано! Боюсь я, товариші, щоб не вийшло конфузу, хай би я ще кілька часу завідував відділом та приглядався й вивчав роботу всієї установи... А тоді, може, з вашою допомогою й узявся очолювати.

— А ви подумайте! — сказали Іванові Федоровичу.

— Добре, я подумаю...

Думав, думав Іван Федорович та й вирішив порадитися з керівником відділу постачання — з дуже рвучкою людиною, що в його роботі «все горить»... І сам він задоволений, й установа задоволена, й усі на світі задоволені.

— Порадьте,— звернувся Іван Федорович до нього,— що його робити? Хотять мене призначити керівником нашої установи. А я вагаюсь, боюсь, що не впраюся з роботою!

Керівник відділу постачання підскочив, та до Івана Федоровича, та йому руку тисне, та сідати запрошує:

— Сідайте, сідайте, голубе! Сідайте. Ну, чого ви стоїте? Сідайте!

Іван Федорович сів.

— Ну, яка ж буде порада з вашого боку? — питає Іван Федорович у керівника відділу постачання.

А той весело запитує:

— Вагаєтесь?

— Вагаюсь!

— А чому?

— Робота ж серйозна, а я ще мало з нею обізнаний!

Начальник ще веселіше зареготався:

— От чудило! У вас простого арифметичного розрахунку чортма, шановний Іване Федоровичу!

— Якого розрахунку?

— А такого! Вас призначають. Справи йдуть кепсько. Але ви сидите на відповідальній посаді, і до вас придивляються, як до новака. Це вам мінімум один рік. Далі у вас справи, припустимо, не поліпшуються, всі вивчають та аналізують, в чім справа, чому саме не йде як слід робота. Це вам забезпечено другий рік. Третій рік теж забезпечений, доки вас знімуть і знайдуть нового начальника! Ще раз кажу: чудило, у вас забезпечено три роки відповідальної роботи! А ви вагаєтесь! Тричі чудило!

Іван Федорович хотів ударити постачальника чорнильним прибором із пластмаси, але пожалів прибору,

повернувся, вийшов із кабінету й промовив якесь слово, але всього слова ніхто не почув, а почули тільки першу літеру «ссс...».

* *
*

Ми не знаємо, чи погодився Іван Федорович очолити установу, але сміливо можемо сказати, що з нього буде хороший керівник.

ДІДІВ ПРОГНОЗ

БУЛО це надвечір у суботу, під неділю, а може, в п'ятницю надвечір, під суботу,— це не так-то уже дуже й важливо. Головне — було це ще взимку.

Снігу вже напало чимало, а сніг усе іде собі та й іде.

Голова правління одного колгоспу, Махтей Федотович, наказав сторожеві:

— А поклич-но мені діда Тимоша!

— Якого,— питає сторож,— вам покликати діда Тимоша? У нас є два діди, і обидва Тимоші.

— Глухого.

— Так вони ж у нас обидва глухі!

— Хіба і другий вже оглух?

— Оглух! Ще влітку, як ото буря була. Як ото страшенно гримнуло,— вони й оглухли.

— А я й не знав! — каже голова.— Ти мені того поклич, що вже давно не чує.

— Так, мабуть, з печі не стягну. Вони ж із печі не злазять!

— А ти не тягни, а ладиком його, ладиком! Голова, мовляв, правління просять, щоб до правління прийшли. Діло, мовляв, важливе є.

Пішов сторож кликати діда Тимоша до голови правління.

У дідовій Тимошевій хаті сторож застав самого тільки діда, на печі, звичайно.

— Здорові були, діду!

— Га? — питає дід Тиміш.

— Здоровенькі, кажу, були, діду! — з усієї сили гукнув сторож.

— Ага! — відповів дід Тиміш.

— Голова правління, Махтей Федотович, просить, щоб до правління прийшли! — гукнув сторож.

— Що каєте? — питає дід Тиміш.

— Голова правління просить! Голова! — аж посинів сторож од крику.

— Голова, каєте? — перепитує дід Тиміш.

— Еге! Голова!

— Голова, каєте?! Ні! Голова не болить. Ноги гудуть. Та поперека на кольки бере. А голова — ні! Голова в мене — ого-го!

Довгенько довелся сторожеві розмовляти з дідом Тимошем, доки дід Тиміш зрозумів, чого від нього хочуть.

Зліз кінець кінцем дід Тиміш із печі, одягнув на себе все те, що взимку дідові одягати треба, узяв патерицю і вийшов із хати.

— Що воно ото таке біле скрізь? — питає дід у сторожа.

— Сніг, діду!

— Га? А по-моєму — сніг. Коли ж це його стільки насипало? Я як на покрову на призьбі сидів, так іще його не було!

— Правда ваша, діду, на покрову ще не було! — ствердив сторож.

— Е, ти мені не говори! А я кажу, що не було! Не було, не було! Я все пам'ятаю! Щоб я та не пам'ятав! Ого-го!

Голова правління Махтей Федотович дуже привітно зустрів діда Тимоша.

— Драстуйте, діду! Сідайте! Давненько щось до нас не заходили.

— Що каєте? — перепитав дід Тиміш.

— Не заходили, кажу, давненько!

— Онуки, каєте, дрібненькі? Повиростали вже, всі вже повиростали!

Помовчали...

— Діду! — звернувся до діда Тимоша Махтей Федотович. — Чималенько ви вже на світі прожили. Як по-вашому, коли отак багато снігу нападало, на врожай це чи не на врожай?

— Га? — на це йому дід Тиміш.

— На врожай чи не на врожай, коли снігу багато? Снігу! Снігу! — кричить дідові в вухо Махтей Федотович. — Снігу!

— Снігу, каєте?

— Еге ж! Снігу!

— Снігу, каєте? На покрову не було. Що не було, то не було!

— Ні, дідусю, я не про те. Як снігу багато, так чи буде врожай, чи неврожай?

— Га? — дід Тиміш ізнову.

Нарешті Махтей Федотович за допомогою всіх присутніх у правлінні розтлумачив дідові, що од нього треба.

— Ага! То ви б так і казали! — кивнув головою дід Тиміш.

— Ну, то як по-вашому, дідусю?

— Це на врожай! На врожай, на врожай! Бо я пам'ятаю, ще як покійний батько повернувся додому з-під генерала Скобелева, так такого снігу було! Ой снігу ж було! Ой снігу було! Вийдеш було, звиняйте, з хати, так двері не відчиняються, хоч плач. Так ото снігом привалило! Собака був у нас, Сірко, дуже злий був собака,— таких тепер собак нема,— на цепу сидів... Так покійний батько його біля бовдура прип'яли, щоб у снігу не потонув! Так, пам'ятаю, того літа такі кавуни вродили, ох, і кавуни! Таких тепер кавунів нема. Найменший — як підситок! Ще й ножиком до нього не доторкнешся, а він тільки — реп! І як жар! Відтоді і батько покійний запримітили та й мені наказали не забувати, що як багато снігу, то то вже обов'язково на врожай!

— Ну, спасибі вам, дідусю, за пораду! Велике спасибі! Стомилися, мабуть? Ну, ідіть з богом!

— Як каєте?

— Спасибі, кажу! Ідіть, кажу, з богом.

— Ага-га! Піду! Де боком, а де й просто пройду! Бувайте!

За кілька днів Махтей Федотович скликав засідання правління разом з колгоспним активом.

Обговорювали план підготовки до весни, до весняної сівби.

Довго говорили, а наприкінці засідання Махтей Федотович і заявив:

— Та чого нам дуже хвилюватися! Дід Тиміш ясно сказав, що коли снігу багато, то це не інакше, як на врожай. Раз сніг є, значить — вискочимо.

Ми Махтеєві Федотовичу от що скажемо:

— Махтею Федотовичу! Передайте дідові Тимошеві наш низенький уклін за його довге трудове життя! Дбайте, щоб дідові Тимошеві на печі тепло було. І не примушуйте його без потреби злазити з печі. На прикмети іноді зважати треба. Але найкраща наша радянська прикмета — справжня боротьба за врожай. Для цього треба сівбу вчасно і добре провести. Для цього треба... Але про все це якнайкраще дізнаєтесь з постанови партії про піднесення сільського господарства. Ось на цю постанову і зважайте. Зважайте і виконуйте її. Тоді напевно «вискочите»!

РОДИ, ЗЕМЛЕ, ЖИТО, ПШЕНИЦЮ...

ОДНОМУ районі минулого року виростили непоганий урожай.

Попрацювали колгоспники добре, потрудились, агрономи свого знання додали — і перемогли посуху.

І так-таки з честю закінчив район сільськогосподарський рік: і з державою розрахувався, і насіння засипав, та й колгоспники книші їдять.

На районній нараді передовиків сільського господарства було весело й бадьоро.

Заврайвідділу сільського господарства, підводячи в своїй промові підсумки господарювання за минулий рік, наприкінці сказав:

— Молодці! Попрацювали як слід! Щоб і далі нам і хліб родився, і скот плодився!

Пролунало «ура», аж шибки забряжчали.

Потім підписували угоди на соціалістичне змагання між колгоспами, бригадами, ланками...

І дали один одному слово, що в наступному році урожай виростять такий, щоб вийти на перше в республіці місце.

Після настала тиша.

Знову підвівся заврайвідділу сільського господарства і промовив:

— Одне в нас, дорогі товариші, погано!

— А що таке? — запитав директор МТС.

— Рекордів у нас нема! Все в нас добре, в середньому добрий ми дали врожай, а рекордів нема! А от у Криничанському районі є рекорд урожаю буряків — тисяча сорок один центнер з гектара, і озимої пшениці — тридцять вісім центнерів, і рекордистка корова, що дала за період лактації дев'ять тисяч літрів молока, і вулик — на дванадцять пудів меду! Про них і в газетах пишуть, і на обласних нарадах говорять! Ми,

правда, теж дістали подяку за хороший урожай, та, проте, ні фото наших по газетах немає, ні статей, ні віршів! Сумнувати! Чи не послати нам до Криничанського району делегацію, щоб подивитися, як воно там ведеться, що ото такі рекордні врожаї ростуть? Га? Щоб навчитися! Може ж, і ми до рекордів дійдемо, може ж, і про нас слава по всій республіці лунатиме, може ж, і про нас вірші та портрети по газетах друкуватимуть? Як ви, дорогі товариші, гадаєте? Га?

Ухвалили відрядити до Криничанського району делегацію.

Обрали трьох чоловік: директора МТС, колгоспного бригадира і Василю Гнатівну Польову — голову колгоспу «Нове життя».

А треба вам знати, що з усіх членів цієї делегації найенергійніша й найзавзятіша була Василю Гнатівна.

Вона хоч і молода ще літами була, та колгосп у неї був як лялька, і хазяйство вела так, що навіть старі, досвідчені колгоспники головами кивали.

— І де воно в нас узялося? Дивись — росло, росло й отаке вирросло! Герой-молодиця! І поспівати, й потанцювати, а як до діла — міністр, та й годі!

Поїхала, значить, делегація до Криничанського району.

Приїхала.

Ну, як водиться: драстуйте, вітаємо, бажаємо і т. д. і т. ін.

А потім уже й до діла:

— Повчитися, мовляв, приїхали! Як ото воно у вас так виходить, що такі рекордні врожаї буряків і пшениці, і молока корова дає аж дев'ять тисяч літрів за лактацію, і меду аж дванадцять пудів з вулика! Навчіть і нас, будьте такі ласкаві! Бо в нас урожай, сказати, непоганий, а до таких рекордів не доскочили! Повчитись приїхали!

Зав Криничанського райвідділу сільського господарства і каже:

— З охотою, дорогі товариші, досвідом поділимось! Навчимо! Як хочете дізнатися про рекорд урожаю буряків, так ви в колгосп «Хлібороб» поїдьте, це в селі Низенькому, а як про пшеницю, то заверніть в артіль «Червона зоря», в селі Височенькому, рекордистка ко-

рова та бджоли в колгоспі «Ясна путь», у селі Кучерявому! Поїдете, подивитесь, побачите та й у себе таке застосуєте! І у вас будуть рекордні врожаї! Не святі горшки ліплять!

Поїхала делегація одразу до колгоспу «Хлібороб», у село Низеньке.

Зустріли їх хлібороби привітно, голова колгоспу привітальну промову виголосив.

— Вітаємо, мовляв, і з радістю досвідом поділи- мось.— І розповів їм, як вони досягли нечуваного вро- жаю буряків: тисяча сорок один центнер з гектара!

Тут, розуміється, і глибока оранка, і угноєння, і добриво, і снігозатримання, і просапка, і прополка, і проривка, і шаровка, і кури на плантації довгоноси- ка нищили. Одне слово, все, чого вчить агрономічна наука...

— Робіть,— говорить,— і ви так, то й матимете ре- кордний урожай!

— А дозвольте вас запитати,— говорить Василина Гнатівна,— на скількох гектарах у вас такий урожай виріс?

— На двох! — відповідає голова.

— А всього скільки ви буряків сіяли?

— Сто чотири!

— А з решти гектарів по скільки центнерів нако- пали?

Голова якось так ніби зніяковів:

— По тридцять! — каже.

— Була там також і глибока оранка, і добриво, і кури і т. д.? — питає Василина Гнатівна.

— Та, знаєте, невправка, та, знаєте, воно той...

— Угу,— угукнула Василина Гнатівна,— спасибі за науку! Поїдьмо, товариші, до «Червоної зорі», де пше- ниця рекорди дає!

В «Червоній зорі» делегація була недовго. Васили- на Гнатівна одразу запитала:

— А який у вас пересічний урожай озимої пшениці?

— Сім центнерів!

— А з державою та з МТС розраховались?

— Ні, ще не зовсім!

— Ну, спасибі вам за досвід! Тепер забіжимо в «Ясну путь» на чудо-корову та на чудо-бджоли поди- вимось.

Приїхали в «Ясну путь».

— Покажіть нам, будьте такі ласкаві, вашу знамениту корову!

— А це в нас наша дорога Мрія! Славу вона нам принесла!

Подивились на Мрію. Красуня, справді! Викохана, чиста, аж ніби не шерсть на ній, а едаб.

— А скільки у вас взагалі дала фуражна коро-
ва? — запитує Василина Гнатівна.

— Дев'ять тисяч літрів!

— Як?

— А так!

— А скільки ж у вас корів?

— Сорок!

— Так сама ж Мрія дала дев'ять тисяч літрів!

— Так!

— Ну, а решта тридцять дев'ять?

— Решта не дала нічого! Решта — ялівки!

— А, проте ж, вони фуражні?! От і поділіть дев'ять тисяч на сорок...

— А чому я буду ділити, коли вони в мене не фу-
ражні.

— Н-да! — такнула Василина Гнатівна.— Це у вас вулик дав дванадцять пудів меду?

— У нас!

— А скільки у вас вуликів?

— Один!

— Бувайте здорові! Поїдьмо, товариші, додому.

Поїхала делегація додому, не заїхавши навіть до райвідділу сільського господарства.

Приїхавши, розказала Василина Гнатівна все на за-
гальних зборах і закінчила свою доповідь так:

— Рекорди, товариші, річ добра! Домагатися висо-
ких рекордних урожаїв — наш обов'язок, і ми їх будемо
домагатися! Тільки з маленькою поправкою, а саме: ви-
сокі врожаї повинні бути не на дрібненьких окремих
клаптиках землі, а на всіх ланах нашого колгоспу. Ото
будуть справжні більшовицькі врожаї! До цього я вас,
товариші, й закликаю.

ВЕСНЯНЕ

МАК, значить, весна...
Оremo, волочимо, сіємо.
Сніжку було, як знаєте, скрізь доволі.
Як кажуть,— хоч і не скрізь про це
дуже кажуть,— а таки шималенько сніжку
того взяли та й затримали на ланах.

Виходить, що як добре посіємо та добре доглядатимемо, то воно таки й уродить.

Уродить хліб, уродять всілякі технічні культури.

* *
*

І от уявіть собі, саме в жнива, коли якраз і жнеться, й молотиться, сидить голова колгоспу біля молотарки,— а сонце припікає,— сидить він та й каже:

— Ох і яблучка б оце іззілося!

Та до дівчинки, що на стерні гуси пасе:

— Збігай, Орісю, до діда в садок, хай там із кошик яблук до молотарки принесе! Поласуємо, бо сьогодні таки добре працюємо!

А Оріся:

— Та нема ж у садку ані яблучка, ані грушечки!

— Як нема?

— Та нема, бо ще з весни гусінь геть-чисто все листя об'їла!

— А хто дозволив?!

— А я хіба знаю? — знизала плечима Оріся та й побігла завертати гуси.

— Та невже ж ми про садок забули?! — дивувався голова.

— Виходить, забули! — піддав бригадир і собі здивувався.

— Ото заморочилися.

* *
*

І от уявіть собі таке... Це вже в другому колгоспі. Обмолотилися, першу заповідь виконали, буряки викопали та й зібралися, значить, почаювати...

Ну, хазяйка припрошує:

— Пийте чайок та й не шкодуйте цукру! Цукру, хвалити долю, заробили!

— А мені якби з медом! — каже голова.

— А де ж того меду взяти? — каже хазяйка.

— Як де? На пасіці!

— А де ж та пасіка?

— Як де? У садку!

— Та нема там ніякої пасіки! Підкормки ж не дали, вуликів не відремонтували! Де ж тепер той мед?

— Та невже ж ми про пасіку забули?! — здивувався голова.

— Виходить, забули! — кивнула головою хазяйка.— Пийте з цукром!

— Ото заморочилися.

* *
*

А в третьому колгоспі уявіть собі таке.

Покликав голова до себе восени завптахофермою та й каже:

— Скільки там у нас курчат вилупилось і скільки їх у нас виходилось?

— Яких курчат? — здивувався завптахофермою.

— Як яких курчат? Що, ти не знаєш, які курчата? У пір'ї которі!

— Так ми ж квочок не підсипали!

— Як не підсипали?! — здивувався голова.

— Так не було де підсипати! Ну, котора там у бур'яні сама вилупила, то бігає там з десятків!

— А інкубатор?

— А на інкубаторі баба Христя спить!

— І нічого не вилупилось?

— Та що ви говорите?! Як же ж воно могло вилупитись, коли на інкубаторі баба спить!

- А ти ж куди дививсь?
- Так ви ж мене на вгород перекинули!
- Ото заморочилися.

* *
*

А воно ж і гуси...
А воно ж і качки...
А воно ж і риба...
Не забувайте, товариші!

ВЕСНА-КРАСНА

(У Ганни Денисівни Кошової)

ОБРЕ все-таки бути поетом.

Поет почав би собі, приміром, отак:

Все сошою та й сошою —
Аж до Ганни Кошової.

А там іще додав би про буряки, про високі врожаї, про хорошу, героїчну працю хороших колгоспників та про життя й роботу Героя Соціалістичної Праці Ганни Денисівни Кошової, дивись, і ви-йшла б непогана поема...

Нам, прозаїкам, тяжче: і чорнила треба більше, і паперу...

Поїхали, значить, ми сошою.

Іхати туди треба так: сіли ви в машину — і на Васильків, на Білу Церкву, а з Білої Церкви на Велико-Половецьке село.

У Василькові зупиніться.

По-перше, ви побачите, що Васильків уже причепурився — уже й будиночки вимашені, і вулиці підмітаються.

Та воно ж якраз перед Травневими святами,— народ хоче зустріти свято урочистіше, зеленіше й чистіше.

Щодо зелені — особливих заходів вживати не слід: усе зараз зазеленіло, та як зазеленіло!

Кучеряво-зелено все навкруги.

А прибратися та причепуритися перед святами — всяк розуміє, що треба.

Ідеться не сумно, бо обабіч соші озимина зеленіє, сходить рання ярина, сіють пізню.

І ген аж он трактори сівалки за собою водять, і плуги, і культиватори.

По селах, на городах — похилені жіночі й чоловічі постаті: городину садять.

І хати мастять.

Багато нових хат.

То вже побудовані на місці великого пожарища.

Село Велико-Половецьке — районний центр. В двадцяти п'яти кілометрах од Білої Церкви.

Вбік!

У який бік?

Як їхатимете, поспитайте — вам розкажуть.

Ми їхали в колгосп «Червоний гігант», де працює ланковою Герой Соціалістичної Праці Г. Д. Кошова, й везли туди, з доручення нашої президії Спільки радянських письменників України, подарунок — бібліотеку, щоб закласти фундамент майбутньої великої колгоспної бібліотеки.

Районна бібліотека у Велико-Половецькому районі є, та не завадило б, коли б кожний колгосп мав би й свою книгозбірню.

От ми фундамент такої бібліотеки в «Червоному гіганті» й закладали.

Село Велико-Половецьке.

Хороше село.

Переділене ніби на дві половини величезним ставком.

Все в садках.

Ще, розуміється, відчувається вогняний подих Великої Вітчизняної війни, але уже й парк посадили, і будинки підремонтували, і чистенько...

Половців на селі ми не бачили жодного, живуть там тепер колгоспники-половчани.

На селі людей небагато: на полі вони всі тепер.

І районне керівництво все тепер «у борозні».

Треба було нам у «Червоному гіганті» урочисто піднести наш подарунок, — довелося це зробити рано-вранці, на колгоспному подвір'ї, в час, коли колгоспники зібралися, щоб іти на поле.

Так ми й зробили.

І чи не урочистіше це вийшло, ніж це робилося б у клубі чи в театрі!

Час-бо який!

Кожна хвилина дорога!

Поговорили, подарунок піднесли та й ухвалили всім колгоспом прозвати бібліотеку так:

«Бібліотека імені Героя Соціалістичної Праці Ганни Кошової».

У Ганни Денисівни побували ми і вдома, і на її трьох гектарах, де вона сіяла буряки, щоб дати по вісімсот центнерів з гектара, виконати своє зобов'язання перед державою.

Вона була занепокоєна, що нема дощу.

— А як не виконаю? Як я людям в очі дивитимусь?

А тут якраз уночі дощ!

Одразу ж і сіять.

Ганна Денисівна сама ходить за сівалкою, сама придивляється і за культиватором, і за боронами.

На ходу збирає капустає коріння (торік тут був колгоспний город), наказує запалити купи торішнього на межі бур'яну.

— Воно ж нам капоститиме потім! Різні кузьки — шкідники — там плодитимуться.

І вже знову біля сівалки.

— Вішта! Вішта! Та протягай далі, я тобі кажу, а то ж двічі краї треба буде обсівати!

І водночас уже кинула оком на культиваторщиків:

— Куди ж ото ти повів? Хіба я тобі так показувала? Прямуй на вербу! На вербу прямуй!

А тут іще й фотокореспонденти:

— Надівайте, Ганно Денисівно, піджака з орденами та ставайте отут, бо інакше нічого не вийде!

— А тепер скидайте, ми вас за сівалкою сфотографуємо!

А на другім березі невеличкої річки Роставиці частина ланки під лопату картоплю садить.

— Чому під лопату?

— Нічого, нічого! Це такий сорт! — посміхається Ганна Денисівна.

Ганні Денисівні Кошовій — сімдесят шість літ.

— А на літературний вечір прийдете, Ганно Денисівно?

— Аякже ж! Обов'язково! Ви тільки не дуже рано його розпочинайте! Я все ж таки сьогодні думаю буряки кінчати!

І раптом до Казика Тригуба:

— Ти ж мені, дитино, збігаєш обід з дому принесеш!
Казик Тригуб теж колгоспник.

Віком він трохи молодший од Ганни Денисівни, бо Героеві Соціалістичної Праці всього тільки — сімдесят шість, й Казикові теж не менш, як десять, а то, може, й одинадцять, і він уже в четвертому класі, а тепер от вийшов на поле землю культивувати.

У нього довгий батіг, він ним над кіньми помахує й серйозно каже коням:

— Вйо! Вйо!

А як фотографували сівбу буряків, то Ганна Денисівна покликала Казика:

— Ви й його зніміть! Він у мене роботяща людина!

А до Казика:

— Отут стань! Та батога сторч постав! Отак! Щоб усі бачили, що ти не гуляєш.

На літературний вечір Ганна Денисівна прийшла, весь прослухала, подякувала, а як присолашала письменників обов'язково приїхати восени подивитися на врожай, сказала жартома:

— З косами приїздіть! З косами!

— А з ложками можна?

— Ложки знайдуться! І те, за що ложка чіпляється, теж найдеться! Приїздіть!

Праця йде на селі «розгорнутим», як то кажуть, «фронтом». Між іншим, весняна сівба — це не танці. Трудна була на селі весна 1947 року.

І коні були не ті, і воли не ті, і трактори не ті...

— Ех, якби ви до війни були подивилися, які отут коні ходили, які корови були! — сумно посміхаючись, казав нам літній уже колгоспник. — Хіба ж такі?! Та нічого: ще два-три тижні, травичка підросе, — вони й повеселішають.

А проте зараз ще:

— Та нічого! Переборемо! А на вареники приїздіть! З вишнями! А хочете — з сиром наваримо!

Все для перемоги — велика упертість в боротьбі і велика віра в перемогу.

Такі люди не здаються, такі люди не можуть не перемогти!

Єсть у «Червоному гіганті» сімнадцятилітня ланкова Катя Пустовіт.

Комсомолка.

Скільки ж у цієї дівчини енергії!

Вона — учениця Ганни Денисівни Кошової, що, сприйнявши досвід учителя, уже самостійний керівник молодіжної ланки.

Змагається з учителем.

На зборах Катя скося поглядала на Золоту Зірку, що сєє на грудях в учителя, поглядала і усміхалася. «Буде і в мене Золота Зірка! Буде! Буде! Буде!»

І таки буде!

Не може не бути, бо і Катя-ланкова, і вся її ланка працюють так, що «іскри з рук летять».

А хіба така Катя одна по колгоспах?

Скрізь вони рясно розквітли за ці роки: наша чудесна молодь, наша радість, наша надія!

Додому з Велико-Половецького ми поверталися знову ж таки через Білу Церкву.

Графині Браніцької вже, кажуть, у Білій Церкві нема!

І в паспортному столі — не прописана.

На наше запитання: «Де тут живе графиня Браніцька?» — нам відповіли: «Не живе! А головне, майте на увазі, що ніколи вже й не житиме!» — «Ми не проти!» — відповіли ми.

Біла Церква — зелена й кучерява.

Чистенько в місті.

Видко, що кріпко прихорошується до Першого травня. Фарбується, білиться, миється...

А вимитися єсть де: така ж уже чудесна в Білій Церкві річка Рось!

А які прекрасні зустрічі із студентством та професурою сільськогосподарського інституту та педтехнікуму! Яка чудесна молодь!

Іхали ми до Києва, ніби у криниці з цілющою енерговодою викупані...

Проїшли дощі...

І за якихось два-три дні ще дужче закучерявились дерева, зазеленіли широкополі колгоспні лани...

Щоб бути ще чепурнішими, ще милішими до дня Першого травня — міжнародного свята трудящих.

НЕДАЛЕЧКО... НЕДАЛЕЧКО...

(Може, й жарт, але не фантазія)

СТОЯЛИ ми в селі Велико-Половецькому на пагорбку.

Знаєте, де ото внизу колодязь, а дорога спускається до ставка. Та дорога, що стелиться через греблю на другу половину села, де живе Ганна Денисівна Кошова, Герой Соціалістичної Праці.

Стояли й дивилися на чудесний велико-половецький став...

Був вітер, на ставку було буряно, і хвили по ньому перекочувалися одна через одну, і хвили не прості, а з білими баранчиками...

Як прижмуриш очі, так ніби не сільський ставок перед собою бачиш, а море: такий отам став великий, і такий він при вітрі буряний.

Стояли ми й дивилися.

І от спускаються з гори до ставка дві гуски...

Власне, не дві гуски, а, певніше сказати, гусак і гуска.

Гуска, як дама, йшла попереду, а гусак, як чемний кавалер, йшов позаду...

Сірі гуси, хороші, солідні спускалися гуси.

Внизу розлігся величезний велико-половецький став, а понад ставком верби...

Подружжя гусей підійшло до колодязя, пересвідчилося, що біля колодязя води нема, гуска гергнула гусакові: «Дивно!» — і незадоволено знизала крилами:

— Доведеться йти до ставка! Попляжимося!

І пішли гуси вниз до ставка...

Ми стояли й дивилися на гусака й на гуску.

Дивилися та й замріялися...

І вималювалася перед нашими очима така картина.

Спускається до велико-половецького ставка сила-силенна гусей.

Різноманітних: сірих, білих, волохатих...

А Таміла, онука Ганни Денисівни Кошової, їде (було це під вихідний день) із Білоцерківського сільсько-господарського технікуму до бабусі в гості.

Вона зупинила машину, чекає, доки пройдуть до ставка колгоспні гуси.

Великий, великий табун колгоспних гусей...

Перед у табуні ведуть пара стареньких гусей — оті самі, що колись тільки вдвох спускалися до ставка.

Старенький гусак, як увічливий кавалер, обережно веде під крило стареньку гуску, а старенька гуска схилила йому на шию свою посивілу голівку і все йому гергоче:

— Обережніше, обережніше! Скільки я вас учила, як ходити з дамами! А ви все якось мені на лапку наступаєте! Ви думаете, що я вам ота глиняста, що ви з нею через кучу переморгуетесь! Я — не така!

Довго чекала Таміла, доки пройшли до ставка колгоспні гуси.

А Ганна Денисівна Кошова все у вікно виглядає, все виглядає:

— І чого ж ото вона забарилася?! Та вареники ж вихолонуть! І що воно ото молодість: десь уже й затрималася! Не люблю я непорядків: сказала о шостій, так і будь о шостій!

Аж ось і Таміла в двір.

Ганна Денисівна до неї:

— І де ж ото ти зачепилася?

— Та, бабусю! Та гуси якраз до ставу спускалися! Ну, не проїхать не пройти!

— Гуси, гуси!.. Потрібні мені твої гуси! Краще б зайву тисячу курей розплодити! Довгоносик, кажуть, загрожує!

— Ой бабуню! — кинулася до Ганни Денисівни Таміла.— А перина, а вишкварки! А гуска з гречаною кашею! Хіба погано?

— Та й це непогано! Хіба я кажу, що погано?! Так довгоносик!

— Не турбуйтеся, бабусю, вже на довгоносика таку хімікалію вигадали, що і тіні ви вже того довгоносика не побачите!

— Хімікалія — хімікалією, а курка — куркою! Иди он вареники їж, геть уже вихололи! Хімікалія ти моя кучерява!

Гергочуть на ставку гуси...

Та так уже хлюпочуться, так хлюпочуться...

Гуде над буряковими плантаціями літак, оббризкуючи буряки хімікалією від довгоносика і совки.

— Ой бабусю! — схопилася Таміла.— Спасибі! Навареничалася!

— Ото всього?! Та хіба ж так вареники їдять! Ото лизнула — та й уже?!

— Ой бабусю, досить! Дякую!

— Може, ти, боронь доле, захворіла? Та й очі в тебе ніби сумнуваті?!

— Та ні, бабусю! То я замріялася! Душа закучерявилася!

— Душа?! Чим закучерявилася? Поезією чи прозою?

— І сама не знаю! Тільки мрійно яюсь, хороше яюсь!

.....

А на ставку гуси хлюпочуться!

Багато, багато колгоспних гусей!

Старенька гуска сердито гергоче на старенького гусака:

— Ай, не бризкайтесь! У мене — нерви!

А старий їй:

— Гратись хочеться!

— Соромтесь! — на це йому старенька гуска.— Літа які! Онуки ж дивляться!

«ПТАХІВНИЦТВО»

— СТЕПАНЕ Івановичу! — гукнув до голови колгоспу бухгалтер.— Вас до телефону! З району!

— А що там таке? — запитав голова.

— Та щось про інкубатори питають, про яйця.

— Про які такі інкубатори?

— Та що ви, не знаєте, що таке інкубатор? Оте, що курчат лупить. Механізована квочка.

— А-а! Це оте, що ніби ящик... Так що ж вони хочуть?

— Питають, скільки вже яєць здали на інкубацію та скільки ще повинні зібрати.

— Та кури ж на довгопосикові! Коли ж їм нестися?

— Ну, йдіть самі говоріть! Чекають же!

— А ти поклич мені Мотрю! Завптахофермою!

Узяв голова телефона.

— Слухаю! Голова правління! Га?! Нічого не чуть! Інкубатор?! Не чуть нічого! Не чую! Та розриви якісь у повітрі. Тріщить, бісова сила, а нічого не розберу! Подзвоніть, будь ласка, вдруге, бо щось, мабуть, лінії переплутались!

Повісив голова трубку та до бухгалтера:

— Де Мотря? Давай швидше Мотрю!

— Та ось уже біжить.

Прибігла завптахофермою.

— Кликали?

— Скільки яєць здала для інкубатора? Скільки зібрала?

— Здала?! Зібрала?! — знизала плечима Мотря.— Учора яечня, позавчора яечня. Позапозавчора тричі яечня.

— Я тебе не про яечню питаю, а про яйця для інкубатора. Яєць, питаю, скільки?

— А що я вам — яечню для інкубатора даватиму?!
Поменше б гостей пригощали, тоді б і яйця були!

— Не твоє діло, кого я пригощаю! А ти мені план на яйця виконуй! Он з району запитують!

Телефонний дзвінок.

— Слухаю! Я. Голова! Скільки яець зібрали для інкубатора? Та кури ж у мене на довгоносикові. Ага... Коли ж їм нестись?.. Не можу ж я на них таку нагрузку: і довгоносик, і яйця! Не витримають. У «Перемозі», кажете, і довгоносика нищать, і несуться?.. І план, кажете, виконали? Так, може ж, у «Перемозі» інша порода! У нас яка порода? Симентальський леггартрок. А півень беркширський плімутхін. Ми схрещуємо! Нової породи добиваємось! Думаємо на штучне запліднення перейти! О! Слава богу, роз'єднали,— кинув голова грубку.

Та до Мотрі:

— Ти мені про яечню не тороч. А щоб мені яйця були. Сама несись. Бо, їй же богу, тебе в інкубатор засуну! Я тобі покажу яечню!

Аж тут півень під вікном у голови:

— Ку-ку-рі-ку-у-у!

— Накишкой ти на нього, здох би він йому! Тут і без нього жарко, а він ще й дражниться.

СВАТАННЯ ТА...

ВУСЯКОМУ разі не на Гончарівці і не Квітки-Основ'яненка.

Старі люди по колгоспах розповідають таке:

Як «ударила» звітно-виборна кампанія (було це приблизно в лютому цього року), чималенько після неї залишилося, сказати би, «молодих», женихів, котрі залишилися без «молодої».

А молоду, привабну та хорошу, артільлю звали.

Артіль взагалі дуже ласкава молода.

Стьожок різнокольорових у неї в косі, може, й немає, та, проте, поросята які, і гуси, і качки, і мед...

Знову ж таки корови, телята, і сметана, й масло...

Хто до такої сватів не зашле?!

Ну, й присватувалися...

Ну, батьки, колгоспники тобто, придивлялися, придивлялися, а на звітно-виборних зборах взяли та й нагнали:

— Ходи, голубе, з нашої хати! Ходи-ходи-ходи! Дуже вже ти, голубе, поросята любиш! І мед, і масло, і сметану! І садовину, і городину! Та хоч би сам їв, а то багато родичів годуєш! Ходи! Нам такого треба, щоб не мед любив, а щоб артіль любив.

Ну й витурили.

А в районі родичі «молодого».

«Молодий» до родичів.

— Вигнали!

— Ну?!

— Бігме, вигнали!

— Як сміли?

— Не знаю, а тільки вигнали! — хникає «молодий».

А родичі втішають:

— Не плач! Оженимо!

І починається...

Подається команда:

— Запрягай «опеля»! На Степанівку поїдемо! А ти вмийся та сльози втри, а то артіль «Зелена нива» подумает, що ти плаксіє! Вище голову! Оженимо!

Приїздять до «Зеленої ниви», приміром.

Родич з району — дядя сурйозний.

— Неполадки тут у вас! Голова у вас тут не на місці! Не справляється!

— Та ні, нічого! Обсіялися, пари приготували! Худоба добра! Хазяйнуємо непогано! І голова в нас як голова! Строгуватий, щоправда, бо всю землю колгоспну повернув та оце з району коні потребує... та бричку... та гроші за картоплю! Взагалі хлопець хазяйновитий і правильний!

— Нам краще знати! — строго говорить сват — родич із району.— От я вам хазяїна привіз, так це таки хазяїє! Подивіться-но: самого чуба підситків зо два! А співає як!

Подивились батьки «Зеленої ниви».

— Хе! Так це ж його з «Червоної зорі» виперли! Знаємо-знаємо-знаємо! Чули! Ні-ні! Це свита не до нашого Микити! Паняйте далі! Щасливої дороги вам!

Не вийшло!

— Ну, нічого,— каже родич,— поїдемо до «Перемоги»! А не зачепимось в «Перемозі», поїдемо до «Червоного степу»... Не журись, десь та оженимо. Не там, так там, а парубкувати не будеш!

І возить родич «молодого» по району, возить і возить, аж поки, дивись, де-небудь і оженить...

А як ніяк уже ніде не приліпить, бо всі артілі від такого «жениха» одвертаються, друга молода є — сільрада...

Тоді вже на голову сільради...

* * *

*

Хай не подумает ротмистрівське районне керівництво, що ми тут натякаємо на те, як воно возило по району колишнього голову колгоспу ім. Шевченка Мищенка, щоб його оженити з будь-якою артіллю.

Ні!

Не тільки в самій Ротмистрівці, на жаль, це трапляється...

ІСПИТ

ЗАВТРА перший день жнив.
А сьогодні ввечері зібралося правління колгоспу разом із колгоспним активом артілі «Зелена нива».

— Ну, хлоп'ята,— почав голова правління Свирид Іванович Просяний,— взавтра, значить, починаємо! Як, товариші бригадири, готові ми чи ні?

— Та вроді готові! — одгукнулись бригадири.

— «Вроді»?! Оте мені «вроді»?! А як би без «вроді», а по-справжньому?

— Та готові по-справжньому! — одказали бригадири.

— Ну, дивіться! Іспит серйозний! Підіть, хлопці, та ще раз перевірте! Щоб мені колеса в жниварках не скавучали, як голодні цуценята! Щоб не скиглили вони у вас, а привітно лопотіли!

— Лопотітимуть!

— Комбайна з МТС ще нема?

— Під'їздить! Уже біля могили!

— Пішліть когось, щоб сюди його не везли! Хай там біля могили й ночує! Чого його сюди-туди тягати? Біля могили ж його дільниця,— там узавтра й почне! Я сам до нього виїду! Так от: о п'ятій годині щоб усі були на місцях!

— Добре!

— Ну, йдіть одпочивайте! А коси поклепали? Бо воно хоч і комбайн, хоч і самоскидки, й лобогрійки, а коса — косою!

— Поклепали!

— А грабки в усіх є?

— Є!

— Перевірте ще раз! А за перевесла не забули?

— Ні!

— Ви ж дивіться: в'язать і зразу в п'ятки та в по-

лукіпки! І скиртувати! Як говорили,— незаскиртований хліб, то незібраний хліб! Та ще раз нагадайте в'язальницям, щоб колоски підгрібали!

— Та знаємо! Говорено ж, переговорено!

— Говорено-говорено?! А ти ще раз нагадай! Воно не завадить! Ну, йдіть!

— А ти, Петре, і ти, Михайле, залишіться на хвилинку,— звернувся голова до секретаря парторганізації та до секретаря комсомолу.

Коли всі порозходилися, голова звернувся до секретарів:

— А давайте, товариші, пройдемо по бригадах та ще разок глянемо, щоб не червоніти нам узавтра!

— Ходімо! — одповіли секретарі.

На ранок загуло на полі в «Зеленій ниві».

Почали з жита...

І за якусь годину вже зарябіла житня стерня рясними снопами.

Голова правління «Зеленої ниви» Свирид Іванович Просяний стояв на могилі, дивився на дружну роботу своїх колгоспників і співав собі потихеньку:

Ой на горі та женці жнуть.

Ой на горі та женці жнуть...

— Та які ж женці, Свириде Івановичу?! То ж комбайни та жниварки!

— Та то нічого! В тім і сила, що комбайни та жниварки! А ще й косарки ж! У тім сила, що все передбачили, що все до ладу та дружно! Ви прислухайтесь, як самоскидки та лобогрійки лопотять! Не лопотять, а туркочуть! Як горлиці! От і співається! І затанцювалося б, та незручно!

І в колгоспі «Зелені доли» перед жнивими зібрав голова правління, Іван Свиридович Гречаний, засідання правління разом із колгоспним активом.

— Взавтра, значить, товариші, починаємо!

— Починаємо, Іване Свиридовичу!

— Так ви ж дивіться, щоб у мене — як дзвін!

— Точно, Іване Свиридовичу!

— Як у вас там збиральні машини? В порядку?

— «На большой», Іване Свиридовичу!

— Ну, йдіть спати! Та й я ляжу, бо сильно дуже ноги крутить й голова гуде! Ох і хрестини ж учора Федора дунула! Ох і хрестини! І досі голову на шматки рве! Та взавтра, котрі пораньше встануть, постукайте у вікно! Щоб, бува, часом не затой... не передрімалось!

На завтра блимнув очима Іван Свиридович Гречаний.

— Котра воно година? — звернувся він до дружини.

— Восьма!

— А чого ж мене не розбудили?! Я ж наказував!

— Та вони стукали, а ти так солодко спав, що я не схотіла будити!

— А в поле виїхали?

— Та з годину тому вирушили!

— Дай квасу!

За якісь дві-три години Іван Свиридович був уже на полі.

— Чого стоїть лобогрійка?

— Та шестерню заїло!

— Ну, колупай, колупай!

— Та колупаю! Лоб уже весь мокрий!

— А ти ж як гадав? Лобогрійка! А ти хочеш, щоб лоб сухий був? А самоскидка як?

— Здається, нічого! Та он вона, на сьомому полі!

— А чого не чуть?

— Не знаю!

Пішов Іван Свиридович до самоскидки.

— Що трапилось? Чого стоїте?

— Сідало одірвалось!

— Ну й що?

— Ну, мене й скинуло!

— Самоскидка! — сердиться Іван Свиридович.—

А чого комбайна не чуть?

— Та не прибув іще з МТС!

— Та я ж казав...

* * *

*

Свирид Іванович Просяний і жнивував, і скиртував, і молотив, і стерню луцшив, і виконував вчасно першу заповідь перед державою.

Івана Свиридовича Гречаного спочатку «лушили» колгоспники, а потім райком партії...

Свирид Іванович Присяний прикидає: чи орден Леніна, чи Трудового Червоного Прапора?

Іван Свиридович Гречаний прикидає: чи зовсім із голів «вилущать», чи тільки «полущать» з попередженням?

ЗАПОРОЖЦІ

I

ВИЯВЛЯЄТЬСЯ, що Запорозької Січі на Запоріжжі вже нема. Перейменовано її на «Запорізьку сталь», що скорочено зветься «Запоріжсталь».

«Запоріжсталь» — завод-велетень, гордість радянських п'ятирічок, або, як його ще називають, — перлина радянської металургії.

Що ж воно таке, як на нього оком глянути?

По-перше, це велике місто Нове Запоріжжя, де живуть запоріжбудівці та запоріжсталівці разом із своїми знаменитими сусідами — дніпробудівцями.

Широкі, прямі вулиці вилискують асфальтом, кучерявляться чудовими бульварами й алеями з пірамідальних та сріблястих тополь, акацій, кленів та інших представників зеленокучерявої рослинної родини.

Бігають вулицями автобуси, бігають легкові й ваптажні авто, трамваї.

Торгують магазини, кіоски, чайні... Сліпить вечорами електрикою кінотеатр. Вулиці гомінкі, повні народу, дітей і підлітків.

Складається Нове Запоріжжя з кільканадцяти висілків, що горнутья до своїх улюбленців — «Запоріжсталі» та Дніпробуду.

Селища — окремі ніби міста — з'єднані між собою чудовими асфальтовими чи брукованими шляхами.

Через Дніпро тут перекинулась казкова гребля Дніпробуду, а на величезній території розляглася «Запоріжсталь».

Колись потужна й владна, вона давала Батьківщині чималу кількість чавуну.

Тепер, трагічно похиливши свої голови, завалені іржавим брухтом, припорошені їдким порохом, лежать

пошматовані конструкції славнозвісного мартенівського цеху...

Красунь цех тепер являє з себе цілі гори розбитих, розтрошених металевих конструкцій, ковшів, труб, заліза, каменю, скла...

І все це буде відновлено!

Силами ентузіастів-запоріжбудівців постала з руїн теплоелектроцентральної, гордо підвела голову відбудована домна № 3 і ось-ось загуде своїми рольгангами та сталевими валками стан-слябінг.

Ставляться рекорди продуктивності праці, пронизує будівництво гостра думка людської винахідливості, на очах виростають хитромудрі плетива із сталевих конструкцій, тисне тридцятьма й двома атмосферами котел на теплоелектроцентральної, легенько, ніби граючись, бігають якимись чудернацькими жуками вгору й униз «скіпи», примірюючись, як вони даватимуть руду й кокс у ненажерливу пашу домни № 3, стукають молотки, скиглять терпуги, спалахують сліпучі вогні електрозварювання...

Шумить, гримить, гуде «Запоріжбуд».

Вулицями Нового Запоріжжя снує туди й сюди заклопотаний робочий народ.

І тільки запорізький трамвай суне́ться поволеньки, і вигляд у нього, як у того філософськи настроєного дядька: мовляв, земля собі крутиться, сонце світить, воли собі йдуть.

— А куди ж ви ото, дядьку, волами та ще й гарбою?

— Та листа на пошту одвезти треба! Гей!

З приводу всього того, що робиться тепер на землі запорізькій, закортіло нам взнати погляд славнозвісного кошового отамана Івана Сірка.

— Ходімо,— кажу,— пане отаман, подивимось, яка тепера Січ Запорозька та запорожці які тепер суть!

— Ходімо, ходімо,— охоче обізвався славнозвісний кошовий, закидаючи на вухо крутого вуса та підтикаючи під капелюха довгого оселедця.— Ходімо!

Пішли.

— Ну, показуй мені першу паланку,— промовив кошовий отаман.— Де вона і яка вона?

— Перша,— кажу,— паланка, пане отаман, тепер прозивається теплоелектроцентрально.

— Як? Як? — гостро поглянув на мене кошовий.

— Теплоелектроцентрально! ТЕЦ! — кажу.

— Тепло... центр... ні, не вимовлю! — махнув рукою отаман.— А що вона робить?

— Тисне,— кажу,— на тридцять дві атмосфери.

— Кого тисне?

— Тисне, пару дає! Парою тисне!

— І більше нічого, тільки тисне? Що ж, їй більше робити нема чого, чи як? А хто керує?

— Воеводін,— кажу,— та Рогачов!

— Курінні?

— Ні, інженери!

— Перемініть негайно! Коли вже вона, ота централь, чи як там її, тисне, то хай знає, на кого тиснути треба. Хай на бусурмана тисне, за віру православну, за братчиків хай тисне! А то — тисне, а на кого тисне, чому тисне — не знати! Чорт батька зна що! Перемініть!

Похнюпився так кошовий отаман і сердито продмухав вуса.

— Ну, а ще де яка паланка?

— Друга паланка зветься тепер «домна № 3».

— Домаха?

— Не Домаха, а домна, пане отаман!

— Жінки на Січі? До чого Січ славно довели?! Ганьба! Та ще й № 3. Виходить, значить, що не одна тут жінка, а цілих три?!

— Чотири!

— Аж чотири? І всі Домахи? Хто допустив? Хто тут за кошового тепер?

— Димшиць. Керівник тресту тепер зветься.

— А намет його де?

— А там, на території «Металургбуду».

— Побачити б нового кошового треба.

— Ні, пане отаман, він дуже зараз заклопотаний. ТЕЦ та домну № 3 треба в роботу пускати. Сю ніч тільки сорок хвилин спав! Не варт турбувати!

— Не спав, кажеш? Комарі тнуть, мабуть? От оті гемонські комарі! Я як отаманував, так на чайці з кізьяка вогнище розпалював — їх димом і одгонило. А то

й задрімають не дадуть. Ти й новому кошовому присові-
туй! Дуже мошва диму боїться!

— Та ні, не варт! От уже димить ТЕЦ, кучерявить-
ся димом і домна № 3, на сушку вже її поставили!

— Домаху сушать? Змокріла, чи як? Прала, ма-
буть, гемонська баба сорочки та й забрѳохалась.
Кажу, не пускайте бабів до Січі! Клопіт із ними! То
горшки кочергами потовче, то забрѳохається, а потім
суши її...

— Та ні, домна сорочок, пане отаман, не пере, су-
шать її не з того приводу, і ось-ось із неї вогняний
струміль чавуну попливе.

— Чавуну, кажеш? Чавун — річ потрібна: чи борщу
зварити, чи галушок. Знаменита річ у поході: не б'є-
ться, не лускає. Чавун для запорожця дуже потрібний.
Хай роблять! А хто цією паланкою керує?

— Щербаков! Та й помічники у нього добрі козаки:
Світлицький, Бутовецький, Сироватка, Лисько, Шевчен-
ко, Коленко...

— Осавули?

— Ні, начальники змін, майстри, бригадири.

— Дивись, скільки за тією Домахою ходять.

— Так, пане отаман, домна — річ серйозна. Треба
багато знання, майстерності, уваги й уміння, щоб вона
працювала як слід та добрий чавун давала.

— А вони вміють?

— Уміють, пане отаман, та ще й як уміють! А го-
ловне — люблять свою домну. Вони кажуть так: «Люб-
лю свою домну більше, як свою жону».

— Іч, які,— кошовий отаман підкрутив вуса, кахик-
нув та й зітхнув.

Ходили ми з кошовим отаманом по відбудованій
домні № 3, бачили рудний двір, підйомник, складне це-
хове господарство, електрообладнання, розливну маши-
ну... Все готове вже до пуску...

Біля одної машини кошовий зупинився.

— Що воно,— питає,— таке?

— Це,— кажу,— пушка Брозіуса!

— Стріляє?

— Стріляє,— кажу,— тільки не так стріляє, як стрі-
ляли колись запорозькі гармати.

— А як?

— А це,— кажу,— пушка ось яка. В її «дуло» насн-

пають масу з вогнетривкої глини, потім «націлюють» на оту в доменній печі дірку, що зветься «льоткою», пускають електрику, пушка «стріляє» вогнетривкою масою й замурує «льотку», щоб звідти не витікав чавун. Отака це пушка!

Кошовий довго дивився на пушку Брозіуса, мацав її, гладив, а потім і каже:

— Дуже добра штука! Мені б отаку!

— А навіщо вона вам?

— Ковбаси начиняти! Ох і здорово б начиняла! Та швидко!

Пішли ми далі.

— А де ж курені? — питає отаман.

— А ось,— кажу,— й курені. Оцей зветься мартеном.

— Мартин? Може, ще й з балабайкою? — усміхнувся отаман.

— Не Мартин, а мартен. Сталь, крицю тут вилитимуть. Зруйнували його німці. Багацько ще біля нього буде роботи і товаришу Чуданові — керівникові «Стальконструкції», і товаришу Недужкові — начальникові зварювальних і монтажних робіт.

— Курінні?

— Та ні, беріть вище! Спеціалісти-новатори! Гордість «Запоріжбуду».

— Не второпаю щось я всього цього! — кинув отаман.— Не ті люди! Де сині широкі штани? — я тебе питаю.

— Та незручно ж у широких тепер штанях! За конструкції чіплятимуться. Це ж вам не в степу на могилі.

— А оселедці?

— Оселедці в гастрономі продають.

— Та не про ті я оселедці! — скипів отаман.— Я про чуби!

— Поголили! Ну, як же ви з оселедцем будете електрозварювання робити? Згорить оселедець!

— Ох-хо-хо! А ще запорожці звуться. І без оселедців. Казна-що! — сердито махнув рукою кошовий.— А ще курені є?

— Є! Он далі — зветься слябінг.

— Слабий?

— Та ні, не слабий. Стопудові сляби кататиме.

— Дивно якось! І не слабий, кажеш, а слябінгом

зветься. Коли вже слябінг -- до баби-шептухи треба, хай пошепче.

— Пошепчуть і без баби! Ось-ось рольгангами загуде!

— Та слова які: центрO якесь тепло... слябінг... рольганги... Ні вимовити, ні зрозуміти! Піду, мабуть, я та ляжу...

— Ідїть,— кажу,— пане отаман, лягайте й лежїть спокійно. Без вас палатимуть тут домни й мартени, густимуть рольганги й прокатні стани гарячого й холодного прокату і тисячами тонн вискакуватиме тонкий високоякісний сталевий лист. А ви собі лежїть спокійно! Не ваша вже тепер це справа!

«Запорїжбуд» одбудове «Запорїжсталь».

«Запорїжсталь» даватиме для Батьківщини тонкий сталевий лист.

Із того листа будуть робити автомобілі, трактори і т. ін.

Коротенько про технічний процес одержання тонкого сталевого листа. Це для того, хто не знає. І хто знає.

Так, значить:

Кривбас дає залїзну руду. Донбас дає вугілля. Коксові печі дають кокс. Руда і кокс ідуть у доменну піч. Домна дає чавун. Чавун іде в мартенівські печі. Мартени дають сталь. Сталь іде на слябінги. Слябінг дає сляби. Сляби йдуть на листопрокатні стани. Прокатні стани дають тонкий сталевий лист.

Тонкий сталевий лист іде на автомобільні і тракторні заводи.

І коли ви будете захоплюватись автомобілем «Победа» або новенькими тракторами, згадайте, скільки серця, скільки запалу, ентузіазму, праці, уміння, знання, сумління дали для «Победи» славні запорожці. Обов'язково згадайте і потисніть хоч у думці їхні трудові руки.

Вечоріе...

На «Запорїжбуді» ніби трохи вщухає гамір... Тихшає...

Повітря свіже, пахуче: учора над Запоріжжям про-
йшов ливний дощ.

Весело зазеленіли дерева, лани, городи...

За столиком, біля кіоска, сидять чоловіка з деся-
ток молодих робітників.

Раптом у одного з них вирвалася пісня:

Ой там Василь сіно косить,
Ой там Ва-а-аси-и-иль...

Дивись: там і отам часом спалахує сліпуча електро-
іскра, поруч ТЕЦ тисне на тридцять дві атмосфери, і
раптом «Ой там Василь сіно косить...».

Уміє наш чудесний радянський народ у труді й на
відпочинку сполучати творчий і трудовий запал з піс-
нею, з книжкою, з потягом до культури.

Такий він, народ наш, прекрасний...

Там десь Василь сіно косить, а тут відбудовують
велетенський завод...

На заводі співають про Василя, а на сіножаті —
про кращих бригадирів, які значно перевиконують свої
норми робіт...

Хай лунають пісні на просторах нашої Батьківщини
про таких людей!

Такі люди — достойні пісень!

II

Жив та був колись на світі знаменитий професор-
анатом Володимир Петрович Воробйов.

Вічна йому пам'ять і вічна йому слава.

Якось у розмові я його запитав:

— От, — кажу, — дорогий мій професоре, Володими-
ре Петровичу. Прожили ви життя своє знаменито. Ви —
всесвітній вчений. Комуністична партія і радянський
уряд високо оцінили вашу роботу: на грудях у вас кра-
сується орден Леніна. У вас — ціла своя школа. Ваші
учні посідають кафедри в радянських вузах. У вас
щасливе родинне життя. Чого б ви хотіли ще? Ну, ска-
жіть!

Професор замислився.

Він довгенько думав, а потім і каже мені:

— Знаєте що?

— Ну, що?

— Я б хотів заспівати тенором. От вийти на сцену нашого оперного театру і заспівати «Уймітьсь, волнення страсти». Тільки б я не так заспівав, як співають наші співаки. Я б душу вийняв із слухачів своїм співом, поклав би ту душу перед ними. Дивіться, яка така душа ваша. Розіклав би перед ними їхню душу, як розіклав я перед усім світом вегетативну нервову систему. От чого мені хочеться!

Професор говорив цілком серйозно й пристрасно.

І якимось таким пронизливим блиском блищали в нього очі.

Я зараз уже не пригадую (стара стала — слаба стала), хто мені на «Запоріжбуді» говорив: чи Недужко, чи Щербаков, чи Чадан — знамениті наші радянські будівельники і металурги.

А може, всі вони говорили:

— Читати хочу! Книжку! Співати хочу! Пісню! А як не співати хочу, то слухати хочу.

І таким пронизливим блиском блищали в них очі.

А я їм і кажу:

— А чого ж, — кажу, — ну, й слухайте.

— А хто співатиме?

І я вшух.

Справді: хто співатиме? Я б сам не від того, щоб їм чогось заспівати, так у мене такі «голоса, що підіймають волоса».

На «Запоріжбуді» був зліт молоді, передових молодих робітників. У парку зібралося тисячі півтори молодих запорожців. Прийшли вони святково одягнені, веселі, гомінкі, радісні...

Після урочистої частини, де кращих з них нагороджували почесними грамотами, був концерт.

Співали молодята, учні восьмої ремісничої школи.

Співали хором, співали соло. Танцювали.

От якби ви побачили, як блищали очі у молодих робітників-слухачів!

Ой, оті очі. Які ж вони жадібні та бистрі.

Вони не вбирають, а хапають, хватають художнє слово, пісню, музику, танок.

Стоїш перед ними, дивишся на них, і тобі аж ніби страшно.

Хочуть художнього слова, хочуть пісні, — всі хочуть:

і знамениті інженери, і бистроока, гомінлива молодь. Всі хочуть.

Ну, а що я міг їм сказати?

Я їм сказав таке:

— Дорогі наші товариші. Давайте ми напишемо такі собі любовні листи.

Отакі:

• «Люба наша Маріє Іванівно Литвиненко-Вольгемут! На лівому березі Дніпра відбудовується «Запоріжсталь». Буде його «Запоріжбуд». Якби ви знали, які там хороші люди! І як вони люблять пісню! У вас, Маріє Іванівно, говорить народ, чудесне сопрано. А запоріжбудівці якраз і люблять, щоб їм сопраном заспівали. Чи не поїхали б ви до них та й заспівали «Лугом іду, коня веду...». А вони вам підтягнуть. Йй-богу, підтягнуть».

А і отакого листа написали:

«Дорога наша Віро Микитівно Гужова! Ви вже були на Запоріжжі й співали чудесним вашим голосом прекрасних пісень. І ви гадаєте, що про вас там не згадують? Згадують, і дуже хороше згадують. Так вони хочать вас не забувати, хочать, щоб ви ще раз приїхали...»

Написали ми отаких два листи, помовчали трохи, аж ось хтось із кутка:

— А я хочу, щоб басом.

— Басом хочете?

— Басом, тільки басом!

— Так тоді давайте попросимо Бориса Романовича Гмирю,— він дуже вміє басом.

— Просимо,— кричать усі,— просимо!

А потім як заходилися усі, як заходилися:

— Юрія Васильовича Шумського хочемо! Театр імені Франка хочемо! Театр імені Шевченка хочемо! Оперу хочемо!

— Та не кричіть,— кажу,— так, а то я сі перепудю, як кажуть наші брати-галичани. Всім напишемо, всіх попрохаємо. Тільки не кричіть.

Понаписували всім.

А потім підвівся один дуже серйозний чоловік та й каже:

— А що ж робить Комітет у справах культосвітніх установ? Чому він до нас із таким холодочком?

А другий додав:

— А Комітет у справах мистецтв? Невже він не знає, що в нас тут десятки тисяч робітників жадають пісні та художнього слова?

Ну, що я міг зробити?

— Давайте,— кажу,— самі заспіваємо. Поки там вони, комітети, постанови пишуть, давайте, товариші.

І зразу залунало:

Карії очі, очі дівочі,
Де ви навчилися зводити людей...

А з другого кутка тихесенько попливло:

Через тії очі
Бандуристом став.

Пісня шириться, пісня лунає, розлягається.

А очі! Як же вони блищать жадібно, гостро та блискавками. Очі нашого жадібного до пісні, до мистецтва народу.

Р. С. Ви пробачте мені, що я пишу про ваші очі. Я знаю, що треба писати і про сталеві конструкції, і про тисячі тонн чавуну, і про все таке технічне чудо.

А мені,— я вам по секрету признаюсь,— хочеться, щоб у пісні, у художньому слові відпочили голови всіх заporожців.

III

Власне кажучи, коли вже писати про нинішніх заporожців, треба робити так: узяти список з усіма заporожцями — і всіх згадати за алфавітом, бо всі вони своєю працею заслуговують на пошану нашого радянського читача.

На жаль, цього зробити не можна: не вистачить чорнила, тоннами треба підвозити папір.

Ми поговоримо про окремих заporожців, а ви уявляйте, що за кожним, нами отут згадуваним, стоїть іще один такий самий, а за ним — ще один, а за тим — іще один і т. д.

І вийде величезний колектив прекрасних радянських людей, про яких треба писати,— та не тільки писати, а треба всьому Радянському Союзу про них, про їхню

самовіддану роботу знати й при нагоді, підносячи келиха, хоча б в умі говорити: -

— За ваше здоров'я! Будьмо!

Давайте ми з вами потиснемо руку Маркові Івановичу Недужку.

Він інженер, начальник монтажних металокопструкцій.

Це — його фах, спеціальність.

А він собі чорнявий, з бистро-лагідними очима, в синьому спецкостюмі й усміхається.

Може, він коли-небудь буває й сердитий,— ми його таким, між іншим, не бачили, але це може бути, бо робота в нього дуже сердита.

Може ж людина розгніватися, коли бачить перед собою гори пошматованих, понівечених металевих копструкцій, що не знати, як за них братися, з якого кінця,— так усе переплетено, перегнуто, погнуто, а йому ж треба за це братися, треба з цього «конгломерату» змонтувати струнко-ажурне плетиво чудесних цехів.

Може, він і сердиться, а проте береться. Береться сміливо й ретельно.

Батьківщина за його роботу по швидкому монтажу металокопструкцій відзначила його.

Це — коли він працював на Уралі.

Так ви гадаєте, що він заспокоївся, повернувшись на Запоріжжя?

Нічого подібного.

Він побачив перед собою тисячі тонн покрученого, погнутого, переплетеного в якомусь диявольському хаосі заліза й сталі і подумав: «Невже ж йому пропадати? Невже ж усю цю масу людської снаги наново переливати, переробляти? Ні, ні, ні! Треба використати».

І під високим лобом, прикрашеним чорнявим волоссям, зразу ж назріває гостра винахідницька думка.

А за думкою вже вимальовується, а потім вибудовується оригінальний верстат для виправлення покручених копструкцій.

І мертве оживає...

Потвора перетворюється на ажурне мереживо...

А колишній дніпропетровський хлопчисько — тепер знаменита людина не тільки на «Запоріжбуді» і не тіль-

ки на Запоріжжі та на Україні, а в цілому Радянському Союзі.

А може, та не може, а таки справді, ім'я Марка Івановича Недужка перескочить океани та моря, щоб уславити творчу людську мисль — думку радянського інженера.

Марко Іванович Недужко...

Вчепила йому доля отакє прізвище: Недужко.

Міняємо це прізвище без згоди хазяїна.

Марко Іванович Недужко — не Недужко, а Дуже-дужко.

І не один раз Дужедужко, а Дужедужедужедужко.

Відбудовані аж тричі ажурні цехи «Запоріжсталі» повік будуть згадувати їхнього автора — Марка Івановича.

Який він собою?

Я ж кажу — чорнявий. І всміхається. Середній на зріст. Голова — кругла.

Як для жінок — симпатичний. Так не з цього боку ми до нього підходимо.

У нього під чорним волоссям, під крутим лобом — думка гостра і розум допитливий.

А це, між іншим, речі не такі вже прості і не такі вже погані. Та й взагалі на Запоріжжі прізвища міняються.

Бригадир, комсомолец, прозивається Недошивко. А як подивишся на графік виконання його робіт, виходить, не Недошивко, а Перешивко.

І секретар ЦК ЛКСМУ вручив йому почесну грамоту ЦК комсомолу не за те, що він «недо», а за те, що він «пере».

Родина Макарових.

Батько — Григорій Єгорович, і дві доньки — Ганна й Олександра.

Забайкальці.

На Забайкаллі в бригаді працювала й мама, Тетяна Григорівна, а як виїхали вони на «Запоріжбуд», мама залишилася дома, — треба ж комусь родинне вогнище берегти.

Маму замінила донька — Аня, як її всі на «Запоріжбуді» кличуть.

Каменярі вони. Ні, мабуть, не каменярі, а каменщики, муляри.

Які вони?

Уявляйте їх собі як хочете: хочете — блондинками, хочете — брюнетками, а батька таким собі запорожцем з вусами аж до самісінького пояса — не в тім річ.

Річ у їхній ударній роботі.

Проценти виконання норм вони дають тризначні,— може, двісті, може, триста,— а тільки не забувайте про одне: вісім чоловік підсобних робітників не встигають подавати їм цеглу.

А подивіться ви хоча б на Аню Макарову: дівчинка хороша, симпатична, дівчинка на вигляд не дуже багата, а серце в неї, сумління, робоча хватка — всього цього на десять богатирів вистачить.

Ім'я її красується в Республіканській книзі пошани.

З Анею Макаровою в час відпочинку можна, мабуть, потанцювати веселої полечки, але на роботі, на виконанні нею свого робітничо-громадського обов'язку, не беріться її «перетанцювати», бо не «перетанцюєте».

Така вже в неї і в її чудесній сім'ї — у батька Григорія Єгоровича і в сестри Олександри — вдача.

Робітнича вдача! Радянсько-робітничка!

Іван Олександрович Румянцев.

Уславлений бригадир монтажно-трубопровідної бригади.

Чому уславлений?

Що він — бога за бороду впіймав, що всі на будові говорять, що треба працювати по-румянцевському?

Та нічого подібного!

Точний розрахунок, завантаження кожної для себе й членів бригади хвилини, підготовка зарані робочого місця для кожного свого робітника, смілива винахідницька думка — от вам і Румянцев, от вам і румянцевський метод роботи.

Він знає, що можуть і як можуть працювати його друзі-співбригадники: Іван Гаврилович Іванов, Єгор Іванович Мірошников, Михайло Федорович Гармаш, Анатолій Іванович Попенко, Ніна Петрівна Березіна...

А румянцевський метод роботи поширюється на за-

воді, удосконалюється. І багатько вже є румянцевських «учнів», що перекривають учителя.

За травень, приміром, першість здобула комсомольсько-молодіжна бригада Щербинкіна, яка виконала план робіт на триста процентів і завоювала перехідний червоний прапор. Бригада Румянцева опинилася на другому місці.

Це — закономірно.

Завжди ученики випереджають свого учителя, бо не стоїть життя на місці, не заболочується допитлива людська думка...

А простору для роботи, для думки, для винахідництва — ой як багато!

На самому тільки «Запоріжбуді» п'ятнадцять квадратних кілометрів.

Люди!

Ми зазнайомили наших читачів з кількома тільки Людьми (з великої літери), що ними пишається наша Батьківщина.

А на «Запоріжбуді» (та хіба тільки на «Запоріжбуді»?) їх тисячі, їх мільйони.

Підносьте ж келиха за їхню роботу, за їхнє здоров'я!

Будьмо!

«НАСЛАЖДЕНІЯ»

ПЕРЕДМОВА

1. Все, про що мова мовитиметься,— хочете — вірте, хочете — не вірте,— все це не вигадане, а записане мало не стенографічно точно.

2. У слові «насладження» літеру «е» треба вимовляти твердо, як дуже твердо вимовляє її автор нижчеподаної «теорії».

МОВА

Сиділося якось перед вечором на чудесній річці, на Осколі, сиділося, у воду на поплав дивилося, про різні справи думалося.

Думалося ж,— кажемо,— про різні справи, але зовсім не думалося про «насладження».

Очерет на Осколі тихенько собі шарудів, біла перед вечірньою зорею на плесі щука,— іноді як лясне по воді,— ніби хтось бомбу в річку кинув! — і пішли-пішли, не пішли, а побігли величезні круги по воді...

Ревів в очереті бугай, ластівки над очеретом блискавчали, та солідно час од часу пропливала над очеретом чапля...

Очеретянки, попискуючи, перестрибували з очеретинки на очеретинку, гойдався на похиленій над водою комишинці ясно-голубий зимородок... Гойдається-гойдається, раптом — раз! — пірнає в річку, вилітає з води з рибкою в лапках і помчав он на той берег полуднувати...

Аж ось підпливає до берега човник...

Стандартний човник, моделі приблизно так XV—XVI століття, човник — не субмарина, а надмарина, з «двигуном» на одну весляну силу.

У човнику сидить дідок.

Дідок так само стандартний, моделі другої половини XIX століття.

— Літ? Та не менше, мати, як сімдесят п'ять! Давно живу! Здорові були!

— Драстуйте!

— Огоньку нема?

— Єсть огоньок!

— Мо, й табачок є?

— Цигарки є, дідусю! Закурюйте!

— Табачок, воно, конешно, беручкіш!

Закурили.

— Рибку, дідусю, ловите?

— Та так, конешно, займаюсь! Тільки ж риба тепер...

— А що таке?

— Не ловиться... З весни — велика вода, не йде! Тепер оце — мала вода! Теж не йде...

— А коли ж вона йде?

— Вода должна бути середня! Отоді вона йде!

— Так треба, виходить, дідусю, не прогавити тої самої «середньої» води, коли рибка саме йде!

— Не буває!

— Чого не буває?

— Середньої води не буває!

— Як же це так?

— А так, я вам скажу. Як ударила революція — не буває середньої води! Де вона ділася, господь її знає! А до революції — я вам скажу — тільки середня вода й була!

— Ну?

— Млини отут були водяні, панські! А я за мірошника був! І як поставиш було ятери — рибу пудами витрусюєш... А чого? А того, що була тоді вода середня... Щоб ви знали!

— Дивні, — кажу, — діла!

— Та то вже чи дивні, чи не дивні, а таки так! — сплюнув дідок.

Помовчали...

— А скажіть мені, товаришу, — дідок до мене, — для чого людина на світі живе?

— Дивлячись, — кажу, — яка людина і яку та людина собі в житті мету поставила...

— Ні, не те ви, товаришу, говорите... Не те!

— А для чого?

— Для насладження! От для чого! Знаєте, товаришу, що таке насладження?

— Та приблизно,— кажу,— догадуюсь...

— Ну, так, по-вашому, що таке насладження?

— Кому,— кажу,— як! Я гадаю, що, приміром, для хорошого, роботячого тракториста «насладження», як ви кажете, в тому, що він своїм трактором тисячу чи більше гектарів виоре. Для в'язальниці «насладження», коли вона вив'яже дванадцять тисяч снопів, для колгоспників «насладження» — стопудові урожаї, для ученого — дати нове в науці, порадувати людство якимось досі незнаним винаходом...

— Хіба ж це насладження? — покрутив головою дідок.— Це — робота!

— А що ж по-вашому «насладження»?

— Насладження — це коли людина ходить і получаєть насладження... Бо людина дольжна жити для насладження! О! От у нас був пан! Млини в його були! А я в його за мірошника був! От приїде пан — ходить і получаєть насладження! А я за ним іззаду йду і теж получаю насладження... Да... Ну, а потім уже й у мене на власний млин закандзюбилосся... А тут ударила революція... «Ох же ж,— як той казав,— і вдарила!» Яке ж тепер насладженіє?..

— Без власного млінка?

— Та що там говорити?! Ніякого тепер насладженія! Бувайте!

Дідок одіпхнувся, гребнув весельцем, і дідова надмарина сковзнула за очерет, зникла, наче привид темної минувшини.

Я дивився вслід людському стандартові другої половини ХІХ століття й думав: «Яке «насладженіє», що серед нас так мало залишилося подібних екземплярів».

ЧОБОТОДЕРЖАВНА РОБОТА

ТУСТИЙ ліс. Повалена бурею осика з вивернутим корінням.

Під корінням — печера-схрона.

В тій схроні живуть двоє вождів української, ні від кого не залежної, самостійної дірки Граб і Хвиля.

А недалечко в буреломі у барлозі ведмідь спить.

Граб і Хвиля повилазили із схрони, сидять на осикових коріннях і дивляться один на одного.

Та й каже Граб Хвилі:

— Дивлюсь я на тебе, Хвиле,— на ведмедя ти дуже схожий! Тільки шерсть у ведмедя менша!

А Хвиля Грабові відказує:

— А ти гадаєш, що ти далеко від ведмедя?

А ведмідь, почувши цю розмову, замотав головою.

— Невже ці звірі на мене подібні? Повішусь! Я ж чесний ведмідь! Я ж у гестапо не працював, я ж ніяким сервісам не продавався, я ж народу свого не зраджував! За віщо така наруга?!

Заснув ведмідь, од огиди здригаючись.

А Граб з Хвилею далі вели самостійну державну розмову.

— Грабе,— каже Хвиля,— ми вожді державні?

— Державні, Хвиле!

— А чого ми босі? — почувався Граб.

— Бо чобіт нема! — одчухався Хвиля.

— А п'яти порепались? — шатирнувся Граб.

— Порепались! — шатирнувся Хвиля.

— Державні самостійні вожді повинні бути в чоботях? — гикнув Граб.

— У чоботях! — одказав Хвиля.

— Пиши наказа в село Нежухів, на Стрийщині.

— Пишу.

— «Наказ. Пане Чубко! Ви маєте зробити пару чо-

біт зі своєї шкіри нумер 42 до 15/XI 46, а як ні, то ми
заберемо корову!»

— Написав?

— Написав!

— Пиши ще: «Дулиш Юрко. Наказую вам, щоб ви
зробили зі своєї шкіри пару чобіт. За невиконання ми
вам заберемо корову».

Селяни села Нежухів, одержавши ці «державні» са-
мостійні накази, посміхнулися:

— «Зі своєї шкіри» чобіт не буде! А от із вашої са-
мостійницько-бандитської шкіри ми б нарobili, та не
придатна вона на чоботи! Так і згине без ніякої ко-
ристі!

Отака «державна» робота бандеро-гітлерівців!

КУРКУЛІ

ГЛИТАЙ, куркуль, павук — так з давна-давен прозвав наш народ тих, хто користався з чужої праці, хто, маючи земельку, чи молотарку, чи крамницю, визискував бідноту, неможне селянство.

— Вийду, хахикну на свої триста десятин, хай знають голодранці, хто хахикає! — випнувши черево, казав «статечний» хазяїн Іван Гирия чи Калістрат Туз.

«Статечні» хазяї «кахикали», а біднота від того кахикання ще дужче пригиналася до землі, ще рясніше краплями котився з неї піт, мозолилися руки та репалися й кривавилися поколоті об хазяйську стерню ноги...

Велика Жовтнева революція, Леніним керована, змела з лица землі «статечних кахикунів» на всіх просторах великого Радянського Союзу, в тім числі й на великій Радянській Україні, і тепер на широких українських ланах чується не загрозливе «кахикання» багатіїв-глітаїв, а розлягаються веселі гуртові пісні українських колгоспників.

А от на нещодавно приєднаних до Радянської України землях ще подеколи таке «кахикання» почувається...

Щоправда, глітайські черева вже не випинаються, черева намагаються втягтися ген аж до поперека, замість лискучого писка — святе та пісне обличчячко, а загрозливе «кахикання» перевернулося на угодливе:

— Хі-хі! Хі-хі! Йй-бо, нема! Присійбо, нема! Ми такі бідні, такі бідні, що й крихтоньки збираємо!

А ввечері, коли стемніє, — стук-стук до такого ж святого та божого у вікно:

— Слава Йсу! Чули-сте, хліб держава прохає спродати! Голота везе! Як ви?

— Закопав! А ви?

— А я он у те село до кума завіз, в ожеред у солону заховав! Слава Йсу!

— Навіки слава!

Так і нишпорять «святі та божі» темними вечорами один до одного, один одного підбадьорюючи:

— Чули-сте? Агличанка йде! Вже біля Мукачева! Сам Черчілль на білому коні спереду їде!

Бігають нічні шури, не хочеться — ой, як не хочеться! — їм прощаватися з чужим потом, з чужою на них працею, з пухкими пирогами, чужими руками ліпленими та печеними.

Нічого, товариші!

Недовго вже їм бігати...

Цвітом колгоспним ось-ось зацвітуть возз'єднані наші землі рідні, а шури-глитаї дуже того цвіту не люблять!

І зникнуть!

ДЕЩО ПРО ІНДИВІДУАЛІЗМ

ШМАТКИ (латки) землі в Одарки й у Горпини були цілком індивідуальні, або, як ще кажуть, одноосібні.

Такі самі латки, як у Стефаникового Данила з оповідання «Май», що:

«Чекав коло білої брами, дивився в панський сад, як злодій, і не важився зайти.

— Ніби я знаю, чи сюди можна йти? А як вибіжить та дасть у писок, а я звідки знаю, що не дасть?

Чекав Данило та й думав:

«Я прийшов до пана найматися. Переднівок дуже прикрий, дітей маю четверо, а на то лише маю латку городу».

...Його думки розліталися на всі боки.

«Весна така красна, така красна, що раз!»

Щоправда, тепер, за радянського ладу, у Одарки й у Горпини «латки» лану й городу значно більші, ніж були в бідака Данила, бо панів тепер нема, і вся панська земля одійшла до селян, і наділено тою землею і Одарку, й Горпину, та, проте, досі ті латки індивідуальні, одноосібні.

Чоловіків у Одарки й у Горпини нема.

Одарчин чоловік загинув на польсько-німецькій війні, а Горпинин чоловік помер ще дванадцять років тому.

Отож і Одарка, і Горпина самі собі, індивідуально, господарюють.

Дітки вже попідростали, допомагають.

Ну, а межі ж у них, я ж кажу,— індивідуальні.

От і прибіг якомсь Одарчин Ясько з поля та до матері:

— Мамцю! Гвалт! Тітчин Горпинин Терешко нашу ниву приорав! На межу не дивиться, а так просто че-

рез межу оре та й оре! Я йому кажу, що то наша нива, а він мені під ніс дулю та й каже: «Оце твоя, каже, нива!» Та ще й істиком на мене замахнувся!

Горпина вдарила об поли руками:

— А най би його шляк ясний трафив! Хватай, Яську, лопату та біжи — дай Терешкові «ниви». Та бий, бий його моєю рукою! А я до Одарки побіжу! Я їй дам ниви!

Вхопив Ясько лопату, а Горпина помчала до Одарки.

Порибігла Горпина до Одарки, й ніколи вже їй було говорити «слава Йсу», а тільки й устигла крикнути: «Ігі, на твою голову!», як уже вхопила Одарку за волосся.

— Межі переорювати? Чужі ниви приорювати?

І полетіло Одарчине волосся на землю клаптями.

Ну, ясно ж, що злетів очіпок і з Горпининої голови.

* *
*

Вибігла Горпина від Одарки, розхристана, розкуйовджена.

Та й побігла на свою ниву.

І бачить: безмежні артільні, колгоспні землі рясно вкриті зеленим вруном густої озимини.

Гудуть, ніби співають веснянок, потужні трактори.

Стала Горпина та й замислилася.

І вже не побігла на межу допомагати своєму Яськові бити Одарчиного Терешка.

Довго дивилася Горпина на колгоспні лани, на озимину...

Повернулася додому...

А як вернув з поля Ясько, спитала:

— Билися на межі?

— Билися!

— Не треба! Не будемо вже битися!

Та й записалася Горпина того ж вечора в артіль.

І не буде вже ніколи з Горпининої голови спадати очіпок.

А Яськова лопата вже не битиме Терешкового істика, а робитиме те, що їй належить робити.

А «весна така красна, така красна, що раз»!

«ТЕПЕР Я ТУРОК — НЕ БАНДИТ»

ОДНОГО дня в самостійній дірці українських хтобільшедасть-націоналістів, що, як ми знаємо, розташувалася тепер на тамтешній зоні окупації Німеччини, трапилася незвичайна подія.

Зібрався на засідання самостійно-дірчастий провід: Мельник, Левицький, Шмуляк та інші дірководи.

А Бандери не було...

Сиділи всі й чекали на найголовнішого...

Коли ось одчиняються двері і входить,— хто ж би ви думали?

Входить турок...

Справжнісінький турок: у червоній фесці, в широчезних, аж до кісточок, штанях, у зубах люлька...

Входить, руку до лоба притулив та й каже:

— Слава аллаху!

Всі аж попідскакували.

А турок до них:

— Чого ж ви мовчите? Слава аллаху, кажу!

Коли це Мельник:

— Степан?! Тю! Чого це ти на турка перевернувся?!

По голосу Мельник упізнав, що то таки справді був не турок, а Степан Бандера власною персоною...

Всі до нього попідскакували:

— Та невже?! Та як? Та чому? Чому в турецькому вбранні? Невже справді змагометився?

Бандера на всіх подивився, похитав головою:

— Політики називаєтесь! Державні мужі, а здогадатись кебети нема!

— У чім справа?

— Ех ви! Газети читаєте?

— Читаємо!

— Погано, виходить, читаете! Читали про те, що американський президент Трумен дає Туреччині та Греції допомогу чотириста мільйонів доларів?

— Читали!

— Так і тепер не здогадуєтесь? От тепер я й напишу Труменові, що ми, мовляв, турки, що опинилися в «переміщених» особах, щоб і про нас не забув... Я вже й паспорта дістав, що я не Бандера, а Бандер-паша! Розкумекали?

— Ой, голова! Ой, голова! — всі до нього.

— Та це ще й не все!

— А що ж іще?

— Та те іще! Тобі, Шмуляче, на грека треба повернутись! Зараз же біжи на барахолку, діставай грецьку одіж та тоді за грецьким паспортом... Ти ж знаєш, де паспорти продаються?

— Знаю!

— Ти будеш тепер переміщеним греком на прізвище Шмулякопопуло... Розумієш?

— Розумію!

— Я напишу Труменові, щоб не забув переміщених турків, а ти напишеш, щоб і переміщених греків не минув своєю милостю! О! А то хоч і тепер ми в переміщенцях ходимо, та що з того? Тільки на шмат ковбаси й вистачає! А то — спеціальна допомога! Це тобі не субсидія!

— А самостійна й ні від кого не залежна ненька наша Україна ж як? — несміливо промимрив Мельник.

— Україна! Україна! — гримнув Бандера. — Де гроші, там і самостійна Україна! Давав Гітлер — була гітлерівська самостійна Україна, дає Англія — англійська самостійна Україна... Так ви самі розумієте, що мало! Поробимось турками та греками, може, буде грошовитіша греко-турецька самостійна Україна! Розуміти треба!

— От голова! Ну, й голова! — гаркнули хором дірководи.

ФЕЙЛЕТОНІСТИ

ДВАНКІВСЬКІ хлопці й дівчата зустріли оце мене на вулиці та й кажуть:

— Ой товаришу! Ну й фейлетон у нас увечері сьогодні буде!

Так і кажуть.

— Який,— питаю,— фейлетон?

— Е, не скажемо! От як ізробимо, тоді скажемо! А то он ще візьмете та нам того фейлетона й спортите.

Почухав я потилицю.

«Ото,— думаю собі.— Ось-ось уже тридцять літ, як по фейлетонній часті працюю, а вони, молодята, отакої: «Спортите нам фейлетона!»

— Ну,— кажу,— робіть свого, як ви кажете, фейлетона, та обов'язково взавтра мені розкажіть, який він у вас вийде!

— Розкажемо!

Було це в суботу, під неділю.

У неділю ранесенько прибігають молодятка.

І показують величезного замка.

Замок заіржавлений, ключ до нього погнутий.

— Що таке? — питаю.

— Не вийшов фейлетон у нас! — регочуться.

— Та якого фейлетона ви робити хотіли?

— Клубного!

— ??

— Та ми, розумієте, хотіли вчора ввечері потихеньку, щоб завклубом не знав, одімкнути клуба, поприбрати там та й устругнути вечір самодіяльності!

— Ну й що?

— А воно не вийшло!

— Чому не вийшло?

— Та замок так заіржавів. і ключ теж, що ми крутили-крутили, порпались-порпались, а воно — ні сюди,

ні туди! Оленка розсердилася та як смиконе: так оте, що отуди засувається, — тільки трісь! — і одломалося!

— Так ото замок заіржавів?

— Ага! Та як же ж йому не заіржавіти, коли він ось уже тижнів-тижнів...

— Та де тижнів? — підхоплює Галя.— Місяців, а не тижнів...

— Як не одмикається...

— І який же фейлетон тепер, коли замка поламали? Тепер завклубом ще до відповідальності нас при-тягне...

— «Фейлетон із взломом!» — посміхнувся я.— А може б,— кажу,— краще було, якби ви попрохали завклубом, щоб він все ж таки коли-не-коли одмикав клуба... Ну, як не для вас, то хоч для замка! Щоб замок так не іржавів!

— Е! Якби ж то?!

— А для чого ж тоді у вас клуб?! Клуб для того й існує, щоб провадити культосвітню роботу серед мас!

Оленка засокотала:

— А ми вирішили навпаки! Коли завклубові «нема часу» провадити роботу серед мас, то давайте, кажемо, ми, маси, будемо провадити культмасову роботу серед завклубу! От і вийшов би фейлетон! А через цей проклятущий заіржавлений замок ні фейлетона не вийшло, ні роботи мас серед завклубу не вийшло!

— Та то нічого,— підхопила Галя.— Ми все-таки зробимо фейлетона нашому завклубові. Управимося з жнивнами, та колись уночі зберемося, та геть-чисто весь бур'ян біля клубу виполемо, та землю перекопаємо, та восени там садочок посадимо... Це в одну ніч! Як побачить це все завклубом,— отетеріє. А ми стоятимемо та сміятимемось! От буде фейлетон! А колись ще одної ночі привеземо очерету, та вкриємо наш клуб, щоб він не соромив себе й нас отими в покрівлі дірками, та полагодимо ганок, та вимастимо, та побілимо його! Щоб скидався-таки він на клуб, на культурно-освітню установу, а не на обідрану корчму... От вам буде другий фейлетон...

— А ми з Петром,— пробасив Володя,— заборчиком увесь клубний двір обнесемо!

— А я той заборчик пофарбую! — підхопив Микола.

— Та ми нашому завклубові таких фейлетонів наробимо, що аж-аж-аж!

Я слухав молодят та й подумав: «Під такими «фейлетонами» підписалися б фейлетоністи всього Радянського Союзу».

СОЛОВ'ЯЧА ЯЄЧНЯ

СЛАВКО і Людочка жили поруч: отут була Славкової мами хата, а як трохи далі пройти — жила Людочка з своєю мамою.

А за хатою Славкової мами був великий колгоспний садок.

В тому садку росли яблуні, груші, сливи, малина, смородина і навіть абрикоси.

Завідував тим садком старенький дідусь-садівник, який дуже любив і Славка, й Людочку і дозволяв їм гуляти в садку.

Вони були діти слухняні і не псували ні дерев, ні кущів, ні квітів.

От настала весна.

Зацвіли вишні, сливи, яблуні.

Побігли Славко і Людочка в садок.

Ой, як же ж хороше в садку навесні!

Усе цвіте, пташки співають, бджілки гудуть, мед носять, сонечко припікає.

Славко і Людочка побігли в малинник.

Прибігають до одного куща, а звідти якась сіренька пташка тільки — пурх! — і полетіла.

Славко і Людочка — до куща.

Розгорнули кущ, дивляться — а там, під кущем, на землі, невеличке гніздечко, в листячку вимощене, і в гніздечку четверо маленьких яечок, тільки не біленьких, а темненьких, такого кольору, як шоколад.

— Цур, мое! — скрикнув Славко.

— Ну і хай буде твоє, — погодилась Людочка. — А як ще десь гніздечко знайдемо, то те вже буде мое! Добре?

— Добре! — каже Славко. — А якої ж це пташки гніздечко, що такі, як шоколад, яечка?

— Не знаю, — каже Людочка. — Давай питаємось у дідуса — він, мабуть, знає!

Побігли Славко й Людочка до дідуса-садівника.

— Дідусю! — кричать. — А ми гніздечко назвали під малиновим кущем! А в гніздечку четверо малесеньких ячок, тільки не біленьких, а таких, як шоколад!

А дідусь і каже:

— То соловейкове гніздечко! Чуєте, як у нас соловейки співають! Тьох-тьох-тьох! Тут їх не один! Я вже їх штук із п'ять по голосу знаю. Бо всі вони по-різному тьохкають! Тут іще десь їхні гніздечка єсть! Ну, назвали, дітки, — так ви ж не видирайте ячок і гніздечка не руйнуйте. Соловейко — корисна птичка, вона черв'ячки та кузьки всякі їсть, а кузьки та черв'ячки — дуже шкідливі для садка! Пташки — наші друзі, вони нам допомагають, щоб у нас у колгоспі було багацько яблук, груш, ягід різних.

Славко і Людочка побігли до смородини.

А з-під смородинового куща теж вилетіла така сама пташка.

Вони — туди: і там кубелечко, а ячок, таких самих шоколадних, не четверо, а п'ятеро аж!

— Цур, мое! — крикнула Люда.

Славко погодився, хоч трішки й заздрих, що в Людоччиному кубельці не четверо, а п'ятеро ячок.

Славко і Люда умовились, що вони не будуть руйнувати соловейкових гніздечок.

Побігали Славко і Люда, побавились та й пішли додому обідати.

Вдома розказали всім, що вони назвали в садку аж двоє соловейкових гніздечок.

І Славкова, і Людина мати теж їм говорили, щоб вони не видирали ячок і не ходили до кубелець, бо пташки можуть наполохатись і покинути свої гніздечка, а тоді ячка захохнуть, попсуються і вже солов'ята маленькі з них не вилупляться.

Славко, як лягав увечері спати, все думав про шоколадні ячка — дуже вже йому хотілося, щоб вони в його в хаті були, щоб можна було ними гратися.

«Соловейкові ячка! Хіба ж є у кого така іграшка! Ні в кого нема! А в мене буде!» — думав він, засинаючи.

А на другий день устав Славко раненько, — Людочка ще спала, — та й вийшов з хати.

— Куди це ти так рано? — питає його мама.

— Піду трошки побігаю! Я виспався, — каже мамі Славко.

Побіг Славко на город, а звідти через перелаз у колгоспний садок.

Дідусь-садівник якраз вулики на пасіці перевіряв і не бачив, як Славко в садок прибіг.

А Славко зразу до малинового куща, зігнав з гнізда соловейка, за яечка — і додому.

Біжить, а яечка в руках держить: у правій руці двоє і в лівій двоє.

Як ліз він через перелаз, зачепився за сучок і впав. Падаючи, закрив, щоб не подряпати, лице руками. А в руках — яечка. Яечка побились, вимастили Славкові і лице, і носа, і вуха, і сорочку.

Ніс — жовтий, вуха — жовті, сорочка жовта. І тече все, і капає. І сльози в нього течуть та з жовтком перемішуються.

Прийшов він додому, а вже й Людочка до нього прибігла.

Мама як побачила:

— Що з тобою, Славку? Де це ти в яечню лицем уткнувсь?

А Людочка побачила шоколадну шкаралупку від яечка та як закричить:

— Та це ж він соловейкові яечка видер! Як тобі не сором, Славку! Яечня ти солов'яча!

Розсердилась Людочка і побігла додому.

— Не буду я з тобою дружити! — у воротях крикнула.

Довго мама вмивала Славка, доки змила яечню. І відтоді так і прозвали Славка: «Солов'яча яечня».

На другий рік уже не прилітав у той куток садка соловейко, що його гніздечко Славко зруйнував.

А в Людоччиному кубельці вилупилось п'ятеро солов'ят, вони вирости й полетіли на зиму аж в Африку, бо там тепло, коли в нас зима.

А навесні знову прилетіли в колгоспний садок. Старий соловейко полагодив гніздечко під смородиновим кущем — і знову там було п'ятеро яечок.

А молоді нові кубельця собі поробили.

Та як забіжить було Людочка в садок, так вони тьохкають уже, тьохкають, ніби навмисне для Людочки співають за те, що вона не руйнує пташиних гніздечок...

А Славко і в сад перестав ходити, бо йому було соромно.

З М О В А

НАРОДНОГО суддю ми собі оце обрали.
Чесного, прямого, освіченого, строгого
і водночас людяного.
Одне слово — народного суддю.
Обрали ми суддю та й зорганізували
проти нього змову.

Усі ми. Нашого судді виборці змовилися берегти нашого хорошого суддю.

А як його берегти?

Не загрузать його роботою.

Припинити на нашій дільниці всілякі вчинки, що потребують втручання народного судю.

Всі погодилися, щоб в комунальних квартирах, спільних квартирах, навіть при користуванні газовою установкою, полюбовно встановити черговість, не перекидати сусідчиної каструлі і натомість становити свою і, боже борони, не бити одна одну ополоником.

Ополоник — це вже «образа дією», і тут без народного судю не перебутися.

І твердо вирішили: припинити!

Марфа Калістратівна, щоправда, тут же, на зборах, щиросердо заявила:

— Розумію, громадяне, все розумію, всім серцем своїм розумію, і суддю свого знаю, й поважаю його, і добра йому бажаю, та, мабуть, не видержу! Щоб ото вона, Лідка-трясогузка, та раніш від мене обід на газу варила?! Та боже ж мій! Дайте води!

І Марфа Калістратівна почала розмахувати руками тут-таки, на зборах, так, ніби в неї в руках ополоник.

Ну, ми всі підскочили до Марфи Калістратівни, дали їй води, заспокоїли.

Лідія Іванівна (та, котора «Лідка-трясогузка») теж підійшла до Марфи Калістратівни, взяла її лагідно за руку, погладила:

— Марфо,— каже,— Калістратівно! Голубочко! Не хвилюйтесь, не нервуйтеся! Ну, варіть ви першою, я ж хіба що? Будемо в згоді та в злагоді! Усі ж громадане за те, щоб без скандалів, а ми ж хіба не такі, як вони?

— Лідочко моя, голубочко моя! — припала Марфа Калістратівна до Лідії Іванівни.— Простіть мене! Все я розумію і хочу, та не можу, не видержую! Дев'ятнадцять літ, як уселилася я в комунальну квартиру, дев'ятнадцять літ ополоником б'юся! Сама іноді себе ненавиджу! Вийду в кухню, побачу чужу каструлю на газу,— самі руки перекидають... Простіть мене, люди добрі, кажу все, як на сповіді!

— Марфо Калістратівно,— звернувся до неї Олександр Петрович, всіма поважаний наш лікар-невропатолог,— ви спробуйте перед тим, як вийти в кухню, помахати ополоником у кімнаті, десять хвилин правою рукою і десять хвилин лівою рукою. При цьому глибоко дихайте. Як уже дуже хочеться когось ударити, ката лусніть!

— Нема в мене ката! Не живуть у мене коти!

— Та хай мух б'є! — озвався Кузьма Федорович, двірник.— І лікуватиметься, і все-таки якась користь! А то так махатиме чорті й чого! Не мені вона попалась! — сам уже до себе потихеньку додав Кузьма Федорович.

— Можна й мух! — погодився Олександр Петрович.

— Робитиму, громадане, все робитиму! — витираючи сльози, дала слово Марфа Калістратівна.— Лідіє Іванівно, голубочко, не візьміть собі в труд, нагадуйте мені про це! Все робитиму, щоб одвикнути! І вас, дорогий Олександрє Петровичу, прошу — наглядайте за мною! Я до вас за порадою забігатиму! Може ж, воно пройде!

— Пройде, пройде, Марфо Калістратівно! — хором ми всі до неї.— Обов'язково пройде! Всі допомагатимемо!

Вася Хокейфутболенко викликав у всіх і сумніви, й побоювання.

Хлопчага він був непоганий — веселий, здібний, сердечний.

От тільки щодо труддисципліни йому ну ніяк не таланило.

Закінчив Вася ремісничу школу й працював слюсарем на заводі.

Запізнювався частенько до техгуртка, було іноді, що й з роботи «давав дьору»...

То вже як футбольний матч,— уже Васі на заняттях не побачите.

Карпо Назарович, майстер, добряча був людина, він розумів Васю і сам частенько запитував у нього:

— Васю! Сьогодні що — матч?

— Матч, Карпе Назаровичу, — глибоко-глибоко зітхав Вася.

Карпо Назарович смикав лівим усом, лукаво посміхався й говорив:

— Ну, йди вже, йди! Тіпає вже тебе всього! Біжи! Потім наздоженем!

Матчі — воно б ще й нічого, та потрапив Вася до якоїсь такої «пустивирвусь» кумпанії, що довела його до прогулів.

Карпо Назарович приходив до Василевої мами, говорив з нею, чехвостив Васю при мамі.

Вася сидів, дивився в куток, сопів носом. Мама кричала, намахувала на Васю руками, витирала кутиком хустки сльози й благала Карпа Назаровича:

— Карпе Назаровичу! Ви його, ірода, терпугом! Моєю рукою! Я вже його, лобуряку, не подужаю!

Карпо Назарович, виходячи, натякнув на суд за порушення трудової дисципліни, як не виправиться.

Була на зборах і Васина мама.

— Ну, як Вася? — запитали її.

— Та зараз ніби нічого! Весни боюсь!

— От що, ви не образитеся, коли ми доручимо Ігореві Веселому взяти над ним шефство? Ігор — комсомолец, хай він наглядає за ним. Та з заводськими комсомольцями поговорить, щоб і вони з свого боку вплинули на Васю! До суду — не допустимо!

— Та я вам у ноги вклонюся! — одповіла мама.

— А що ж тоді наш суддя робитиме? — запитав хтось із присутніх.

Людочка Пуп'янець — та, що ось уже третій рік ніяк до кіноінституту вступних іспитів не складе,— аж підскочила:

— Як що?! Хай у кіно на «Секрет актриси» ходить! Людина вільна! Цілий день, цілих сім сеансів можна сидіти! І щодня! От щасливий!

— Ото придумала! Суддя наш — людина серйозна, на біса йому той «Секрет» здався?

— А справді, не сидіти ж йому цілими днями та нудитися!

— Граждане! Про це ви не турбуйтеся! Живіть тільки так, щоб його своїми всякими отими чварами та позвами не загрузати, а роботу він собі знайде! Та ще яку інтересну! Суддя наш людина освічена, розумна, він нам такі лекції про комуністичну мораль, про поведінку людини та й про все інше організує, що ми тільки ахнемо! А хіба це не краще, не приємніше, не корисніше, не благородніше, ніж йому порпатися, а нам слухати, хто кого там образив, хто нахуліганив, хто й за що з ким розлучається, хто аліменти не платить, хто кого з квартири викинув. Не краще хіба замість цього послухати розумну лекцію? Ах, як це буде інтересно!

ГОВОРИЛА, БАЛАКАЛА...

(Сценка)

У ряді колгоспів, бригад і ланок організація практичної роботи по виконанню постанови Ради Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У підмінена проведенням численних нарад, в результаті чого підготовка до весняної сівби проходить зовсім незадовільно.

З постанови колегії Міністерства сільського господарства УРСР від 2 лютого 1948 року.

- Ж**У, як у вас із підготовкою до весняної сівби?
- Чудесно!
 - Що зроблено?
 - Провели сорок вісім нарад ланкових, тридцять сім нарад бригадних і двадцять шість колгоспних. Приготувались як слід!
 - Насіння є?
 - Аж п'ять нарад було, щоб насіння було!
 - А насіння буде чи не буде?
 - Мабуть, буде, бо ще про насіння сім нарад буде!
 - А з плугами як?
 - З плугами дуже добре! Чотири постанови було, щоб плуги відремонтували!
 - Відремонтуюте?
 - Хай тільки не відремонтують, ми їм тоді таку постанову бахнемо, що носом заорють!
 - А чи буде з носа просо?
 - Про просо теж постановили. В постанові гостро підкреслили, що, мовляв, не буде проса — не буде й пшоняної каші! Ми це питання ставимо руба!
 - А з сіялками як?
 - Постановили, щоб сіялки були!

— А чи ж будуть?

— Раз постановили, значить будуть! У постанові так і сказано: не буде сіялок — не посіємо! А сіяти треба? Треба! Значить, сіялки будуть!

— А як не будуть?

— Як не будуть, коли сіяти треба?!

— А де гарантія, що вони будуть?

— А постанова хіба не гарантія?

— А насіння у вас до посівних кондицій доведено?

— От причепився! Буде! Все буде, бо про все єсть постанова!

— Та що мені ваші постанови! Мені сівба потрібна, мені врожай потрібний, а не постанова!

— Буде! Все буде! От Хома невірний! Та ми! Та ми! Ех!

В п'ятницю сіяла,

А в суботу віяла!

От які ми!

«А В НЕДІЛЮ П'Ю, П'Ю...»

У КОЛГОСПІ «Зелена верба» перше засідання правління разом з колгоспним активом для обговорення справ підготовки до весняної засівної кампанії призначили були на шосте січня.

Голова правління наказав рахівникові:

— Ти ж мені там усе приготуй як слід! Щоб усе мені було розплановано, щоб і цифри мені всі були як на долоні! Я зроблю доповідь по всьому колгоспу, а бригадири доповідатимуть кожний по своїй бригаді! Доповнюватимуть, скажуть би, мене! О! Усім бригадирам до шостого перевести побригадні наради з ланковими! Щоб кожна ланка знала, де, на якій ділянці і що саме, яку культуру вона сіятиме! О! Справа дуже важлива! Та щоб гній на поле возили! Де є хоч трохи снігу, щоб снігозатримання зробили!

Було це третього січня.

— Гадаю,— сказав голова,— що до шостого і ти, й бригадири встигнуть усе це зробити! А я взавтра до району з'їзду,— треба в районі дещо там полагодити та порадитись.

Рахівник почав готуватись до засідання.

І бригадири почали готуватись до засідання.

А голова правління поїхав до району дещо там полагодити та порадитись.

Раптом п'ятого січня голова дзвонить по телефону рахівникові:

— Степан Степанович?

— Я, Прохоре Прохоровичу!

— Тю на нас із тобою!

— А що таке?

— На яке число ми засідання з приводу весняної сівби призначили?

— На шосте!

— А свят-вечір у нас коли?

— Ото! Я й забув, Прохоре Прохоровичу!

— Ну, хай я, як голова, заклопотаний, а тобі б слід пам'ятати!

— Та розумієте, Прохоре Прохоровичу, ну, як за-
сліпило! Після зустрічі Нового року й досі ще сирі-
вень п'ю!

— Одклади!

— А на коли?

— Вирахуй! Свят-вечір та три дні свят... Там далі
голодна кутя, водохреще... Виходить, значить, після де-
в'ятнадцятого! Давай, щоб уже бути певними й ще раз
не відкладати, на двадцяте! Добро?

— Добре, Прохоре Прохоровичу! Ну, як там у ра-
йоні?

— Ой, тут у Секлети Федорівни такий, що куди на-
шому?! І досі трубка в руках підскакує... Ми ще так
не навчились! Бувай! Приїду шостого надвечір, щоб
якраз на кутю!

Одкютювали, одсвяткували й одводохрещилися зе-
леновербівці й почали готуватися до спільного з кол-
госпним активом засідання двадцятого січня.

А дев'ятнадцятого січня, якраз на водохреще, захо-
дить до голови правління комірник.

— Драстуйте! З водохрещем!

— І тебе також!

— Так прошю ж вас, Прохоре Прохоровичу, взавт-
ра обов'язково до мене на весілля!

— Тю! З ким?

— З Ганною Нелатаною з Гусячої Балки!

— Так чого ж досі мовчав?

— Та мовчав, думав одкрутюсь, не вийшло! Треба
записуватись, бо той... А дівка строга... І по коморі
розуміє, що там по ордеру й що без ордера...

— Так у нас же ж узавтра засідання правління ра-
зом із колгоспним активом... Одклади весілля!

— Не можна, ніяк не можна, Прохоре Прохоровичу,
бо кабана заколов, свати й родичі приїдуть, а найго-
ловніше, коли б тоді весілля разом із хрестинами не
довелося гуляти! Ніяк не можна, Прохоре Прохоровичу!

— Що ж його робити?

— Одкладіть засідання! Коли ще там сіяти! Встиг-
немо приготуватись!

— Ну, катай до Степана Степановича, хай сповістить усіх, що засідання відкладається! Стривай! А на коли? На двадцять п'яте!

— Двадцять п'ятого Шкандибиха Уляну заміж за Петра Перестрибуна віддає! До двадцять п'ятого в мене, а з двадцять п'ятого від мене до Шкандибихи. Там, самі знаєте, менш як за п'ять день не одкрутимось! Значить, виходить, тридцятого. А тридцятого хрестини у Сільта. Дочка ж у нього народилася. Одклав, у зв'язку з весіллями, хрестини аж на тридцяте! Та нічого, дитинка здоровенька, видержить... Чи видержимо ми? Ну, хрестини не більш як два дні: тридцяте й тридцять перше! Другого лютого храм у Заячому Ключі! Там же ж і ваші свати, й мої, й Степана Степановича! Хіба ж не знаєте, що менше тижня вони гостей не держать?

— Ну, що ти робитимеш?

— Ну, а далі ж стрітіння, зима з літом зустрічаються, одсвяткуємо стрітіння, зробимо засідання, намітимо, що робити. Воно якраз і вчасно: весна надійде, план у голові буде свіжий, не забудеться...

— Виходить, не раніш, як першого березня?

— Виходить, що так!

— Ну, гаразд, скажи рахівникові, що першого березня! А в район хай протелефонує, що засідання відбулося, план намічено, до сівби колгосп готовий.

— Добре, Прохоре Прохоровичу!

— Ну, а на ввчавтра якого наготував?

— Горить, Прохоре Прохоровичу!

— Горить? Йй-бо, горить?

— Хай мене бог уб'є, горить! І як сльоза!

Незабаром погорів і сам Прохор Прохорович! Погорів на звітно-виборному зібранні.

І була в нього не сльоза, а сльози.

РАДІОРЕФЕРАТ ПО-АНГЛІЙСЬКОМУ

Англійське радіо збагатило свої програми новим оригінальним змістом: щовечора виступає якийсь видатний дезертир, бандит або спекулянт, який читає реферат з найактуальніших проблем своєї «спеціальності», викриваючи її теоретичні основи, практичні прийоми і т. ін.

Радіослухачі, захоплюючись, навчаються цих корисних наук.

*«Недільні новини», 1947 р., № 41.
Чехословаччина*

ВІКТОР. Увага! Говорить Лондон! Радіостанція Ка-Ка-Сі! Перед мікрофоном виступає знаменитий доктор англійських громадсько-політичних наук професор сер Джек Потрошитель Женщин! Леді і джентльмени, увага! Професор сер Джек Потрошитель Женщин прочитає наукову лекцію на тему: «Потрошіння женщин в Англії як засіб приєднання осіб прекрасної статі до громадського життя». Увага! Біля мікрофону професор сер Джек Потрошитель Женщин!

ДЖЕК ПОТРОШИТЕЛЬ ЖЕНЩИН. Леді й джентльмени! Ех, дружочки ви мої! Як садонеш ножакою милу леді просто в серце! І не пікне! І не ойкне! А потім з серця ножаку смик! — та по животу р-р-раз! — потрохи її валькою звали! Але я захопився! Давайте спокійніше і за певною системою... Лондонська вулиця. Вечір. Ви стоїте чи в Гайд-парку, чи в Ріджент-парку, чи на Пікаділлі... Іде чудесна міледі... Вона йде повагом, не поспішаючи, глибоко вдихаючи чудесне лондонське повітря, пишаючись із тисячолітньої глибокої культури найдемократичнішої могутньої Великобританії. У неї чудесне золоте волосся! А стан, а походка! А діаманти в сережках! А кольє! Ех, браточки ж ви мої! Хіба ж можна витримати?! Ви підскакуєте

та її за коси! Та їй кляпа в зуби! А зуби, як перли! Та прямисінько в серце! А потім уже за потрохи! А потім за сережки, за кольє, за персні, за діаманти! Пробачте, я знову захопився... Ножем можна бити, дорогі леді й джентльмени, не тільки спереду, а можна й ззаду. В такому випадку треба бити під ліву лопатку ножем або кинджалом сантиметрів двадцять завдовжки. Кляп у зуби не обов'язковий,— можна лівою рукою вхопити за рота, а правою бити ножем. Важливо от що: робити це все треба блискавично, щоб шухеру не було.

А яке охоплює вас блаженство, коли ви підстерігаєте свою жертву біля Вестмінстерського абатства. Ви потрошите чудесну леді, а вас обгортають тіні великих Теккеря, Генделя, Шекспіра, Діккенса! Р-р-раз!—і вата!

Ех, йолки-палки, леді й джентльмени!

Пробачте, не витримую я, захоплююсь!

Непогано чекати жертву й у Парламентському сквері. Особливо коли в палаті громад ідуть дебати про зовнішню політику англійського уряду. На підставі довголітнього свого досвіду, леді й джентльмени, я прийшов до певних висновків.

Коли в Англії консервативний уряд, тоді можна бити просто в лоб! Без ніяких фіглів-міглів. Просто собі підходь, за горло, в серце, потім у живіт — і блин!

А от коли править королівством лейбористська партія,— тут уже тактика повинна бути інша: треба озиратися, плутати й заплутувати свої сліди, намагатися заманити свою леді в кущі, підходити навіть до неї, розшаркуватись, говорити їй компліменти, а потім, коли вона вам уже повірила, що ви людина порядна,— вдарити її обов'язково ззаду під ліву лопатку. І в цей час проказати:

— Пардон, міледі! Пробачте, що я вас випотрошив!

На цьому, дорогі леді й джентльмени, я свою лекцію кінчаю! Бажаю вам успіхів у справі потрошіння жінок в Англії!

ДИКТОР. Ми передавали лекцію професора сера Джека Потрошителя Жінок! Читав автор! Леді й джентльмени, про наслідки лекції просимо повідомити нас на таку адресу: Лондон, радіостанція Ка-Ка-Сі! Слухайте музику Генделя.

З англійської переклав
Остан ВИШНЯ

ЗРОБІТЬ ПЕРЕРВУ!

ГОЛОВА райвиконкому Пилип Петрович Засідайло сильно дуже розуміє значення й вагу врожаю у своєму районі.

Ще на зустрічі Нового року, коли підносили келих і гукали: «З Новим роком! З новим щастям!» — Пилип Петрович, вигукнувши «вра», випив келиха, сів, закусив, а закусивши, сам собі подумав.

«Ну да,— подумав Пилип Петрович.— Воно, звісно, з Новим роком! Це дуже добре! А як розібратися по суті, що це значить? Це значить: ремонт тракторного парку, снігозатримання, вивіз на поля гною... І щоб до весняної сівби бути готовими... Щоб і плуги з передплужниками... Щоб насіння було вчасно засипане й протруєне... Щоб коні весело хвостами махали, а волики вдоволено ремигали. І взагалі, щоб в ущільнені строки й на високому науково-агрономічному рівні...»

Пилип Петрович дивився на веселих людей, що сиділи за столом, Новий рік зустрічаючи, сидів і думав: «Добре вам веселитися! Вам що? Директива — ви й виконуєте! А мені ж треба про ту директиву подумати, ту директиву написати, щоб потім вам її для виконання спустити. Щасливий,— думав Пилип Петрович,— народ. Хай веселиться!»

Зустріч Нового року проходила бадьоро, шумно й весело.

Коли в одному кутку заспівали «Ой хмелю», посеред столу «Гуляв чумак на риночку», а в другому кутку «Прощай, любимый город», — зорганізувався неабиякий спільний хор, яким з великою експресією керував голова райспоживспілки Хома Сидорович Дефіцитченко.

І в Пилипа Петровича майнула була думка заспівати й собі, та миттю забили ту думку мислі про наступ-

ний сільськогосподарський рік, про проривку буряків, про шаровку, про першу заповідь після жнив і т. д.

Пилип Петрович підвівся.

— Дорогі товариші,— сказав Пилип Петрович,— мені дуже приємно бути тут із вами, але, на превеликий жаль, я мушу залишити вас...

З усіх боків залунали вигуки:

— Як? Що ви, Пилипе Петровичу?! В такий день?! Та ні в якому разі! Хіба ж можна?!

Пилип Петрович підніс руку. Тиша.

— Дорогі товариші! Розумію ваше хвилювання, розумію. Але обов'язок — перш за все. Не гнівайтесь, товариші, але насамперед — діло. Ви собі веселіться, а я собі піду.

І пішов Пилип Петрович.

* *
*

Другого січня у голови райвиконкому відбулося перше в 1948 році засідання.

На порядку денному було 87 питань, а потім ще «поточні справи».

Почали засідання о десятій годині ранку. Закінчили о шостій годині ранку другого дня.

Була перерва.

Перерву влаштували на прохання одної дуже симпатичної ланкової, літньої жінки, що дала 600 центнерів буряків з гектара, яка заявила:

— Прошу,— сказала вона,— слова. Зробіть, прошу я вас, перерву! Нам же на поле гній возити треба. Перервіть, будь ласка!

Дали перерву.

Це було, кажемо ще раз, перше засідання.

Потім Пилип Петрович скликав засідання друге, третє, надцяте...

Секретар райпарткому якось запитав Пилипа Петровича:

— Де ти вже побував, у яких колгоспах?

— Ти знаєш, поки що нікуди не їздив. Засідання все. Як тільки закінчу, зараз же по району.

— Кінчай швидше, бо за два дні починаємо сіяти.

— Хіба?

— А так!

— Ото! Ну, на завтра я скличу засідання, проінструктую народ, як істики робити. Все треба передбачити.

— На місцях, на місцях треба бути,— сказав секретар.— Я вже по всіх колгоспах побував.

* *

*

Днів за два, коли Пилип Петрович забіг додому побідати, дружина його запитала:

— Де ти сьогодні був, що тебе в райвиконкомі не знайшли?

— Проводив засідання в райспоживспілці.

— Дзвонили додому, що колгосп «Перше травня» сьогодні сівбу ранніх колоскових закінчив. Прохали, щоб приїхав, збори сьогодні в них з цього приводу.

— Хіба? Невже вже почали сіяти? — здивувався Пилип Петрович.— Треба їхати. Подзвони, щоб запрягли коні, бо машиною навряд чи проскочу.

— Що це в тебе? — дружина до нього.— Ану, повернись! Дірки!.. Новий-новісінький костюм — і вже дірки в штанях попротирав! Коли це ти встиг?

— Ну, знаєш, робота!..

ВЕСНЯНИЙ ГРІМ

(Драматичний етюд на одну дію)

У Бориспільському районі, Київської області, із 38 агрономів, закріплених за колгоспами, 2 агрономи зовсім не виїжджали в колгоспи, а 11 були там по одному дню і, нічого не зробивши, повернулись назад.

Дійові особи:

38

АГРОНОМІВ.

20 друкарщиць.

Старша друкарщиця.

Начальник облуправління сільського господарства.

Заступник начальника облуправління сільського господарства.

Сцена — велика кімната. 20 агрономів диктують. 20 друкарщиць друкують. 18 агрономів чекають на чергу друкувати. Праворуч двері, на яких написано: «Начальник облуправління сільського господарства. Неприйомні часи шість раз на тиждень». Ліворуч — кабінет заступника начальника.

1

Восьмий агроном. Їздили до колгоспу?

Двадцятий агроном. Їздив!

Восьмий агроном. Ну й що?

Двадцятий агроном. Ох і борщ у голови колгоспу! Із сметаною! Та з якою сметаною! От борщ!

Восьмий агроном (*зітхає*). Доведеться й собі поїхати!

Третій агроном. Так-таки з'їздили?

Вісімнадцятий агроном. З'їздив!

Третій агроном. Як там становище?

Вісімнадцятий агроном. Чудесне! Кабана якраз закололи! Ох і ковбаса! А кишка яка! З пшоняною кашею! Давно такої кишки не їв! Треба буде не забути про просо! До чого ж культура хороша: у кишці — просто мрія!

П'ятий агроном (*встряє до розмови*). А я на весілля якраз потрапив! Ну вже ж і погуляв!

Третій агроном. Поталанило вам, колего!

Перший агроном. І коли вже той академік Цицин з пирієм упорається? Щоб багатолітні зернові були!

Четвертий агроном. Так сама ж тільки пшениця! Якби ж усі зернові були багатолітні!

Перший агроном. О! Дай йому тільки за пшеницю вхопитися. Ти не знаєш Цицина! Всі зернові будуть багатолітні!

Четвертий агроном. От здорово буде!

Шостий агроном (*підходить*). Що ж зернові?! От якби цукровий буряк багатолітній придумати!

Перший агроном. Вчені над цим працюють! Вони ще не опублікували, але це факт!

Шостий агроном. Ну, як це можна? Це ж не пирієва пшениця, що її скосив, а корені залишаються. Буряки ж щороку викопувати треба!

Перший агроном. А ти знаєш, як вчені вирішують цю проблему?

Шостий агроном. А як?

Перший агроном. А так! Гичка буде в землі, в ґрунті,— правитиме за корінь, а буряк зверху! Викосив буряки, а з гички на другий рік знову буряк росте! Поки що, я чув, на п'ять років проблему вчені вирішили. Б'ються, щоб на сто літ! Факт!

Усі разом. От здорово! Тоді сиди собі, пиши собі! Подзвонив тільки до колгоспу: «Ростуть?» — «Ростуть!» — «Ну й хай собі ростуть!»

Входить н-к облуправління сільського господарства.

Н-к облуправління. Сидите? Ой хлопці, я за вас візьмусь! Ой візьмусь! Ще рік, ще два, ще п'ять, а таки візьмусь! Ну, чого ви сидите? Ну, чого ви до кол-госпів не їдете? Ну, що я з вами робитиму? *(Плаче)*. Та згляньтеся же ж! *(Ридає)*.

Старша друкарщиця *(до друкарщиць)*. Дівчата! Начальник облуправління плаче! Гос-с-споди! Ану, давайте!

Хор друкарщиць *(фортіссімо)*.

А вже весна,
А вже красна,—
Із стріх вода капле,
Із стріх вода капле.
Із стрі-і-і-іх вода капле...

Заступник начальника облуправління виходить із кабінету і високим-високим тенором виводить:

Із стрі-і-іх вода ка-а-а-пле...

Раптом сцену пронизує сліпуча блискавка і б'є страшний грім. За громом — ревний дощ. Злива.
Завіса швидко падає, щоб дощ не намочив глядачів.

Кінець

Примітка для режисера-постановщика. Грім тут — явище не тільки зоро-декоративне, а й символічне. Мовляв, коли агрономи облуправління с.-г. не бояться, то, може ж, грому злякаються. Цього при постановці треба не забувати.

«СТЕЖКИ-ДОРОЖКИ»

ЗОЦЬОГО району виїхав до обласного центру голова виконкому районної Ради депутатів трудящих.

Виїхав він в різних справах, щоб і доповісти обласному керівництву про все, про що треба доповісти, щоб і поінформуватися та поінструктуватися про все, про що треба було і поінформуватися, і поінструктуватися.

А голова виконкому районної Ради депутатів трудящих отого району повертався з обласного центру, доповівши вже обласному керівництву про все, про що треба було доповісти, і вже поінформувавшись та поінструктувавшись про все, про що треба було і поінформуватись, і поінструктуватись.

Оцей і отой райони — сусідні райони.

Отак — пішов оцей район, а отак — пішов отой район.

А між ними межа, кордон ніби, границя.

А по межі по тій дорога пролягала, шлях, а на шляху на тому ярк, глибоченький ярк, а в ярку тому місточок, дерев'яний місточок.

Місточок хоч і дерев'яний, а зруйнований, дошки на нім попровалювались. Полагодити місточок, звісно, можна, так невідомо, кому його лагодити, бо він якраз на межі...

Коли прохають полагодити той місточок оцей район, то оцей район відповідає:

— Місточок не мій, місточок той отого району!

А коли прохають полагодити той місточок отой район, то отой район відповідає:

— Місточок не мій, місточок той оцього району!

Ну й їздили в об'їзд, поза місточком.

Нічого, їздити можна і в об'їзд, поза місточком!

А місточок не гуляв, хоч він і зруйнований: трясо-

гузочка там кубелечко звала. Ну, а трясогузочка пташка корисна, вона гробачків нищить, комах різних, кузьок,— отже, і місточок користь давав, хоч він і на межі, хоч він і зруйнований.

Ну, а тут весна вдарила.

Вдарила, значить, весна, а навесні все скрізь, як ми чули, тане. Тане воно і в оцьому, і в отому вищепойменованих районах, тане і до чобіт і до коліс липне... Липне воно і до коліс, що біля воза, і до коліс, що біля, приміром, емки... Липне, та й уже!

А особливо воно липне по ярках.

Та не тільки липне, а колеса по ярках просто занурюються в оте, которе липне.

Тоді вже не допомагають не тільки три нормальні у машині швидкості, а не допомагає навіть четверта, найлютіша, швидкість, та, що в шофера на язиці.

А вищепойменовані голови їхали,— один сюди, другий туди,— якраз навесні, перед весняною сівбою, коли все дуже-таки до коліс липне.

Їхали і оцей голова, і отой голова емками.

Оцей голова, сяк-так допхавшись до ярка, спустився в ярк, занурився — р-р-р-р-р! — стоп і став.

Смик сюди, смик туди — стоп!

— Приїхали! — повернувся шофер до оцього голови.

— Н-да! — проказав оцей голова.

Коли ось назустріч спускається в ярк отой голова.

Розігнався— р-р-р! — стоп і став.

Смик туди, смик сюди — стоп!

— Приїхали! — повернувся шофер до отого голови.

— Н-да! — проказав отой голова.

За кілька хвилин:

— А-а-а! Іване Івановичу! Драстуйте! — оцей голова до отого голови.

— Доброго здоров'я, Петре Петровичу! — отой голова до оцього голови.— Ви в область?

— В область!

— А я з області!

— Сіли?

— Сіли!

— От клятї дороги! Щоб ото містка не полагодити?!

— Злочинство просто!

Спускаються в ярк два колгоспники. Підійшли.

— Драстуйте! — попривіталися колгоспники.

— Здорові були!
— Виходить, приїхали? — лукаво посміхнулися колгоспники.

— Приїхали!

— Н-да! — дакнули колгоспники.— Місточок слід би полагодити.

— Ви з якого району?

— Я з оцього,— один каже.

— А я з отого,— другий каже.

Голова оцього району запитав:

— З якого колгоспу?

— «Новий шлях».

— А як у вас там з великою рогатою худобою?

— Нічого. Перевиконали... Корів більше, ніж до війни...

— Я не про корів питаю, а про бичків!

— Та й з бичками непогано. Сто двадцять процентів плану.

— А як... той... одгодованість?

— Нічого, бички справні.

— Угу...

— А ви з якого колгоспу? — запитав другого колгоспника голова отого району.

— «Промінь».

— А як у вас з бичками?

— Як наліті! Сівби ждемо. Тільки випогодиться...

— Я не про те...

Тоді обидва голови до колгоспників:

— От що, товариші. Це дуже добре, що ви виконали й перевиконали план розвитку великої рогатої худоби. І особливо бичків! Бички, вони — тяглова сила, яка... і т. д. Підіть кожний у свій колгосп, налігайте по парі кращих бичків, бо треба нам подивитися, якої вони одгодованості. Н-да! Ну, й той... Треба ж нам із ярка вибиратися... Н-да! І щоб не заспокоювались на досягнутім, бо велика рогата худоба, вона дає молоко, м'ясо, шкіру, роги, а головне — вона тяглова сила... Н-да! Ідіть, та тільки не баріться.

— Ми миттю! Тут недалечко.

— Ну що ж,— звернувся оцей голова до отого голови,— доки бички приведуть, може, закусимо?

Закусили... Закурили.

— Сумнувати.

— Що й казати!

— Чи не заспівати?

— А чому не заспівати? Хлопці (до шоферів), співаєте?

— А чого ж? Співаємо.

Виявилося, що в одного шофера непоганий перший тенор, у другого — втора, а в оцього голови — баритон, а в отого — зовсім пристойний бас.

І врзали:

Позарастали стежки-дорожки,
Где проходили милого ножки.
Позарастали мохом-травою,
Где мы встречались, милый, с тобою...

І в цю мелодію вплелоя: «Цабе! Цоб!»

ЯК ЗАСМАЖИТИ КОРОПА

ГОЛОВА колгоспу Петро Петрович Недовершигора приїхав з поля та до дружини:
— Ану, Василівно, засмаж-но мені коропа!
— А я думала — яечню.
— Е, ні! Коропа! На коропа потягло!

Є коропи в нас?

— Аякже! Є! Там як поросята!

Василівна вийшла в присінок, спустилась у льох і внесла до хати почви, де вилискувалося з півдесятка дзеркальних коропів, один в один... Справді, мов поросята.

— Якого тобі, Петровичу? Вибирай!

Петрович дивився на коропів, на лиці йому перебігала задоволена усмішка, а вуса мов аж підстрибували.

— Оцього! Ех і короп!

— Тобі на олії чи на вершковому маслі?

— На вершковому!

— Я миттю!

— Стій-стій-стій, Василівно! Мабуть, не оцього ти мені засмаж, а отого! Той більший! А оцей іще, мо, трохи підросте! Ти в ночвах тільки воду переминоюй! Треба б нам подумати, Василівно, отам, у чулані, отой, як там його, та те, що в ньому риба плаває, пристроїти... Я в Києві в магазині бачив... Як же ж його? Ага... Акваріум... Із скла такий собі ніби ящик, і там риба плаває... І довго там може жити... Щоб як хто трапиться, зразу в чулан, підсакою його — хоп! — і на сковорідку. А то бігай, шукай риб'ячого бригадира, щоб упіймав. Обов'язково зробимо! Бо тепер, як у нас коропи завелися, частіше до нас приїздити почали і з району, і з області, і з центру! Та воно й зрозуміло: кожний цікавиться розвитком колгоспного рибиництва! Пам'ятаеш того іхтіолога, що все дізнавався, чи однаковий кістяк

у коропа у снідання, в обід і у вечерю? Тижнів два ото він сидів, усе кістяки виміряв! «Кандидатську,— каже,— дисертацію пишу».

Ускочили в хату дітки Петра Петровича — Васько й Оленка:

— Ой, і що воно так хороше пахтить? Аж лоскоче!

— Короп, дітки, пахтить! Смажений короп! — озвався Петро Петрович.— Ото як підростете, щоб за колгоспний ставок дбали! Та щоб іще кілька ставків викопали! Тоді і пахтітиме, і гроші в колгоспній касі будуть!

— Ну, пожалуйте! — поставила Василівна сковорідку на стіл.— Призволяйтесь, Петровичу!

А на сковорідці короп рум'яний, запашний і на вершковім маслі.

— Сідайте й ви, дітки! І ти, Василівно! — запросив Петрович.— На всіх хопить! Василівно! Той... чи не залишилось там коньячку?

* *
*

Завітав якось до Петра Петровича голова сусіднього колгоспу Степан Іванович Кульбаба.

Пригостили й його смаженим коропом.

Степан Іванович пригощався та все:

— Ох і короп! Таке, хоч і сковорідку ковтай! І як ви його смажите, Василівно?

— Та як? Звичайно! Луску обчистю, потрохи викину, присолю, борошнем присиплю, вершкове масло на сковорідку, щоб воно зашкварчало, а потім на неї коропа... Можна цілого, можна пократити...

— Та, видите, в мене й сковорідка єсть, і борошно єсть, і вершкове масло єсть... А не виходить!

— А ставок у вас єсть?

— Нема!

— Е, тоді не вийде! Ставок треба викопати, напустити туди короп'ячого малька, він виросте, і тоді вийде! Ох і шкварчатиме! А без цього не вийде!

ДИЛДА

ДИЛДА, Тиміш Іванович, такий собі є на світі.

Прізвище таке в нього: Дилда.

Коли заснувався в його селі колгосп, Дилда, Тиміш Іванович, сильно покрутив носом — отак: круть-круть-круть! — і сказав своїй жінці Салимонії Пилипівні Дилді:

— Гуртове — чортове!

Залишився тоді Тиміш Іванович Дилда одноосібником.

Ну що ж: одноосібник, коли він чесний, коли він виконує все те, що від чесного радянського громадянина вимагається, — одноосібник у нас всі громадянські права має.

Не дійшло, значить, іще до свідомості людини, що колективна, артільна праця корисніша, вигідніша, — ну, й хай собі хазяйнує окремо, — колись зрозуміє, де ліпше: чи в артілі, чи в одноосібному господарстві.

Про Тимоша Дилду ми б не сказали, що щось десь до його свідомості не дійшло, — вовча думка сиділа під капелюхом в Тимоша Дилди: «А мо, воно ненадовго?»

Колгоспи собі росли, розвивалися, багатіли, а колгоспні люди жили собі та поживали.

Дивилися колгоспники на одноосібника Тимоша Івановича Дилду та посміхалися:

— Ну, живи собі! Нам що, дилдуй далі!

Виходить, значить, що вийшло воно не на «недовго», як думав Дилда, а зовсім навпаки — назавжди.

От одного вечора, коли Тиміш Іванович Дилда та Салимонія Пилипівна Дилда (дітей у них не було) сіли вечеряти, Тиміш Іванович Дилда говорить Салимонії Пилипівні Дилді:

— Салимонько!

— Га?

- Що пак я тобі хотів сказати? От забувся!
- Мо, сирівцю внести?
- Та який там сирівець?! Не в сирівці справа!
- Мо, десь засвербіло?

— Ой, засвербіло! Ой, засвербіло! — аж скрикнув Тиміш Іванович Дилда.— Ох і засвербіло ж, та тільки не з того боку!

Замовк Тиміш Іванович Дилда. Сопла Салимонія Пилипівна Дилда. У хаті було тихо.

— Салимонько! — раптом промовив Тиміш Іванович Дилда.

— Га?

— Ой, мабуть, у колгосп записуватись треба?!

— Ой! — ойкнула Салимонія Пилипівна. Підскочила з місця, підбігла до печі, одскочила від печі, мотулася до мисника, од мисника до запічка, ухопила чомусь рогача й почала підважувати рогачем лежанку. Потім ухопила ночви, поставила на діжу, діжу з ночвами поставила на помийницю, сіла сама в ночви та тоді ще раз:

— Ой!

Тиміш Іванович Дилда схопився з місця й несамовито крикнув:

— Салимонько, сядь!

— Я вже сидю!

Одне слово, в колгосп Тиміш Іванович Дилда й Салимонія Пилипівна Дилда записалися.

Вечорами вони сиділи одне проти одного, дивилися одне одному в очі й кивали головами.

Салимонія Пилипівна витирала хусточкою очі, а Тиміш Іванович скреготів зубами.

Посидівши отак одне проти одного, Тиміш Іванович казав:

— Стелись!

Салимонія Пилипівна слалася.

Потім вони лягали спати...

Не спалося.

Салимонія Пилипівна Дилда питала в Тимоша Івановича Дилди:

— І чого ти не спиш, Тимочко?

— Думаю!

— Про що ж ти, Тимочко, думаєш?

— Думаю, де б отих гемонських трудоднів позичити.

І довго-довго не засипали Тиміш Іванович Дилда і Салимонія Пилипівна Дилда.

Час ішов.

Колгоспи росли, розросталися.

Ох і трудоднів же було у роботящих, у чесних колгоспників. Ой трудоднів...

Та восени було до таких колгоспників,— у кого — ой трудоднів! — підгуркочував грузовик, а на грузовику чували, а в чувалах зерно.

— Забирай, товаришу Чесний, забирай трудодні свої! — гукав до хазяїна шофер.— Печи пироги та розпишись у квитанції!

— Ой, хай тобі щастя! — говорив хазяїн.— Та поможи хоч вивантажити!

— Допомогти можна!

— А на пироги забігай, будь ласка!

— І забігти можна!

Тиміш Іванович Дилда і Салимонія Пилипівна Дилда, як записалися до колгоспу, сильно дуже почали боліти.

До непригоди просто!

Як ото треба на роботу йти, так Тимоша Дилду щось таке як ухопить за поперека. Ну ні поворухнутись, ні нахилитись!

— Отут! Ось дайте руку, я вам покажу! Отут-отут! Ото-то-то!! Ой! Як тільки щось важкеньке візьму, чи вила, чи лопату,— воно як штриконе,— криком кричу! Баба Волосиха казала, що важкого, боже борони! Та нащо вам — паляниця і та шкодить! Як з цілої починаю та ще з четвертиною сала,— штрика! Так штрика, що в очах жовто! Я вже не знаю, що й робити. Баба Волосиха,— а вона баба тямуща! — казала, що то якась сурйозна дуже мужеська болість!

Коли Тимоша Івановича Дилду хапало за поперека, то Салимонію Пилипівну Дилду, навпаки, брало отут — під грудьми.

— Підкочується, підкочується під груди, а потім як придавить — гвалт! В очах у мене ніби курка зозуляста — ряботить-ряботить-ряботить, а потім узяло ніби й розпливлося... А я й не знаю, чи я жива, чи я мертва! А потім пішло-пішло-пішло, звиняйте, все наниз!

Баба Волосиха,— а вона баба тямуща! — казала, що то якась сурйозна дуже женська болість!

Сильно дуже хворіли Дилди — і Тиміш Іванович, і Салимонія Пилипівна.

Одпускало їх тільки тоді, коли треба було до міста їхати,— чи там яечка везти, чи масло, чи там картоплю...

Довго тривала така у Дилдів хвороба.

Щороку трудоднів у них було чимало: у Тимоша Івановича Дилди днів із тринадцять, а в Салимонії Пилипівни днів не менше, як одинадцять...

Ну й що?

А нічого! Вигнали Дилдів із колгоспу.

І добре зробили.

ПРО БУР'ЯНИ

ЖИВЕ собі та працює на Радянській Україні такий собі колгосп.
Як він називається?
Це особливого значення не має.
Ну, може, він називається «Перше травня», може, «Новий шлях», може, «Промінь», може, «Нове життя»...

У якій області живе той колгосп, чи в якому районі, чи в якій сільраді?

І це особливої ваги не має.

Скажемо так: у хорошій області він живе, у хорошому районі і в хорошій сільраді. На Україні дуже багато хороших колгоспів, дуже багато чудових колгоспників — і Героїв, і орденоносців.

А як пильненько придивитися саме до цього колгоспу,— колгосп загальним своїм і врожаєм, і розвитком тваринництва, і виконанням своїх зобов'язань перед державою, і видачею колгоспникам на трудові дні — не тільки не хороший, а навіть і не середній, а гірший від середнього, скажемо просто — плохенький, відсталий колгосп.

В чім річ?

Людей чимало в колгоспі, земля хороша, така ж сама земля, як і в сусідньому колгоспі, так сусідній колгосп уже в мільйонерах, а нашому колгоспові до мільйонера так приблизно, як від Києва до Владивостока...

Що ж воно значить?

Давайте спробуємо про це у голови такого колгоспу.

— Товаришу голово, ну, як воно справи? Драстуйте!

— Драстуйте. справи як, питаєте? справи в нас... той... ідуть!

— І добре йдуть? Врожаї які збираєте? Скільки

державі хліба здаєте, на трудовень скільки одержуєте?

— На трудовень, воно, видите, у сусідньому колгоспі по три кілограми...

— Ні, я не про сусідній колгосп питаю, я про ваш!

— Ну, в нас, видите, по три кілограми не вийшло. У нас менше вийшло... та й трудовнів у нас небагато...

— А чого у вас у колгоспі більше — чи трудовнів, чи трудовночей?

— А цього вже я вам і не скажу. Трудовночей ми не враховуємо.

— А чи враховуєте ви, товаришу голово, трудовпразники, трудовбазари, трудовярмарки і взагалі — трудовпрогули?

— Ні, такого не враховуємо. Видите, таблиць таких нам не прислали.

— А ви б самі такі таблиці завели. Воно непогано, коли все враховано! Тоді, може б, і з'ясували, чого у вас трудовнів «не дуже»!

— Могло быть.

— А ви спробуйте. А як у вас із свинофермою?

— Свиноферму маємо.

— Скільки свиноматок?

— Одна. Так зате дуже біла!

— А ділових поросят на свиноматку?

— Одно порося. Так зате дуже ділове порося! Було з ним ділов, поки не закололи.

— А скажіть, товаришу голово, які культури ви викохуете в себе на ланах?

— Всі! І зернові — озимі й ярі, — і пропашні, і бобові. Траву сіємо... Одно слово, все те, що й по інших колгоспах...

— А чого ж по інших колгоспах і врожаї кращі, і трудовдень ваговитіший?

— У них бур'янів менше.

— Ви, значить, по бур'янах на першому місці в районі?

— Та, видите, дуже вже в нас земля засмічена...

— А скажіть, товаришу голово, ви такої культури, як дисципліна, не вирощуєте?

— Як-як? Якої, кажете, культури?

— Трудова дисципліна називається.

— Ні, такої культури в нас у плані нема.

— А слід було б її обов'язково завести... Бо у вас, мабуть, не так земля засмічена, як самий колгосп. Воно, може, серед ваших людей і не багато того сміття-бур'яну, та тільки заважає він вашим колгоспникам у всьому: і в урожаї, і в ділових поросятах, і в трудоднях, і в кілограмах на трудодень. У всьому він вам заважає... А знищити той бур'ян можна тільки трудовою дисципліною...

— А як її вирощувати, ту дисципліну? Яка вона культура — чи озима, чи яра?

— Вона і озима, і яра; вона і зернова, і пропашна; вона і колоскова, і бобова; вона і трав'яна, і корене-бульбова; вона викохується і на сівбі, і на жнивах; вона виростає і на молотьбі, і на зябі. Вона скрізь повинна вирощуватись. І навесні, і влітку, і восени, і взимку. Дуже інтернаціональна культура. Допоміжна культура в усіх роботах!

— А як її плекати?

— Не так уже й трудно. От ви знаєте, у кого з ваших колгоспників більше трудночей, трудопразників, трудобазарів і взагалі трудопрогулів, ніж трудоднів. Ви покличте його й провадьте такі потрібні для дисципліни сільськогосподарські роботи: перше — роз'ясніть йому, що його трудопрогули завдають великої шкоди колгоспові, державі. Не бере ця робота? Тоді беріться за другу: пристидіть його. Хай кращі колгоспні люди намнуть йому добре чуба, щоб шанувався та не страмив колгоспу. І це не бере? Третьої вживіть операції. Попередьте його, що нічого путнього для нього з його такого ставлення до роботи не буде. Коли й це не візьме,— тоді скликайте загальні збори та й поставте питання про те, щоб таке сміття-бур'ян виполоти з колгоспної громади. Ви ж полете бур'ян, коли він забиває пшеницю, буряки, соняшник, кукурудзу і т. ін. Тим паче треба викидати той бур'ян, що забиває людську чесну колгоспну працю. От зробіть це,— побачите, як виросте у вас дисципліна, а з нею виросте все: і врожаї, і худоба, і трудодень, і на трудодень.

— Добре, спробую!

— Спробуйте!

КАЧЕНЯТА ПЛАЧУТЬ

Відкритий лист до прокурора УРСР

ГЛИБОКОПОВАЖАНІ товариші!
Дозвольте звернутися до вас з оцим моїм листом.
Пише до вас дика качка — Селезень-Крижень, осиротілий отець одинадцяти яець.

Вислухайте мене, прошу я вас.

Одного вечора,— це було чи в лютому, чи в березні,— прочули-сьмо по радіо, що на Радянській Україні заборонено весняне полювання.

Як же ж ми зраділи!

Ми літали з своєю старенькою понад нільськими берегами й весело посміхалися:

— От де розумні люди! Вони знають, що ніякої користі від весняного полювання нема: сама тільки шкода, бо птиця якраз прилітає, розмножується, щоб восени дати народному господарству великі прибутки, а спортсменам-мисливцям і корисний відпочинок.

Подивилися ми з дружиною на карту та й кажемо одне одному:

— Оселимося ми давай недалечко біля Києва. Там є озера, є болота і могутній Дніпро. Та біля столиці й люди краще закони знають і поважають, отже, не зможе трапитися такого випадку, щоб хтось нас там покривдив: чи бабахнув у нас потайки, чи поруйнував наше кубельце.

Так і вирішили.

Вибрали ми собі таке болото, що зветься Ковпито, у Броварському районі на Київщині.

Полетіли, прилетіли, вибрали містечко, звили гніздечко.

Старенька моя нанесла яечок, вкрила гніздечко пухом і сіла на яечка лупити каченята.

І от у квітні цього року пролітаю я над болотом, дивлюсь — ідуть двоє з рушницями. І прямують просто до тієї купини, де на гнізді сидить моя дружина.

Я стрімголов упав у кугу, кугою продерся до гнізда та до старої:

— Ідуть! З рушницями йдуть! Дивися ж, не поворухнись! Пригни голівку, вони не помітять!

А вона:

— Ой, боюсь!

— Мовчи,— кажу,— і — нічирк.

Ну, вона ж, знаєте, жінщина, дама знервована, не витримала, злетіла.

Бах — і впала. Дивлюсь я на своє гніздо, дивлюсь на похололі одинадцятро ячок, дивлюсь і плачу.

Плачу і слізьми своїми пишу вам оцього листа.

Хто ці люди були, я знаю, але ви, глибокошановні товариші, можете дізнатися про це докладніше в обласному відділі Спілки мисливців і рибалок. Вони краще від мене вам розкажуть, що й до чого.

Кінчав я вже до вас оцього листа, аж ось підлітає до мене качка... не моя, бо моя вже ніколи не літати-ме. Підлітає і теж плаче:

— Убив,— плаче,— мого любого селезня звір-людина на лузі біля села Осокорки. Він там ще й рибу, злочинець, глушив толом.

Про що я вас прошу.

Хай оті два, що вбили мою качку, хай по черзі приходять, сідають на моє гніздо й вилуплюють мені каченят, бо сам я не впораюсь. Пропаде ж одинадцятро каченят.

Може, це навчить їх поважати закони.

З глибокою пошаною до вас

*Дикий Селезень-Крижень, неграмотний,
а за нього розписався Остап Вишня*

Остап Вишня. Фото 1951 р.

ПРО ПШЕНИЦЮ, ПРО ЗАЙЦЯ Й ПРО ЧИСТОТУ

ПШЕНИЦЯ — це пшениця. Ярова пшениця — арнаутка.
Заєць — він завжди заєць. Стрибає.
А чистота — це найкраща в світі краса.
Домовились?

Ну, а про те, що на Радянській Україні єсть місто Одеса і єсть Одеська область, — про це й домовляться не треба: про це всі знають.

І знають, очевидно, всі й про те, що в Одеській області єсть Березівський район, а в Березівському районі єсть знаменитий колгосп ім. С. М. Будьонного.

Коли про це хто-небудь і не знає, то це нехорошо, бо колгосп цей існує вже двадцять п'ять років і що всі ці двадцять п'ять років керує колгоспом ім. Будьонного Макар Онисимович Посмітний, голова правління колгоспу, один із семи фундаторів-зачинателів колгоспного руху на Україні, що їх радянський уряд нагородив найвищою урядовою нагородою до дня 30-ліття Радянської України — орденом Леніна.

Отже, виходить, що всі повинні знати і про колгосп ім. Будьонного в Березівському районі, і про Макара Онисимовича Посмітного, голову його правління.

На Одещині — весна, поки що рання весна.

Це значить, що зацвіли по садках абрикоси й вишні, розбруньковуються яблуні й груші, світить сліпуче сонце, починає голубіти Чорне море і в Одесі вже поливають вулиці!

Ой, як це хороше, коли в Одесі поливають навесні й улітку вулиці!

Пшениці на Одещині ранньою весною...

Темно-зелена озимина густими кущами, кущами-щіткою, вкрила гектари, гектари, гектари...

Вона ще не зовсім прокинулася від зимового дрімання, ще тільки потягушечки робить до сонця, і вмитися їй так хочеться, щоб одразу весело тріпонути кучерявими кущами.

От би дощику!

Ну, поки що нема дощику!

Нема — росою, мовляв, умиємося, проте кучерями тріпонем!

Арнаутка — ярова — тільки-но виткнулася з ґрунту, рядок до рядка тулиться, і стеблик до стеблика прихиляється, ніжно-ніжно-зелена, тендітна ще — виткнулася та:

— От і я! А сонце де?

І кожна стеблинка, кожний кущик шукає сонця.

Макар Онисимович Посмітний стоїть на межі між озимою пшеницею й арнауткою й дивиться на рівний, мов стіл, сліпучо-зелений лан ярої пшениці.

— Ну, яка? — питає Макар Онисимович.

— Зелена! — кажу.

— А рядки?

— Рівні! — кажу. — Мов під шнур!

Який, може, хочете знати, Макар Онисимович?

Отакий на зріст, отакий на обхват!

Якого віку?

Нічого собі віку! Ще для багатьох арнауток вистачить!

Лице в нього посміхається, праве око дивиться на арнаутку, а ліве на вас примружується.

— Рівні, кажете, рядочки?

— Рівні, кажу!

— А от отут один єсть і нерівний!

— Де? Я не бачу!

А далеко-далеко, — тільки-но оком можна дістати, — заєць підстрибує. Так ніби хоче на горизонт вискочити.

— Он заєць, — кажу, — підстрибує!

— Бач, зайця вгледів, а нерівного рядка не побачив?! — примружився Макар Онисимович.

— Ото,— кажу,— мені й самому дивно, що заєць так далеко, а я його побачив! А якби рядки були нерівні та якби хоч один кущик бур'янки на лані був,— не побачив би я того зайця ніколи!

— Іч як! Виходить, що коли рядки нерівні, то й зайця не вздриш?!

— Виходить, що так!

— Ну, ходіте сала попоїмо та чаю вип'ємо!

— А сало вже хіба посіяли?

— Уже й викосили! Мелемо якраз!

— Скільки центнерів з гектара?

— Чого?

— Сала!

— Ще,— сміється Макар Онисимович,— не трієрували! Потрієруємо — тоді буде видно.

Ми йдемо рівними й чистими, кущами акацій обсадженими колгоспними межами й шляхами, повертаємо у колгоспні чисті вулички.

Колгоспники кінчають садовити свою картоплю на присадибних городах.

Дзвонять в усі дзвони жайворонки.

Пурхають на межах і на шляхах зграйки чорних шпаків.

— Корисна пташка! — кидає Макар Онисимович.— Значно корисніша, ніж ота сатана, що через озимину навпростець пішла! Знав би я, хто ото воно такий?!

— Чистенько у вас, Макаре Онисимовичу!

— Е, це ще не те! От до 1 Травня приберемося, тоді побачите!

— Не побачу!

— А чому не побачите?

— Треба додому їхати.

— Чого?

— Та треба й нам подбаги, щоб і в нас на письмових столах було так чисто, як чисто у вас на ланах, дорогий Макаре Онисимовичу!

ДИРЕКТИВНА НАРАДА

ПОДЗВОНИЛИ з району, щоб голова колгоспу обов'язково прибув на восьму годину вечора на нараду.

— Не поїде,— відповіла Маруся, колгоспний рахівник, що сама тільки й лишалася в правлінні під час весняної сівби. І не тому лишалася, що вона рахівник, а тому, що мала ось-ось бути мамою.

Голова її прохав:

— Ти, Марусино, хоч і скоро мама, так ти все-таки допоможи, прошу тебе! Сиди собі не вдома, а в садочку біля правління, а подзвонить телефон.— ти потихеньку й підійди... Бо сама розумієш... Добре?

— Добре, Семене Івановичу!

Так от Марусина на телефонний дзвінок і відповіла:

— Не поїде!

— Чому не поїде? — сердито запитали з району.

— Кукурудзу досіває! Нема коли їздити!

— Ну, ми тоді телефонограму! Хто прийняв?

— Маруся Утішна прийняла!

— Ось хай тільки не приїде!

Довелося Марусі посилати Петька на поле з телефонограмою з району.

— Розшукай, Петю, Семена Івановича,— хай прочитає!

— Мені якби верхи! — ляснув батогом Петько.

— А ти на паличку й паняй! Бо коні всі на полі.

Помчав Петько на поле верхом на паличці.

А в цей час з району ще одна телефонограма:

«Після першої наради відбудеться ще нарада, кооперативна».

«Ага,— подумала Маруся,— це вони щоб за одним рипом... Щоб удруге не їздити».

Семен Іванович, прочитавши телефонограму, подивився на годинника, потім на сонце:

— Та дайте ж мені кукурудзу закінчити!

Сказав голосно так, ніби аж заспівав, бо аж жайворонок з ріллі зірвався та почав посипати і ріллю, і Семена Івановича, і Петька срібно-малиновим дзвоном.

* *
*

На восьму годину приїхав Семен Іванович до району.

По дорозі дрімалося. Думалося, чи закінчать сьогодні кукурудзу, бо взавтра треба буряки проривати і курей на буряки вивозити, і ось-ось сіно, і... та ще, і... та ще, та ще і... А дрімалося, бо Семен Іванович третю добу не дуже й лягав.

Нарада почалася рівно о восьмій.

Не встиг доповідач промовити: «Товариші! На сьогоднішній день, значить...» — Семен Іванович клонув і задрімав...

Прокинувся він був на «не зупинятися, значить, на досягнутім», кліпнув очима, підпер долонею голову й заснув кріпко.

Заснув і почав підхрюпувати.

Доповідач доповідав:

— Сівбу, значить, товариші, ми, значить, кінчаємо! Провели ми її, значить, на високім агротехнічнім рівні, значить, але це ще не значить, що ми все, товариші, зробили, значить... Хто там хропе?

Сусіда Семена Івановича, голова сусіднього колгоспу, добрий його приятель, вирішив Семена Івановича визволити:

— Та це я стільцем рипнув!

— Так ви не рипіть,— кинув промовець,— бо з думки збиваєте!

— Пробачте! — одказав сусіда і — штовх Семена Івановича під бік: — Прокинься, ти! Дивись, захріп!

Семен Іванович стрепенувсь та:

— Давай, давай, хлопці! Сьогодні, кров з носа, ку-

курудзу треба закінчити! Давай! Налягай, налягай, хлоп'ята! Не зупиняйся, засипай зерно на ходу!

Доповідач крикнув:

— Запитання потім! Не заважайте!

Семен Іванович не чув зауваження, бо знову заснув, і заснув міцно.

Коли він починав підхрюпувати, сусіда його поти-хеньку лоскотав.

Семен Іванович мукав:

— М-му! — і затихав, не хріп.

Наприкінці промови доповідач бадьоро й весело ви-гукнув:

— Вперед, товариші!

Семен Іванович стрепенувся, підніс руку й голосно промовив:

— Я — за!

І знову заснув.

* * *

*

На кооперативну нараду Семена Івановича довів приятель його, голова сусіднього колгоспу.

— Де це ми? — запитав Семен Іванович.

— Кооперативна нарада! Не спи!

— Кооперативна, кажеш? Мені до зарізу ушиваль-ників треба! І вухналю! Та, мабуть, нема! Я покладу голову тобі на плече, ти не сердься!

І незчувся Семен Іванович, як закінчилася коопера-тивна нарада.

Додому Семен Іванович їхав та все думав:

«Чи закінчили кукурудзу, чи не закінчили?»

Приїхавши додому, зразу ж запитав:

— Закінчили?

— Кукурудзу, Семене Івановичу? Закінчили!

— Взавтра на проривку буряків!

— А що там у районі, Семене Івановичу? Що за на-рада?

— Директивна була нарада,— серйозно відповів Семен Іванович.— Дуже серйозна нарада! А курники, хлопці, готові? Пересувні? Треба обов'язково взавтра на буряки курей вивезти, бо від Кленової балки довго-носик появился!

Вдома дружина до Семена Івановича:

— Може, відпочив би трохи? Четверту добу ж уже не спиш!

— А ти знаєш, Михайлівно, не дуже й хочеться! Побував оце на нараді в районі і якось так побадьорішав! Народи — вони, знаєш, жару піддають! Енергії! Поїду на поле!

ЛОБОГРІЙКА

— **С**ЛУХАЙТЕ, Іване Петровичу, що я вам скажу! — так звернулася ланкова Оленка Крицева до голови колгоспу.

— Слухаю! Що ж такого ти мені скажеш? — промовив голова колгоспу Іван Петрович.

— Ви знаєте, що ми на своїй ділянці чекаємо не менш як тридцять п'ять центнерів з гектара озимої пшениці?!

— Знаю! І сам прикидав, що, мабуть, буде не менше!

— А в лобогрійці дишло поламане! Коса поіржавіла, в шестернях зубки повибивані! Чим я пшеницю коситиму? — вела далі Оленка.

— І-і-і, чого такого надумала? — махнув рукою Іван Петрович.— Коли ще ті жнива, а ти вже за лобогрійку! Встигнемо!

Оленка не відставала.

— Ну да! — сердилася Оленка,— досидимося до того часу, що взавтра вже жнивувати, а тоді: «Давай! Давай! Чому лобогрійка несправна?! Я ж казав!» Так чи не так, Іване Петровичу?

— Та чого прискіпалася, як шевська смола?! Ти грамотна?

— Грамотна!

— Читала постанову правління, де чорним по білому написано: «Увесь збиральний реманент одремонтувати, щоб він був готовий до збиральної кампанії!» Читала, питаю?

— Читала! Так якби ж можна було запрягти пару коней чи волів у ту постанову й косити нею пшеничку. А то постанова есть, а лобогрійка он бур'яном заросла, і не видно, щоб хтось із ковалів до неї підходив! Оце тільки я й підійшла та трохи бур'ян потолочила, а то стояв би й досі, як той очерет!

— Устигнемо з козами на торг! — одмахнувся від Оленки Іван Петрович.

Оленка постояла трохи, махнула рукою і побігла в поле.

— Ну, як із лобогрійкою? — запитали Оленку подружки. — Ремонтуватимуть?

— Ет! — махнула рукою Оленка. — Встигнемо, каже голова, і все!

Дівчатка замислились.

Коси вони вже собі придбали, придбали й бабку коси клепати.

Бруски й мантачки вже лежали на полиці в Оленки, в коморі.

Дід Андрій уже робив дівчатам грабки, а як грабки поробить, то він їм і коси виклепає й нагострить.

Щовечора підбігала до діда Андрія Оленка:

— Мабуть, уже, дідусю, покурили? Натє! Це дуже міцний, дідусю, тютюн і запашний! А оце двоє яєчок. Я їх зварила ріденько: повечеряйте!

— Та спасибі, я не голодний! — мотав головою дід Андрій. — Є в мене що вечеряти!

— Е, ні, дідусю, візьміть, візьміть!

— Ну добре, — казав дід Андрій, — коси я вам на правлю, грабки пороблю.

— А на жатках, на лобогрійках ви розумієтесь, дідусю?

— Їздити на лобогрійках я їздив! Знаю, де мастити, як косу нагострити, як і коли скидати! Все це я знаю! — говорив дід Андрій.

— А як несправні шестерні та валик не крутиться, полагодити вмієте чи ні? — допитувалася Оленка.

— Ну, на механіці я не дуже! То вже що ні, то ні! Для того є механіки!

Увечері Оленка говорила своїм дівчаткам:

— Коси в нас будуть, і добрі коси! Дід Андрій постарається! От якби нам ще лобогрійку! Ми б тоді за два-три дні схопили і жито, й пшеницю! І так, щоб жодної зернини не втеряти!

Дівчатка думали.

Тоді знову Оленка:

— Слухай-но, Галинко! — звернулася вона до Галинки, чорнявої дівчини з отакенними косами, чор-

ними-чорними, як воронове крило, і з отакенними очима, карими-карими. — Слухай-но, Галинко! Твій Сашко...

— Який він мій?! Ще що вигадаете?! — спалахнула Галинка.

— Ні, він, Галинко, не твій, то в мене так зірвалося! Так отой самий Сашко, що... той... ну, одне слово, він бригадир тракторної бригади...

— Ну і що з того? — спалахнула Галинка.

— Так от що: як побачиш ти його сьогодні ввечері...

— І хто його там увечері, того Сашка, бачитиме? Подивіться ви на них! І отаке й вигадують! — спалахнула Галинка.

— Ні, Галиночко, я не кажу, що обов'язково ввечері. Я кажу, що як взагалі ти його зустрінеш...

— А чого обов'язково я його зустріню? — спалахнула Галинка. — Таке й вигадаете!

— Та ні, Галиночко, я ж такого нічого не кажу, що тільки ти його зустрінеш, я тільки й кажу, що він найчастіше тобі зустрічається... Так ти його попроси, може, він лобогрійку полагодить... Він же ж у тебе на всі руки...

— А чого саме він «у мене» на всі руки?! Таке й вигадують! — спалахнула Галинка.

— Та ні,— Оленка до неї,— я кажу, що взагалі він на всі руки... Попроси, Галинко!

— Полагодить! — сказала Галинка.— Я йому ще позавчора казала, увечері, як під яблунею стояли... Ой! — зашарілася Галинка.— Ні, не під яблунею, а як зустрілася з ним у полі! Він сказав, що полагодить, як тільки з парами впораються...

— Так чого ж ти мовчала?

— Та...— такнула Галинка.

* *

*

Завтра жнива...

Іван Петрович, голова колгоспу, побачивши Оленку, вигукнув:

— Де там та лобогрійка?! Постанова була? Була! Взавтра жнива? Жнива! Тоді тільки собак годуємо, як

на лови йдемо?! Я ж казав! Чим узавтра косити-меш?

— Лобогрійкою! — одказала Оленка.— І косами!

— Справна лобогрійка? — сердито запитав Іван Петрович.

— Справна!

— Тож-бо то й є! От що значить вчасна постанова.

У МАКАРА ОНИСИМОВИЧА ПОСМІТНОГО

МАКАР Онисимович Посмітний, депутат Верховної Ради УРСР, проживає на Одещині, в Березівському районі.

Макар Онисимович там не тільки проживає, а ще й керує колгоспом імені С. М. Будьонного.

Керує він колгоспом імені Будьонного всього тільки років, мабуть, із двадцять п'ять, через те й здобув почесне звання зачинателя колгоспного руху на Радянській Україні.

Знайти Макара Онисимовича на Одещині неважко. Побачать вас, не одесита, в Одесі:

— До нас приїхали?

— Та так, думка до Березівського району проїхатись.

— До Макара Онисимовича?

— А чому ви думаєте, що до Макара Онисимовича?

— Та знаємо! Коли вже в Березівський район, то тільки до нього. У нього є на що подивитися...

Коли ми за Березівкою повернули до колгоспу імені Будьонного, перестала машина підскакувати.

— Дивись, яка рівна дорога?!

— А це ж ми вже на території колгоспу імені Будьонного! — посміхається шофер.

— І дороги, значить, у порядку?

— І дороги в порядку!

Приїхали...

— Здрастуйте, Макаре Онисимовичу!

— Здрастуйте! Звідки?

— З Києва!

— Ну, ще раз здрастуйте! Приїхали познайомитись, подивитись?

— Так, як дозволите, хотілося б подивитися!
— Прошу вас! З чого ж почнемо?
— То вже діло хазяйське.
— Почнемо ми, значить, із борщу! Ходімо до нашого ресторану...

— То ходімо,— запрошує Макар Онисимович,— може, ще щось подивимось. Що вам показати?

— Покажіть, коли не боїтесь, що зурочу, жеребця, бугая, кнура, барана й півня!

— А на поле не хочете?

— Ходітьте на поле.

От і йдемо ми чистенькими вуличками. Перед будинком правління парк, хоч і невеличкий, а проте парк.

— Так оце,— говорить Макар Онисимович,— у нас озима пшениця, а це — яра пшениця.

— А оце?

— Це — дорога.

— А де на дорозі вибої? Де груддя?

— А навіщо вам вибої?

— А щоб колеса ламати! По такій дорозі три дні їхатимеш — і колесо не спаде, і вісь не трісне. Так, ніби не по дорозі, а по паркету. Танцювати можна.

По таких шляхах-дорогах Макар Онисимович їздить власною легковою машиною — «Москвичем».

— Що для того треба голові колгоспу, щоб мати свою легкову машину? — запитали ми у товариша Посмітного.

— Спочатку,— каже,— треба дороги полагодити, а тоді вже машину купувати. А то, як їхати машиною та за собою ще пару волів вести, щоб тебе з ярка витягали,— то ні до чого! — махнув рукою Макар Онисимович,

Пшениця-арнаутка сіяна рівними-рівними рядками. І чиста-чиста, ніде ані бур'яниночки.

І те, що вона рівна, і те, що вона чиста,— це все добре. А от що дивно: краї на ланах так зароблені, ніби перед вами не лан, а художній твір.

— Та чого ви так придивляєтесь?

— Та бур'янця шукаю. Хоч маленького!

— Е, то вже, звиніть, не знайдете. Хоч іще одні окуляри надіньте.

— Да-а-а! А чого ото, Макаре Онисимовичу, в кожній ниві краї, ніби в чепурної дівки красиво зачесане волосся?

— А ви хіба чепурної дівки та ще із красиво зачесаним волоссям не любите?

— Та як вам сказати...

— Отож і ми любимо...

Лежать неозорі колгоспні лани,— і озимі, і ярі,— лежать, колгоспною любов'ю викохані, сонцем упиваються...

Безкрайній степ. Де-не-де його перетинають лісові смуги.

— То гордість наша,— каже Макар Онисимович,— ползахисні смуги. Сніжок вони нам на полі затримують, сухих вітрів на пшениці не пускають... Велику вони вагу мають у степу та ще при наших частих посухах...

— Виходить, правильно мені один дідок казав, коли я його запитав, навіщо ото серед степу ліс? «То,— він каже,— щоб пирогів більше було!»

— Правильно! Оті лісові смуги сильний вплив на пироги мають! Ми й цього року, як бачите, чималенько їх підсадили. Пироги будуть пухкіші, і пирогів буде більше.

— Хай живуть!

— Хто? Ползахисні смуги?

— І смуги,— кажу,— і пироги!

В колгоспі імені Будьонного звісно, крім пшениці, ще єсть і жито, і ячмінь, і овес, і просо, і кукурудза, і соняшник, і картопля. Зелений конвейер. Овоче-баштанні культури...

Одне слово, як у доброго хазяїна: є й борщ, є й до борщу.

І тут, видите, одна характерна для таких колгоспів, як колгосп імені Будьонного, особливість: у них не тільки єсть план для таких, як то кажуть, культур, а єсть і самі культури.

А культура — так це, як сказати по-простому,— зерно чи городина, овочі...

Так такі колгоспи не дуже вже й вихваляються, коли «культура» ще в ґрунті чи на полі.

Вони кажуть так:

— Добре, звісно, коли кожна культура вчасно лягає в ґрунт, добре, коли до того ще й лягає вона на високому агротехнічному рівні. Все це добре. Але свої культури ми найбільше любимо тоді, коли вони вже або на елеваторах, чи на зерносховищах, чи на овочесховищах, або в погребях. Дуже (ой, як дуже!) непогано, коли культура на столі у вигляді запашних паляниць, чи, приміром, вареників із сметаною, чи там картоплі, підрум'яненої на колгоспній соняшниковій олії, та ще коли олія з власної колгоспної олійниці. То вже така культура, що очей від неї не одведеш...

Отак ставляться до всіх своїх культур і колгоспники з артілі імені Будьонного.

Ставлення, як бачите, цілком серйозне і на високому громадсько-політичному рівні.

— Так хотіли на нашого жеребця подивитись?

— Хотілося б!

— До війни в нас коники були! Породисті! Рисаки. Сто шістьдесят п'ять штук до війни у нас коней ігігикало. Дев'яносто з них, кращих, оддали ми Червоній Армії... А решта... Ну, знаєте ж,— німці! Та вже відновлюємо потроху. Дев'яносто п'ять голів уже маємо. На кінець п'ятирічки (а може, й раніше!) перебільшимо довоєнний рівень. Коники будуть... Ну, от наш і жеребець...

Стоїть перед нами світло-гнідий красунь.

— План виконує?

— Перевиконує. Бачите ж,— он стрибають.

— То що: лошата ніби?

— Воно, бачите, як на нього дивитися. Як ото воно хвоста задерє та вистрибом-вистрибом-вистрибом, — так воно лоша. А як підійти до нього з погляду планової частини районного відділу сільського господарства, воно з одного боку — план розвитку конярства, а з другого — план вижереблення конематок. Складна штука.

— А ото щось таке червоне реве й головою землю гребе, так те, мабуть, уже не жеребець?

— Ні, то бугай! Червоно-степової породи! Племінний!

— А чого він сердиться?

— То він вас вітає!

— Дякую! Тут уже мені й самому ясно, що план по великій рогатій худобі виконано!

— Виконано то воно виконано (до війни було сорок вісім дійних, а тепер — шістдесят), от тільки порода не та... Треба, щоб уся череда була червоно-стєпова. Але ж самі знаєте, що за два-три роки цього не зробиш. На кінець п'ятирічки (а може, й раніше!) упораємось.

— Молочко п'єте?

— І самі п'ємо, й державі даємо.

— Ну й пийте: і собі на здоров'я, і державі на здоров'я.

— Оце вівчарня...

— А оце наша ферма свинарська...

— Жирнуваті трохи свиноматки,— звернувся до свинарки Макар Онисимович.

— Щодня прогулюються...

— Хай гуляють!.. А так усе гаразд?

— Все ніби...

— Ну, бувай... Там між дорослих сосунець вискочив! Щоб не придавили часом.

— Дивись, а я й не помітила...

— Із свиньми в нас гаразд... План перевиконуємо... Як то кажуть: і з планом, і з салом...

Свиней восени має бути шістсот, про що й дбає свинарка Мотря Михайлівна, яка зобов'язалася виростити по двадцять двоє ділових поросят на рік.

Ну, а оце наш млин. Вальцьовий млин...

Ну, а оце наша олійниця. Дає олію для себе і для людей. І макуху... Ну, а коли вона дає макуху й олію для людей, то виходить, що й для себе.

Птахарня ото наша... Леггорни всі повинні бути. Поки що мішанка, та нічого — будуть усі леггорни.

Ото садок. Вісім гектарів... Уже привели до порядку.

Ото наш крепдешин... Шовківництво.

Ото виноградник. Дев'ять гектарів... Буде більше...

Ото пасіка... Визимувала добре. Будемо з медом...

Ото ставок... Короп дзеркальний...

Отак і живемо!

— Коли б усі так жили, Макаре Онисимовичу!

— А хто ж заважає? Це від людей залежить.

От сидимо ми на лавочці у парку перед правлінням.

— Ну, а люди як, Макаре Онисимовичу?

— Люди — золоті. Хіба ви думаєте, що все це Посмітний робить?! Люди роблять. Є серед них кращі, є ще кращі, а некрращих нема. Нема в нас таких, щоб мінімуму трудоднів не виробили. А чого його не виробляти, коли на трудодень самим тільки зерном чотири з половиною кілограми. Хіба ви не чули про наших кращих доярок — Олю Бірюкову та Марину Христюк? А комсомолята наші... Та взагалі з таким народом гори зрушити можна.

— А що то ви будете, Макаре Онисимовичу?

— То цегельно-черепичний завод з пилорамою. Цеглу робитимемо, черепицю вироблятимемо. Нове село треба будувати. Цього року треба двадцять нових будинків для народу збудувати. Пора вже починати жити як слід, по-культурному: дві-три кімнати, із службами, з садочком, городом. А що ви гадаєте, не заслуговує наш народ на таке життя?! Цеглу матимемо, черепицю матимемо. От із лісом скрутно. Хоча б на почин кубометрів із п'ятсот лісу... Може, газета допоможе?

— Попросимо, — кажу, — газету, а через газету ще когось, хто хоче бачити справжнє, з усіх боків культурне, радянське нове село, — може, й вони допоможуть... Та гадаємо, що допоможуть: народ у нас хороший...

— Тоді б зажили ще краще... Школу треба поширити... Клуб... Та взагалі ми б уже тут собі раду дали, допоможіть тільки лісом...

Розцвітають наші села колгоспні, як квітне наша Батьківщина.

Ростуть наші люди. Яскравим прикладом цього росту є Макар Онисимович Посмітний, депутат Верховної Ради УРСР, колишній панський наймит.

І ростуть вони не самі по собі, мов тополя в полі одинока, а ростуть із гущі народної, гурту артільного, колгоспного, партією вихованого, партією очолюваного.

Вони ведуть наші колгоспи, а колгоспний лад їх підтримує, своїх артільних вожаків.

І людей таких у нас, як майського цвіту.

НОВА ПОРОДА

ХОЛОДЦЮ вже на столі не було: холодець уже гості поїли.

А холодець був — не холодець, а поєма — ну, танув у роті, й квіт! Сам танув! Холодець-бо був із ніжок, із часником, з морковкою і з лавровим листом...

Після холодцю подане було на стіл смажене поросля.

Люб'язна хазяйка, ставлячи поросля на стіл, дуже мило й дуже гостинно промовила:

— Даруйте нам, дорогі наші гості, що поросля трохи переросло: йому вже три місяці!

Один дуже поважний гість дуже ввічливо промовив:

— Не турбуйтеся, хазяюшко, поїмо.

Другий гість, який, очевидно, непогано розумівся на питаннях розвитку тваринництва й зосібна свинарства, авторитетно заявив:

— Тримісячне поросля, як про це говорить наука зоотехніка, відрізняється від місячного поросляти тим, що в тримісячного поросляти значно більше наїдку! Будьмо!

Підвівся хазяїн:

— Ні, товариші! Прошу вас поки що не будькати! Прошу вас, дорогі гості, вгадати, якої породи єсть дане поросля? Хто вгадає, тому буде видано найсмачніший шматок даного поросляти — хвіст.

— А я знаю, а я знаю! — підхопилася симпатична блондинка. — Це поросляточко не інакше як системи леггорн.

— Так леггорни ж кури, а не порослята! — поверг в унініє симпатичну блондинку знавець на свинарстві.

— Дивись! Хіба кури? — почервоніла симпатична блондинка. — А я все життя — й до заміжу, і після заміжу — гадала, що леггорни — порослята!

Бухгалтер, дуже серйозна людина, завважив:

— Порося це — решетилівської породи!

— Нема решетилівських поросят,— промовив хазяїн.— Ви, товаришу, переплутали поросята із смушками. Є решетилівські смушки, а не поросята.

— От бачиш, Ваню,— накинулася на бухгалтера бухгалтерша.— Не знаєш — не лізь! А ще ж і шапку носиш з решетилівського смушка! Це порося або першерон, або брабансон! От!

— Ой боже мій! Змішали, Акилино Гурівно, поросята з жеребцями! Ай-ай-ай-ай!

Дехто з гостей згадував і про симентальську породу свиней, і про кохінхінську, і про плімутроків.

— Ні, дорогі гості,— підвівся знову хазяїн,— бачу, що не вгадаєте! Ніколи не вгадаєте! Доведеться мені їсти самому найсмачніший шматок даної поросятини. Це, дорогі гості, порося породи...

— Якої? — підстрибнула симпатична блондинка.

Хазяїн витримав відповідну паузу й урочисто промовив:

— Вибракуваної! Вибракуваної породи це порося! Он якої!

— Нова порода? — зацікавились гості.

— Порівнюючи не стара,— пояснив хазяїн,— але останнім часом розповсюджується. Дане порося, приміром, виплодилося в підсобному господарстві нашого «Змішторгу», спочатку воно, це порося, в числі 21 своїх соплементників було, як і інші, йоркширської породи. А коли воно, разом з двадцятьма іншими соплементниками, дійшло тримісячного віку, воно було перепородуване відповідним актом з йоркширського на выбракуване.

— А які характерні ознаки поросяти выбракуваної породи? — зацікавились гості.

— Вони,— пояснив хазяїн,— недовговічні, але, як ви самі маєте змогу пересвідчитися, дуже смачні. Деякі з них живуть довше, доживають солідного віку й досягають солідної ваги,— це в тому випадку, коли выбракуване порося переходить у власність, приміром, заступника директора «Змішторгу».

— А чому так? — запитали гості.

— А тому,— пояснив хазяїн,— що таке порося го-

дується на підсобному господарстві безплатно, отже, годується добре і має відповідний догляд.

— А які перспективи вибракунаної породи свиней? — запитали гості.

— Перспективи смачні! — відповів хазяїн.— Пригощайтеся й самі переконаєтесь.

ГОЛОВА ПІД ПАРАСОЛЬКОЮ

У, от і жнива почалися...

Задощило...

Голова колгоспу Сидір Семенович Гайовий надів чоботи, а поверх піджака дощового кобеняка.

— Дощить,— зітхнув Сидір Семенович.— Ох же ж і дощить! І пшеничка достигла озима, і жито, та вже ось-ось-ось і яра пшениця дійде, і ячмінь, і овес... А воно дощить. Діду,— звернувся Сидір Семенович до місцевого барометра, Панька Тодосовича Стріха,— як по-вашому, чи довго воно дощитиме, чи не довго?

Панько Тодосович Стріха одхилив з кашкета лантуха, що ним він од дощу напнувся, потім подивився на небо, потім витяг із кишені кисета, потім набив тютюном люльку, потім витяг креміль, кресало та губку, потім викресав огню, потім запалив люльку, потім пихнув, потім сплюнув.

— Дощить, каєте? Да, воно таки дійствительно дощить. Дощ вроді йде! — пихнув тютюновим димом місцевий барометр, Панько Тодосович Стріха.

— А чи довго дощитиме, питаю?

— Дощитиме чи довго, каєте? Када как. У руськую й японську войну, как скомандував Куропаткін одступлення, сильно було задощило...

— Я вас, діду, питаю, чи перестане дощити коли-небудь, чи ні, а ви мені про японців,— перебив сердито діда Сидір Семенович.

— Чи перестане, каєте, дощить? — перепитав дід.

— Ну да!

— Буває, що й перестає. У ту ж таки руськую й японську войну, как скомандував Куропаткін подаватись ще далі за Мукден, дощ дійствительно перестав.

— Та чоґо ви мені, діду, все про ту русько-японську

війну?.. Тут дощ у печінках мені сидить. Воно ні те, що накошене, молотити не можна, ні те, що ще не кошене, косити не можна... А ви мені, діду, про Куропаткіна.

Слухала ту розмову голови колгоспу з дідом Паньком комсомолка Шура та й собі заговорила:

— А почекайте-но, дідусю,— сказала Шура,— про Куропаткіна потім розкажете... От що, Сидоре Семеновичу,— звернулася Шура до голови,— скажіть, прошу я вас, що ви робите, щоб вас дощ не намочив?

— Як що? У хаті сиджу, або в коморі, або під повіткою! — знизав плечима Сидір Семенович.

— Ну, а як треба все-таки вийти з хати на дощ, що ви робите, щоб вас до рубчика не промочило? — допитувалась Шура.

— Ну як що? — дивувався голова.— Дощовика одягаю.

— А як дощовика нема?

— Лантухом напинаюсь!

— А як лантуха нема?

— Рядно на себе накидаю!

— А як рядна нема?

— Та що ти прискіпуєшся до мене, Шуро? Нема в мене парасольки од дощу. Колись, може, й парасольку куплю, а поки що нема.

— А воно таки непогано стояти під парасолькою і дивитися, як хліб у копах гріється, як чудова пшениця на пні перестоює,— усміхнулася Шура.

— Та чого ти від мене хочеш? — сердився Сидір Семенович.

— Чого я від вас, Сидоре Семеновичу, хочу? От чого я хочу! Виходить, значить, так: щоб не намочило нашого шановного голову колгоспу, Сидора Семеновича, він, наш шановний голова, має он скільки засобів: хату, або комору, або повітку, де він од дощу ховається. Коли нашому шановному голові треба все-таки вийти на дощ, він має або дощовика, або кобеняка, або лантуха, або рядно, або парасольку, якими він од дощу напинається...

— А ти що хочеш, щоб я на дощі мокнув, чи як?

— Ні, я цього не хочу,— відповіла Шура.— А хочу, щоб хліб наш під дощем не мокнув, щоб наслідки нашої праці не гинули.

— А що ж я, по-твоєму, над ланами парасольку напну чи рядно на них накину?

— Ні, я, Сидоре Семеновичу, не хочу, щоб ви парасольку над пшеницею напинали або рядно на жито накидали. А я хочу, і всі ми хочемо, щоб ви не нехтували урядовими постановами, щоб ви прислухалися до агрономічних порад.

— А хіба я нехтую, а хіба я не прислухаюсь? — дратувався голова.

— Бачите, для вас і рядна, і парасольки, і повітки, і комори, а для нашого врожаю, щоб він від дощу не терпів, потрібно тільки два критих токи та одну зерносушарку. Та й усе. Коли про це урядова й партійна постанова була? Далеко до жнив. А ви що: руками махали! Вискочимо, мовляв, може ж, воно, мовляв, не задощить... А тепер до діда Стріхи: чи перестане дощ, чи не перестане.

Аж почервоніла Шура комсомолка...

Дід Панько Тодосович Стріха пихнув люлькою, сплюнув та й собі:

— Воно, звісно, клуня — вещь. Ще как скомандував Куропаткін одступлення, капітан наш, що завжди попереду роти відступав, завжди від дощу у клуні ховався. І завжди було капітан наш сухий, а ми мокрі... Клуня, вона...

— Та йдіть, дідусю, ви з своїм Куропаткіним під три верби! — кинула Шура.— А ви, Сидоре Семеновичу, не голова, а тютя! Тютя під парасолькою. Я без вас на своїй ділянці критий тік сьогодні починаю будувати. Ще не пізно. І молотитимемо, і хлібопоставки вчасно виконуватимемо. Ніякий дощ нас не залякає.

ЕКІПРОВКА МИСЛИВЦЯ

БЕЗ пристрою, — як каже народне прислів'я, — й блохи не вб'еш».

Мисливець, як ми знаємо, бліх не полює, мисливець, — коли він є справжній мисливець, — він полює левів, перепілок, тигрів, зайців, білок, носорогів, бекасів, жирафів, дупелів, бізонів, качок, ведмедів, гусей, тетеруків і інших звірів та птахів, ризикуючи в окремих випадках заповлювати крокодила або слона.

Спробуйте забити слона або гілопотама (він же бегемот) голими руками!

В нашій коротенькій розповіді ми не будемо говорити про те, як повинен екіпуватися мисливець на слона або на крокодила, — це дуже складна штука, та й практично не дуже для нас потрібна, бо слони й крокодили плодяться на «дуже суверенних» територіях, звідки ось уже кілька століть виводяться іноземні війська.

Поради наші стосуватимуться мисливців, що полюють на території «від Кавказу до Алтаю, від Амуру до Дніпра»...

Два принципи повинні керувати нами, коли ми екіпуємось на полювання:

Перший: їдеш на день, бери хліба на тиждень.

Другий: на величезній нашій території сила різного звіра може трапитись — від ніжної перепілочки до страшного бурого ведмеда чи уссурійського тигра.

До всього треба бути готовим, бо незручно буде, зустрівши уссурійського тигра, говорити йому:

— Не їж мене, голубчику, бо забув я з собою взяти жаканівську кулю, я вийшов тільки на качок, і найбільший у мене шріт номер четвертий! Тепер уже як їхатиму, візьму й кулі на тебе, а сьогодні не бий люто хвостом, а йди собі з богом, пошукай краще марала! Маралом, голубчику, і поснідаєш!

Тигр може не послухати вас і вами поснідати.

Ще раз підкреслюємо: на полюванні треба бути готовим до всього, щоб потім не жалкувати.

Приготувавши рушницю з твердим футляром, бо в м'якому її можна в дорозі пошкодити, ви, розуміється, одкладаєте набої, набиті різнокаліберним шротом, щоб було чим бити і бекаса, і тигра.

Двадцять чотири набої ви кладете в патронташ (не забудьте, отже, патронташа), а решту, штук так 500—600, ви складаєте в спеціальний для набоїв ящик, оббитий непромокальним брезентом або шкірою.

Без шомпола з різними щіточками й ганчірочками (чистити рушницю), флаконом рушничного масла (мастити рушницю) виїздити не можна, бо рушницю після пострілу обов'язково треба чистити.

Покладіть обов'язково екстрактора, бо набій у стволі може застрягти і без екстрактора ви його не витягнете.

Ну, з рушницею, здається, все...

Да, бінокль не забудьте, щоб можна було здалека наглядіти дичину, і компас, щоб не заблудитися.

Що треба мисливцеві брати для транспортування додому забитої дичини?

Коли ви їдете полювати птицю, беріть для неї сітку (це — для бекасів).

Сітка — це та ж сама широко розповсюджена серед населення авоська, тільки відповідним способом реконструйована.

Для качок потрібні тороки, чи, як їх іще називають, «удавки», — коротенькі ремінчики з кільцем на кінці — робити петлю. В ту петлю просувається качача голова, петля зашморгується, й качка гордо висить у вас за спиною.

На вовка ви берете з собою тачку, краще з колесами на шарикопідшипниках — легше везти. Для ведмедя чи лося — тритонку.

Ці всі речі для дичини ви берете, коли їдете полювати на день-два...

Коли ж передбачається полювання тривале — два тижні чи місяць, — обов'язково беріть з собою невелич-

кий льодник, де зберігатимете дичину до того часу, коли будете її вже чи солити, чи коптити. Отже, значить, не забудьте взяти з собою бочку для солоної дичини і кілька ящиків для копченої.

Як солити й коптити дичину,— прочитайте про це перед полюванням у відповідних підручниках, бо це в план нашої розвідки не входить.

О д е ж а. Штани й куртка, кепка чи капелюх — це зрозуміло. Чоботи — дві пари: одні чоботи шкіряні — ходити по сухому, другі чоботи гумові — ходити по мокрому. Взимку до двох пар чобіт беруться ще й повстяники. Плащ-палатка. Для полювання взимку — білий халат, для полювання влітку — зелений халат, для полювання восени — кілька халатів різного кольору, залежно від того, де полюватимете, чи на полі, чи в лісі, чи на лузі.

Все це, як ви вже й самі догадуєтесь, потрібно для маскування.

Спальний мішок — спати.

Рукавиці, щоб руки не мерзли.

Накомарник, щоб комарі не кусали.

Коли ж ви не побажаєте тягти з собою спальний мішок та накомарник, візьміть із собою невеличкий розбірний мисливський будиночок з розкладним ліжком — дуже зручна штука: і виспатись єсть де, і негоду перебути єсть де.

Щоправда, можна збудувати замість розбірного будиночка звичайнісінький курінь, але тоді візьміть із собою метрів з десяток непромокальної матерії покрити зверху курінь, щоб під час дощу курінь не протікав.

Мисливець, як відомо, весь час ходить,— бережіть ноги, щоб не намуляти їх.

Найкраще від намуляння ніг — частіше мити ноги.

Для цього ви берете з собою емальовану велику миску, мило й рушника.

Помили ноги — намастять їх вазеліном, або ланоліном, або кремом «Сніжинка». Потім припудрять тальком: всі ці «антинамульники» повинні бути у вас під рукою.

Взимку, щоб ноги не мерзли, поверх шкарпеток та онуч обгортайте ноги газетами чи журналами.

І ж а м и с л и в с ь к а. Полювання — процес не легкий,— весь час напруження, багато ходити, чимало на собі носити,— все це до певної міри людину виснажує, отже, треба добре під час полювання їсти й пити.

Не будемо рекомендувати, що саме з їжі має брати кожний мисливець: у всякого, як то кажуть, своя доля і свій шлях широкий — свої тобто уподобання.

Любите сало — беріть сало, любите ковбасу — беріть ковбасу, любите охотницькі сосиски — беріть сосиски, яйця, консерви, шинку, овочі, фрукти,— беріть, словом, все, що вам більше до вподоби, але обов'язково беріть багато.

Ні не багато беріть, а беріть ще більше, бо обов'язково буде мало.

Це перевірено віковим досвідом,— хоч скільки б ви взяли на полювання харчів, все дно — мало!

Вони, харчі, очевидно, під час ходьби втрушуються.

Для харчів — рюкзак, торба, сітка.

Для чаю чи кави — термос. Погано в нас те, що термоси виробляють малі, найбільший — на літр.

Є чутки, що незабаром вироблятимуть спеціальний мисливський термос на цеберку чаю чи кави. Тоді буде самий раз!

Дві фляги. Одна — для води, друга — для того, хто що любить.

— А що у вас у другій флязі? — запитуєте ви свого товариша.

— «Боржом»!

— Збільшена кислотність?

— Збільшена! А у вас?

— «Єсентуки № 17»!

— Зменшена кислотність?

— Зменшена!

— Кільки взяли?

— Взяв! А ви?

— Я — шпроти!

— Ну, як питимемо «Боржом», ви мені шпрота дасте, а я до ваших «Єсентуків № 17» — кілька. Гарзд?

— Гарзд!

З флягами в нас теж не дуже добре. Для води фляга нічого, підходяща; для «Боржому» чи «Єсентуків» — замала: треба збільшити.

Розуміється, що ви на полювання берете з собою казанок, кухоль, ложку, ніж, виделку, сіль, перець, лавровий лист, сиру картоплю, пшоно, моркву, петрушку, топірець (дрова рубати) і брусок (топірця гострити).

Ви вже, ясна річ, догадалися, що все це береться для того, щоб ізварити чудесну польову кашу,— і то кашу не з куркою, чи з індиком, чи з бараниною, а кашу з чирям, або з крижнем, або з широконоскою.

Ох і каша! Ох і каша!

Тільки одне в тій каші недобре: казанки замалі!

Для швидшого розпалювання вогню (багаття) беріть із собою сухий спирт. Підкреслюємо — сухий спирт, а не мокрий. Від мокрого — сліпнуть.

На всяк випадок. Поводитися на полюванні треба обережно. Стріляти тільки туди, де ви напевно знаєте, що не стоїть ваш товариш, інакше можете замість крижня вліпити заряд шроту в спину або й нижче в симпатичного Івана Івановича.

От для таких випадків кожний мисливець повинен мати бинт, вату, йод, стрептоцид, пеніцилін, шприц, голку для шприца, спирт (медичинський, а не якийсь інший) і камфору в ампулах...

Найкраще напарником по полюванню мати досвідченого лікаря, не гінеколога, а хірурга.

Запасливий мисливець бере з собою із ліків: аспірин, пірамідон з кофеїном, сульфатіазол, складану кружку або краще гумову грілку з довгою гумовою трубкою з наконечником, яка (грілка) заміняє собою кружку.

Непогано (хоч це й дуже складно!) мати з собою невеличку карету швидкої допомоги, а ще краще — санітарний самоліт.

Полюєте, розуміється, ви з собакою — лягавим улітку і з собаками-гончакими восени і взимку.

Для собак беріть харчі, миску, свисток, сурму (для гончаків), поводок і нагая...

Здається, все!

Екіпіруйтесь, дорогі товариші мисливці!

Не забувайте нічого, бо в лісі, чи на озері, чи на лузі — ніде нічого не дістанете: все треба мати з собою!

Ні пера вам ні пуху!

ПО-ХАЗЯЙСЬКОМУ ТРЕБА

I

ВА колгоспи — сусіди...

І в одному колгоспі — голова, і в другому колгоспі — голова...

І в одному колгоспі — урожай, і в другому колгоспі — урожай...

В обох колгоспах — добрий урожай: жито — як очерет, і нахилиються, аж до землі нахилиються важкі колоски озимої пшениці...

І в одному колгоспі жнивує комбайн, і в другому колгоспі жнивує комбайн.

— Ех, товаришочки-дружочки! — звернувся комбайнер до співпрацівників свого агрегату. — Рекорди поставимо!.. Не мешш як двісті процентів плану даватимемо! Добре?

— Триста, а не двісті! — відповіли товариші.

— Триста то й триста! Викликаємо на соцзмагання сусідній комбайн! Гектари в нас горітимуть, а не коситимуться!

Голова правління цього колгоспу вже прикинув, уже в його й пробний обмолот був... Виходило — 35 центнерів з га озимої пшениці і 32 центнери жита...

Комбайнера він зустрів привітно й гостинно:

— Дивись же, любий мій! — говорив голова. — Давай, щоб швидше, в ущільнені, як тепер кажуть, строки.

— Будьте певні, товаришу голово, і незчується, коли з вашого жита і з вашої пшениці сама стерня стирчатиме! — весело говорив комбайнер. — Триста процентів плану викошуватимемо! Така наша ухвала!

— Голубчики ви мої! — тиснув руку комбайнерові голова.

Комбайнер сусіднього колгоспу говорив своїм товаришам:

— Соціалістичне змагання з сусіднім комбайном

приймаємо, та не тільки за гектари будемо змагатись, товариші, а насамперед за центнери! Добро?

— Єсть! — відповіли комбайнерові товариші.

Жнива...

Гуде комбайн на ланах і в одному колгоспі, гуде комбайн на ланах і в другому колгоспі...

— Скільки га викосили? — запитав увечері один комбайнер у другого.— Ми триста процентів.

— А ми сто п'ятдесят процентів. Скільки намолотили з кожного га?

— Не цікавився! — відповідає перший комбайнер.

— А ми тридцять шість!

Так і жнивували комбайни в сусідніх колгоспах...

А потім роботу їхню перевірили.

— Ех! — сказав голова першого колгоспу.—Ти подивись, комбайнере, на роботу свою. Стерня така, що вивці з неї не видно, а колосків, колосків нескошених... Таке, хоч удруге комбайном заїжджай! От воно й виїшло, що по двадцять два центнери маємо з гектара. А пробний обмолот — тридцять п'ять!

— Так зате за чотири дні! — огризнувся комбайнер.

— То добре, що швидко, та є таке прислів'я: «Поспішиш — людей насмішиш!»

А в другому колгоспі голова стискав комбайнерові руку:

— Спасибі, товаришу! Ніде ані колосочка не стирчить! І по тридцять шість центнерів з гектара, як і пробний обмолот дав! Приїзди за додатковою оплатою...

А дівчата вінка з колосків цьому комбайнерові сплели і на голову йому наділи. І пісень йому співали...

За чесну, акуратну його роботу.

II

— Ах поле! Ох же ж і поле! Ну й пшеничка! Такої пшенички давно в нас не було! — ніжно гладив пшеничні колоски голова артілі «Нове життя».— Ось-ось уже й жнива. Центнерів не менш як по тридцять з гектара буде,— радів голова.

А жнива вже не тільки ось-ось, а вже таки взавтра.

— Ну, як із жнивварками? — запитав увечері голова завгоспа.— Готові?

— Та там іще щось вовтузяться!
— Завтра ж косити,— хвилюювався голова.
— Та воно як і через два-три дні, то не пізно! —
одмахнувся завгосп.— А за три дні жниварки будуть
готові.

А сонце припікає, а сонце припікає!

І перший день, і другий день, і третій день припікає.
Виїхали ось і жниварки!

Косять жниварки, а зерно з колосків сиплеться, сип-
леться, сиплеться: перестояло.

Не по тридцять центнерів намолотили, а менше...

Буває, отже: «Не поспішиш — людей насмішиш».

III

— Дивись, Іване, що воно за знак, що як везеш ти
безтаркою зерно від молотарки, так за тобою хма-
рою горобці, галки, гайвороння, сороки. Чого вони так
тебе люблять?

— Отакий я хороший!

— Ні, Іване, то не ти хороший, а безтарка в тебе
погана! Дивись,— ти їдеш, а за тобою стежка з пшени-
ці... Невже не можна щільниш позатикати та рядно в без-
тарку підіслати?!

— Та...

— От тобі й «та»... Розтрушуєш по дорозі колгоспні
трудодні! Гава!

IV

— Ох і колосків же у вас на стерні, Петре Петрови-
чу! Не менш як центнерів по два на гектарі в колосках
залишили!

— Ет! Хватить для нас! Уродило, на всіх вистачить!

— А воно б і не було такого марнотратства, не бу-
ло б таких збитків для держави й для колгоспників,
якби в кожній в'язальниці граблі були, щоб колоски
підгрібати та щоб, коли вже в копи снопи поскладали,
кінними граблями колоски позгрібали!

— Та воно так...

Той справжній хазяїн, у кого врожай не на полі, а
в засіці.

«СОЛІСТ»

СИДИТЕ ви, приміром, хоча б у Пролетарському саду в Києві, коли вже надходить вечір, сидите, милуетесь з задніпровської сиво-синьої даліни, з індустріального Подолу, сидите, відпочиваєте.

На душі у вас спокійно й радісно.

Спокійно й радісно, бо ви відчуваєте, як на неосяжних просторах великої нашої Батьківщини могутньо дихає великий творчий труд: крутяться маховики, стукочуть сокири й молотки, розвертаються блямінги, височать риштування, розлягаються гудровані шляхи, іржуть племінні лошата, ремигають воли та корови, стернями й ріллями котять трактори, золотим зерном наливаються елеватори, ростуть дерева, молодим дзвоном дзвонять голоси мільйонів школярів...

Сидите ви...

Аж ось підходить до вас незнайома людина, грузно так підходить, важко й глибоко зітхнувши, сідає коло вас.

Сидите ви, сидить біля вас незнайомий...

Сидите й мовчите.

Раптом незнайомий звертається до вас:

— Закурити нема?

— Будь ласка! — відповідаєте ви.

Курите ви, курить незнайомий, мовчання, але ви відчуваєте, що незнайомий хоче з вами заговорити.

Коли так:

— Пробачте, — звертається він до вас, — хочу вас про щось запитати!

— Прошу! — відповідаєте ви.

— Пробачте мені за таке дивне запитання. Скажіть, ви в своєму житті коли-небудь що-небудь крали? — запитує вас незнайомий.

Ви знижуєте плечима й усміхаєтесь:

— Справді, дивне запитання. Чи крав я коли-небудь що-небудь? Як вам сказати? Доводилось... Яблука в панському садку в дитинстві крав! Кавуни на бакші... Попадало за це і від діда бакшівника, і від матері вдома, як без картуза додому прибіжиш захакавшись.

— Ну, що то за крадіжка? — скрививсь незнайомий.

— Бувши парубком, хотів був наречену, дружину тепер мою, у батьків викрасти, та не вдалося. Уночі мав її був ухопити, а ввечері приводить її теща з криком: «Як у неділю,— кричить,— не повинчається, так я, трясця вашій матері, товчеників із вас нароблю!»

Так у мене «умикання» нареченої й не вийшло: сама теща привела.

— Ні, я не про те! На роботі бувши, не тягли? Або не мали, як тепер кажуть, неділових зв'язків з ким-небудь?

— А чого це так вас цікавить?

— Та настрої у мене останній час якийсь тривожний!

— А ви де працюєте? — запитуєте ви.

— Та працюю в одному місці!

— Так чого тривожний настрої? Хапонули хіба?

— Було!

— Думали, мабуть, що пронесе?

— Гадав, що пронесе, а тепер бачу, що не пронесе!

Строгий тепер народ пішов! Береже соціалістичне добро! Не пронесе! На всіх картах у всіх ворожок виходить каззонний дім і жировий король!

— Так через те ви такий і сумний?

— Тут засумуєш...

Вам робиться противно, ви одвертаєтесь од хапуги.

— А скажіть,— не відстає від вас незнайомий,— як краще: чи чекати, доки поведуть до суду, чи, може, самому прийти в нарсуд та по-чесному: «Судіть! Тягав!» По секрету вам скажу, що я вже потроху привчаю себе до висідки. Комірчина у мене в квартирі є, так я у дверях вічко прорізав, приходжу додому, сідаю в комірчину й привчаюсь потроху. Змінив і їжу. Вареників із сметаною, кажуть, там не даватимуть, так я оце, щоб там не кортіло, в неділю дві макітри вареників одразу із'їв. Ледве одкачали. Тепер про вареники згадати не можу. Поволеньки так од усіх улюблених страв одвикну: переїдом. Так що я прийду туди зовсім підготований.

І важко, тяжко зітхає хапуга.

— Напустили тут мені нудоти! — кажете ви незнайомому.— Не тягніть! А хапонули — відповідайте! Вечір он який! В такий вечір співати хочеться, а не скиглити!

— А я вмю співати! У мене тенор непоганий! Я в нашому самодіяльному хорі солістом був!

«Соліст» одкашлявся й потихеньку почав:

Сижу за решеткой
В темнице сырой...

Ви підскакуєте:

— Та дайте мені спокій! Тут про зорі, про місяць, про сонце співати хочеться, а він...

— Пробачте! Про сонце, кажете? Я можу й про сонце!

Незнайомий трохи подумав, ще раз одкашлявся й почав:

Солнце всходит и заходит.
А в тюрьме моей темно...

Ви схоплюєтесь, кидаєте люто хапузі:

— Будь ти проклятий!

І йдете від нього геть.

ТРИДЦЯТЬ СРІБНИХ

(Історична розвідка)

I

БУВ колись, як ви знаєте, недоброї, бородатої пам'яті професор Грушевський. Він науковими своїми розвідками остаточно й переконливо довів, що ота мавпа, від якої, за Дарвіном, пішла людина,— так мавпа та була з українців.

І що ви гадаєте, і могло быть, бо при розкопках недалечко од річки Ворскли було, як каже професор Грушевський, знайдено дві волосини — одна жовта, а друга блакитна. Так жовта волосина — з правого в тої мавпи вуха, а блакитна — з лівого.

Проти фактів не попреш.

— А що ж уже говорити про скіфів, половців, татар і т. д.? — гостро науково запитує професор Грушевський.

— Вони теж були українські!

У скіфської кам'яної баби, як тільки придивитися, ви побачите в руках копистку, а в половецької — прапника.

А на їхніх стойбищах знаходять силу черепків: то скіфсько-українські баби на базарах глечиками бились.

Щодо татар, то тут уже ніякісінького сумніву нема.

Чінгісхан — він так тільки писався, а насправді це був Чінгісович-Ханенко, від якого ото й пішли київські магнати Ханенки.

Хан Батий — це Кіндрат Батийчук, що проживав на Батиевій горі, а потім ото помандрував до татар, де й заханував...

І так аж до Київської Русі, коли вже навіть горобці, і ті цвірінькали по-українському.

Наука — вона наука.

І коли скажете тепер послідовникам Грушевського, що Київська Русь була праматір'ю й колискою трьох братніх народів і їхніх культур: російського, українського й білоруського, вони вам одразу:

— А дві волосини біля Ворскли — жовта й блакитна?!

— А копистка й праник у скіфсько-половецьких бабів?!

— А черепки?!

— А Чингісович-Ханенко й Батийчук?!

— А горобці?!

Отака їхня історія... Древня. Старовинна.

II

Грушевський з бородою, чи борода з Грушевським, заісторичились і в історії України новітніх часів...

Як тільки ото 1917 року зацентрораділось, навкруги бороди Грушевського зосередилися панки та полупанки, які остаточно відшліфували своє, хочете, кредо, хочете, гасло, що з того часу правило й править їм у житті за сліпучий провідний маяк.

Кредо те (чи гасло) складається з двох, сказати б, частин:

1. Кому?

2. За скільки?

«Кому» — це в подальшій історії відомо.

«За скільки» — тут історичні дані остаточно не в'яснені, бо не завжди можна зібрати документи. Один з послідовників Грушевського, з яким погодилися всі, розв'язав цю справу емпіричним способом, а саме:

— Іуда, — каже, — продешевив, а ми будемо так. Скільки дадуть, але не дешевше тридцяти срібних!

І пішло.

Центральна рада, не відкладаючи справу в довгу шухляду, одразу продала Україну німцям. Це, як ви знаєте, було 1918 року.

Німці Україну купили, а саму Центральну раду перепродали «гетьманові» Скоропадському.

Український народ замахнувся, і Скоропадський скоро впав.

Як Пилип з конопель, вискочила на короткий час
Директорія, ота сама, що

У вагоні Директорія,
Під вагоном територія.

За нею із неї ж виткнувся Симон Петлюра...

Часу і в Директорії з Петлюрою, чи в Петлюри з Директорією, було дуже й дуже небагато, бо народ швидко підходив, а проте й за цей короткий час устигли вони продатися аж тричі: перше — Пілсудському, друге — Антанті і третє — білогвардійському генералові Денікіну.

Хотіли продатися й білогвардійському генералові Врангелю, та не встигли.— Врангель уже був у Чорному морі, а Директорія з Петлюрою, чи Петлюра з Директорією, вміли плавати тільки по сухому...

Вигнав народ з території Директорію, і Денікіна вигнав, і Врангеля...

Одне слово, витурив і продавців, і покупців...

Тоді вже на численних чужих територіях на розі столичних і не столичних улиць можна було бачити послідовників Грушевського, що вигукували:

— Україна! Продається Україна! Можна всю! Можна вроздріб! Дешево! Купіть, ваша екселенція!

— Скільки хочете? — запитувала екселенція!

— Скільки дасте!

III

Перед Великою Вітчизняною війною у фашистсько-гестапівських інкубаторах понавилуплювалося чимало коновальсько-мельнико-бандерівських гадюченьат, що порозлазилися переважно на західних землях Радянської України, засновуючи там свої «самостійні дірки».

Самі вони попродалися ще що називається «на корню», у запортках, і вже потім продавали, та й ще подекуди продають, український народ різним закордонцям.

Кому?

Спочатку фашистським гестапівцям.

Потім — англійцям.

Потім — американцям.

А чесний народ всього світу, коли побачить такого собі продавця, з огидою одвертається, кидаючи презирливо:

— Іуда!

А продавець улесливо усміхається:

— Іуда, кажете?! Хе-хе! Іуда тільки один раз продав! Далеко Іуді до нас! Хай умиється!

IV

Тридцять літ буйним цвітом квітне Радянська Україна в сузір'ї шістнадцяти радянських соціалістичних республік, у великому Радянському Союзі.

І короткі тепер руки в різних запроданців, і до Радянської України їм зась!

А нагадали ми у цей величний день про тих іуд спеціально для того, щоб на декого не нападала гикавка.

ЛИС МИКИТА

ЖИВ та був собі в одному селі статечний газда Стах Сидорович Ковбаса.

Була в Стаха Сидоровича Ковбаси дружина — Фросина Ковбасиха.

Синів у Стаха Сидоровича Ковбаси було три: Іван Ковбаса, Петро Ковбаса та найменший — Владко Ковбаса.

Дочок у Стаха Ковбаси було дві: Тетяна та Оксана — обидві Ковбасівни.

Корівок було три.

Коней було четверо.

Свинок було всього тільки шестеро,— з цих свинок робилися ковбаси, тільки не ті ковбаси, що ото на призвище, а справжні ковбаси, з часником.

Ті ковбаси (з маленької літери) сильно дуже підтримували Ковбас (з великої літери).

Ковбасам з великої літери непогано кахикалося на широких ланах непоганої земельки.

До тих сусідів, що порпалися за отакусинькі копіечки на ковбасівських полях, Ковбаси говорили:

— Ну, ти, мурло! Жвавіше повертайся!

А перед тими сусідами, що по фільварках проходжалися, Ковбаси низенько вклонялися й улесливо мимрили:

— Цілую рончки!

Отакі були Ковбаси — Стах, Фросина, Іван, Петро, Владко, Тетяна й Оксана.

* * *

*

Прийшов земельний комітет до Стаха Ковбаси та й каже:

— Пане-товаришу Стаху Ковбаса! За відомостями,

що їх ми маємо в сільраді, у вас п'ятдесят та ще й з гаком моргів...

Стах Ковбаса вдарив руками об поли та в розпачі:

— Ой! Ой-ой-ой! Та людоньки добрі! Та бійтеся бога! Та то ж сам пан бог посвідчить, що то є неправда! Та де ж ви бачили, щоб у мене, у Стаха Ковбаси, та було п'ятдесят моргів?! Ой-ой-ой!

Стах Ковбаса хуленько поліз до шухляди, витяг звідтам купу паперів:

— Ось, панове-товариші! Папери, самим нотарем засвідчені, скільки Стах Ковбаса має землі тої. Нещасних сім моргів, та й по тому! Середняк я, бігме, середняк!

Справді, члени комітету вчитали в паперах, що Стах Ковбаса має сім моргів землі.

Знизали члени комітету плечима, здивувалися:

— А решта ж де?

Стах Ковбаса ще раз подався до шухляди, витяг звідтам ще купу паперів:

— Прошу вас, панове-товариші!

І вчитали з тих паперів члени земельного комітету, що Фросина Ковбасиха має сім моргів, Іван Ковбаса — сім, Петро Ковбаса — сім, Владко Ковбаса — сім, Тетяна Ковбасівна — сім, Оксана Ковбасівна — сім. Одним словом, всім по сім.

— Та середняки ж уже ми, такі середняки,— заспівала Фросина Ковбасиха,— що середнячніших од нас і не знайдете!

— Ну, а корівки ж як? — запитали члени земельного комітету.

— Корівки? — заблимав очима Стах Ковбаса.— Корівки... та то ж бабське діло! Одна — жінчина, друга — Тетянина, а третя — Оксанина.

— А коники?

— Один коник мій! Другий коник Фросини Ковбасихи, жінчин тобто! Третій — Іванів. А четверта, кобилка Брунька,— так вона так: од храпу до холки належить Петрові, а від холки до ріпиці — Владкові. Так і в паперах занотовано.

— Угу! — посміхнулися члени земельного комітету.— Най буде так!

Добрий у нас народ! Людяний у нас народ!

Настала пора, коли трудящі селяни зрозуміли, що газдування на окремих клаптях землі, з незчисленними межами, з сухоребрими шкапинами, дає того прибутку в хазяйстві якраз стільки, скільки маємо від цапа молока.

І почали вони гуртуватися в артілі, в колективи.

І в тому селі, де газдували Ковбаси, утворилася артіль. Вступили і Ковбаси до неї.

Вступити то вони вступили, та не щиросердо, а з вовчою думкою: «Пересидимо, мовляв... Може ж, воно...»

От і пішло.

Люди чесно в артілі працюють, а вони так: то хворий він, то вона нездужає, а як запитають, чого той або той син на роботу не вийшов,— зразу:

— До міста викликано!

— Чого?

— Та хіба ми знаємо чого? Викликано!

А Ковбасівни — ті відразу почали на жіночі хвороби нездужати:

— Отут у мене давить, а мене отут на кольки бере!

А самі тим часом за глечики та за кошики і до міста: молочко продають, городину, пиріжки...

Довгенько так ото воно тривало.

Терплячий у нас народ! Довготерпеливий у нас народ і лагідний...

А як наприкінці року трудодні підраховали,— нене моя! — такого у тих Ковбас трудоднів, що за ті дні й ковбаси начинити не можна.

А торкни котрого з Ковбас,— одразу:

— Ми колгоспники!

А хто ж, скажіть на милість, на Ковбас працювати буде?

І чому, скажіть на милість, Ковбасам чесний трудар потурати мусить?

І чому, скажіть на милість, Ковбаси розвиток артільного господарства гальмуватимуть?

Ковбаси думали, як той Лис Микита, громаду обдурити.

Громаду, народ — не обдуриш!

От громада й вирішила:

— З такими Ковбасами справжніх ковбас, з часником, не набудеш! Як витуримо оці Ковбаси (з великої літери), тоді матимемо справжні ковбаси, хоч і з маленької літери, так зате з часником.

І витурили!

ЦЕ МИ ПРО САПАЧКУ

ХОДИЛИ ми якось з одним симпатичним головою колгоспу по полю.

Ходили, на посіви дивилися, про се, про те говорили.

— Оце наші бурячки! Цукорок буде! — каже голова.

— Чистенькі,— кажу,— бурячки! Просапані, прополоті, прошаровані! По-хазяйському! — кажу.

— Ще одну проривку зробимо, потім перевіримо — та й хай собі ростуть! Воно, знаєте, чай, як він із цукром, так він і п'ється якось легше.

— Та то,— кажу,— так!

— Та візьміть хоча б і вишні. Без цукру вишня — вишня, а з цукром вона — варення.

— Так-так! Та й зернові чистенькі! Ні волошки не голубіють, ні дзвоники не синіють. Так що якби якась така ніжна дівчина з городу приїхала й пхекнула б: «Що ж воно за врожай, коли й букета з волошок додому не привезеш?!»

— Ні, ми такі,— каже голова.— Ми вже коли сіємо, то й доглядаємо. Ми вчасно й прополемо, і за всілякими шкідниками простежимо. Ну, а як же ж? Ми ж пшеницю сіємо, а не осот з пирієм! Ми ж буряки викохуємо, а не лободу з будяками! З лободи цукру не наробиш...

Ходимо ото, значить, ми з головою, говоримо.

— Ну, а оце вже земля не нашого колгоспу, а сусіднього! Оце якраз межа! — показав голова.

— А що ж,— питаю,— ото в їх посіяно?

— Буряки!

— Буряки? — ще раз я перепитав.

— Буряки!

— Щось не схоже воно на буряки, а більше на пирій чи ще на якийсь чортовиння!

— Розкачуються! — кивнув голова.

— Чого розкачуються?

— А щоб прополоти!

— Ага! Розкачуються, кажете?! А пирій не розкачується,— бачте, як услав поле! Мов щітка!

Тут голова вимовив одну таку фразу, вислів такий, що, мабуть, я про його не буду писати...

— Ви розумієте,— каже,— дідько з ними, хай з лободою сусіди наші чай п'ють! Може ж, для них і лобода солодка! Та, трясця їм у пуп, вони ж і нашим ланам загрожують! Лізе ж і на наше поле з отакого, звиняйте, посіву всіляка непотріб! Довгоносики, совки, кузьки різні! Ну що ти будеш робити?! Ну просто хоч залізобетонну стіну будуй! Уже й просив, і в районі казав — хоч ти йому що хоч роби! «Сам не гам і другому не дам». Наші дівчата якось ото послали сусідньому голові сапачку та ще й листа написали: «Даруємо, мовляв, вам оцю сапачку. Подивіться ви на неї та й дівчатам своїм покажіть! Це така машина, що коли її по-розумному і вчасно в руках тримати, то зразу життя солодшає й дівчата швидше заміж виходять!»

— Допомогло?

— Не дуже! Бачите ж, який пирій! Невже вони не розуміють, якої великої шкоди вони завдають державі через своє отаке неробство, нехлюйство?! — нервував голова.

— А може, замість сапачки, їм прокурора послать у подарунок?

— Та, мабуть, доведеться!

— Слухайте, товаришу голово,— звернувся я до голови.— Хто ото будяки посіяв? Що, у вашому районі культивують будяки, чи що?

— Та ні,— сумно посміхнувся голова,— то озима пшениця. Отож бачите, як доглядають! Ех!..

Ну, тут голова ще один вислів вимовив, що я теж, мабуть, про його не писатиму.

— Невже ото,— кажучи,— не можна отих будяків по-виривати? Соромно ж дивитись!

— Колються!

— Хто колеться?

— Будяки колються!

— А-а-а! Ручки, значить, ніжні?

- Виходить, так!
- А потім восени гвалт: на трудодні мало! Цукру нема! Он у сусідів усе є, а в нас нема! Так?
- Ну да, що так! — і голова, дивлячись на пирій і на будяки, кріпко задумався.
- Про що ви так кріпко задумались? — поспитав я голову.
- Про сапачку! Хороший струмент! Ох і струмент!

З КРЯКУХОЮ НА ОЗЕРІ

I

ОХ і очеретяна ж річка Оскіл! Ох і рибна ж вона, ох же ж і вутяна!
І вутяна, і дупеляча, і бекасіна!
А яка вода в Осколі!
Лагідна, ласкава, м'яко-шовкова!
Як попливти з міста, з Куп'янки, Осколом за течією, кілометрів за двадцять, на узгір'ї розляглося село Сеньків...

Під Сеньковом Оскіл-річка ділиться на три рукави-річища; а поміж ними, поміж рукавами-річищами, — острови, буйним очеретом закучерявлені, очеретом, кугою, осокою, дикою м'ятою...

«Ой шумить очерет та й лепехуватий», щось своє шарудить-говорить ясно-зелена куга, і пахне, — аж пашить — так пахне, — дика м'ята-рута!

Серед очеретів тих густо-буйних озера-свічада, а на озерах латаття, а на озерах білі лілеї і килими-килими-килими з темно-зеленої ряски...

А серед озера — плеса, де скидаються щуки, як ночви, де пускають бульбашки золотаві карасі — «Ну, їй-богу, як лопата», — і лини — «Ох і лини, ви зроду не повірите!»

І падають на ті озера чирята, падають крижні й широконоски...

І скрізь, скрізь, поміж очеретами річок наших, — невеличких і величких, — є обов'язково «біле» озеро і обов'язково «комишувате». А потім уже назви озер-свічад пішли чи від прізвища колишнього хазяїна, чи від якоїсь події, що її свідком були ті свічада-озера...

Може, січа там була з турками чи з татарами, може, якась буйна чи сумирна голівонька смерть у тому озері

прийняла, то й буде тоді «Татарське» альбо «Турецьке» озеро, Марусине, Іванове озеро...

А чи, може, князь якийсь древній над озером шатро своє розкидав, як на печенігів походом ішов,— тоді його аж із прадавніх-давен прозивають Князь-озеро...

А правнуки наші прозиватимуть озера на річках на наших, де страшні січі з гітлерівцями відбувалися,— Ковпак-озеро, Молодчий-озеро і взагалі Герой-озеро...

...А біля села Сенькова, під горою, де закучерявився Ріжок-ліс, є озеро Сердюкове і є озеро Кирмасове...

І на Сердюковому озері, і на Кирмасовому — ряска, і латаття, і лілеї, і м'ятний пах, і очеретяний шум, і карасі, і щуки, і соми...

— Ви на Кирмасовому були?

— Ні!

— Ой! Та там же ж качви тої як гною!

II

Ви коли-небудь полювали з крякухою?

І взагалі ви знаєте, що таке єсть крякуха?

Не знаєте?

Ай-ай-ай-ай! Як же це так, що ви не знаєте, що таке крякуха?!

Крякуха, або як її ще звать — «підсадна» качка, така ніби собі звичайнісінька зовні вуточка, менша від свійської, менша від крижня, але більша за чиря.

Дехто запевняє, що крякуха — це є помісь дикої й свійської качки, що для того, мовляв, щоб добути качок-крякух, треба навесні пустити свійську качку на озеро, щоб її там «потоптав» дикий селезень, і тоді, з таким от способом запліднених яець свійської качки, вилупляться крякушенята...

А виходить, що зовсім воно не так.

Крякухи — особлива порода качки, виведена, як нам розповідали, давненько вже в Тульській ніби губернії, звідки вона й розповсюдилася по всій країні.

Крякуха сіренька, забарвленням пір'я скидається на крижня, але менша, як говорено вже, від крижня.

Характерна її особливість та, що, коли вона бачить чи чує навіть у повітрі льот чи то поодинокі качки, чи качиної зграї, вона «кричить», «крякає», закликаючи

МИНИСТЕРСТВО

СВЯЗИ

СССР

ФОТОТЕЛЕГРАММА

№ *Москва 137/105.*
12 845 №. ПОС. К. *7*

Куда **КИЕВ**
КРАСНОАРМЕЙСКАЯ 6
кв. 16
ОСТАПУ
ВИШНЕ

К ШЕСТИДЕСЯТИПЯТИЛЕТИЮ
ОСТАПА ВИШНИ

КРОКОДИЛ ЖМЕТ РУКУ ВИШНЕ,
КОММЕНТАРИИ ИЗЛИШНИ!

Телеграма від «Крокодила» в зв'язку з шістдесятиліттям письменника.

літаючих своїх родичів присісти до неї познайомитися.

— Ках! Ках! Ках! Пожалуйте до мене! Ках! Ках! Ках! Дуже вас прошу! Ках! Ках!

Ото, значить, і править крякуха за принаду для диких качок.

Хочете знати «техніку», тобто як крякуху пускати на озеро чи на річку, щоб вона вам качок підманювала? Дуже просто.

На одну лапку в крякухи нашивається панчішка така шкіряна, а до тої панчішки кільце невеличке прикріплене.

На довгому шнуркові, що прив'язується до кільця на крякушиній лапці, прикріплюється «грузило» — чи то гирка, чи просто собі важенький камінь, який परिшає на дно в озері, а на шнурку плаває прив'язана крякуха, мов на котві, на якорі.

Даєте їй невеличку площу, ну так чотири-п'ять квадратних метрів плеса, де вона, купаючись та тихенько кахкаючи, плаває.

А ви на човні забираєтесь у густу кугу чи в очерет, замаскуєтесь, сидите й чекаєте...

Та, сидячи, від скуки перемовляєтесь з крякухою:

— Тась! Тась! Тась!

А вона вам на відповідь тихенько й лагідно:

— Ках! Ках! Ках!

Аж ось крякуха різко й тривожно, аж ніби захливаючись:

— Ках-ках-ках! Ках-ках-ках!

В голосі тривога, неспокій, істерика, і сама вона аж ніби пірнути в воду збирається.

Стежте! То шуліка-яструб наглядів вашу крякуху й кружляє над нею!

Не ловіть гав! Бо стрілою впаде яструб, і не матимете ви крякухи.

Пильненько вдивляйтеся, чи не промайне у воді чи на очереті тінь від крякушиного погубителя.

І не вагайтесь, як помітите його:

— Бах!

Встрелили ви яструба чи не встрелили, а проте одігнали: вдруге навряд чи заманеться йому поласувати вашою крякухою.

Заспокоїлась крякуха, заспокоїлись ви.

Чуєте знову:

— Ках! Ках! Ках!

Але це «ках» якесь непевне, байдуже.

То птичка пурхнула через озеро; може, очеретянка, може, бугайчик, а може, по рящі пробігла чорнявенька дика курочка.

І знову тихо...

І от вам призивне:

— Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! Ках!

Скільки ніжності й кокетства лукавого в голосі.

— Я тут! Я тут! До мене, друзі!

Ви дивитесь угору — пропливає зграйка чирят.

Не всі обов'язково сідають на крикушин заклик, але часто-густо все-таки сідають.

III

Ну, ходіть з вами на озеро Кирмасове.

Воно недалечко від села — ну, може, за кілометр.

Там, у Кирмасовому озері, дід Кирило карасі ловить, там в очереті стоїть його човен, а понад очеретом сохнуть розіп'яті ятери.

— А чи ж потрапите ви в озеро? — питає дід Кирило.— Я взавтра ятери не ставлятиму, підіть посидьте з крякухою. Вчора я як уїздив в озеро, таких крижнів ізнялося,— штук, мать, із дев'ятнадцять! І чирята були... Тільки ж чи потрапите ви в озеро, бо стежка туди осокою, ледь-ледь помітна? А само воно, озеро, густим очеретом обросло. З дороги ніколи не скажете, що там є озеро. Може, підійти до вас та провести? — пропонує свої послуги дід Кирило.

— Ні, діду, ви розкажіть, які прикмети є до того озера, де повертати на стежку через осоку! Я сам утраплю, а ви поспіть, бо піду я раненько, вдосвіта!

— Так ви отак,— повчає дід Кирило,— підете оцією дорогою понад Осколом, до лісу Ріжка... Ітимете, ліворуч під горою побачите стіжки сіна. Один стіжок, другий, третій. Як уже нарахуете три стіжки, трохи пройдіть далі й дивіться праворуч. Будуть над дорогою берестки. Так дійдуть ви до самого останнього берестка, він найтовщий, отам уже й дивіться на осоку. Берег там геть увесь ув осоці. Там ви запримітите таку через осоку

ніби стежку. Вона, власне, не стежка, а так ніби осока трохи прим'ята, бо ніхто туди в озеро не входить, крім мене. Ви й прямуйте тією стежкою до очерету. Там побачите в очереті ніби такі «ворота», як підійдете близько до очерету, бо здаля тих «воріт» не видно. Коли доходите до очерету, буде вода, але її, води тої, не глибоко, в чоботи не наберете: йдіть сміливо. Як увійдете в очеретяні «ворота», побачите мого човна. Човен, сказати правду, плохенький, тече, та там коряк лежить,— будете вихлюпувати. Потік гемонський човен! Це вже третій рік, як він тече: ніяк не зберуся законопатити й засмолити. Та то нічого, він видержить, частіше тільки воду вихлюпуйте. Весельце з собою візьміть, бо я без весла ятери становлю, я з дрючком. Пливіть протокою між двома стінами з очерету,— протока хоч і вузька, та проте човен пролізе,— вона вас і введе в озеро. Тільки ж глядіть, не зачепіть та не повалійте моїх ятерів. Як виїдете в озеро, прямуйте на той його край, там більше качки сідають. Там і плесо підходяще, де крякуху пустить, і кущі куги, де дуже добре можна заховатися,— качка й не помітить.

...Раненько вдосвіта ви берете рушницю, весло, кошика, де покажує крякуха, і йдете на Кирмасове озеро.

Темно. Кукурикають півні...

Ви минули останню на селі хату. Спереду вдалині темніє ліс Ріжок. Праворуч блищить Оскіл, потихеньку шумлять очерети.

Отут запроектовано колгоспну гідроелектростанцію.

Ви пильно вдивляєтесь ліворуч, де мають бути стіжки сіна.

Починаються кущі. Ось і перший стіжок, ось і другий, і третій...

А де ж останній бересток? Найтовщий?

Ага! Ось і останній, найтовщий бересток!

А де ж стежка через осоку?

Ви довгенько ходите понад осокою, вдивляєтесь, шукаєте, де прим'ята осока...

Ось вона!

Ви впевнено йдете «прим'ятою» осокою, доходите до очерету. «Воріт» в очереті нема. Перед вами стіна густого-прегустого комишу, який ніби посміхається з вас:

— Ну, що — знайшов? Ш-ш-ш! — кепкуючи, шарудить очерет.

Ви повертаєтесь на берег і знову шукаєте «прим'яту» осоку. Шукаєте, шукаєте і зовсім несвідомо мимрите:

В нашем саде
В самом заде —
Травушка помятая,—
Не работа меня сушит,
А любовь проклятая.

Ви ловите себе на цих несвідомих співах і лаєтесь: — А справді-таки — не работа тебе сушить, а любов... тільки не «проклятая», а таки справжня любов до природи — до свічада-озера, до тихих плесів, до посвисту качиних крил... Ні, таки оце та стежка, оце «прим'ята» осока!

Ви бредете знову до очерету. Ось і вода... Чавкають чоботи, які ви з трудом витягаєте з баговиння, видираєтесь на купину і потім, з купини на купину перестрибуючи, наближаєтеся до очерету...

— Ні, таки ось щось таке, ніби «ворота»!

Човпаєте багнищем у «ворота»! Ось і човен!

Над очеретом стрілою метнулося чиря.

Крякуха ваша в кошику, почувши шум чирячих крил, зразу:

— Ках! Ках! Ках!

А ви їй:

— Тась! Тась! Тась! Не кричи, голубочко, зараз відемо на озеро, плаватимеш на плесі, тоді вже й кричатимеш!

Виштовхавши човна на глибоченьке місце, ви сідаєте і правуєте на озеро.

Човен — непокірний. Він обов'язково хоче носом уїхати в дідів Кирилів ятір.

Ви його вирулюєте на середину протоки, ніс ятера не зачепив, а зачепили ви його, того ятера, веслом, ятір падає на вас якраз своїм гузирем, голова ваша проскакує в гузир, і ви вже ніби карась.

Та проте кінець кінцем ви вирулюєте на озеро, правуєте до плеса, прив'язуєте крякуху до грузила — простісінького собі каменя.

— Бульк! — камінь у воду, і крякуха ваша, купаючись, плаває по плесі.

Швидесенько запливаєте в кугу, — густий-густий куш

куги посеред озера! — пригинаєте кугу над човном і сидите, немов ви в зеленому курені.

Заряджена централка лежить у вас на колінах, ви увесь увага, весь напруження...

Сіріє... Над озером туманиться...

Ось пискнула очеретянка. Сіренька маленька пташечка вже прокинулася, вона із спритністю неймовірного акробата перестрибує з очеретинки на кугу, обхоплює своїми лапками такісіньку стеблину і гойдається.

Вона вас зовсім не боїться. Гойдається просто над вашою головою: ось-ось за кашкета зачепить.

Пробігла зеленим килимом із ряски курочка. Зупинилася проти човна й дивиться здивовано: вона тут ціле літо живе, а такого ще не бачила.

Ви поворухнулись,— курочка метнулася і зникла.

Крякуха покахує спокійно:

— Ках! Ках! Ках!

Нема, значить, нічого ще.

Аж ось зненацька щось велике шугонуло біля вашого човна й почепилося на кузі, обхопивши лапами кілька стеблин одразу. Стеблини нахилилися аж до самісінького човна.

Дивиться на вас великий рудо-сірий птах, незграбний і остовпілий.

Він теж ніколи в житті не бачив у цій кузі ні човна, ні письменника.

Він просто отетерів, дивиться широко розплющеними очима, закам'янілий...

А-а! Та це ж бугай, водяний бугай, що лякає дітей своїм гучним над очеретами:

— Бу-у-у! Бу-у-у!

Невеличкий ваш рух — і бугай, шумно прорізуючи кугу, зникає.

Крякуха наполохалась:

— Ках! Ках! Ках!

— Тась! Тась! Тась! Спокійно! Бугай ніякий твій не ворог!

...Сонце! Сонце! Його перші промені вдарили по очерету, по плесі...

Золотою зробилася ряска, плесо — вогняне дзеркало, і в тому дзеркалі купається золота крякуха.

Розтанув туман...

Раптом призивне:

— Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! — заливається
крякуха.

Високо-високо проплив над озером табун крижнів.
Не приземлив його крякушин крик-заклик; помчав
далі...

Ой, що це таке?

Крякуха щось дуже далеко від каменя попливла.

— Тась! Тась! Тась! Куди це ти?

А вона тріпонула крильцями і попливла... в очерет:
одв'язалась!

— Тась! Тась! Тась!

Та де там?! Десь уже далеченько в очереті обзиває-
ться:

— Ках! Ках! Ках!

Може, то вона обзивається на ваше «тась! тась!
тась!», а може, зустрілася з крижнем, знайомиться!

Прощай, крякухо! Перший раз не поталанило!

А Іван Кирилович (чия крякуха) дуже пильно про-
сив та наказував:

— Дивіться ж, щоб не одв'язалась! Вони, крякухи,
такі: носиком розпетльовують вузол на кінці, і бувай
тобі здорова!

Ой, що ж робити?! Що ж тому Іванові Кириловичу
казати?!

Та не завжди крякуха розв'язується... То в новака-
крякушника так іноді буває.

А як нормально — крякуха плаває, хлюпощеться, по-
кахує...

І от вам призивне:

— Ках! Ках! Ках! Ках! Ках! Ках!

То обережна лиска випливла з очерету. Вона ози-
рається на всі боки, схиляє голову на лівий бік і пра-
вим оком дивиться на небо, на сонце. Вона ж чула, а
може, й бачила, що в озеро в'їхав човен, а тепер нікого
нема, тільки на плесі качечка свобідна плаває і, ні-
кого не боячись, купається. Обережненько, тихесенько
колупаючись у рясці, лиска пливе до крякухи.

Ах! Яка ж ти, лисочко, довірлива.

На крякушин крик-заклик по-різному реагують про-
літні зграйки качині й поодинокі дикі вутята.

Ось летить згряя чирят. Їх дванадцятеро.

Почувши крякуху, вони раптом повертають до озера, облітають озеро один раз, потім зникають за очеретами, знову з'являються над озером, уже трохи нижче. Ой, які обережні! Пильно роздивляються, чи нема чогось на озері небезпечного...

Ви сидите в човні, вкритім кугою, і анішелесть!

Тоді вони падають на озеро, ніби їх хтось із підситка висипав.

Але падають далеченько від крякухи, врозбрід, не купую.

Впали і хвилинку сидять, мов опудала, нерухомі.

А потім уже поволеньки починають одне до одного підпливати, наближаючись до крякухи.

Ви не ворушитесь, чекаєте, коли вони сплинуться до купи, щоб одним пострілом звалити, ну, як не всі дванадцять, то принаймні хоч трохи менше... Але трохи...

А то — сидите ви, замислившись, або нагляділи в кутку курочку й спостерігаєте її, як вона по рясці перебігає...

Крякуха спокійно покахує...

Ви перевели погляд на крякуху, а там уже не одна качка, а трійко плаває.

Коли вони прилетіли, як вони опинилися біля крякухи — ви тільки плечима знизуєте. Ви вдивляєтесь: де ж крякуха ваша, а де гості?

Нарешті розібрались.

— Та відпливіть же ви від крякухи, бо не можу я стрільнути — можу крякуху зачепити.

І коли вони, перебираючи носом ряску, одпливають, — тоді — б-б-бах! Баб-б-бах!

— Ках! Ках! Ках! — крякуха.

І каменем на неї падають пара крижнів. Аж крякуха перелякалась і сіпонулась од них.

Вони спливаються до купи. Здається, крякухи не зачеплю, бо ваша «Новотного» б'є купую.

Ви цілитесь у першого, що ближче до вас, з надією, що зачепите й другого за ним...

А знаєте, як цілитись у сидячу качку?

Не в неї безпосередньо треба націлятись, а під неї.

Бах! — перший крижень закрутився на місці і раптом поринає, другий з криком зривається і летить на

вас. Цього ви б'єте вльот. І уявіть собі — падає і цей. Тим часом виринає перший.

Гордістю так і пашисть від вас!

От якби побачили ті, що завжди запитують вас, ба-
чачи качки на ваших тороках:

— Чи дорогі тепер качки?

...А як сяде хмарою на плесі табун крижнів — може, тисяча, може, дві тисячі, може, п'ять тисяч?!

Та що там говорити: полювання з крякухою дуже добудливе, спокійне полювання, особливо для мисливців, котрі вже в літах, котрим уже бродити по болотах та лазити по очеретах, сказати би, важкувато...

Тільки не захоплюйтесь дуже.

Убили десятків чотири або п'ять і йдуть собі додому. Не треба обов'язково п'ятсот чи тисячу! То дуже багато.

А так — одну на борщ, а одну на смаженину — з яблуками чи з брусничним варенням, — і буде з вас!

IV

Дід Лука кріпкий був узагалі мисливець, а ще кріпший крякушечник. І крякухи в нього були такі, як ні в кого в світі.

— Я, — розповідав дід Лука, — пустю. було крякуху й сидю! Коли ось — хмара! Сіла біля крякухи сила-силенна крижня! Може, тисяча, може, дві, може, п'ять тисяч! Я задивився та як попхну з обох стволів разом! Як же ж вони знялися, ну, я вам кажу, як буря! І ні одної не лежить! А я й не туди, що попхнув я з обох стволів не в качок, а в очерет! Заворожили вони мене! Да!

Дід Лука ніколи не говорив: «вистрілив» чи «стрельнув», а завжди він говорив «попхнув».

— Да, так одного разу сидю я з крякухою! Коли воно як налетіло, ну, як тої хмари! Може, тисяча, може, дві, може, п'ять тисяч! Хіба їх полічиш, коли вони одно одне давить. Я вицілив та як попхну з обох стволів разом! Під'їзду човном, підбираю. Одна, дві, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять, тринадцять, чотирнадцять, п'ятнадцять... П'ят-

надцята... на вірвовочці. Крякуху вбив! Ох же ж і крякуха була! Одна в світі!

· · · · ·
Розчудесна штука — полювання з крякухою на чудесному Ковпак-озері!

Так воно, те озеро, скоро прозиватиметься.

ПРО КУРИ, ПРО ІНДИКИ, ПРО ДИРЕКТОРІВ І Т. ІН.

ЯК свідчать стародавні перекази, одна популярна людина, що жила не до різдва Христового і не після різдва, а з'явилася вона якраз в час самого різдва, творила чудеса. Чудеса ті були з галузі медицини (воскресення мертвих), річного транспорту (ходіння по воді, як по суходолу) і т. ін.

Створила та людина ніби одно чудо з галузі харчопрому: вона нагодувала п'ятьма хлібинами й п'ятьма таранями п'ять тисяч чоловіка.

Підвечерюючи якомсь в одній їдальні, розговорилися ми з директором тої їдальні.

Директор увесь час доводив нам, що за останній час на його підприємстві не порції зменшилися, як скаржаться клієнти, а збільшилися у клієнтів апетити.

— Не можу я, — гаряче говорив директор, — слідкувати за апетитами своєї клієнтури! За порціями дивитись це справа моя, і я запевняю вас, що порції у мене в нормі, такі, як і належить їм бути, а за апетитами хай слідкують ті, кому це належить.

Ми доводили директорові, що збільшення апетитів у клієнтів і його їдальні, і взагалі у всіх «клієнтів» явище цілком закономірне. Життя по війні налагодилося, народ покріпшав, побадьорішав, повеселішав, отже, зрозуміло, що йому хочеться попоїсти і більше, і смачніше.

— Ну, знаєте, — гарячішав директор, — так можна дійти до того, що ніякими порціями я своїх клієнтів не задовольню!

— Задовольните! — наполягали ми. — Мусите задовольнити! Треба тільки стежити, щоб яловичина потрапляла в каструлю, а не поза нею, а свинячі одбивні одбивалися на столі, а не в клієнтуру.

У цій розмові жартома ми розповіли директорові байку про оте чудо з п'ятьма хлібинами й п'ятьма таранями.

Директор аж підскочив:

— Адресу!

— Яку адресу?

— Тої людини!

— Померла,— посміхнулися ми,— та людина, так що доведеться вам годувати людей самому, й годувати не чудесами, а добрими стравами!

— Ай, яка шкода! — засмутився директор.— Така неоціненна для нашої справи людина! Три ставки б дав! П'ять ставок би дав! Йй-бо б, дав!

І кріпко директор замислився.

Думав-думав директор та й каже дівчинці-офіціантці:

— А покличте-но мені старшого повара!

Надійшов старший повар, літня вже людина, солідна, хороший, видимо, спеціаліст у кулінарії.

— Знайомтесь,— познайомив нас директор.— Старший наш повар, Гарасим Петрович Бефстроганенко! Сорок років виробничого стажу! Прекрасний фахівець!

Гарасим Петрович скромно присів біля столу.

— Що прикажете, товаришу директоре? — запитав старший повар.

— Чули ви, Гарасиме Петровичу, байку про те, як одна людина п'ятьма хлібинами нагодувала п'ять тисяч чоловіка?

— Та чув колись, ще в дитинстві, що ніби було колись таке чудо! От не пам'ятаю тільки, чи понаїдалися ті люди, чи не понаїдалися?

— Кажуть, ніби понаїдалися, бо ще й залишилось кілька коробок хліба й риби!

— Байка, розуміється,— закурюючи, сказав старший повар,— однак таке чудо буває і на моїй роботі.

І старший повар сумно якось зітхнув.

— Чого ви так сумно зітхаєте, Гарасиме Петровичу? — поцікавилися ми.

— Та так...— нехотя одказав Гарасим Петрович.

— Скажіть, будьте такі добрі,— звернулися ми до старшого повара,— коли це, звичайно, не секрет вашого виробництва, як ви ото так ділите, приміром, хоча б смажену курку, щоб усі порції були більш-менш одна-

кові і смаком, і калорійністю і т. д.? Щоб клієнт був задоволений!

— Складна математика! — посміхнувся Гарасим Петрович.

— А все ж таки? Дома, наприклад, коли трапляється ділити курку, і то не буває без непорозумінь. У курки, на жаль, тільки дві лапки, а за столом сидить чотири чоловіка, і кожному хочеться лапку. Ну, й буває так, що мати, краячи курку, одному дає лапку, другому дає лапку, третьому, дуже вже вимогливо-верескливому, дає ложкою по лобові. Так то ж мати! А вам же луснуть неспокійного клієнта ополоником по кепці не дуже рекомендується. Як ви виходите із становища? Розкажіть, будь ласка!

Гарасим Петрович глянув на директора і почав.

— Ну от... Привозять нам з бази, приміром, двадцять штук курей. З кожної курки я маю зробити певне число порцій, бо меню на сьогодні, скажімо, смажена курка з гарніром. Так... Видають мені, значить, з кладової п'ятнадцятеро курей, я їх смажу.

— Дозвольте, Гарасиме Петровичу! Ви сказали, що з бази вам привезли двадцятеро курей, а смажите ви чомусь п'ятнадцятеро.

Директор їдальні засовався на стільці.

— Обмовились, Гарасиме Петровичу! — підказав директор.— Двадцятеро привезли з бази, двадцятеро ви й смажите.

— Буває й так! — погодився Гарасим Петрович.— Смажу, значить, я двадцять штук курей, потім беру, значить, п'ятнадцять штук курей і ділю їх на рівні порції.

— Дозвольте, Гарасиме Петровичу! Знов у вас помилка: засмажили, кажете, двадцять штук курей, а ділите на порції п'ятнадцять... Обмовились...

— Ділю я, значить,— вів своєї старший повар,— п'ятнадцять штук, бо в даному разі забажалось не сирих, а смажених.

Директор їдальні ще прудкіше засовався на стільці...

Гарасим Петрович не звернув уваги на совання директора й розказував далі.

— Або візьміть ви свинячі одбивні котлети... Привозять мені з бази двісті, приміром, котлет. Я беру сто вісімдесят і смажу.

— Знову обмовились...

Але старший повар не звертав уваги на репліки і говорив, говорив, говорив...

— Привозять з бази картоплі, приміром, сто кілограмів. Я беру сімдесят п'ять кілограмів, чищу й варю чи смажу...

Тоді вже ми не витримали.

— Що за така математика?! — крикнули ми.

— А така, як і в тому чуді-юді,— підніс і собі голос Гарасим Петрович.— П'ятнадцятьма курми годуємо стільки клієнтів, що їх треба годувати двадцятьма... Та й котлетами... Та й картоплею... А бувало й так, що в меню індичка, а на тарілці — курка... Ну, це, правду казавши, ще за аж ген того директора.

— Ну й що ж? — запитали ми.

— Нічого. Був директором Сава Кузьмич, а став Кузьма Савич!

— А де ж Кузьма Савич?

— Там, де й Сава Кузьмич!

— Текучість у директорах?

— Текучість в індіках завжди викликає текучість у директорах! Закон! І от що характерно: індіки течуть по вертикалі вгору, а директори по горизонталі в народний суд. Чи то вже так нашій ідальні не везе, чи на такому вона місці стоїть, я й сам не знаю,— зни-зав плечима Гарасим Петрович.— По других ідальнях і серед курей та індіків, і серед директорів ніякого руху — мертвий штиль, а в нас цього мутного потоку «буряно і много».

— То, може, у вас, Гарасиме Петровичу, індіки такі «резві» та рухливі?

— Може, може... Тільки ж остогидло вже мені «чудеса» проробляти на манір п'ятох хлібин з п'ятьма таранями. Пора припинити! — рішуче промовив Гарасим Петрович.

— Припинять! — сказали й ми не менш рішуче.

ДЕР ГАЛУШКА

I

ДВОЮРІДНИЙ брат у нас єсть.

Дуже серйозний брат, високий, красивий і з вусами.

Дуже вчений брат, бо його батько — наш уже ніби дядько — віддали його колись до гімназії (тоді ще гімназії були) і він там учився.

Бабуся наша все було нам говорили:

— На велику людину брат учаться! Або на суддю, або на аблакату!

Як було приїздить він до нас на канікули та вдягне мундира із срібними гудзиками, так ми було стоїмо, дивимось уже, дивимось, — і кожному хочеться, щоб і в нас такі гудзики були, та Оксанка, сестричка, було не вдержиться та як присне!

А бабуся до неї:

— Чого ти? Страмнюча!

А вона:

— Як у пана!

З діда-прадіда звалися ми Салами, — Сало й було наше прізвище.

І цілий наш куток у селі прозивався: Салі.

Як ото було хто запитає:

— А де Оверко Сидорович проживає?

Зразу ж усякий і скаже:

— Отам, за ставком, де ото дупляста верба! На Салах! Там усі Салі з давна-давен жили.

Там, на Салах, усі ми повиростали і в люди повиходили.

Так я знову про двоюрідного брата, що ото в гімназії вчився.

Був уже він у восьмому класі чи, може, навіть у сьо-

тому, та тільки надійшов од його лист, який дуже здивував його батька, батькового, виходить, брата.

Писав у тому листі син,— двоюрідний, значить, наш брат,— щоб не писали йому на конверті: «Кіндратові Макаровичу Сало», а щоб писали так: «Кіндратові Макаровичу Салло». Щоб писали не одно «ли», а щоб два «ли» писали, бо одне «ли» його не тільки принижує, ба навіть ображає.

Дядько й батько щось довго з цього приводу говорили, сперечались, хитали головами, махали руками, гмукали...

Батько наш сказали:

— Дурниці! Затой... Зарозумівся!

А дядько вдарили руками об стіл і навіть аж крикнули:

— Не затой! А, виходить, вивчився, допойняв, що одного «ли» для вченого мало, треба, виходить, два «ли»!

Батько махнули якомсь так різко рукою, що дядько аж підскочили та й сказали:

— Твоїм по гімназіям зась! Твої так волам хвости й крутитимуть, а Кіндя (Кіндрата вони Кіндею звали) вже, значить, вивчилися, образуваніє дістали, їм уже одного «ли» замало!..

Батько зскачили з лави і якомсь аж затремтіли.

Ми, малеча, попритихали по кутках та тільки сидимо, сопимо.

Та тут, спасибі їм, бабуся кинули куделю та до батька:

— Ну, чого ти, Пилипе, хай бог простить, із той... як пак його... ізнервувався? Може ж, таки й справді для вченого одного «ли» замало?!

Дядько схопились, за шапку та з хати...

Отак колись посварилися батько з дядьком за оте гемонське «ли».

Та аж потім уже виявилось, що оте «ли» було не просте «ли».

Брат двоюрідний потім як приїздили до нас, то, виїшло, що не в самому тільки «ли» справа.

Вони як почали було нас повчати, так ми спочатку дивувалися, а потім, як уже попідростали, тоді вже ми зрозуміли, про що нас повчали наш дуже вивчений двоюрідний брат.

Стануть було серед хати та й проказують:

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
Нащо стали на папері
Сумними рядами?..

А ми зразу всі й підхоплюємо:

Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як малу дитину?..

А вони:

— Тс-с-с-с! Хто це написав?

— Шевченко! Тарас Григорович!

Брат було скривляється та так із якимсь аж навіть презирством заматають головою:

— Шевченко?! Чи знав Шевченко, панський кріпак, німецьке слово «папір»? «Дас папір»?

Ми аж очі було повітрищаємо:

— Паперу не знав?!

— Не знав! І не він цього вірша написав!

— А хто?

— Енгельгардт! Пан Енгельгардт написав! Німець!

Аж руками було брат по столу бахнуть.

Ми аж поприсідаємо.

А двоюрідний брат нам і розповідають:

— От і досі ви всі пишетеся на прізвище «Сало», не тямлячи про те, що наші пращури були емігрантами з Франції і звалися «де Салло», два «ли», а ви й досі «Сало». Де дівалося оте «де», я ще не з'ясував, але я це обов'язково з'ясую,— для цього я в гімназії вчився... От узяти, приміром, і таке слово, як «очкур»,— усі твердять, що воно ніби наше, українське, а як прослідити його історію аж до теперішніх критиків, то це не що інше, як англо-саксонське слово «о'кей». Ех ви! Неоконирні!..

II

Вивчилися наш двоюрідний брат на критика...

На отого, що рецензії пишуть — на п'єси всілякі, на виставах...

Батько їхній уже померли, а наші ще живі були.

От одного разу надійшов до нас лист од нашого двоюрідного брата.

Писали вони нам, що живуть у столиці, працюють по різних університетах, читають лекції, в газетах пишуть. Живуть.— писали,— непогано, добре заробляють і вже викандидатувались у якісь такі дуже наукові звання.

Бабуся, батько, мати та й усі ми дуже зраділи, що Кіндрат Макарович живі й здорові, живуть добре і т. ін.

Батько зразу ж вирішили їм одписати, щоб до нас вони погостити приїхали з города, бо дядько наш, Кіндрів батько, й мати Кіндрата Макаровича повмирали і наша рідня була їм, виходить, найріднішою.

Одне тільки дуже батька нашого та й усіх нас засмутило, це те, що Кіндя в листі прописали, що вони вже змінили своє прізвище Салло,— хоч і з двома «ли»,— на інше, ніби видатніше, на Пілящаговський!!!

Тепер уже йому, мовляв, слід писати так: «Кіндратові Макаровичу Пілящаговському».

Батько з цього приводу похитали сумно головою, а бабуся заплакали:

— Таке прізвище, як Сало, на отаке проміняв!

Батько махнули рукою:

— Не плачте, мамо! Кіндя ж критик, та ще й театральний! Може ж, йому нове прізвище більше до впадоби! Хай приїздить! Як-не-як — рідний небіж!

III

От цього літа й приїхали до нас у гості наш двоюрідний брат, Кіндрат Макарович, бувший Сало, а тепер Пілящаговський.

Дебелий, уже в літах, видно, що живе справно.

Ми всі до його:

— Розкажіть, мовляв, як воно там у вас, у столиці!

— Я,— він каже,— фахівець по театрах, по драматургії.

— Ну як,— ми до його,— там у вас із п'єсами? Чи йде «Суета» або «Хазяїн» Карпенка-Карого?

— Ідуть, аякже ж! — одказують Кіндя.— Ще б пак

не йшли, коли вони всі списки з Шекспіра чи з Шіллера! Звичайно, йтимуть...

Батько якось так сіртонувся, а бабуся куделю сіпонули, бо саме прями.

— І «Запорожець за Дунаєм» іде?

— І «Запорожець»,— кажуть, ковтаючи колгоспну ковбасу, Кіндрат Макарович,— іде! Моцартова ж музика!

Ганнуся, комсомолка, племінниця моя, зскочила з лави і якось так ніби аж вітром промчалась у другу хату.

Принишки всі.

Помовчавши, батько суворо якось так запитав:

— А нові п'єси які єсть? Чували ми про «В степах України». Чи йдуть, чи не йдуть вони на театрі?

Кіндя презирливо махнув рукою:

— Хіба то п'єси?! Все штампи! Ні характерів, ні типів! Он закордонні...

Батько різко рвонулися з лави.

А бабуся підбігли до батька, обняли його й держать.

— Чого ви, мамо? — тріпонувся батько.

А бабуся зніяковіли і щось таке проговорили, що ми аж не допойняли:

— Та я, синку, того... як пак його... віника ніяк не знайду...

Кіндрат Макарович Піляцаговський (колишній Сало) в цей момент голосно проковтнули шматок ковбаси. Нашої, колгоспної... І взялися за сало. Колгоспне сало, на одне «ли»...

ПРО СТЕПАНА ОЛІЙНИКА

ВИЙШЛА з друку книжка — збірка гуморесок Степана Олійника «Наші знайомі».

— Напишіть, — кажуть мені, — про книжку «Наші знайомі» рецензію!

А я їй кажу:

— Не напишу я про книжку «Наші знайомі» ніякої рецензії, бо взагалі писати рецензії не вмію, та до того ще й не дуже я люблю рецензії, навіть позитивні, а що вже до негативних, то вони мені просто-таки якісь неприємніувати!

Хай рецензії про книжки пишуть літературні критики, бо вони для того навчаються, а от поговорити з приводу книжки «Наші знайомі» давайте, коли хочете, поговоримо, бо говорити є про що.

Книжка «Наші знайомі» Степана Олійника — хороша книжка.

Хороша вона і тематикою своєю, і мовою своєю, і тоном, і справжнім, глибоким своїм гумором, гумором оригінальним.

Степан Олійник уміє люто покепкувати з ворогів, уміє лагідно зогріти теплою своєю усмішкою радянську людину.

Хто хоче в цьому пересвідчитися, хай візьме й прочитає книжку.

Є в книжці речі сильніші, є слабші... але це вже рецензія! Не вмію!

О. Є. Корнійчук, голова Спілки радянських письменників України, на Другому Всеукраїнському з'їзді письменників дуже правильно сказав про Степана Олійника як про вельми обдарованого гумориста.

На нашому радянському сатирично-гумористичному фронті ми спостерігаємо дуже інтересне явище, якого не знала дореволюційна сатира, якого не знає й сатира буржуазно-капіталістичних країн.

В нашій радянській гумористичній літературі народився позитивний герой.

Такий гумор є у всіх майже радянських гумористів (Воскресасенко, Білоус), але чи не найтоншим майстром такого гумору є якраз Степан Олійник.

Прочитайте у «Наших знайомих» його «Імператора», «Василя Хомича» та інші речі, і ви побачите, що... але це вже рецензія! Не вмю!

Позитивний гумор у гумористичній літературі — дуже цікаве явище, нове, своєрідне, воно розширює горизонти жанру сатири й гумору, дає йому нові шляхи, нові властивості.

Багато ще потрібно нам боротися сатирою з ворогами зовнішніми. Чимало також доведеться нам вкласти енергії в боротьбу з рештками дрібновласницьких пережитків у побуті і в свідомості людей, та прийде ж час, що весь бур'ян викорчується на землі.

Тоді як: гумору не буде, сміху?

Ого, ще й який буде!

Але це буде сміх стверджуючий, радісний, ясний, теплий...

Радянські гумористи його й починають.

І серед них — Степан Олійник.

Степан Олійник давненько вже працює в радянській літературі, але якось воно сталося так, що книжки його з'явилися оце тільки останніми роками.

В чім річ?

Не знаю, в чім річ, а проте хочеться звернутися до тих товаришів, кому потрапляють твори наших молодих авторів, початківців:

— Не затримуйте талантів! Хай ростуть!

Один мікробіолог мені говорив, що, коли найбуїнішу лірику покласти в шухляду років на п'ять, вона всихає й перетворюється на сіно, якого навіть кози не їдять.

А коли зашухлядити на такий час збірку найгумористичніших гуморесок, на гуморесках починають бриніти сльози, автор тих гуморесок лисіє, починає ставити своїх онуків навколішки і може навіть до того рознервуватись, що вставить собі вранці жінчині зубні протези, а потім кричить на всіх:

— Чого я рота затулити не можу?

Який же з нього гуморист?

Затримали, виходить, у зрості!

Із Степаном Олійником цього, хвалити долю, не трапилось, та забувати про це не слід.

Це не значить, що коли до редактора з'явиться молода кучерява людина, подасть зошита з віршами і рішуче заявить: «Я — геній! Ось вірші!» — то обов'язково треба відразу дзвонити до директора видавництва «Радянський письменник», щоб споряджував літака везти вірші до друку.

Навіть коли та молода людина подасть довідку від кербуда, що, мовляв, мешканець будинку № 40 по вулиці Зелений Іван Красунь справді геній, що підписом і печаткою свідчиться, і тоді навіть не треба хапатись.

Треба сказати такому «генієві»:

— Сідайте, будь ласка! Покажіть язика! Скажіть: «А!» — І так ладиком до нього, ладиком: — Генія, мовляв, ще не видать, а так вроді «щось кудись лізе».

Література, в тому числі і гумористична, делікатна штука: недобереш — погано, перебереш — ще гірше...

Треба, щоб було «саме враз!» І треба, щоб усе було вчасно!

В резолюції Другого з'їзду радянських письменників України відмічено, що «із значними досягненнями прийшли до з'їзду письменники, які працюють в галузі гумору й сатири...»

Я гадаю, що така висока оцінка з'їздом роботи українських радянських сатириків і гумористів не позбиває їм їхніх шапок набакир, і надалі вони носитимуть свої шапки скромненько, дужче наполягаючи на тому, щоб більше було таких книжок, як «Наші знайомі».

Я також гадаю, що всі талановиті українські сатирики й гумористи знають визначення Шолом-Алейхема, що таке талант.

«Талант,— казав Шолом-Алейхем,— це така штука, що коли вона є, так вона таки є, а коли її нема, так її нема...»

Знають вони також і інше визначення таланту — Максима Горького:

«Талант — це робота!»

Наслідком сполучення двох вищепойменованих визначень — «коли він є» плюс «робота» — і бувають такі книжки, як «Наші знайомі».

Дехто з письменників-гумористів замислюється:

— Чому,— мовляв,— сатиру й гумор ставлять на останнє місце? От і в доповіді т. Корнійчука спочатку — поезія, потім — проза, потім — драматургія, далі — дитяча література і аж останніми — гумор і сатира? Та й завжди так: і в статтях, і в оглядах... Чому?

Гумор і сатира не на останньому місці, а на лівому фланзі літературного фронту! І це зрозуміло: справжній полководець завжди на флангах становить найхоробріших, найбойовіших солдатів!

От чому сатирики й гумористи на фланзі!

Лівофлангові літературні солдати!

І серед них один з найбойовіших — Степан Олійник!

МАТЧ ПОЧИНАЄТЬСЯ О 6-й...

АЛЕ муки починаються з того страшного напису над касою: «Билетов нет».

— Як немає?

— Ну, продані! Всі квитки продані!

— Не може бути! І я, значить, не буду на матчі? Е, ні!

Тоді так:

— Товаришу, у вас нема зайвого квитка?

— Нема!

Тоді: вже голосно, як на мітингу:

— То-овариші! Може, в кого єсть зайвий квиток?

Квиток, зрештою, знаходиться, і, щасливий, біжить болільник на місце...

Ніяка погода не може бути перепоною подивитися матч, «поболіти»... Можна під парасолькою, а можна й так: черевики скидаються, скидається шляпа чи кепка — і мочи мене, дощ, на здоров'я, а я собі дивитимусь... потім висохну.

Ті, в кого нема надії добути квиток на матч, ще зранку сидять на лавах, чекають... Коли будуть випрваджувати із стадіону перед матчем публіку без квитків, ми поховаємося! А матч все-таки дивитимемось...

Надходить п'ята година. Густим натовпом посувається глядач до стадіону... Чоловіки й жінки, старі й молоді, хлопчики й дівчатка.

Щасливі хлопчики, яким тато чи мама дали на квитка.

А багато ж і «нешасних»: нема квитка!

Тоді:

— Дядю, проведіть! Я вас прошу, проведіть!

— Так у мене ж один квиток!

— Скажете, що син! Я ж до вас подібний!

У день матчу чимало приходить на стадіон нових «папаш» із «синками», віку так од восьми до дванадцяти літ.

Дочок нема: дівчатка соромляться набувати собі нових батьків на час матчу.

Почалось!

Як трудно стежити за гравцями, коли в матчі беруть участь двадцять два футболісти на полі і сорок тисяч чоловік на лавах!..

— Паша! Па-аша! Та давай же ж!

То Паша взяв м'яча й погнав.

— Та бий же ж! Би-ий!

І кожний, хто сидить на місці, певний того, що Паша пасує не так, що, коли б він був на місці Паші, він би вже давно був біля воріт противника; «пушечний» удар — м'яч у воротах:

— Р-р-раз!

А як гол!

Такого захвату, такого запалу ніде ви не можете спостерігати.

Все летить угору: шляпи, кепки, парасольки, хустки!

І крик! Крик перемоги!

І зойк! Зойк поразки!

* *
*

Футбол у Радянському Союзі — всенародна гра.

Із міст він поширився в найвіддаленіші закутки нашої Батьківщини.

Там, де колись всевладною була цурка,— і тільки цурка,— там тепер запанував футбольний м'яч...

Завоював футбольний м'яч серця всіх: і малих і старих!

Ну й що ж?

Ну й на здоров'я! Нашому народові на здоров'я!

ОХ І МОТРЯ Ж КАРПІВНА!

БАГАТО, багато по наших районах колективних господарств.

Серед них єсть хороші, єсть середні і єсть, як тепер їх називають, відсталі.

Не погані, а відсталі...

І то такі справедлива назва таким колгоспам — «відсталі», бо поганих колгоспів не буває, не може бути...

Не колгоспи погані, а єсть — будемо говорити прямо, бо ми люди свої! — керівники нехорошкuvatі, а в таких у нехорошкuvatих керівників колгоспи частенько бувають відсталі.

Але ж у кожному районі обов'язково єсть один колгосп — найкращий із краших, найпередовіший із передових, гордість цілого району, а то, може, й області, а то, може, навіть і республіки, й цілого Радянського Союзу...

І часто-густо буває так, що перебивається сяк-так якась артіль, аби, мовляв, день до вечора, стогне, крекче, район на неї гримає: «Ти мені весь район назад тягнеш!» І земля ніби в тої артілі не родюча, і худоба не плодюча, і дощ над нею іде не навесні, не в травні, а обов'язково під час жнив та молотьби,— одне слово, «горе, горе, горенько ти мое»...

Аж ось демобілізувався з армії чолов'яга, прийшов додому, з'явився до райкому партії, там йому й кажуть:

— От і добре, що повернувся! Будемо рекомендувати тебе на голову артілі! Задніх вона пасе! Виводь наперед!

Чолов'яга відмовляється — та той... та хіба я... та я ж іще той...

Неважаючи на «та той», обирають його на голову... За рік-два не впізнати артілі...

З піснями всі йдуть на роботу, дощі перепадають саме тоді, коли дід Тиміш дивиться на небо та: «От би оце тепер дощику!», корови не в кізяках і не яловіють, коні весело іржуть, кобили жеребляться, трудодні як трудодні і на трудодні не як на трудочверть дня, а такі як на цілий трудодень, кури кудкудакають, півні піють, навіть індики бел-бел-бел-белкають.

А дівчатка, а дівчатка в тій артілі!

То було розчісувалися тільки в суботу, а тепер по тричі на день зачісуються, у дзеркальця дивляться, і кожна крем «Сніжинку» в миснику аж у самому куточку ховає, і Оленка в Галинки потихеньку питає:

— Ти не знаєш, яким одеколоном од Оксани пахне? Я питала, не каже!

— Або ж «Сірень», або ж не інакше як «Белая ніч». Та я ще кращий назнала, «Манон» зветься. Купимо, тоді ще побачимо, хто кого перепахтить!

Навіть баба Секлета, що цілими днями на призьбі вигрівається,— старенька вже дуже,— так і баба Секлета, до всього, що в артілі робиться, придивляючись та приношуючись, усім каже:

— Отак би й мені хотілося.

А зовсім була засмутніла артіль!

Прийшла енергійна людина, стала на чолі комуністів, перевернула все: згуртувала актив, зібрала, запалила комсомольців, і закрутилось...

І вже голові артілі доводиться думати не про те, чи вийдуть сьогодні на роботу, чи ні, а про агротехніку, зоотехніку, гібридизацію, про Мічуріна...

А артіль уже зразкова, передова...

Так от, у нашому районі було таких найпередовіших артілей не одна, а дві. Колись відсталі, а тепер, як за-господарювали в них справжні організатори і справжні хазяї,— тепер вони найпередовіші...

І яка з них краща, в районі ніхто не міг сказати.

Коли в одній одне добре, то в другій — інше щось краще.

А показники взагалі однакові...

Шанували й любили в районі обидві артілі однаково...

І артілі любили, і їхніх керівників шанували...

В артілі «Нове життя» за голову правив Іван Петрович Клен.

В артілі «Щасливе життя» головував Петро Іванович Явір.

Поїдьте поспитайте в районі, а може, навіть і в області:

— Ну, як у вас Іван Петрович Клен поживає?

— Це з «Нового життя»? Е, це наш Посмітний! — і привітно всміхнеться той, що його ви питаєте.

А поцікавтесь так:

— Явір, Петро Іванович, живий-здоровий?

— Це із «Щасливого життя»? Аякже! Це наш Дубковецький! — і засвітиться лагідною посмішкою лице в того, кого ви питаєте.

Ну, а вже ж ми знаємо, що найвища похвала для голови артілі назвати його Посмітним чи Дубковецьким.

Макар Онисимович Посмітний — славнозвісний голова артілі на Одещині, а Федір Іванович Дубковецький — не менш славнозвісний голова колгоспу «Здобуток Жовтня», Тальнівського району на Київщині...

Обидва зачинателі колгоспного руху, обидва двадцятип'ятилітники, і обидва такі хазяї на колгоспній землі, що куди там отим колишнім Кенігам з Харитоненками і Терещенками, з принцями Ольденбурзькими...

Всі про них читають, всі про них знають, і всі чекають, хто ж кого переказяїнує: чи Федір Іванович Дубковецький Макара Онисимовича Посмітного «переведорить», чи Макар Онисимович Федора Івановича «перемакарить»...

Так що як прозивають котрогось голову артілі в районі Дубковецьким чи Посмітним, то вже так і знайте, що хазяїн він «як грім».

Задарма не прозвуть...

Змагалися Іван Петрович Клен з Петром Івановичем Явором...

Не вони, власне, змагалися, а артілі підписали між собою договір на соціалістичне змагання...

«Нове життя» із «Щасливим життям»...

Хоч, положим, коли змагаються артілі, то змагаються й артільні голови...

Обидві артілі, кажемо ще раз, були зразкові...

І Іван Петрович Клен, і Петро Іванович Явір, та й цілі артілі «Нове життя» і «Щасливе життя» добре та

прекрасно знали, що на звичайних «пунктах» договорів багацько не виграєш і виконанням тих «пунктів» нікого не здивуєш.

Лани — як столи, та ще й чистою, та ще й вишиваною скатертиною позастеляні...

Плани — перевиконано: і в рільництві, і в тваринництві, і в пташарстві, і в бджільництві, і в городництві... У всьому...

І клуби в обох артілях єсть, і стінгазети єсть, і агрогуртки, і драмгуртки, і всілякі інші гуртки — все це вже в побуті... Як ото вранці не можна, щоб не вмитися, так не можна не піти до клубу, до агрогуртка, не прочитати газету, не написати замітку до стінгазети і т. д.

Інвентар одремонтовано, весь він під повітками, не надворі, не іржавіє, не псується...

Худоба в теплі, сита...

Колгоспні комори — значно кращі, ніж деякі районні кооперативні універмаги: і чистіші, і порядку більше...

І в школі тепло, і в лікарні тепло, і в учителів тепло...

Спочатку приїхав Іван Петрович Клен з «Нового життя» до Петра Івановича Явора у «Щасливе життя» з цілою комісією своїх колгоспників перевіряти виконання договору на соціалістичне змагання...

Обходили геть-чисто все: повний скрізь лад, повний порядок...

Ні до чого не прискіпаєшся...

Уже нащо Мотря Карпівна Гнута, бригадир рільничої бригади з «Нового життя», така вже, що нічого од неї не заховаєш, така вже прискіпуча, що про неї Петро Іванович Явір казав Іванові Петровичу Клену:

— Ти її заміж оддай, мо, вона подобрішає!

Так і Мотря Карпівна Гнута нічого не знайшла такого, щоб можна було причепитися...

Торік Мотря Карпівна таки підсоромила трохи «Щасливе життя» — відкрила рядкову сівалку, а там зерна трохи залишилося й проросло...

— Чорти підтаскали ту сівалку!

Через оту сівалку «Нове життя» таки першим було поставлено, а «Щасливе життя» — другим.

Все обдивилися — кругом відмінно! П'ять!

Поїхали і в четверту бригаду, що була за три кілометри від села,— і там кругом п'ять! Відмінно!

Ну, хазяї гостей пригостили, почастували обідом.

Гості подякували.

— А коли до нас на перевірку?

— З неділі приїдемо!

Щасливожиттєвці дуже були раді, що цього року і сівалка навіть не підвела, і Мотря Карпівна Гнута нічого не вдіяла.

А вони знали, що Мотря Карпівна не може без того, щоб не перемогти...

А отже, бачите: не перемогла! Не було до чого причепитися...

За тиждень так чи за півтора Явір Петро Іванович із своїми колгоспниками поїхали до «Нового життя»...

І тут те саме: п'ять!

Один із щасливожиттєвців так просто сказав:

— І чого ото ми ходитимемо?! Що, ми не знаємо, як вони хазяйнують, чи що? Давайте сядемо краще та покуримо, ніж ото ноги бити! Та й будемо ми у соцзмаганні рівні! Йй-бо, правда!

— Е, ці! Треба все перевірити! Як же ж так? Перевірка так перевірка!

— Ну, ходіть, а я покурю! — та й сів отой «один» під коморою.

Не причепилися ні до чого й щасливожиттєвці у новожиттєвців.

А треба вам знати, що бригада Мотрі Карпівни Гнутаї була теж за два кілометри від села, в колишньому невеличкому панському маєткові...

— Ну, поїдемо до Мотрі Карпівни!

— Коли вже тут ні до чого не прискіпалися, то вже в Мотрі Карпівни дідька лисого!

— А поїхати, проте, треба!

Поїхали...

Мотря Карпівна привітно гостей зустріла:

— Просимо, просимо!

— Ну, де в тебе тут огріхи, показуй, Мотре Карпівно! — посміхнувся Петро Іванович.

— Дивіться!

Обдивилися — дай, доле, щоб по всіх бригадах і по всіх колгоспах було так, як у Мотрі Карпівни.

— Добре хазяйнуеш, Мотре Карпівно! Нічого не скажеш: краще, ніж добре!

— Як уміємо! — вклонилася Мотря Карпівна.— А тепер, дорогі гості, зайдіть же ж і в червоний наш куточок, перепочиньте! Квасом грушевим вас почастуємо! — припросила.

Зайшли гості в червоний куток.

Посходилися до червоного кутка всі артільники, вся бригада: хлопці, дівчата, старші люди... Сидять, гомонять, квасом пригощаються...

Мотря Карпівна підвелася та й каже:

— Може, дорогі гості, послухаєте, як наша бригада співає?

А дівчата та хлопці, та й ті, котрі старші, якимось так уже в куточку поставали, як уже їм треба було.

Мотря Карпівна вийшла на середину, махнула рукою...

І враз парубки як грянуть.

Підхопили дівчата... І полилося... І полилося...

І «Верба рясна», і «Дударик», і «Тумани мої, растумани»...

Хор, я вам кажу,— та який хор!

Гості отетеріли...

— І коли ж це ви встигли?!

Покінчили співати, тоді виходить на середину Наталка Качур — ланкова, стала та й задекламувала:

Йшли солдати із-за Псла
Двадцять першого числа...

«Солдатську баладу» Андрія Малишка задекламувала... Та як!

Виходили ще дівчата й хлопці — декламували Пушкіна, Шевченка, Тичину, Рильського...

Гості тільки головами кивали та аплодували...

І записано було:

«В культурній роботі «Нове життя» стоїть вище. Особливо бригада Мотрі Карпівни Гнутої!...»

Ой, та Мотря Карпівна!

Не тим, так тим, а таки вона перша!

А НАРОД ВОЮВАТИ НЕ ХОЧЕ

I

СВЕРБИТЬ панам воювати!

І не спиться тим панам, і не лежиться, крутяться пани, на своїх ліжках лежавши, і весь час їм увижається, що кожний із них не менший, як генерал, а перед ним армії, корпуси, дивізії, артилерія, кавалерія, авіадивізії, мотодивізії, і що в кожного з них у кишені атомна бомба...

А він стоїть і командує:

— Вперед!

Гармати стріляють, літаки гудуть, бомби рвуться, кавалерія рубає, противник — урозтіч, панове військо за ним.

Така баталія! Така баталія!

Аж сам пан не витримує й кидається в атаку:

— Гур-р-ра!

І в цю мить прокидається.

Лап! — ні тобі артилерії, ні тобі кавалерії, ні мото, ні самольотів,— у руках у пана шмат одірваної в «бою» шовкової піжами, та й усе!

Привид... Марення...

А як же ж хочеться панам воювати!

До болю, до різачки!

Уолл-стріт хоче, щоб усенький білий світ, щоб усю земну кулю у сейф!

Клац! — ключем:

— Моя земна куля! Моя!

Сиди тоді собі спокійно й визискуй!

Натиснув на одне місце — пливе золото вагонами, пароплавами, транспортними літаками...

На друге місце натиснув — каучук везуть.

Ще натиснув — уранова руда, пшениця, вовна, скот...

Все везуть панові — що на землі, що й під землею, що на воді, що й під водою, що в атмосфері, що й у стратосфері!

Усе його! Все панове!

Він, тільки він — хазяїн! Єдиний!

II

Опритомное містер-пан, озирається навкруги, вдивляється вперед, прислухається...

— Ми не хочемо воювати! — чує містер-пан з Півдня.

— Ми не будемо воювати! — лунає і з Півдня, і з Півночі, з Сходу і з Заходу.

— Ми не дамо своїх дітей на гарматне м'ясо! — лунає з уст матерів усього світу.

— Ми ніколи не добуватимемо вугілля, коли воно піде на підготування війни проти Радянського Союзу! — заявляють англійські шахтарі.

— Повертайтеся додому, пане Черчілль, ми хочемо миру, а не війни! — заявила жіноча демонстрація Черчіллеві, коли він прибув до Сполучених Штатів Америки.

— Геть Північноатлантичний блок! Геть паліїв війни! — в усіх країнах лунає гнівний голос прогресивного людства.

Прогресивні представники науки й культури, трудящі всього світу збираються на конгреси:

— Геть війну! Хзй живе мир!

Містер-пан бачить це все і ще дужче скаженіє...

Та хоч трісни, як кажуть, а народ війни не хоче...

III

Громада, як кажуть, великий чоловік...

А народ тим паче: воювати не хоче.

А тут же панам з Уолл-стріту до того ж припекло воювати, що аж-аж-аж...

А ви знаєте, недорогі панове з Уолл-стріту, із такого становища можна вийти: можна розв'язати війну!

Як?

Хочете — повчимо.

Виберіть яку-небудь територію, краще який-небудь острів, бо на суходолі не можна буде морської битви показати,— збирайтесь і їдьте на той острів...

Беріть із собою всі генеральні штаби, всі пакти, беріть танки, самолёти, гармати, автомати, кулемети, лінкори, підводні човни, лоції, рації...

Приїхавши, розділіться на два фронти чи на дві армії, на два, словом, боки, і починайте.

Одним боком хай командує якийсь американський вояка, а другим боком — англійський...

Починайте з розвідки.

З одного боку посылайте в розвідку Черчілля, а з другого — Трумена.

Дайте Черчіллеві й Трумену по атомній бомбі...

Та посовітуйте, що коли вони один з одним зустрінуться, щоб Черчілль не кидав атомної бомби Труменові на пенсне, бо Трумен тоді додому дороги не знайде...

Обов'язково не забудьте взяти з собою оту козу, що була при іспитах атомних бомб біля атолу. Кращого консультанта по атомній зброї ви не знайдете.

Хай там собі і проривають фронти, хай і обходять ворога, хай беруть один одного в кліщі, одне слово, хай роблять усе те, що робиться на війні.

От щодо використання на війні атомних бомб, поскільки цю справу не зовсім іще вивчено, обов'язково питайтесь у кози, бо це єдиний безпосередній свідок дії атомної енергії.

Пам'ятаєте, вона тоді заявила кореспондентові Ассошіейтед Пресс:

— Стояла я на пароплаві й смикала сіно... Раптом як ба-б-б-ба-бахне!

— А ви? — запитав кореспондент.

— Я й мекнула!

— І сильно мекнули? — запитав кореспондент.

— Дуже мекнула! На славу американської зброї мекнула! Я — біла коза! Не думайте...

— Ол райт!

Щоб така коза та поганим консультантом була?!

Отак собі, панове містери, воюйте!

Тільки подовше воюйте! Ми не проти.

А наша, радянська атомна енергія не війну провокуватиме, а мир захищатиме...

Сон одне, а дійсність друге. Народи світу не допустять до того, щоб ви розв'язали нову війну.

БУР'ЯНИ — ГЕТЬ З ПОЛЯ!

Що таке бур'яни?

Коли задати таке питання агрономові, чи ботанікові, чи взагалі спеціалістові-рослинникові, то він прочитає цілу лекцію про ці триклятуші паразитарні рослини, що забивають наші врожаї і не дають побачити сонячний промінь ні житові, ні пшениці, ні бурякам, ні кукурудзі,— одне слово, жодній озимій і яровій рослині...

З лекції тої ми дізнаємося, що один тільки кущик лободи дає сто тисяч насінин, а щиріці — триста тисяч насінин і т. д.

Що це значить?

Це значить, що коли ви цього року не виполете одної лободини, то на той рік з цієї лободини виросте сто тисяч лободин, а коли ви сьогодні залишите на ниві один кущик щиріці, то на той рік він дасть «урожай» триста тисяч кущиків.

Ясно, що ваше поле захрясне лободою й щиріцею так, що нікуди буде сіяти чи то ячмінь, чи то ярову пшеницю, чи щось інше.

Коли ви запитаєте, що таке бур'яни, у хорошій ланкової, вона рішуче вам відповість:

— Що таке бур'яни, питаєте? Вже виполола. Ходіть подивіться: жодної бур'янинки на моїй ланці не побачите.

На запитання про бур'яни у ланкової, котора, скажуть, не дуже «резва» щодо своєї ланки, а дуже кипуча, коли справа йдеться, щоб пробитись з глечиками молока у вагон під час гарячої роботи по прополці посівів, так вона вам не відповість, а прокричить люто високим сопрано:

— Що ви мені тикаєте в очі бур'янами? Полола. Що мені — найбільше треба? Бур'яни йому спати не

дають! Самі політь, як вам так уже ті бур'яни в печінках сидять. Я вже напололась.

А коли ви запитаете про бур'яни у шестилітньої білоголової Оленки, що сидить отам, під грушею, у волошковому віночку і грається у крем'яхи:

— Оленко, ти знаєш, що таке бур'яни?

— Знаю.

— А що ж воно таке?

— Бур'яни — то таке, що як позаторік я було попрошу в мами хліба, так мама мені й кажуть: «Не дуже, Оленко, з хлібом, не роз'їдайся дуже, бо ми тільки по чотириста грамів одержали — бур'янів ми не пропололи, от і не вродило». Вареників тоді мама не варили і пирогів не пекли. А тепер мама мало не щодня вареники варять і щонеділі пироги печуть та все мені кажуть: «А чого ти, Оленко, хліба не береш? Бери їж, бо тепер у нас борошна повна комора — і житнього, і пшеничного... Ми ж по чотири кілограми на трудовень одержали... Добре посіяли, бур'яни всі випололи, от воно і уродило. Може, тобі перепічок напекти, Оленко?» Не люблю бур'янів, вони нам хлібця не дають, — рішуче заявила маленька Оленка. — Їх виполовати треба.

Маленька Оленка знає, що бур'яни виполовати треба, а єсть не маленькі, а вже великі дяді з вусами, і навіть з бородами, і великі тьоті, які все ще вагаються, чи треба ті бур'яни полоти, чи не треба.

Вони огинаються:

— Та ще встигнемо.

Або:

— Та в мене тих і бур'янів не так, щоб уже й густо.

А того ніяк не можуть такі дяді й тьоті зрозуміти, що, не виполовши бур'янів, вони не тільки знижують урожай у себе в колгоспі (а значить, і в районі, і в області, і в республіці, і в Союзі), а ще й сусідам загрожують засміченням ланів, хоч сусіди й добре дбають про чистоту своїх посівів.

От що таке бур'яни.

* *
*

Один тільки чоловічина й трапився нам на життєвому нашому шляху, який говорив про бур'яни з почуттям ніжності й сердечної бур'янам подяки.

Це — колишній голова колгоспу.

Головувалось йому непогано: було й поросятини, і до поросятини. І вродини, і хрестини, і весілля, й похорон — усе це було в обов'язковій присутності енергійного голови... Особливо добре поливались присадибні ділянки, коли вони збільшувалися для півлітрових дружків проти норми — так соток на тридцять-сорок.

Головувалось, правда, не довго, — після головування значно довше сиділось, — проте проголоувалось дуже весело, — як у карти програлось...

Так оцей бувший, — і ніколи вже не будучий, — голова й розповідав нам, яка така хороша штука бур'яни.

— Діло, — розповідав бувший голова, — було пізньою весною. Мій колгосп (бувший голова, згадуючи про колгосп, завжди говорив «мій») змагався із сусіднім колгоспом. Настала пора перевірянь, як, мовляв, мій колгосп упорався з роботою по догляду за посівами. Головне, чи пропололи ми бур'яни, чи не пропололи? По правді сказати, не дуже я цікавився цією справою. Говорили мені, що Галя і Наталка — дві такі ланкові були в мене, комсомолки, — вже пропололи, що на ланках у них ані бур'янинки. Може, й так, не любив я тих комсомолок, бо де б не зустріли вони мене, ніколи не минуть, завжди компрометують. «Знову, — кажуть, — баньки залив». Ох і не любив же ж я їх. Да... Приїхали, значить, із сусіднього села перевіряти... А в Одарки, знаєте, що біля верби хата, якраз хрестини. Хто ж піде на якусь там перевірку, коли в Одарки хрестини? От чудаки, Сидимо, значить, в Одарки, хрестимо. Коли ось чути знадвору: «Де голова? Де голова?» Одарка вискочила з хати. «Нема в мене голови», — кричить. Коли чую дідів Ониськів голос. «Не бреши, — кричить дід, — у тебе голова». А я вам скажу, і дід же лютий, отой Онисько, був. У печінках у мене сидів. Все кричав: «Я тебе на чисту воду виведу». Одарка вскочила в хату та до мене: «Тікайте, Панасовичу, бо всі дівчата прийшли, і всі з сапачками, а дід Онисько з кийком. Ви, — каже Одарка, — через сіни в саж, а з сажа через тин у бур'яни та бур'янами на хутір у третю бригаду». Бригадир — кум був. Три дні просидів на хуторі. Через три дні повернувся, заходжу до правління, а там уже новий голова сидить. Петро Лісний, з армії повернувся, сержант... його обрали.

А що, якби не бур'яни? Хто-хто, а дід Онисько кийка дав би. То такий. А ви кажете, що бур'яни річ не корисна... Корисна, по собі знаю. Я б їх ніколи не ви-полював.

* *
*
*

В даному випадку бур'яни справді прислужилися бувшому голові, хоч самого голову й випололи.

А на нашу думку, все-таки бур'яни треба винищити.

Коли б справді голові треба було де сховатись,— можна в льох, чи в ярк, а то просто під ліжко до Одарки.

А бур'яни — геть з поля!

«РОСТИ, РОСТИ ТИ, КЛЕН-ДЕРЕВО...»

ПОЛЕЗАХИСНІ смуги, водойми, ставки... Ліси в степу... Нема палючих вітрів, нема чорних вихорів і бур... Безкраї лани буйно-зеленої пшениці... Замість ярків, урвищ, балок — закучерявлені задумливими вербами ставки й водойми, де карасиха прихорошується перед «дзеркалом» у дзеркального коропа.

Як сон... Як казка...

А воно і не сон, і не казка, а справжнісінька дійсність нашої незрівнянної, великої радянської епохи.

Всі, всенький народ вірить у те, що поступиться природа перед розумом людським, перед людською енергією...

Поступляться сипучі піски, поступляться чорні вихорі й бурі, поступиться ерозія ґрунту, всі лихі сили перед людським розумом поступляться...

А от чи поступиться коли-небудь гемонська коза перед енергією й розумом завкомунгоспу районного (а то, може, й обласного) міста Лисогорська?

Ми навмисне не називаємо точно, якого саме міста, щоб кожний завкомунгоспом мав право з гордістю сказати:

— Це — не в мене! У Кузьми Петровича то таки справді так і єсть! А в мене? У мене — ні!

У місті Лисогорську мало не щороку насаджуються міський парк.

Іноді в газеті, а іноді хтось із приятелів у листі напише:

«А в нас парк посадили. Знаєте, отам, над річкою. Чудесне місце: високо над річкою, краєвид — очей не відірвеш. Прекрасно розпланували: алеї, площадки. Воно так трохи за містом. І від парку простяглася алея

аж до середини міста, де на головній вулиці бульвар насадили... Не гірший буде, як у вас у Києві бульвар Шевченка. А ви ж знаєте, що там було, на місці теперішнього парку? Смітник був! Приїздіть, не впізнаєте Лисогорська...»

І думаєте ви собі радісно: а й справді, який же чудесний тепер буде Лисогорськ!

Через рік знову дістаєте листа з того ж таки Лисогорська, від того ж таки приятеля:

«А в нас парк посадовили. Знаєте, отам, над річкою. Чудесне місце: високо...» і т. д. і т. ін.

Прочитавши листа, ви замислюєтесь:

— Стій-стій! Та, здається, торік же ж такий самий лист був...— Відшукуєте торішнього листа, порівнюєте...— Так... і торік — парк, і цього року — парк... Що таке? Два парки, чи що?

Та й пишете листа своєму приятелеві:

«Дорогий Кіндрате Марковичу! Що ж ото воно таке: виходить, що у вас тепер два парки? А де ж другий парк ви посадовили?»

От надходить і відповідь:

«Та ні, дорогий друже, не два в нас парки, а один парк! Торішній парк кози поїли! Це вже ми після війни третій раз парк садовимо. Ідять гемонські кози! Що ти з ними зробиш? Мать, так, що й цей, що оце тепер посадовили, поїдять!»

І зав'язується з приятелем жваве листування:

«А чого ж не охороняєте? Куди ж завкомунгоспом дивиться?»

Відповідь:

«У вікну дивиться! У нього в самого коза єсть! Наймолочніша! Метис ангорської з брабансонською! Він, завкомунгоспом, каже: «Я,— каже,— план озеленення міста виконав! Кредити всі використав! А що він не росте,— каже,— то що ж, накажете кожне дерево за вуха тягти, щоб воно росло? А кози? Я не козячий пастух». От щороку й садовимо! А от біля школи садок учителі з учнями посадили зразу ж після того, як фашистів вигнали,— так там уже вишні й яблука родити почали! Там дітки дерева бережуть, а ми ж не дітки, ми — дорослі! Ми кредити використовуємо...»

Ото, думаємо собі, гемонські кози, як вони люблять кредити...

Чудесний весняний день... Сонце... Ось-ось розбрунькнуться каштани... Бруньки на каштанах поналивалися, аж стогнуть — пустіть на білий світ... Надходить момент, коли вони порозриваються, ніби аж з виляском, і вперше дихнуть весняним повітрям...

На вулиці дітвори — як маку...

Сонячні промені переплітаються з дитячим галасом і закосичують золотими стрічками шовкове дитяче волосся...

Подивіться: он стоїть золото-кучерява майбутня доктор медичних наук, їй уже, мабуть, років із чотири, стоїть, дивиться, примруживши очі, на сонце й кричить. На сонце кричить:

— Сонце! Сонце!

А з її вишневих устенят сонячні зайчики тільки — плиг! плиг! плиг!

А ось іде мама... А біля мами — ляля... Лялі — років шість... Мамі — більше. Ляля — він.

Ляля підходить до тільки-но посаджених кущів ямину й виламає дубчика.

— Громадянку! Навіщо ви дозволяєте дитині псувати зелень?

— Треба ж маляті чимось гратися! Подумаєш — один дубчик!

— Ваш — одного дубчика, другий — другого, так, дивись, і нема кущів!

— Не приставайте до мене!

І вже мама розгнівалась, і вже говорять на дядю слова крутенькі...

А дядя йде собі та й думає:

«От принесе мамина ляля дубчика додому. А хай би папа спитав у мами:

— А звідки цей дубчик?

— Та це на бульварі ляля зламала!

А щоб папа взяв та маму дубчиком, дубчиком, — не ясиновим дубчиком, а моральним, — щоб привчала мама свого лялю до порядку».

Деревця і взагалі зелень берегти треба!

Щоб завітчалися, зазеленіли, як веселий май, всі наші міста й містечка, селища і села.

ВЕСНА І ВЕСНА

І

У СЕМЕНА Непийводи за цісаря Франца-Йосифа, а потім за маршалка Йосифа Пілсудського було аж два з половиною морги землі.

Гуляй, не хочу!

А «фільварок» у Семена Непийводи був такий, що так у себе очі й вбирав: і приїжджих, і подорожніх.

Дім у Семена Непийводи був такий веселий, що стріха на ньому, як у задерикуватого парубка шапка, була набакир, і як вітер було подме, так не тільки стріха цапки ставала, а всенький «дім» метелиці витанцював...

Танцював, аж стогнав:

— Чи впаду, чи не впаду?

І був іще на «фільварку» у Семена Непийводи курник, де був табун курей — аж дві курки з півнем.

І був іще свининець на випадок, що, може ж, колись пан біг допоможе спромогтися на вепрятко, то тоді:

— Йой же ж і солонина в нас! Така ж уже смачна, так у роті й тане! Як у пана Трясцяйомувпупецького! Йой же ж і солонина!

Так би казала маленька Стефця, коб пан біг допоміг спромогтися на вепрятко.

Та не дуже пан біг допомагав Семенові Непийводи вепрятками. Усі вепрятка пан біг посилав панові Трясцяйомувпупецькому, солонина танула в роті не в маленької Стефці, а в панича Єжі Трясцяйомувпупецького.

І як наставала весна, то «газда» Семен Непийвода мусив був на своїх «ланах широкополих» (аж два з половиною морги!) сіяти...

А чим виорати-заволочити? — бо не було в Семена Непійводи не те що коня, навіть хвоста кінського.

А де ж його насіння взяти? — бо ще ж у великий піст останнє зернятко змолв «газда» Семен Непійвода.

І йшов тоді «газда» Семен Непійвода або до статечного хазяїна Пуда Помпи, або до ясновельможного пана Трясцяйомувпупецького, скидав Семен Непійвода шапку ще далеко перед ворітьми хазяйськими чи панськими, чвалав, нахиливши голову, аж до панського чи хазяйського ганку — і закликав, похилений, перед ганком.

— Слава Йсу!

— Чого прийшов, Семене?

— Насіння! Конячки та плуга, щоб нивку виорати! Одроблю!

Може, давав статечний хазяїн чи ясновельможний пан Непійводі коня, плуга та насіння, може, не давав...

Як давав, тоді Семен Непійвода, — чи вродить у нього, чи не вродить, — одробляв панам-дукам, доки йому грудей вистачало дихати.

А як ці не давали, то йшов Семен Непійвода далі, шукав, хто дасть, і знаходив-таки, бо:

«Аби була шия, а ярмо знайдеться!»

А весна була як весна: зеленіли дерева, квітли та пахтіли квіти, заливалося веселими піснями птаство, сяяло сонце, радувалася природа навесні.

Та не радувався, ніколи не радувався Семен Непійвода, ходив завжди він похилий та смутний, бо ніколи не кидала його думка, що треба йому одробляти панові, що винен він Пудові Помпі, що дружина його почорніла, що його маленькій Стефці завжди їсти хочеться...

А надворі весна...

II

Нові часи...

Нема цісаря Франца-Йосифа, нема пана маршалка Пілсудського.

Як язиком ізлизало «статечного хазяїна» Пуда Пом-

пу, і під три чорти занесло пана Трясцяйомувлупецького.

Семен Непийвода уже в артiлі «Нові часи».

Уже не треба Семенові Непийводі шукати навесні насіння, плуга й конячини, щоб упорати свої два з половиною морги землі.

У Семена Непийводи, разом із сусідами колгоспниками, не два з половиною морги, а три тисячі моргів артільної землі.

І на розлогих артільних ланах гудуть трактори, ведучи за собою по три, по чотири сівалки — цілі посівні агрегати засівають артільну землю!

Не треба вже тепер Семенові Непийводі ходити позичати насіння, бо цілі засіки артільного золотого зерна чекають, щоб лягти в пухку землю й порадувати колгоспників буйним урожаєм.

І тепер надворі весна...

І тепер зеленіють дерева, застилають землю пахучим килимом квіти, сяє сонце, заливається веселими піснями птаство, радується й Семен Непийвода, і його дружина, і його донечка.

Семен Непийвода тепер не похилий, і не чорна у нього дружина. А Стефця, ланкова артiлі, слухаючи соловейка, і собі починає:

Ой у полі на вишеньці
Соловейко щebetав...

І хто кого переспіває: чи Стефця соловейка, чи соловейко Стефцю...

Бо надворі весна... Колгоспна весна...

ФІЗ - КУЛЬТ - УРА!

I

У КОЖНОЇ людини єсть приятелі...
Єсть вони і в мене, і у вас.
Це не так уже й важливо, хоч і приємно, а важливо те, що серед приятелів, і в усіх, і в мене, дедалі більшає фізкультурників.

Не помічали?

А ви придивіться.

Я теж раніше цього не помічав, а тепер придивився,— нене моя! — там футболіст, там штангіст, там стрибун, там снайпер, там спринтер, там стайер...

Серед молоді — наших синів, дочок, зятів, онуків — то це не дивно.

Ні, самі ваші приятелі — літненькі, сказати, уже люди — і ті зафізкультурили.

Не подумайте, прошу вас, що я хочу з якогось покепкувати,— ні.

Навпаки, я з того дуже радуюсь, бо я гадав, що сам один я тільки такий, що о сьомій годині вранці пританцювую перед репродуктором.

— Раз-два-три. Раз-два-три.

Раніше, щоправда, посемейство, перевертаючись в цей час на другий бік, сердито мимрило:

— І чого б ото я так телесувався? Хоч не гупай!

А тепер уже мовчить: звикло.

Та й сам я посмілішав після того, як колись зайшов до кума раненько дуже (діло було) і побачив таку картину: перед репродуктором стоїть кумова мама (сімдесят три їй), підібгала спідничинку на манір трусиків, держиться за стільця і підскакує:

— Раз-два-три. Раз-два-три.

А мене не бачить: захопилася.

— Драстуйте,— кажу.

А вона: «Ой!» — і за шафу.

— Нема,— питаю,— Івана Петровича?

Мовчить...

— Драстуйте,— я ще раз,— Івана Петровича нема?

— У командирівці,— відповідає з-за шафи бабуся.— А я богу молилася.

— Перебив я вам. Ну,— кажу,— дострибуйте молитву, а то інструктор по фізмолитві вже закінчує. Я теж щоранку так, як і ви, фізмолюся. Р-руку, товаришу.

І мені якось аж легше зробилося.

«Ну, коли кумова мама,— думаю собі,— ранками фізкультурить, то мені й «бог приказав».

І посемейство тепер уже, дивись, коли-не-коли і собі пострибує перед репродуктором...

А он у Луки Хомича,— так там навіть мало до трагедії не дійшло.

Дід у нього пішов якось подивитись на наших силачів: гирьовиків, штангістів і т. ін.

А сам дід (йому тепер вісімдесят п'ять) колись на селі найздоровішим парубком був. Чи, бува, на кулачках, чи там підлізти під бугая й підняти його на собі,— то було дідові раз плюнуть: бугай було стогне та реве, а дід тільки підсміюється. Здорово сильний був колись дід.

От і пішов, значить, дід подивитися на наших майстрів спорту — силачів.

Подивився дід, як вони там двопудові гирі, ніби м'ячі, піднімають, як вони штангу штовхають, і аж затремтів. Забрало діда.

Прийшов додому, пообідав та й каже:

— Щоб я,— каже,— Куценка не перетой?

І швиденько кудись пішов.

На «Куди ви, діду?» — тільки рукою махнув. Коли ось так за годину хтось сильно стукає у двері...

Одчинили і... отетеріли.

Ведуть діда під руки, дід блідий і головою мотає.

Всі до нього:

— Дідусю! Що з вами?

А він якось так гірко посміхнувся і махнув рукою:

— Не той,— зітхнув,— не взяло... Важка... Рейка...

Що ж виявилось?

Дід ото по обіді пішов, а на вулиці рейки лежали,

трамвайні... Дід походив, подивився і... рвонув рейку...
Щоб як Куценко...

Привели діда, поклали... Заспокоївся, перестав стогнати...

— Ну, як вам, дідусю, полегшало? — питають.

Дід подивився на всіх, посміхнувся:

— Бугая ж колись носив,— промовив.— А то якась рейка... штанга...

І сльоза йому покотилась по щоці і з лівого вуса капнула.

Не за своє діло дід, виходить, узявся.

До чого це ми все говоримо?

Запальна штука — спорт.

Вона захоплює і малого, і старого, і немічного.

І коли тепер у нас спорт організовано, піднесено на печувану височінь, цілком зрозуміло, що в кожній сім'ї — чи стрибун, чи бігун, чи штангіст, чи воротар, чи крайній правий, чи крайній лівий.

Спортові надано громадсько-державних організаційних форм, спорт розвивається на наукових підставах,— і цілком зрозуміло, що на нашій на Радянській Батьківщині спорт тепер — всенародне явище.

Колишні кулачки одійшли в минуле.

Бугаї стоять по державних і колгоспних коровниках, і стоять зовсім не для того, щоб підлазили під них і на своїх плечах піднімали їх наші силачі... Хоч би всі силачі були такі, як чудесний дід Луки Хомича.

II

Футбол...

Та бачили ж ви — не могли не бачити! — і по містах, і по селах на кожному більш-менш вільному майданчику метушаться хлоп'ята — гонять м'яча.

Як тільки повискакували із школи, зразу ж із сумочок, портфелів і картузів будуються «ворота», і моментально починається перший «тайм».

Ви ніколи не зупинялись, щоб подивитись та послухати, що робиться на тому майданчику?

Хлопчакам по 8—9—10 літ, а з яким запалом і як серйозно вони забивають м'яча!..

М'ячишко маленький, з чорної гуми: ну, де ж таки їм дістати справжнього футбольного м'яча?

А ви подивіться он на того «воротаря»!

Він не з кісток та м'яса — він увесь із самого напруження... Він стрибає, падає, перекидається, кидається на м'яча яструбом, він «приймає» м'яча скажено, люто!

Одне йому заважає: штанчата — вони спадають, бо гудзики від штанів поодскакували в перші дві хвилини першого «тайму». Він закрутив штанчата цуркою, цурка вискакує, а тут якраз прорвався лівий напівсередній і вже б'є по «воротах» снайперським... ЖАх! Що йому робити? Він кидає штанчата, тигровим «броском» кидається й «бере» снайперського.

Не забив гола лівий напівсередній, хоч «воротар» і брав м'яча напів у штанчатах, а напів так.

А все-таки взяв!

Та чому ви гадаєте, що з нього не буде Зубрицького, Хомича чи Никанорова, а може, ще й кращого, ніж Зубрицький, Хомич та Никаноров, і що він колись пропустить у свої ворота хоч один м'яч від лондонського «Арсеналу»?

А ви прислухайтесь до тих хлоп'ят.

Тут вам і «офсайт», і «корнер», і «пенальті», і «аут», і все, все...

Тут і свисток судді, і одчайдушні вигуки:

— З поля! Геть з поля! З по-о-о-оля!

Футбол проник у гущу народну, у всенюку її товщу, без нього вже життя нема!

Не кулачки, а футбол.

І це — чудесно!

Єсть куди вилитися силі народній, і сила та від фізкультурних вправ і змагань міцніє, розвивається, роблячи наше юнацтво, а значить, і весь наш народ спритним, здоровим, метким, кріпким...

Хай живе фізкультура! Хай живе футбол!

Ну, а вже кому доля не судила забивати гола самому, чи стрибати, чи бігати, чи підкидати гирі, плавати, боротись, тому залишається ще один «вид спорту», доступний кожному, — це «уболівання», «болільництво», бути «болільником».

Хоч і кожному доступний цей «вид спорту» — болільництво, не думайте, що він легкий, ні...

Він, щоправда, не тяжкий, але він, — ну як би вам сказати? — він мучительний...

Коли, приміром, футболіст теряє за час матчу (так

принаймні кажуть) кілограм і більше у вазі, то болільник-ентузіаст теряє мінімум дев'ятсот грамів.

Були випадки, коли футболісти після матчу йшли собі додому, весело підстрибуючи. А болільника вели додому попід руки, а то й несли.

Але таких випадків зареєстровано одиниці.

III

Сьогодні футбольний матч.

Господи, як завжди ждуть його і фізкультурники, і болільники.

Ну, ходітьте з вами на матч!

Але ходітьте зарані, бо запізнимось трохи,— не проліземо на місце і тоді... та тоді... аж подумати страшно.

До стадіону ще зо два квартали, але ви йдете вже у густому натовпі весело настроєного люду...

Скрізь жарти, дотепи, викрики:

— Наша візьме!

— Ой, боюсь, чи візьме? Сильний противник!

— Та й наші не слабі! Молодих підбавили! Сильна і у нас тепер команда!

Аж ось підбігає до вас хлоп'ятко, дивиться на вас благальними очима:

— Дядю, проведіть!

— А як же я проведу? В мене ж один квиток!

— Проведіть! Скажете, що син! Може, пропустять?!

Проведіть!

І дивиться на вас хлоп'ятко такими молитовними і водночас лукавими оченятами, що ви не в силі йому одмовити.

Ну, як же ж ви можете його не взяти, коли він, може,— «центр нападу» якого-небудь майданчика на розі вулиці Леніна й Чкалова, витолоченого й випрасуваного коліньми, черевом, лобом, спиною його власного дитячого пружкого тільця?

— Ну, йди!

Тоді підбігають до вас іще п'ять-сім-десять маленьких «крайніх правих», «крайніх лівих», «воротарів» і т. ін.

— І нас візьміть! Дядю, проведіть!

— Та, хлопчики ви мої любі, та не пустять же!

— А може?! Візьміть!

Ви підходите до контролю з десятима-дванадцятьма вашими «синами».

Ви говорите контролерові, що це всі ваші сини, що ваша дружина «мати-героїня», що обов'язково хай пройдуть і т. д. і т. ін.

Контроль регочеться і цілком слушно зауважує:

— Що ваша дружина — мати-героїня, може, й так! Але те, що вона в один рік народила дванадцятро синів-соколів, щось, мабуть, не так! Не можна!

— Ну, хоч одного!

Один таки милостиво пропускається, і не встигли ви ввійти до стадіону, як уже ваш «син» блискавкою прянув через голови сидячого люду, забувши про «батька», але не забувши показати переможно язика всім тим, кому не пощастило пройти за «синів»...

Ще раз нагадуємо: приходьте на матч заздалегідь, не запізнуйтеся, інакше будете чути не дуже приємні для вас вигуки, коли продиратиметесь до свого місця:

— Можна було б сьогодні і раніше встать!

— Заспав?!

— Довго обідаєш!!

З великим трудом ви пробиваєтесь на своє місце, хоч прийшли ви за півгодини до початку.

І коли ви вже сіли, і коли вже ось-ось має початися матч, люто продирається на своє місце запізнілий.

— Заобідався?! — почулося грізне з усіх боків.

— Товариші! Граждани! Йй-богу, не обідав! Пропустіть! Я ось і примуса взяв, і сковорідку, і яєчка, — у перерві яєчню підсмажу — пообідаю. Не встиг: працював!

— А! Ну, коли з примусом і з сковорідкою, — пропустіть! Людині справді-таки заніколилося!

І пропустили!

А людина під час перерви запалила примуса, — чик! чик! — засмажила яєчню й пообідала.

IV

Почали...

Капітани футблських команд «супротивників» потиснули один одному руки, свисток судді, — покотився

по зеленому полю футбольний м'яч, і замайорили по полю різноколірні майки...

Перший тайм...

Ми не будемо, ясна річ, описувати ні матчу, ні окремих його моментів, навіть найцікавіших, бо, по правді сказати, не дуже ми в цьому ділі спеціаліст-футболіст, бо навіть і не дуже болючий болільник, бо оце тільки вирішили «заболіти» і, по суті, це наш перший, так сказати, дебют як болільника...

Ще тільки «кольнуло» й трішки залихорадило, зовсім іще не затрясло...

...Перше враження: страшенно трудно, майже неможливо стежити за грою.

Ще за м'ячем слідкувати можна, але за окремими гравцями — неможливо ніяк.

Хто каже, що в матчі грають 22 чоловіка футболістів?

Нічого подібного: у матчі беруть участь 22 футболісти плюс 40 000 глядачів.

Встежите ви за 40 022 чоловіками?

Ніколи в світі!

От «узяв» м'яча «Паша». Так принаймні його кличуть усі 40 000 чоловіка.

«Паша», значить, узяв і повів м'яча короткими пасовками.

Я чую, як біля мене і праворуч, і ліворуч, і під мною, і надо мною з сотень уст вилетіло:

— Паша! Паша взяв!

Паша веде м'яча по полю, а надо мною:

— Паша! Паша! Паша! Та, Паша! Ой Паша! Па-га-га-га-ша! Паша-Паша-Паша! Бий-бий! Та бий же ж! Бий! Па-а-ашенька!

У Паші м'яча одібрали.

Тоді з сотень уст розчаровано, печально:

— Ех! Па-а-аша!

Перехватив м'яча «Пека» і погнав.

І знову починається:

— Федю! Федю! Федю! Дай! Дай! Дай! Федю! Фе-е-едя!

В цей час мій правий сусіда починає «гнати» своїм коліном мое праве коліно:

— Так! Так! Так!

Жене поки що короткими пасовками: дай! дай! дай!

— Дорогий сусідо,— я до нього.— То не м'яч, то,— кажу,— мое коліно! Женіть хоч короткими пасовками! Та не бийте по голу! Бо добре, як у сітку, а як у штангу вріжете?!

...А он там трохи далі сидить «воротар»...

Я дивлюся на нього, і він на своєму місці робить те ж саме, що робить справжній воротар на полі: він кидається праворуч, кидається ліворуч, підскакує, і коли справжній воротар, приймаючи справжнього м'яча, кидається на м'яча й падає, «воротар» на місці теж падає на своїх сусідів...

«Взяв!»

Його штрикають зонтиками, луплять кепками, але то йому все ні до чого: він м'яча — «взяв»!!!

...Аж ось лунає,— та де лунає? — ріже повітря страшний свист з тисячі ротів.

То — «судді»...

Щоправда, судді не всесоюзна і навіть не республіканської категорії, але — то судді, страшніші від всесоюзних і республіканських.

То — на полі щось трапилось таке, що порушило правила гри, що вийшло за межі дозволеного,— і от протест страшним свистом.

Справжній суддя, навіть всесоюзний, свиснув раз-два — і все, а ці — болільницькі судді — свистять мінімум одну-дві хвилини безперервно.

Люті судді! Невмолимі й жорстокі!

Дивлячись на матч, переконуюешся, що майстерність футболу дійшла в нас до надзвичайної висоти, до мистецтва — такі інтересні, складні й хитромудрі розігруються на зеленому полі комбінації, ситуації і т. ін.

І який фізично кріпкий у нас народ — фізкультурники!

Гол!!!

Ну, тут, дорогі наші читачі, я не берусь описати все те, що робиться.

І ви бачили, і я бачив — і в кінохроніці, і в кінофільмах фіксування матчів, і в звичайній дії, і в затриманій,— все це ми з вами бачили.

Те, що ми бачили,— вона тільки отакунічка частинка того, що насправді діється...

Летять картузи? — Летять!

Летять зонтики? — Летять!

Летять газети, летять рукавички, летять коробочки з цигарками, з сірниками, летять носові хустки — все це летить.

Всі кричать!

Ми з вами знаємо, що значить кричати, що значить галасувати, лементувати,— але те, що робиться, коли — гол! — цього описати не можна.

Біля мене сиділа з лівого боку молода жінка, симпатична блондинка, в окулярах і взагалі...

Чудесна жінка!

І от — гол!!!

Вона так метонулася сюди й туди, вона так підскочила,— ні, не підскочила, а зірвалась, ні — не зірвалась, а її зірвало,— що я вдарився від неї ліворуч! Її окуляри рвонулись із носа і полетіли вгору... Вона і не сиділа на місці, і не бігла, і не тупцювалась, і не йшла,— а вона,— я не знаю,— вона гвинтилась на місці,— і не вгвинчувалась, а, навпаки, вигвинчувалась з місця... Із уст у неї щось бриніло. Ні, не бриніло, а рокотало. Ні, не рокотало, а неслось!.. Крик? — Ні! Лемент? — Ні! Вереск? — Ні! Я не знаю, як це вам пояснити, але це щось незвичайне. Це радість з криком вирвались із грудей задоволеної людини! Зірвали з її носа окуляри, штурхонули мене в лівий бік, і розсипались по зеленому полю крикозайчиками (скік! скік!). Радісним якимось зойком! А з зеленого поля піднеслися вгору до неба і розтанули в голубій безодні...

Смієтесь?

Не треба! Бо це — радість! Радість нашої чудесної молодості!

V

От і футбол!

От і ми з вами — болільники!

На перший раз дозвольте дати кілька порад, щоб обов'язково виграти матч.

1. Треба хороше грати!

2. Треба культурно грати!

3. Не треба ламати «супротивникам» руки, ноги і

т. ін., щоб їх виносили з поля і щоб у вас у команді залишилася вся команда, а в супротивників самий тільки воротар. Це не дуже культурно.

4. Коли до кінця матчу залишиться 10 хвилин, команда, яка перемагає, повинна робити ось що: а) забивати м'ячі тільки в «аут»; б) посилати м'ячі до глядачів, а глядачі, ваші симпатика, повинні притримувати м'яча. А то й зовсім заховати... Дивись, час мине,— ви й виграєте; в) коли ви граєте в Києві на стадіоні «Динамо», бийте по м'ячу так, щоб він перелетів через трибуну й закотився на Труханів острів. Поки його розшукують,— дивись, час уже й минув; г) а коли на Центральному стадіоні — бийте так, щоб м'яч упав у Чернігівській області! Ви виграєте!

Фіз-культ-ура!

ПРО СЕРГІЯ ВОСКРЕКАСЕНКА

Є НА світі такі якісь таємничі слова,— ні, не слова, а, певніше, вислови: «інші» та «тощо».

Коли ми говоримо або пишемо про когось чи про щось, то, закругляючи свою думку, ми її дуже часто закінчуємо отими таємничими висловами: «інші» або «тощо».

Приміром:

«В нашій поезії дуже плідно працюють Машенька, Пашенька, Дашенька, Парашенька та інші».

Або:

«Сьогодні на літературному вечорі виступали письменники Гренко, Тренко, Мренко, Кренко та інші».

Хто вони, оті таємничі «інші»?

Чому про Сашеньку, Дашеньку і т. д. пишуть, що він Сашенька, а вона Дашенька, або про Гренка й Кренка, що вони — таки найсправжнісінькі Гренко й Кренко, а решту письменників чомусь гамузом запихають в оте гемонське «інші»?

В чому річ?

Або, розглядаючи творчість якогось письменника, наша критика, говорячи про позитивне і негативне у письменника, про його плюси й мінуси, дуже й дуже полюбляє другий таємничий вислів: «тощо».

«У поета Пашеньки, мовляв, є ритм, є рима, але слабенькі в нього образи тощо».

Особливо коли йдеться про творчість молодого письменника.

А воно, на наш погляд, коли критика береться аналізувати творчість саме молодого письменника, і слід відкинути к бісу оте «тощо», а розібрати до корінчиків, до дрібничок, бо це буде на користь і письменникові, і читачеві того письменника, та й самому критикові,—

не одмахуватиметься він загальниками, а привчатиметься до глибокого, детального аналізу.

Як анатом із скальпелем.

* *
*

Сергій Ларіонович Воскрекасенко — наш поет, сатирик і гуморист — не молодий поет і не початківець.

Не думайте, що він уже й дідуган з отакенною білою бородою, — ні, він, що називається, тепер оце «саме враз», так би мовити, «у формі».

Пише він уже давненько, але чогось поетична фортуна ніяк не хотіла ставати до нього лицем.

Не можна сказати, щоб вона була до нього й спиною, ні...

Все якось так — бочком, бочком...

З музою Сергій Воскрекасенко весь час був у добрих стосунках, з самого початку своєї літературної роботи, а от фортуна його не голубила.

І довго (надто вже довго) затискували Сергія Ларіоновича в оті «інші».

Кінець кінцем Сергій Воскрекасенко розколов шкаралупу «інших», рішуче й сміливо «вилупився» з неї на білий світ і радісно заспівав:

Будь здорова, Україно,
І чолом тобі, й привіт!
Будь щаслива, Україно,
Славна й дужа на весь світ!

Правда, здорово?

Дзвінким, повним, синівсько-вірним голосом вітає поет свою Батьківщину.

Син, коли він справжній син свого народу, має право одверто, на повний голос привітати свою матір Батьківщину, ніжно її приголубивши в своїх поетичних обіймах...

Дуже й дуже обережною ходою підходив Сергій Воскрекасенко до літератури, трохи немовби озираючись, оглядаючись...

Ви гадаєте, що він за себе боявся?

Ні, він за літературу болів, щоб її, бува, якось не образити, не принизити, не завдати їй якоїсь прикрості.

Звеличити, тільки звеличити, збагатити літературу — не себе на літературі, а збагатити саме літературу,— мета Сергія Воскрекасенка.

Я, ви ж знаєте, не рецензію на твори Сергія Воскрекасенка пишу, я говорю про нього як про талановитого сатирика й гумориста, як товариша по роботі в літературі, і мені хочеться, щоб знали його читачі, щоб знала про нього наша чудесна молодь.

Я не знаю, чи були вже рецензії або критичні розвідки про творчість Сергія Воскрекасенка,— коли не було, то, певне, будуть, і, напевне, в його творчості знайдуть критики його власне «тощо».

Служіння народові — мета поетова.

Служить він народові вірно й нелицемірно.

Про друзів, про хороших наших роботящих людей у Сергія Воскрекасенка і слова хороші, теплі, лагідні... Про наших, про радянських людей він говорить:

Бо дівчата гарні, вмілі
В нашій знов-таки артілі.

Але треба вам знати, що Сергій Воскрекасенко в своїй сатиричній поезії (він більше сатирик, ніж гуморист) дуже колючий і дуже зубатий, я б сказав — навіть лютуватий.

З ворогом у нього ніяких «цирліхів-манірліхів» нема,— він бере ворога за грудки і б'є просто в лоб. Словами, розуміється...

І знаходить для ворога слова пекучі, жалючі й гострі...

Лексика у нього народна, і він уміє вибрати для ворога з тої лексики слова безжалісні, такі, якими обзивав наш народ панів, попів, ледарів і всяке казна-що.

Про панів ми у нього читаємо:

І стрибує, мов блоха,
Вийшло куце, з пів-аршина,
Закричало щось, завило,
А вона — як мотовило,
Довга, довга та суха
І така ж, як він,— лиха.

Звернув на рецензію... Стоп!

Воскрекасенко дуже дотепний і пекучий у своїх епіграмах і пародіях.

Радісно, товариші, жити в радянському світі, коли з «інших» приходять у літературу талановиті письменники, що вони саме приносять радість і народові, і літературі.

От і Сергій Ларіонович Воскрекасенко прийшов з «інших» — майстер вдумливий, серйозний, дотепний, талановитий тошо!

ТОЧНА АДРЕСА

ТУРЕЦЬКА преса повідомляє, що до Анкари прибула американська «експедиція» для одержання дозволу на розшуки Ноева ковчега.

Побувавши в Анкарі, «експедиція» на чолі із своїм керівником паном Смітом повернулася до Стамбула.

Турецька газета «Тасвір», посилаючись на заяву Сміта, пише, що питання про дозвіл для розшуків «ковчега» обговорюється в генеральному штабі турецької армії і що днів через три-чотири цей дозвіл буде видано.

Це для всіх ясно, що дозвіл шукати Ноїв ковчег буде видано, бо «ковчег», як відомо, зачепився за гору Арарат, а гора Арарат знаходиться якраз на кордоні з СРСР.

Ясно й те, що всю гору Арарат буде обшукано геть до найменшого кушика, до найдрібнішого горбочка й проваллячка...

І все це буде зафотографовано, зафільмовано й зарисовано...

Потім усі ці матеріали ретельно будуть вивчатися в генеральному штабі американського військового міністерства, бо ніхто так тепер не цікавиться Ветхим завітом, ніхто так не уболіває за старим Ноем і його трьома синами Симом, Хамом і Яфетом, як військове міністерство США.

Розшуки, треба сказати, будуть нелегенькі.

Трудні, скажемо прямо, будуть розшуки, бо чимало часу минуло з часів всесвітньої потопи і навряд чи залишилося щось, крім порохні, від корпусу ковчегового, бо металічних частин тоді було мало, машин не було, ковчег гасав по воді, вітром гнаний.

Не було, здається, навіть і вітрил на ньому.

Тварини,— сім пар чистих і сім пар нечистих,— що їх був узяв із собою Ной, теж навряд чи до цього часу залишилися.

Труднувати,— ще раз кажемо,— буде знайти ковчег.

В цій справі ми дещо можемо допомогти, бо нам пощастило оце недавнечко бачити нащадка того голуба, що його Ной був випустив шукати сухого місця.

В родині нашого голуба збереглися перекази, де саме на горі Арарат зачепився ковчег і де його тепер слід шукати.

Керівникові «експедиції» Смітові слід вилізти на вершечок гори Арарат, стати лицем в напрямку Кавказького кряжу й одрахувати 723 метри у лівий бік.

Пройшовши ті 723 метри, він побачить величенький куш бузини...

Як узяти від тої бузини трохи цабє, там буде невеличке провалля, а в тому проваллі на дні лежить косяний гудзик од Ноевих штанів.

Оце й є те саме місце, де зупинився Ноїв ковчег.

Тільки під час розшуків ні в якому разі не можна дивитися в дзеркало, бо, як тільки хтось із «експедиції» подивиться, зразу ж побачить лице Хама.

А це дуже заважатиме побачити бузину й гудзик.

ТЮРМА - САНАТОРІЙ

ТІТЛЕРІВСЬКИЙ фельдмаршал Еріх фон Манштейн серйозно приболів.

Він і досі ще ходить на свободі, то, мабуть, заїло його неробство.

Після попередньої бурхливої діяльності, після Бабиного Яру в Києві, після кримських каменоломень, після «роботи» в Донбасі і взагалі по селах і містах України, Білорусії й Криму — раптом сиди тихо і жди, коли тебе судитимуть.

Сверблять у фельдмаршала руки, самі по собі скрегочуть зуби, а ото якось у суботу, прийшовши з кірхи додому, почав kota давить.

Сказати, що він хвилюється перед судом, так ні: він знає, що англійські лорди Бріджмен та де Льїль енд Дадлі збирають кошти на оборонця і що вже Уїнстон Черчілль офірував на цю справу двадцять п'ять фунтів стерлінгів.

Він знає також, що й Еттлі з Бевіном дзвонили лордові Бріджменові, що й вони пожертвують у фонд оборони фон Манштейна.

Але сильно непокоїть фон Манштейна безсоння.

Довелося звернутися до лікаря.

Лікар пильно оглянув фельдмаршала.

— Справа, — каже лікар, — серйозна.

— Що в мене? — питає фон Манштейн.

— У вас, мій фельдмаршале, рецидив людоджерства і кривавокатівництва. Хвороба складна, серйозна й затяжна.

— Що ж робити?

— Наполягайте на негайному суді! І хай кине дурниці Черчілль із своїми лордами — збирати гроші на оборонця для вас. Навпаки, вам потрібне негайне за судження в тюрму Шпандау!

— ??

— Дивуєтесь, мій фельдмаршале! Хіба ви не чули, як живуть засуджені в тюрмі Шпандау? Ха-ха! Колишній міністр закордонних справ фон Нейрат бавиться на вгороді, вирощує квіти, родину. Колишній фюрер гітлерівської молоді Бальдур фон Шірах читає французькі романи. Гітлерівський міністр господарства Вальтер Функ увесь час грає на роялі. Наслідник Гітлера грос-адмірал Деніц непокоїть дирекцію Шпандау вимогами тонкої білизни, бо його тіло надзвичайно ніжне й чутливе. Разом з ними там одпочивають Рудольф Гесс, Альберт Шпеер, адмірал Еріх Редер. Там першорядна кухня, вишукане меню, спеціальна медична обслуга. Коли заслаб Вальтер Функ, йому перелили кров, взяту від англійського солдата. Того самого солдата, що його, можливо, дитину, можливо, матір розбомбив Альберт Шпеер своїми ФАУ-1 та ФАУ-2! Навряд, мій фельдмаршале, ви знайдете де-небудь такий санаторій, як колишня тюрма Шпандау. Поспішайте! Путівку туди видає англо-американський «суд».

— Данке зер! — галантно уклонився лікареві Еріх фон Манштейн.— У мене, докторе, останніми часами почали сильно свербіти ще й п'яти! В санаторії Шпандау від цього мене можуть вилікувати?

— Безперечно, можуть! Двічі на тиждень, а коли треба, то й щодня, Уїнстон Черчілль приїздитиме в Шпандау, щоб колишнім гітлерівським міністрам і фельдмаршалам п'яти чухать! Чухає він ніжно-ніжно! Чухає, чухає, а потім ще й погладить! Великий спеціаліст! Поспішайте, мій фельдмаршале!

ГОСПОДАРИ

I

... **О**КСАНКУ з Марійкою, померлих з голоду, вже поховали, а в цей час у Петербурзі в Державній думі точилися дискусії в земельній справі.

Увечері заслаб високий Петро — почав пухнути.

— Не інакше як помре,— говорили сусіди.

— Не хочеться йому помирати!!

— А чому не хочеться?

— Та, кажуть, що в Думі про землю справу вирішують!

— Цікаво йому дуже, як вирішать... Може ж, перепаде земелька!

Не діждався високий Петро землі — помер.

За Петром почали помирати інші.

А в цей час з трибуни царської Державної думи лунало:

— Хліб єсть найкращий спосіб задовольнити людський голод, а хліб дає, як відомо, земля і т. д. і т. ін.

Так один із російських письменників намалював картину, як Державна дума царської Росії «дбала» про селянську бідноту.

Картина ця типова.

Люди пухли з голоду, помирили, а «народні представники» в царській Думі говорили.

«Представники» говорили, стражники з приставом та з урядником правили, поли обіцяли рай на тому світі, а селянство стогнало в поміщицькому й куркульському ярмі.

...Поміщицький будинок з парком, церква, будинок пристава або урядника, корчма, кілька куркульських обійсть і безліч підсліпуватих селянських халупок —

типовий краєвид дореволюційного українського села в царській Росії...

І тільки зрідка можна було побачити школу.

І так до Великої Жовтневої соціалістичної революції.

II

Дуже й дуже небагато серед нас знайдеться таких, які не сказали б, як Тарас Григорович Шевченко:

Мені тринадцятий минало.
Я пас ягнята за селом...

Усі ми колись пасли і гуси, і свині, і ягнята, і телята.

І тепер пасуть... І нема в тім нічого поганого, а зовсім навпаки...

Та як підеш тепер на ті місця, де колись з ягнятами ходив, гай-гай:

Не той тепер Миргород,
Хорол-річка не та...

Нема панських дворів, нема фільварків і економій, а єсть колгоспні двори, де під просторими навісами — різноманітний сільськогосподарський реманент, а по краях того двору — величезні стайні, корівники, телятники...

Над річкою — гідроелектростанція.

Серед села — клуб з залом для театру, для кіно, з бібліотекою.

Тут же — школа з дослідним сільськогосподарським полем, з садком і городом, де юні мічурінці, юні натуралісти природу вивчають.

І вже вони знають, що таке гілляста пшениця, і що таке гібрид.

Хлоп'я чи дівчинка, певно, доводить, що він мічурінець, що вона мічурінка, і що вони вже написали вчепним, чи так вони кукурудзу гніздовим способом посадили, і що вчені відповіли їм:

«Так. Так і далі робіть!»

У свій час не було в нас, на жаль, ні юних мічурінців, ні юних натуралістів, ми в дитинстві більше горобців дерли та ящірок ловили, — оце й була наша наука з природознавства.

А як учився хтось із села в місті, то то був син або поміщика, або попа, або куркуля.

А тепер!

А тепер... Та що й говорити! Мабуть, не знайти на нашій Україні такого села, з якого б не вийшли десятки вчителів, лікарів, агрономів, інженерів, радянських офіцерів. А скільки вчених, письменників, артистів, художників дало наше радянське колгоспне село! А скільки Героїв Соціалістичної Праці!

III

Колгоспи-мільйонери...

Замість підсліпуватих хаток під солом'яними стріхами — будинки-котеджі.

А хто з нас, старших, не пам'ятає тих темних осінніх вечорів і тої найбільшої в селі хати, де круг каганця збиралися незаможники, найбільші з бідних, обговорювати справу про організацію комуни.

Хто не чув куркульського глуму, куркульських «дружніх порад», запрошень незаможників на пироги, на вареники чи на чарку — щоб за чаркою збити їх з пантелику, щоб не «супільнитись...»,

— Ти сам по собі, а я сам по собі... Хіба воно погано? Не вродить у тебе, я позичу, я ж не покину! Іване, хіба я не правду кажу? Випий, Іване!

І коли не допомагали ні глум, ні «дружні поради», ні вареники, ні чарка,— тоді витягався з-під стріхи обріз і темної ночі лунав постріл десь у завулку або в запнуте ряднинкою вікно...

Куркуль десятини свої одстрілював.

І декого з перших зачинателів колгоспного руху на селі поховано по садках, по гаях, по левадах — прострілених кулями з куркульських обрізів!..

Ніколи не забуваймо їх, невідомих, що життя своє віддали за краще життя, за радянське, за колгоспне село!

Коли ми тепер бачимо колгоспні котеджі, коли в колгоспних клубах ми дивимось п'есу чи кінокартину, коли колгоспні хати й вулиці освітлює електрика, коли в хаті грає патефон, говорить радіо, коли на полицях і в шафі книжки і газети,— у всім цім єсть частина

їхнього дерзання. Багато з них за це віддали життя своє!

До їхніх хат уперше на селі заносив листоноша газети «Біднота» або «Незаможник», які несли селянам перші поради більшовицької партії й радянської влади про те, як далі будувати життя, як розгортати боротьбу за краще, за колективне життя...

«Біднота», «Незаможник» — так звалися селянські газети.

Згадаєш і усмінешся...

Принесіть тепер таку газету та ще з такою назвою у котедж до колгоспника чи в колгоспний клуб, у бібліотеку...

Хороша тобі «Біднота», добрий тобі «Незаможник», коли в колгоспі на балансі вже не до одного, а до кількох мільйонів доходить, а голова колгоспу задумується: «Мсже, вже мені й не личить «Москвичем» їздити, може, пора вже на «Победу» пересісти. Бо Тихон Степанович уже «Победу» купив. А в нас же на трудовень на півкілограма більше. Незручно. «Москвич» замалий».

Такі тепер колишні незаможники...

Колишні незаможники тепер Герої Соціалістичної Праці, члени наукових товариств і академій.

Вони справжні хазяї землі...

І не тільки тому вони хазяї, що землю їм передано на віки вічні державним актом,— ні,— вони вивчають землю, її властивості, переробляють її, змінюють її якості.

Колишній раб землі тепер повновладний її господар.

Він не визискує землі, не висмоктує з неї соків, як по-хижацькому висмоктували колись із неї поміщики та куркулі.

Використовуючи землю, радянський селянин водночас дбає про неї, бо він свідомий, культурний, законний її володар...

Який далекий радянський колгоспник від Стефанікового темного, забитого селянина, якому ввісні земля наснилася:

«Землю цілуй,— говорить він,— де поступишся, бо вона чи своя, чи чужа, то ти з неї живеш...»

Колгоспник не цілує своєї землі й не скидає перед нею капелюха, як перед чимось вищим. Так, він лю-

бити свою землю, але любити її розумною, свідомою любов'ю.

Труд радянського колгоспника, як і робітника, зробився справою честі, справою слави, доблесті й героїства, труд став для нього радістю, життєвою необхідністю.

Не потребує тепер колгоспна земля кривавого поту, бо найважчі роботи робить машина.

Понад сто типів сільськогосподарських машин працюють у соціалістичному сільському господарстві. На неозорих колгоспних ланах працюють кількасот тисяч тракторів і комбайнів.

Широкими кроками ввійшла в побут і в трудові процеси електрика: електромолотьба, електродоїння корів, електромлини і т. д. і т. п.

Нечувані врожаї всіх сільськогосподарських культур — зернових і технічних — викохує радянський колгоспник на своїй землі.

Вирощуються нові, досі не знані культури — бавовник, гілляста пшениця і т. д.

Опанування наукою Мічуріна дало нечувані наслідки в усіх галузях сільського господарства: і в рільництві, і в садівництві, і в тваринництві.

Рекордні надої молока, приплоди поросят, ягнят — наслідки опанування мічурінської науки.

Адже ж це тільки перші кроки в дружній роботі, в співробітництві праці й науки!

А які перспективи в недалекому майбутньому!..

Колгоспне село — село суцільної письменності.

Тепер уже справа не про письменність ідеться, тепер село з селом змагається — у кого кращий клуб, у кого краща самодіяльність...

І нікого не здивує, що на сільській клубній сцені ви побачите «Отелло» Шекспіра, «Ліс» Островського, «Ревізора» Гоголя, «Макара Діброву» Корнійчука.

І ніхто не знизує плечима, коли чує, що в звичайнісінькому селі є хор і що той хор співає і народних пісень, і класичних пісень...

І хто може повірити, що на селі в клубі поставили оперу «Євгеній Онегін» Чайковського чи «Тараса Бульбу» Лисенка.

Були ми якось і на святі пісні в Броварському районі на Київщині, слухали, як півторатисячний районний зведений хор співав «Пісню про Батьківщину».

Були й чули.

Бачили й чули ми в наших селах і колгоспні хори, і школярські, і танцювальні гуртки.

А чи мало в нас випадків, коли прекрасна ланка чи ціла бригада одночасно й чудесний культурний хор, а ланкова чи бригадир — передові і водночас досвідчені регенти?..

Кінофестивалі в колгоспному селі...

Свято науки в колгоспному селі...

Попервах ахнули були всі, коли почули, що на Вінниччині по колгоспних селах — тисяча триста колективів спортивного товариства «Колгоспна нива».

І вже, мабуть, ніхто не ахне й не здивується, коли почує, що, приміром, на Харківщині таких спортивних колективів буде не тисяча триста, а дві тисячі триста!

От через те селянство країн народної демократії — польське селянство, угорське, румунське, болгарське — цілими групами їде до Радянського Союзу як до своїх друзів, їде знайомитися з колгоспним селом, набирається життєвого досвіду.

Дві тисячі триста дев'яносто два запитання подали румунські селяни радянським колгоспникам у справі організації нового життя.

І на всі дві тисячі триста дев'яносто два запитання вони одержали докладні відповіді.

У своєму щоденнику румунський селянин Миколає Мурешану записав 22 липня 1949 року:

«Ми знову в Москві. Сюди повернулися всі наші групи. Вони бачили так само багато, як і я, також, як і я, вони схвильовані всім, що бачили. Ми залишаємо СРСР, збагачені досвідом будівництва нового, щасливого життя...»

...Росте, багатіє й квітне колгоспне село! І велике спасибі за це нашій славній Комуністичній партії.

ЛЮДИНА З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

ВИ йдіть собі до мене вулицею,— звернувся до нас голова колгоспу,— а я піду берегом! Ви ж знаєте, де я живу!

— А чого ж ви берегом? Хіба берегом ближче? — здивувалися ми.— Може, й ми тоді з вами берегом?

— Та ні, воно не ближче, та мені треба там на підмет глянути! А ви йдіть вулицею,— наполягав голова,— бо берегом не так зручно, там болітце на путі єсть, доведеться по купинах перестрибувати! Ідіть вулицею! Я швиденько.

Голова пішов городами до річки, а ми попрямували вулицею.

З нами була ланкова, молода, синьоока дівчина, комсомолка Люба.

Коли голова вже спустився до річки, Люба посмінулася:

— На підмет подивитися?! Знаємо ці підмети!

— А що таке? — запитали ми в дівчини.

— Та он Тодось Груша йде, так голова берегом чкурнув, щоб із ним не зустрічатись.

— А хто такий Тодось Груша?

— Бригадир третьої бригади!

— А чого ж голова його обминає? Боїться?

— Та як вам сказати? Боїться чи не боїться, а обминає!

— Обминає — значить, боїться! — підказали ми.

— Ну хай буде по-вашому: боїться! — погодилася Люба.

Порівнялися ми з Тодосем Грушею.

— Драстуйте! — попривітався Тодось.

— Доброго здоров'я!

Тодось Груша — невисока на зріст людина, чорнява, років йому так із тридцять п'ять.

На засмаглому, аж чорному обличчі в нього великий шрам від лівого ока аж до підборіддя. Глибокий шрам після великої рани...

Але цей шрам аж ніяк його не спотворює, а надає його лицеві якоїсь такої енергії, сили.

Під густими чорними бровами у Тодося Груші у глибоких орбітах — карі великі очі.

Коли Тодось дивиться на вас, карі його очі ніби впиваються в вас: що ти, мовляв, за людина?

Це коли він до людини придивляється...

А коли він вас уже знає і ви йому до вподоби, так він вас ніби обгортає своїми великими карими очима.

— Де голова? — запитав він у Люби, і в очах його колючки застрибали.

— Берегом пішов! — одповіла Люба.

— Берегом?! А що, як він ходитиме берегом, так у другій бригаді яра пшениця буде прополота?! І кукурудза?! І просо?! Як він берегом ходитиме, так друга бригада до схід сонця на роботу виходитиме, а не о десятій годині, коли моя бригада після п'ятигодинної роботи вже підснідує?!

— А чого ви, Тодосю Петровичу, за другу бригаду болієте? Ви ж бригадир третьої.

— Я не тільки бригадир третьої бригади, а я ще й колгоспник, член артілі та до того ще й громадянин Радянського Союзу! Мене болить не моя бригада, мене непокоять бур'яни не тільки на моїх ланах, а на всіх ланах,— хай ці лани будуть у нас, чи в Грузії, чи в якій завгодно радянській республіці... Коли я їду потягом і бачу засмічене поле, мені хочеться зупинити поїзд, вийти з вагона і закликати всіх пасажирів, щоб прополоти те поле! — Тодось Груша говорив, а в його очах огні спалахували.— А бригадир другої бригади племінником нашому голові доводиться, так бачите — вже він і вся його бригада «ручки в брючки»... Та ще коли починаєш про це говорити бригадирові, племінничок одвертаються, губу копилять: «Дивись за своєю бригадою! Без тебе знаємо, що й як робити!» Кукурудзу бур'ян забиває, у просі щиріця до пояса, пари позаростали, а вони до десятої години під грушею рядном напнуті від-

почивають. Переробились! А того, лиха личина, не хоче розуміти, що з його бур'янів на мої ниви всіляка нечисть лізе, не кажучи вже про те, що своєю такою роботою він увесь колгосп у прірву тягне, вартість трудодня знецінює. Та не тільки колгосп,—увесь район, увесь Союз Радянський підводить! А голова берегом ходить. А ви знаєте, чого його берегом потаскало? Ото мене побачив — і манівцями. Бо знає, що не пройду мовчки.

— Та ми вже догадалися! — посміхнулися ми.

— А як же ж його пройти мовчки, коли я добре знаю, що в другій бригаді до жнив ще не приготувалися? «Встигнемо!» — кажуть. У мене грабки готові, коси готові, снопов'язалки готові, самоскидки справні. Тільки скомандуй — за годину я вже жнивую! А там, знаю, будуть вовтузитись — того нема, того нема! А чи поїхав наш голова до МТС, чи поцікавився, скільки нам молотарок дають, які нам молотарки дають?! А я їздив! Так мені кажуть: «Голова хай приїде, а ти за бригадою дивись!» Я до голови, а він мені: «Встигнемо!» Хіба це робота? Я криті токи поробив? Поробив! А чого інші бригади чекають? Хіба тільки на мою бригаду дощ ітимає?! А тоді скиглять у район: «Дощ іде, молотити не можемо!» Що за народ?!

Тодось Груша крутив цигарку, а руки в нього трохи тремтіли. Хвилювався!

— Вас би на голову колгоспу! — закинули ми.

— Ні, я не підходжу,—махнув рукою Тодось Іванович.— Освіти я не маю, а, на мою думку, голова колгоспу обов'язково повинен мати освіту — агрономічну чи зоотехнічну. Господарювати треба культурно, а не так — шалай-балай!

— А ви вчіться!

— Учусь! Я на той год за сільськогосподарський технікум іспити складатиму! Не думайте, що це для того, щоб головою колгоспу бути! Ні! Бригадир теж повинен бути освіченим і культурним! Я так на цю справу дивлюсь! На голову, кажете? — засміявся Тодось Іванович.— Дуже я, як кажуть, неспокійний! Тепер, бачите, голова колгоспу берегом ходить, а як я буду головою, тоді що ж: голова райвиконкому поза коноплями об'їздитиме, чи як? Та я і райсному керівництву спокою не даю! Робить так робить! Ну, будьте здо-

рові! Піду я голові навперейми, а таки доб'юсь, щоб у другій бригаді порядок був.

Тодось Груша звернув у вуличку і пішов до річки. Люба подивилася йому вслід і сказала:

— Золота людина! Де в нього енергія та береться! От якби всі такі були!

ТІЛЬКИ ВІТАЄМО Й ПОЗДОРОВЛЯЄМО

I

- У, я ж казав!
- Що ви казали?
- Я ж казав, що двох безтарок буде мало!
- А коли ви казали?
- Що, ти забув, коли я тобі казав?
- Щось я не пригадую!
- Мабуть, ти так слухав, як я тобі казав!
- Та коли ви мені казали?
- А як ішли з хрестин од Марфи, у неділю, якраз після трійці! Ми тоді в Марфи хлопчика хрестили! Не казав я тобі тоді, кажи, га?!
- Та що ви, Василю Гнатовичу, плутаєте?! У неділю після трійці ми не в Марфи хрестили, а в Горпини, і не хлопчика, а дівчинку, і не про безтарки ви тоді говорили, а про коморного довгоносика, щоб дезинфекцію зробити!
- А що, зробив?
- Що зробив?
- Дезинфекцію в зерносховищі зробив?
- Так вам що ж насамперед: безтарки чи зерносховище?
- І те, й те! Бачиш, уже жнивуємо!
- Бачу!
- А коли ж я тобі про безтарки говорив?
- Про безтарки ви мені говорили ще перед масницею, як ішли ми з вами з весілля! Іванового Оксентія тоді женили.
- На хрестини ще не кликав Іван?
- Так рано ж іше!
- А чого ж ти тоді безтарок не поробив?
- Та рано ж іще було! Ще ж сніг був!

— А коли будуть?
— Що?! Безтарки?!
— Та ні! Хрестини в Іванового Оксентія!
— Щось не кличе!
— Так роби безтарки!
— Так пізно ж уже! Не встигнемо!
— І що воно таке? Один раз ізгадаєш про ті безтарки — рано ще! Другий раз ізгадаєш — пізно!

Таку розмову нам довелося підслухати якось.

Той, що казав і що питав, був голова колгоспу, а той, що слухав і відповідав, був завгосп колгоспу.

І голова, і завгосп, як бачите, здебільшого про артильні справи говорять тоді, як ідуть або з хрестин, або з весілля.

Часу їм іншого нема.

Таких голів і таких завгоспів вже, слава богу, небагато, а ми хочемо, щоб їх зовсім не було.

Щоб про них уже ніколи не доводилося писати.

II

«Перець» не хоче писати про те, що нема безтарок і нічим одвозити зерно від машини на елеватор чи в колгоспну комору.

Дуже не хочеться «Перцю» писати про черги біля заготзернівських зерносховищ, елеваторів та інших приймальних пунктів.

Не дай бог, щоб «Перець» коли-небудь намалював карикатуру, де на всю сторінку стоять машини й підводи з лантухами, а на приймальному пункті висить отакенна колодка! А директор пункту «Заготзерно» сидить, чай п'є та сон своїй дружині розповідає:

— От мені, Маню, снилось!

— Що ж тобі, Ваню, снилось?

— Що я сидю в конторі, а підвід нема, а машин нема, а на дворі кучугури пшениці лежать, а по пшениці наші індикі ходять... Та великі, великі індикі! Бронзові! А ти, Маню, стоїш та мене по голівці гладить, ще й приказуєш: «От цяця, Ваню! От цяця!» А індик тільки: «Ледар-ледар-ледар!» А ти на індика: «Киш!» Ти, Маню, не знаєш, ік чому індикі сняться?!

— Мабуть, Ваню, ік чорнобурці!

— Моя ти голубочко! Ану, пусти радіо!

Аж голос диктора:

— Директора пункту «Заготзерна» товариша Центнеренка за затримку підвід на пункті з роботи знято й притягнуено до...

— Висмикни, Маню, радіо! До чого ж тепер передачі пішли нецікаві...

Не хоче «Перець» про це писати.

III

Не хоче «Перець» писати й про те, що нема критих токів, що молотарки вдень молотять, а вночі стоять, що намолочене зерно затримується на токах, не охороняється, що возії й шофери замість десяти ходок на добу роблять дві, що зажною із зерном підводою летять хмари горобців та гайвороння, бо зерно з безтарок та з лантухів висипається.

Не хоче «Перець» писати й про те, що зерно як слід не просушується, що його вчасно не перелопачують, що воно на зерносховищах гріється.

«Перець» з великою радістю писатиме про всіх голів колгоспів, про всіх косарів, в'язальниць, скиртоправів, про всіх машиністів молотарок, про всіх барабанщиків, про всіх возіїв, водіїв, про всіх заготзернівців, що вони чесно попрацювали, що вони достроково виконали хлібопоставки, що вони зберегли хліб державі до одної зернинки!

«Перець» їм усім напише:

«Вітаємо вас, дорогі товариші, й поздоровляємо! Доброго вам усім здоров'я!»

В СІМУ ВОЛЬНИЙ, НОВИЙ...

ТІЛЬКИ в піснях та мріях, тільки в словах поета-пророка думав-гадав український народ про возз'єднання в єдиній сім'ї-державі.

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом,—

мріяв Тарас Григорович Шевченко про велику, вольну, нову сім'ю і вірив у неї.

А коли лунало журне:

Зібралися всі бурлаки
До рідної хати,—

кожному, хто співав, до болю хотілося рідної хати, єдиної родини, що була тоді роз'єднана, розірвана і кордонами, і законами, і царями та королями, панами та підпанками...

На одному березі прикордонної річки стояв українець, дивився на свого родича, що був на другому березі тої ж таки річки, а його брат там чим тільки не прозивався: і малополяком, і поляком, і русином, і руснаком, і румуном, і мадяром, і чехом, і німцем...

Тільки не самим собою — не українцем.

І чиїми тільки «вірнопідданими» не були наші брати-українці, одірвані від своєї матері України?!

До 1916 року вважав себе за царя і бога над ними австрійський цесар Франц-Йосиф, у якого були довгі баки й короткий розум.

«Його апостольська величність» — так він себе величав.

А як розлетілася на шмаття австро-угорська монар-

хія, тоді одними верховодив пан Пілсудський (у Польщі), другими — адмірал Хорті (в Угорщині), третими — румунський король Кароль, четвертими — чехословацьке панство...

До чужих володарів приєднувалися ще й «свої» пани та куркулі, що сиділи на шиї в трудяшого люду,— різні ундовці, мельниківці, бандерівці та інша націоналістична непотріб, запевняючи, що «своє», «рідне» пансько-куркульське ярмо не муляє.

Довгі століття терпіли одірвані від України наші єдинокровні брати, аж поки не простяг їм руку допомоги Радянський Союз, керований більшовицькою партією.

Позникали царі, цісарі й королі, на чотири вітри розліталися адмірала з маршалками; замість панських маєтків, латифундій і фільварків, замість куркульських обійсть повиростали колективні господарства, з'явилися школи й лікарні. Віками гноблений народ свobodно й радісно зітхнув, як вільний хазяїн на вільній землі.

Возз'єднаний в єдиній державі, в Українській Радянській Соціалістичній Республіці — невід'ємній частині великого Радянського Союзу,— український народ разом з усіма народами Радянського Союзу упевненою ходою йде до комунізму.

Майбутнє його світле, прекрасне й певне.

ІВАН ЯВІР

ЖИВ та був на світі один чолов'яга.
Звали того чолов'ягу Іван, а на прізвище він писався Явір.
Народився Іван Явір на Львівщині, недалечко від самого міста Львова.

Де саме народився Іван Явір, достеменно ми не знаємо: може, в Перемишлянах, а може, біля Перемишлян, може, в Раві-Руській, а може, недалечко від Рави-Руської.

Народився він іще за тих часів, коли українська земля Галичина була в ярмі у Франца-Йосифа Габсбурга, апостольського цісаря й імператора з баками.

І українська земля Буковина теж у ті часи ярмувала в того ж таки цісаря й імператора з баками Франца-Йосифа Габсбурга.

І Закарпаттям, теж українською землею, правив той таки Франц-Йосиф Габсбург.

У панському ярмі Іван Явір народився та так, стогнавши та крєктавши, й жив.

Як уже був підріс Іван Явір та за грейцара на добу пас у пана гусята, то дуже й дуже він дивувався з того, що довкола нього коїлось.

Пана, чиї гусята пас малий Ванько Явір, звали Вільгельм Шмідт, а хлоп'ятка з дівчатками, як було його вздрять, зразу проказують:

— Німець-перець-ковбаса...

Потихеньку проказують, щоб, бува, не почув, а то битиме.

Якось він зустрів Ванька Явора, як Ванько пригнав гусята до панського двору.

— Чий ти? — спитав пан Шмідт.

— Яворів! — тремтячим голосом проказав Ванько.

— Звать як?

— Ванько!

— Ванько Яворів? — з якимось лютим презирством перекривив Ванька пан Шмідт.— Хто тебе так прозвав?

— Тато з мамою! — проказав Ванько.

— Не Ванько ти, а Йоганн! Не Явір ти, а Явірман! Он хто ти! — вдаривши стеком по халяві, промовив пан.— Мужло!

Ванько злякався, заплакав і, плачучи, прибіг додому.

— Мамо! Пан казав, що я не Ванько, а Йоганн, і не Явір, а Явірман! Чому це так, мамо?

— Підростеш — узнаєш, чому це так, Ваню! — гірко промовила мама.

Ріс Ванько і весь час дивувався...

Пан німець хотів, щоб він звався не Іваном, а Йоганном, і не Явором, а Явірманом, а пан ксьондз з костьолю підкликав іноді до себе Ванька й казав йому, щоб він ходив до польського костьолю молитися богу і що він зветься не Іван Явір і не Йоганн Явірман, а найсправжнісіньке його ім'я Ян, а на прізвище він — Яворський...

Після першої імперіалістичної війни розідралася клаптева австро-угорська монархія на окремі клапті.

Опинився Іван Явір в іншій уже державі, в шляхетській Польщі.

Отут уже сильно наполягали на Івана Явора і пани, і ксьондзи, що таки ніякий він не Іван Явір, а такий уже з нього Ян Яворський, що янішого й яворськішого від нього на світі не було і нема.

— Та я ж українець! — одгукнеться було Іван Явір.— Який же з мене Ян, коли я таки найсправжнісінький Іван!

А пани йому:

— Який такий українець? Що за такі українці знайшлися?! Були колись русини, чи руснаки, то таки були, а тепер і русинів із руснаками нема!.. Яка така Галичина, яка така Україна? Малопольська, прошу пана, а не Україна і не Галичина! І не українці, а малополяки! І ти, Яне Яворський, не українець, а малополяк! Розумієш?

— Та який же я, прошу пана, малий, коли я більший за вас? Добрий мені малополяк!

Не любили польські пани таких Іванових балачок:

куштував за такі балачки Іван Явір і панських канчуків, і панських криміналів.

А тут ще й свої панки та підпанки:

— Скажи, Йване, як хце пані! Кланяйся, Іване, панові, пан шеляга дасть! Он бачиш, яка в мене кам'яниця, який у мене фільварок, а й я українець! Кланяйся, Іване! Хай живе самостійна Україна!

Не дуже Іван панові кланявся, хоч було Іванові гірко: ні корівчини, ні конячини, халупка-хлівець.

Та ще велике-велике панське ярмо.

Таке ярмо, що влазив Іван Явір у нього зо всіма предками, родиною і нащадками.

Родичі Іванові жили на Буковині і в Закарпатті.

Як запанувало на Буковині румунське панство, то й собі заходилось Івана Явора та Іванових родичів на румунів перелицьовувати.

Так і в Закарпатті.

Як порядкувало там чеське панство, то всі Яворові родичі були не хто інші, як чехи.

А як заскочили були туди мадьярські пани, так ті по-своєму хрестити почали:

— Ви й не чехи, ви й не українці. Ви — мадьяри.

А панки й тут:

— А що вам такого, хто ви? Аби гроші! Кланяйтесь панові, Іванові родичі, кланяйтесь! Хай живе самостійна Україна!

Панкам і підпанкам однаково, що їм дають: чи злата, чи лею, чи корону, чи марку,— все одно гроші!

А Іванові Яворові та його родичам — ярмо! Тільки ярмо! А ярмо однаково важке — і шляхетське, і румунське, і мадьярське, і німецьке, і своє українське, бо воно — панське.

* *
*

Ах, як хотілося Іванові Яворові скинути ненависне, мульке і тяжке панське ярмо.

Часами гнів переповнював чашу терпіння, і він повставав проти своїх споконвічних ворогів,— палажкотіли тоді панські фільварки й економії і летіли голови з царських намісників і шляхетських воевод...

Остап Вишня. Фото 1955 р.

Та його боротьба за краще життя, за волю топи-
лася панамі в ріках крові...

Не раз в пору чорного смутку підходив Іван Явір до прикордонних річок — до Збручу, до Дністра, сховався на високі карпатські полонини і дивився на схід, де робітники й селяни без пана та капіталіста будували нове, вільне, соціалістичне життя.

Дивився Іван Явір на схід, слухав нових, вільних пісень, на оновленій землі співаних, прислухався до стуку молотків і сокир нового, в електричному сяйві індустріального й колгоспного будівництва, до шуму й рокоту тракторів і комбайнів на неозорих колгоспних ланах Радянської України.

Дивився, боровся і надіявся...

Надії Івана Явора справдилися.

Визволення прийшло 17 вересня 1939 року.

Радянські народи на чолі з великим руським народом, більшовицькою партією керовані, простягли братню руку поневоленим братам — західним українцям і білорусам.

Український народ воз'єднаний в єдиній Українській Радянській Соціалістичній Республіці.

На рідній радянській землі, в рідній радянській хаті став Іван Явір Іваном Явором — Людиною з великої літери.

Яка ж світла тепер Батьківщина у Івана Явора!

І яка вона безмежна!

Щасливий Іван Явір у єдиній, великій сім'ї вільних радянських народів.

Без пана!

На віки вічні!

КОЧІВНИКИ

НАДХОДИВ Новий рік, надходив січень місяць Нового року, надходили звітно-виборні колгоспні збори.

Один голова одного колгоспу, з одного району, однієї області на Новий рік чекав з охотою, з радістю, з гускою, з пирогами, з холодцем, з чаркою, з сім'єю, з гостями, з нетерпінням, з ентузіазмом.

— Чи не забагато? — підраховуючи все приготоване до Нового року, запитала дружина в того одного голови.

— Поїмо! — рішуче промовив голова колгоспу.

— І поп'ємо! — додав того самого колгоспу комірник, що жив з головою в одній хаті і зайшов до голови в кімнату на предмет роз'яснення деяких питань, що самого комірника непокоїли.

А саме:

— Чого воно так поволеньки та зустріч Нового року надходить, і чи не можна почати зустрічати Новий рік хоча б тридцятого грудня, бо досить уже нам бути в тенетах старих традицій, час уже, як і скрізь, ламати старі норми — це раз, а по-друге — пироги вже готові, холодець захований, а що гуска не смажена? Доки холодець поїмо, гуска дійде! Тридцятого б почали, воно б і показувало, що зустрічаємо ми Новий рік активно, а не так — шалай-балай! Як по-вашому?

Дружина не погодилась:

— Зустрічатимемо, як і всі, — тридцять першого! Ідїть та сирівець після вчорашнього пийте! Хоча б на один день повисихали! Страмнїючі!

* *
*

Про наступні звітно-виборні збори голова з комірником говорили не з таким запалом, чекали їх без ніякого ентузіазму, і щодо цих зборів аж ніяк їм не хотілося ламати норми часу, щоб їх прискорити.

— Як же ж воно з тими зборами буде? — питає, похнюпившись, комірник.

— А як? — сумно говорив голова. — Зустрінемо Новий рік, одсвяткуємо різдво, тоді коненят у гарбу, все, що в хаті, на гарбу та в район. Бо після зборів навряд чи тут удержуєш.

— Та воно так! З квітня жодних колгоспних зборів! Хазяйство...

— Ой, не нагадуй мені про те хазяйство! — махнув рукою голова...

— А випито скільки?! А поїдено з колгоспної комори скільки?! А воно ж, мабуть, і ревізія буде! — нудив комірник.

— Та мовчи вже хоч ти! І без тебе буде кому пиляти! — перебив голова.

— Ну да, ви — в район, я знаю, що район вас кудись у другий колгосп повезе рекомендувати, як і торік. Там провалили, до нас привезли! А я ж як?

— Мене пристроять, тоді й ти до мене перейдеш!

— Якби ж і з коморою!

— Там своя комора буде!

— А не знаєте, в який колгосп вас повезуть?

— Хіба вгадаєш? Де приймуть! Народ тепер здорово потвердішав! Та десь устромлять!

— Та то встромлять! Народ у нас у районі енергійний!

— Взагалі, не журись!

* *
*

Прочитали ми вищенаписане одному знайомому колгоспникові, чи буває, мовляв, таке на світі білому, а він зразу:

— Та це ж ви про голову колгоспу «Жовтень», Тарщанського району, Київської області, Потеряйка!

— Хіба?

— Факт! Отак його й возить районне керівництво з колгоспу в колгосп! З одного колгоспники потурять за нездатність господарювати — другому сватають! Там нахазяйнує по самі тпруті — наженуть, його везуть до іншого... Так і кочує з місця на місце. Торік Потеряйко був у «Комуністі», цього року в «Жовтні». І в комірника живе, і з комори без ордерів бере! Ну, як в око вліпили!

— А в районі хіба не знають?

— Та яке там не знають? Знають! Самі ж і возять!

* * *

*

Побачивши, що наш знайомий колгоспник дуже обізнаний в цій справі, ми його запитали:

— А по інших районах таке буває?

— Ну, не так уже часто, а проте, на жаль, буває,— відповів мудрий колгоспник.

— Що ж робити?

— Та я вже,— каже,— й сам про це думав! Воно й само має закінчитися, бо дізнаються ж усі колгоспи в районі про таких мандрівних голів і вже ніде їх не прийматимуть. А людей шкода... По-моєму, слід організувати міжрайонний обмінний пункт для таких голів... Щоб район з районом мінявся такими головами. Можна й додачі давать...

— Та ви винахідник!

— Тільки на директора такого обмінного пункту призначити треба обласного прокурора!

— Ой же ж і молодця! — потиснули ми руку мудрому колгоспникові.

* *
*

I

НЕ зовсім чітко вже пам'ятається, куди саме малося подорожувати, чи в Америку до індіців, чи в Африку за слоновими іклами, леопардовими та лев'ячими шкурами, а подорожувати вирішено було обов'язково...

Очевидно, спочатку треба було одвідати Робінзонів острів, потиснути руки правнукам П'ятниці, потім, того, висісти з човна на якімось африканському березі, пастріляти слонів, бегемотів, левів, леопардів та тигрів, подратувати патерицею крокодила, тюкнути на боа констріктора і вже аж тоді з слоновими іклами та з усіма звірячими шкурами майнути човном через Атлантичний океан до Америки, одвідати дядькову Томову хижку та подивитися, як Яструб'ячий Кіготь здирає з бліднолицих скальпи.

Майн Ріда й Фенімора Купера перечитано було геть чисто все, що було у волосній бібліотеці і в околишніх школах, траплялося іноді викрасти або випросити через покоївок книжку і в пана.

Зібралися ми до Африки й до Америки спочатку були втрьох: я, Панько Верба й Омелько Канда.

А коли постало питання, з кого буде «Яструб'ячий кіготь» дерти скальпа,— вирішили взяти Сашка Кендюха, опецькуватого й неоковирного мамія, що його всі ми не любили, бо до школи він не приходив, а приїздив з хутора і завжди на перемінці витягав із торби або ковбасу, або смажене курча, тоді як ми підснідували хлібом з огірком або з цибулиною.

— Візьмемо Сашка! Як прийде до скальпа, ми випхнемо його, хай з нього деруть, у нього голова здорова і волосся цупке!

Сашко погодився. Про скальпа ми йому, звісно, не говорили.

Та Сашко був нам корисний ще й тим, що мав змогу набрати на дорогу сала, хліба, яблук і навіть грошей. Він нам признався, що знає, де баба гаманця свого ховає, а в баби було не менше як п'ять карбованців!

П'ять карбованців! Чорті й куди можна було заїхати за п'ять карбованців та ще з своїм салом, хлібом і яблуками!

Не в Африку, а за Африку можна заїхати за п'ять карбованців, аж отуди, де Суматра-Ява-Борнео-Целебес-Сандвічеві-Курільські-Кольський - Канін - Апеннінський, як у географії ми зачували...

Карти в школі не було, так учитель було як скаже:
— Починай зверху!

І починаєш:

— Кольський - Канін-Скандінавський-Ютландський-Піренейський - Апеннінський-Балканський-Тавричеський, ілі ж Кримський.

Півострови в Європі...

Так само й з островами:

— Корсіка-Сіцилія-Сардинія!

-- Ну, далі,— вчитель натискає.

— Суматра-Ява-Борнео-Целебес!

— Ну, далі!

— Крит! І той... як пак його... Берінговий пролив і той... Грин... Грин... Гринляска!

— Ставай у куток!

Так що географію ми знали...

Човна ми намітили вкрасти у діда Підситка в озері,— дід Підситок там ятери становив, карасі ловив,— уночі перетягти того човна до річки (Ташань— річка зветься), попливти по Ташані до Ворскли, Ворсколю до Дніпра, Дніпром у Чорне море,— ну, а морем— там уже путь проста як на долоні— у Дарданелли, Босфор, з Босфору взяти трохи цабе у Бабельмандебську протоку, а звідти вже до Африки— «як до соломи».

Сашко Кендюх понатягав уже паляниць, сала, яблук, сірничків, солі... Все це ми поховали у глинищі за кладовищем.

Був кінець травня.

Одної темної ночі, коли вже дід Підситок повтикав на озері свої ятери, ми крадькома перетягли човна з озера на річку.

Тої ж ночі ми задовго до світанку мали й чкурнути, та Сашко Кендюх ніяк не міг дістатися до бабиного гаманця,— бабі чогось тої ночі не спалося,— усе вона крєктала та й крєктала і задрімала аж удосвіта.

Доки Сашко пантрував бабу, ми з Паньком та з Омельком попереносили з глинища до човна харчі та сяку-таку одежинку.

Уже зазорювало, коли прибїг, захекавшись, Сашко.

— Шість карбованців! — вихекнув Сашко.

— Ого! — оокнупи всі ми і давай мерщій укладатися в човен.

Я вже й не докажу, чого того дня нечиста сила зірвала діда Підситка ні світ ні зоря,— базарний день, здається, у містечку був,— так він зарані вирішив потрусити ятери, щоб на базар першим із свіжиною з'явитися.

Підійшов дід до озера,— нема човна...

Дід гульк! — а від озера через луки до річки по траві слід, де ми човна тягли (отакі ми були мудрі, що так ото сліди замітали!), дід тим слідом до річки, і тільки-но ми хотіли одіпхнутися, як Підситок:

— А куди ж ото ви, шибеники, га?!

Ну, ми з човна, як жаби,— прямо у воду! Води в річці було по пояс... Я встиг ухопити паляницю. Бабиних шість карбованців було зашито у Панька в пояс... Чкурнули ми луками аж до Ясенового. Це — такий лісок за селом, з глибокою посередині балкою. Посідали ми в балці у густій ліщині, сидимо, сопимо:

— Що далі робити?

Тим часом гемонський дід Підситок зчинив галас на все село:

— Ач які, сукини сини! Острожники, бузовіри, хамлети!

Телесувався дід біля човна,— всеньке село збіглося.

— Чиї?

Дід упізнав усіх і зразу ж виказав чиї...

Матері наші, кожна по-своєму:

— Ой боже ж мій!

І кожна тут же таки почала шукати чогось такого довгого й замашного...

— Де ж вони, дайте мені мого?! — кожна мати по-своєму вдарила руками об поли.

— Подалися в Ясенове! — пихнув люлькою дід.— Ні, ви дивіться, люди добрі, човна вкрали! Чим би ж я тоді ятери становив?! Га?! От харцизяки! Впіймаю — рішу!

— Куди ж ото вони зібралися? — плачучи, запитала моя мати.

— Хоча б куди там вони прямували, а кінець один — острог! — махнув рукою дід Підситок.

Тоді матері ще раз кожна по-своєму:

— Царице наша небесна! Ой, дайте мені мого!

Дід Підситок повикидав на траву з човна одежину й усі наші запаси:

— Забирай, чие воно тут є! Та допоможіть мені човна в озеро перетягти! Іч, хлюсти, трави скільки потолочили! Беріться, рюмсаєте тут! Дивитися за лобурями краше треба, щоб не хлипати потім! Матері!

Взялися наші матері за човна і разом з дідом перетягли його назад до озера...

Дві доби ми сиділи в Ясеновому, в балці... А потім увечері пішли додому.

Мати дуже плакали, а батько повчав, як з дому тікати в подорож...

Фантазія, пам'ятаю, зародилася в мене в гарячій моїй голові, а батько вибивали її зовсім з іншого місця... Віжками...

Панько й Омелько теж днів зо два сідали на ослін потихеньку, охляпом і при цьому кривилися.

За тиждень навідався з хутора Сашко Кендюх.

— Ну, як? — запитали ми його.

— Два налігачі тато на мені побили! Дуже сердилися! — розповів Сашко.

— А бабині гроші? Шість карбованців?

Панько гроші віддав Сашкові ще як ми в Ясеновому сиділи.

— Я підкинув бабі біля того місця, де вони гаманця ховають. Бабуся думають, що то вони витрусили їх, як у суботу на свічку брали.

Отак закінчилася наша подорож до Африки за левами й до Америки подивитися, як деруть індієцькі скальпи з бліднолицих.

Давно-давно це було...

Було це чи не того літа, як коронувався на царство останній російський імператор і як староста ганяв усіх до церкви молитися за многі цареві літа.

Не дуже гаряче, видати, молилися тоді за царя й імператора, бо літа йому вийшли не такі вже дуже й довгі, а головне, останні і для нього, і для всенької його династії.

АРХЕОЛОГІЯ З ГЕОГРАФІЄЮ

НА Близькому Сході єсть серед інших країн і такі дві країни: Йемен та Аден.

Поміж цими країнами існує, як і належить, кордон.

Так от якраз на цьому кордоні останнім часом із землі виткнулося щось таке рудувате на колір і дуже археологічне, без якого не може існувати археологічна наука Сполучених Штатів Америки.

Дехто з американських учених гадає, що то, очевидно, шматочок шкаралуші з Колумбового яйця, яке під час відкриття Америки вхопив у Гудзоновій затоці страшний смерч і затаскав був аж на кордон Йемена з Аденом.

Противна сторона заперечує:

— З яйця, кажете? Шкаралуша? А чого ж воно, тее, що виткнулося, не біле, а руде?

Перші пояснюють:

— По-перше,— вони кажуть,— нігде не сказано, що яйця, які їв Колумб, були білі! Це вам — раз! А по-друге, в такому смерчі воно могло порудіти! З мімікрії! Це вам — два!

Противники не здаються і категорично обстоюють, що то зовсім не яйце, а, можливо, шматок картуза «драстуй-прошай», якого (картуза) загубила Труменова прабабушка, бо вона замолоду була хоробрим мисливцем, полювала в тій місцевості на тигрів, і як погнався тоді за нею леопард, вона, тікаючи, загубила свого картуза.

— Тоді ще таких картузів «драстуй-прошай» не носили! — сміються перші.

— Ну, не картуза, так щось інше! — обстоюють противники.

Зчинилася суперечка поміж ученими археологами.

Так щоб розв'язати цю суперечку й поповнити архео-

логічну науку новими даними, як повідомляє газета «Ан-Нахар», з Нью-Йорка виїхала так звана «археологічна місія» в складі 15 чоловік для проведення розкопок між Йеменом та Аденом. Серед матеріалів та інструментів, які взяла з собою ця «місія», є 500 гвинтівок і 50 тисяч патронів...

Для чого 500 гвинтівок і 50 тисяч патронів?

А може ж, воно надто сердите, оте дуже археологічне, що виткнулося?

А потім, майте на увазі,— археологія дуже таємнича наука і наперед не знаєш, кого будеш викопувати, кого закопувати.

До всього слід бути готовим.

Остан ВИШНЯ

Газета «Ан-Нахар» повідомляє: з Нью-Йорка виїхала ще й друга американська місія в складі 25 чоловік, яка прямує на Єгипет, в район Сінайських гір.

Ви гадаєте, що шукати залишки Мойсеєвих скрижалів?

Ні! Для складання військових карт цього району!

Ну, це зрозуміло: треба ж американським діткам географії навчатись.

О. В.

У НІЧ ПІД НОВИЙ РІК

I

ВОДНОМУ колгоспі, одного району, одної області, трапилася страшна пригода...

У ніч під Новий рік щось украло в тому колгоспі сторожа!

Був сторож і — як язиком його злизало.

У тому колгоспі по штату всього тільки вісімнадцять сторожів...

Не вісімдесят, а всього тільки вісімнадцять.

Сторожі між собою живуть тихо, мирно, у згоді та злагоді.

Вони собі сторожують, сонце собі крутиться, труднощі собі йдуть...

Щоб коли-небудь виникла серед них, серед сторожів, якась там сварка, — то боже борони!

Хіба як у підкидного грають та хтось не ту масть підкине. Але це буває дуже рідко, бо грають вони у підкидного так, що й у карти вже не дивляться — такі спеціалісти: дійшли вже до того, що без карт грають, а так — на мигах.

Отже, й сваритися нема причин.

Буває іноді, що стерегти нема чого, — так і з цього становища виходять: стережуть тоді один одного, щоб прогулів не було.

Одне слово, хороші сторожі, кваліфіковані і з чималим стажем.

Троє з них уже в похилім віці, старенькі, а решта — нічого, у доброму ще здоров'ї, і як не грають під коморою у підкидного, тоді борються — «навхрест» або «під силки», а як боротись не хочеться, тоді йдуть на товарно-молочну ферму:

— Ану, хто бугая підніме?

Бугай у тому колгоспі — симентал, красунь бугай,

Цезар називається, дев'ятсот вісімнадцять кілограмів на вагу, але характером плохий, сумирний, дається піднімати, тільки стогне.

Одному не вдалося ще підняти, а вдвох уже піднімають.

Тільки кречуть, як піднімають.

Оленка Кленова, найкраща в колгоспі ланкова і найгостріша на язик комсомолка, кинула якимось на засіданні правління:

— Та ви б нашим сторожам футбольного м'яча купили! Вони потренуються та Кубка СРСР нам виграють! Досить уже їм бугая піднімати!

Сторожі образились та на Оленку:

— Ти не дуже базікай! Що ми сторожі, то нічого, та не забувай, що я тесь, а я свекор, а я дядько, а я кум! Прикуси язика!

І так за дівчину взялися, що якби не парторг із комс-оргом, то, дивись би, й той... і ланку б одібрали!

А так, взагалі, ще раз скажемо, сторожі дуже добрі й дуже кваліфіковані, просто-таки незаміними.

І от одного з них під Новий рік щось узяло й ухопило.

Діло було, розповідають, так.

Під Новий рік сторожі вийшли на роботу вже після зустрічі Нового року, бо ніхто до дванадцятої години в колгоспі не спав, отже, боятися не було чого, та й злодії у цю ніч теж Новий рік зустрічають, так що можна не хвилюватися.

Зустріли Новий рік і вийшли сторожувати.

Цю ніч не грали в підкидного, не боролися та й бугая не піднімали, бо було важкувато. Походили, покалатали в калаталки, поприходили додому та й полягали спати.

І от другого дня дружина одного з сторожів зчинила гвалт:

— Нема чоловіка!

Сюди-туди — нема! Уже й вечір — нема!

Подзвонили до району, викликали з міліції собакушукача Трефа, а воно тої ночі йшов сніг, сліди поприкидало, Треф побігав по дворах, підбіг до колгоспної комори, нюхнув і прянув до стогу колгоспного сіна, підбіг до стогу і почав одгрібати сіно. Грїб, грїб і ви-грїб свинячий окїст. Всї тільки:

- Тю!
А комірник потихеньку:
— Здох би ти йому! Де ти на мою голову взявся?
Оленка, що тут була, приснула:
— Дивись! І колоте, а в сіно заривається! Сказано,
свиня!
— То воно з морозу! — посміхнувся міліціонер.

II

Крадіжка в колгоспі сторожа справила на всіх гнітюче враження.

Дружина весь час плаче, родичі й сусіди сумують.
Сторожі ходять хмарою:

— Не вберегли!

Скликали екстрене засідання правління, де ухвалили подвоїти штат колгоспних сторожів, щоб один штат сторожував колгоспне добро, а другий штат щоб сторожував перший штат.

* *
*

— Чи могло таке трапитись? — запитали ми в свого знайомого мудрого колгоспника.

— Скільки в колгоспі сторожів? — він запитав.

— Вісімнадцять!

— Могло бути! — подумавши трохи, сказав мудрий колгоспник.— Могло вкрасти. Є кого красти!

— А що робити, щоб у колгоспі сторожів не крали?

— Єдиний спосіб — вибрати на колгосп одного доброго сторожа! — посовітував мудрий колгоспник.— Голову колгоспу!

— Що ж йому сторожувати? — ми до нього.

— Колгоспні трудодні! — твердо заявив мудрий колгоспник.— Ніхто тоді в нього сторожа не вкраде!

САМОХІДНА КОМОРА

ЯКОСЬ — було це кілька років тому — прибув до одного колгоспу новий голова, Олекса Хапунець. «Обняв владу» і зайшов до колгоспної бухгалтерії. Подивився сюди, подивився туди.

— Бухгалтерія? — грізно запитав Хапунець.

— Так! — одповіли рахівники.

— Це — которі ордери-мордери? Цок-цок, дайте розписочку! Марш звідси! Я тут житиму!

Рахівники за свої ордери-мордери, за свої «цок-цок» — та з приміщення контори.

Тепер вони роблять своє «цок-цок» у найманій хаті і виписують за хату хазяїнові щомісяця по п'ятнадцять трудовнів.

Пішов Хапунець по колгоспу далі.

— Сушарня? — запитав.

— Так, сушарня. Торік збудували.

— Гріє?

— Дуже добре гріє, товаришу голово! Зерно виходить сухеньке, як дріб!

— А в мене в хаті чого холодно? І чого я завжди мокренький, як чіп? Розібрать і збудувати піч у мене в хаті! — наказав голова.

Розібрали сушарню і збудували піч у голови на квартирі.

Та й пішов голова по колгоспу далі.

— Що за будинок? — грізно запитав він.

— Клуб, товаришу голово!

— Клуб? Це — которі лекції? Танці?! «Запорожець-полтавчанка»?! «Наталка за Дунаєм»?! А кури мої надворі?! Га?! Кури, питаю, мої надворі?! Га?! — гагакнув голова.

На вечір Хапунцеві кури кудкудакали в колгоспно-

му клубі і Хапунців півень ходив по сцені, мов турецький султан із «Запорожця», викукурукіючи: «Як тихо тут і як спо-кі-і-і-йно!»

Та й пішов голова по колгоспу далі.

— Оце такий для мене город? П'ятнадцять соток?! Для голови колгоспу? Ха-ха-ха! — зареготався голова.

Зареготався та й нарізав собі шістдесят соток городу.

Адміністративно-господарська діяльність нового голови колгоспу на цьому кінчилася, коли не рахувати ще одного геніального заходу: призначення на головнокомандуючого колгоспною коморою своєї людини.

Далі почалися «біжучі» справи.

Бігали до колгоспної комори од голови і бігали з колгоспної комори до голови.

Носили хліб, носили сало, олію, м'ясо, пшоно, яйця.

Потім бігали на ферму, носили молоко, та все без ордерів, та все без ордерів.

Колгосп той до хазяїнування в ньому Хапунця був одним із передових не тільки в районі, а й в області, а тепер він захудав, захирів й опинився далеко позаду від інших колгоспів у районі.

Колгоспники вболівають за свій колгосп, вони хочуть повернути своїй артілі її колишню славу, та голова на заваді...

Сигналізували про головині «подвиги» колгоспники районному прокуророві, але прокурор «одсигналізував» їхні сигнали назад до голови, а голова почав сигналістів «сигналізувати».

— Я вас,— каже,— так одсигналю, що душа ваша моїх сигналів перелякається та парюю з вас і піде.

Колгоспники з нетерпінням чекали на звітно-виборні збори і готували для голови «вороних».

Хапунця прокотили з вітерцем.

* *
*

Наш знайомий, мудрий колгоспник, прочитавши про Хапунцеві діяння, сумно похитав головою:

— От та гемонська комора.

— Що таке? Яка комора? — здивувались ми.

— Колгоспна комора! Ви розумієте,— каже мудрий колгоспник,— найбільше колгоспних керівників, типу вищепойменованого голови, спотикаються на колгоспних коморах...

— Як це?

— А так! Отож у коморі — сало, олія, мед, борошно, цукор... Воно й тягне кожного такого голову. А ордерів вони не люблять... І спотикаються... І ота комора обов'язково кінець кінцем веде кожного з них далеко поза комору. І надовго...

— А що робити?

— Я вже давно над цим думаю. Єсть у мене ідея про самохідну колгоспну комору. Це така комора, що, коли до неї посилає голова чи хтось інший з керівників без ордера і як тільки посланець ступне на східці, комірник автоматично вилітає з комори, двері автоматично зачиняються і комора самоходом од'їздить — од'їздить від порушників Статуту артілі... Вони до неї, а вона від них. Не дається, щоб її відімкнули. А як з ордером людина йде, комора спокійно собі стоїть. Як, по-вашому,— питає мудрий колгоспник,— можна таку комору збудувати?

— Тяжко! — кажу.

— Тяжко? — посміхнувся мудрий колгоспник.— «Катюшу» вигадали,— а комори щоб не вигадати! Ну, коли самохідну тяжко, то хоч таку, що як тільки без ордера хтось у комору вскочить, а двері — грюк, і зачинились. І не відчиняються, аж поки прокурор не прийде.

— Таку легше! — potwierдили ми.

ПО РЕВІЗІЇ

ЗНОВУ ревізував? Знову наревізувався! — гримала дружина на голову ревізійної комісії одного колгоспу, одного району, одної області.

Голова ревізійної комісії сидів біля столу на лаві, не дуже розумно посміхався і не дуже твердо виголошував:

— Усе в п-п-порядку! На п-п-повний трин-н-ди-день! Потім голова ревізійної комісії вздрів kota.

— Кс-с-с! кс-с-с! — покликав kota голова.

Кіт довірливо підійшов до хазяїна і хотів люб'язно потертися йому об чоботи, але голова ревізійної комісії вхопив kota на руки й почав зав'язувати йому хвоста бантом.

— Я т-тобі,— мимрив голова,— бантом хвоста, як у Марусі!

— У якої такої Марусі? — вихопивши з рук голови kota, закричала дружина.— Я тобі дам Марусі! Лягай спи! Горе ти мое ревізійне!

Дружина пхнула голову на ліжку і бахнула його котом по писку.

Голова впав на подушки, хотів був підвестися, але це йому зробити не вдалося, він ляпнув долонею по подушці:

— Не бийся котом! Ф-ф-фуражний кіт — вона животная. А то я т-т-такий тр-равопільний оп-порос п-покажу! По чотири ділових п-присідателі на с-свиноматку!

— Замолов! Спи вже! І коли вже ті перевибори? — бідкалася дружина.

Вищепойменований голова ревізійної комісії ходив на ревізію не чотири рази на рік, як зазначено в Статуті сільськогосподарської артілі, а значно частіше: іноді по чотири рази на тиждень.

Наслідки таких ревізій і для голови правління кол-

госпу, і для ревізійної комісії, і для деяких членів правління були прекрасні: іноді смажена курка, іноді — гуска, іноді — качка. Ну, розуміється, — квашена капуста, помідори, солоні огірки.

Траплялося й порося під хріном з незареєстрованого опоросу колгоспної свиноматки. Порося, коли говорити правду, родилося без хріну — хрін додавався потім.

Колгоспники того колгоспу подекували:

— І коли воно скінчиться?! У сусідів — корови в теплому приміщенні, ситі, аж вилискують, а в нас на холодному вітрі ребрами світять!

— У сусідів кілограми самого зерна на трудовень, а в нас грами.

Воно таки, хвалити долю, скінчилось: голова правління колгоспу сів на ту лаву, на якій не дуже приємно сидіти...

Шкода тільки, що поруч нього не сів і голова ревізійної комісії.

* *
*

Наш знайомий, мудрий колгоспник, одразу ж сказав:

— А, це, очевидно, в колгоспі «Суспільна праця», Новоселівської сільради, Березівського району на Одещині. Знаю, знаю, що єсть там такий голова ревізійної комісії, Захар Нещерет, який дуже дбав про те, щоб ні з ким не посваритися, не зіпсувати добрих стосунків. Ну, от і дохазяйнувались, що голову правління притягли до суду... В цьому, — казав далі мудрий колгоспник, — і ревізійна комісія винувата. Народ обирає ревізійну комісію, наділяє її своїм довір'ям зовсім не для того, щоб її голова після чергової «ревізії» котів бантом хвоста зав'язував. Велике діло в артілі — дійова, роботяща ревізійна комісія. Вона й перевірить, проревізує, і порадить, і врятує од помилок і т. д.

— Та це так! — погодились ми.

— От ви візьміть ревізійну комісію в колгоспі «Червоний прапор», того ж таки Березівського району, Одеської області. Головує в ній досвідчений, чесний колгоспник Михайло Гаврилович Рудковський. Комісія точно виконує вимоги Статуту, вчасно перевіряє всю госпо-

дарсько-фінансову діяльність артілі, стежить, щоб був правильний облік, справедливе нарахування трудоднів. І наслідки чудесні: колгосп добре закінчив минулий рік і готовий до нового господарського року.

— А як же зробити, щоб усі ревізійні комісії були такі? — запитали ми.

— А от на звітно-виборних зборах слід мітлою вимести бездіяльні ревкомісії, а натомість обрати чесних, ділових, активних колгоспників. І все!

«ЗОРЕ МОЯ ВЕЧІРНЯ...»

В ОДНОМУ селі, одного району, одної області, єсть хороший колгосп «Зоря».

У тому колгоспі тямущий, досвідчений голова, хороші бригадири.

Єсть там партійна і комсомольська організація, єсть колгоспний актив. І не такий собі актив, а справжній, активний актив.

Колгосп хазяйнує добре, збирає рясні врожаї зернових і технічних культур, тваринництво в нього розвивається поперх плану; виконує він справно усі зобов'язання перед державою, колгоспники не ремствують на оплату трудодня, а зовсім навпаки.

Колгосп «Зоря», як бачимо, хороший колгосп.

Районний партійний комітет того району навіть любить цей колгосп. Але він дуже любить й інститут уповноважених.

Чи то сівба, чи жнива, чи поставки державі — зразу в усі колгоспи їдуть уповноважені райкому.

В кожному районі єсть різні районні організації і установи. У різних районних організаціях та установах єсть, розуміється, свої уповноважені...

От одного чудесного літнього дня, коли половіли жита, наливалися пшениці і благодатне сонце обгортало своїм ласкавим промінням артільну землю, до колгоспу «Зоря» прибула солідна людина, яка й одрекомендувалася голові:

— Уповноважений. На жнива!

Голова потис уповноваженому руку:

— Дуже прошу! Допомагатимете! Заходьте, розташовуйтесь!

Колгосп «Зоря» має непогане приміщення для приїжджих.

За два-три дні ще приїхала солідна людина:

— Уповноважений «Райзаготскот»!

— Прощу,— запросив голова.

Якось так сталося, що того часу «Зорі» дуже поталанило на уповноважених.

Поз'їздилися:

Уповноважений «Райкоопяйце».

Уповноважений «Райвовна».

Уповноважений «Райриба».

Уповноважений «Райраки».

Уповноважений «Райграблі».

Уповноважений «Райгудзик».

Щоб недовго писати, скажемо, що приїхало туди щось із п'ятнадцять солідних уповноважених.

Приїхали ще один агент страховки, другий — перестраховки і т. д.

Голова колгоспу «Зоря» зустрів усіх гостинно, ласкаво й привітно:

— Дуже прощу, товариші! Розташовуйтеся!

Тьотя Уля будинком для приїжджих завідувала і обіди їм варила. Борщ такий, що навіть уповноважені з хронічним колітом казали: «Дивись! Дома я самий легенький суп їм — і пече, а тут три миски борщу, не поспішаючи, викушаєш — і нічого. Перші дві години трохи важко дихати, а не пече зовсім».

Почали уповноважені в колгоспі жити та поживати.

А колгосп «Зоря», — ми це підкреслюємо, — був колгосп хороший, справний, всі роботи виконував вчасно, мав досвідченого агронома, свого зоотехніка — комсомолку, колгоспом виховану і вивчену. Народ у колгоспі був дружний, роботящий, прекрасно міг сполучити державні інтереси з особистими — радянський, одне слово, народ...

Прийшов уповноважений до жнивarki.

— Ну, як тут у вас? — питає.

Оксанка, в'язальниця, йому:

— Увечері, товаришу, розповімо все. Тепер кожна хвилина дорога: б'ємо рекорд в'язання снопів.

Почалася молотьба. І на молотьбі уповноваженому кажуть:

— У нас погодинний графік! Усе розраховано. Не заважайте, дорогий товаришу!

Інші всі уповноважені ходять, а їм:

— Яйця — виконано! Молоко — виконано! М'ясо — здаємо в рахунок плану наступного року.

Жилося уповноваженим продуктивно.

Вранці повстають, підуть до ставка, скупаються, прийдуть, поснідають, полежать у садку, потім походять, потім знову полежать у садку, перед обідом підуть скупаються, пообідають, після обіду полежать у садку, потім пройдуться, знову полежать, потім поплуднують. Як сонце спадати почне, підуть у поле пройдуться, перед вечерею скупаються, потім повечеряють, після вечері посилають у район телефонограми:

«Заготовлено 102 проценти, але ми на досягнутому не зупиняємося...»

Увечері перед сном збираються в садку, під дубом, сидять, одпочивають, потім лягають спати.

Уповноважений «Райраків» знав напам'ять «Графа Монте-Крісто». Вечорів з двадцять пішло на «Монте-Крісто» — уповноважений розповідав, а всі слухали.

Уповноважений «Райвовни» сказав, що він знає напам'ять «Анну Кареніну», але коли «Монте-Крісто» скінчили і взялися за «Анну Кареніну», виявилось, що «Райвовна» її не тільки не знає, а плутає з «Нарисами бурси» Помяловського.

Засумували уповноважені.

Якось одного дня ввечері, після трудів праведних, сиділи уповноважені під дубом. Сиділи, сумували. Мовчали.

І от уповноважений «Райгудзика», глибоко зітхнувши, потихеньку почав:

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою...

Підхопив «Райриба», за ним ще хтось, а потім вступили всі.

Виявилось, що всі уповноважені мають чудові голоси — басы, тенори й баритони.

Вони так проспівали «Зоре моя вечірняя», що тьотя Уля, мивши посуд, впустила миску, а ланкова Галинка вскочила до клубу та:

— Дівчатонька! Голубоньки! До нас Григорій Гурович Верьовка приїхав! З чоловічим хором!

Виявилось, що то не чоловічий хор із народного хору, а уповноважені так співають.

Почин — дорожчий за гроші...

Щодня співали уповноважені. «Райгудзик», виявилося, був колись диригентом у клубі.

І що ви гадаєте?

Восени на обласній олімпіаді художньої самодіяльності першу премію дістав хор районних уповноважених у колгоспі «Зоря».

* *
*

Мудрий колгоспник, прослухавши все це, лукаво заявив:

— А що ви гадаєте? Виходить, що й уповноважені в колгоспі, де все виконується вчасно й сумлінно, можуть дати неабияку користь!

Мудрий колгоспник говорив, а в його чудесних, глибоких очах ніби якісь такі веселі чортенята стрибали.

ФЕДЬКО ЗОШИТ

(Сумний жарт)

ФЕДЬКО Луговий учився не дуже. Дуже йому нелегко було дійти до сьомого класу, а проте дійшов... Так він із класу в клас переходив, ніби на Ельбрус видирався: «візьме» наступний клас, аж упріє, бідолаха, аж голова йому ніби обертом іде. Так ото йому було трудно брати цей крутий підйом.

Як переходив у перший раз Федько Луговий з четвертого класу в п'ятий, він гак, сердега, заморився, що довелося сісти та аж цілий рік у четвертому класі перепочивати, ніби на туристській базі.

В сьомому класі вже ясно виявилось, що Федько Луговий — шатен і що вуса й баки в нього чорняві.

Вуса, хоч вони й чорняві, Федько рішуче голив, баки таки хоч отакусінькі, а попускав — і коли в нього парикмахер ввічливо запитував: «Вам як — просто, чи як?» — Федько, не дивлячись на парикмахера, тихо відповідав:

— Косо, тільки трішечки.

Чуба Федько зачісував на лівий бік, а на лоба напускав — чуб у нього був густий і кучерявий, це спереду, а на потилиці голо — «бокс»!

У сьомому класі Федько не так зрадів новим підручникам, як новим хромовим чобіткам з м'якими халявками на білій підклеїці...

Як же він прохав у мами, як він благав:

— Мамо, чоботи! Тільки чоботи!

— А чому ти не хочеш черевиків? Вони дешевші, та й добрі тепер роблять у нас черевики. Куплю я тобі черевики! — говорила мама.

— Ма-а-амо, чоботи! — аж плакав Федько.

— Чого тобі ті чоботи? Он і Оленці ж треба, вона теж почала в школу ходити! Чоботи дорогі, за ті гроші я й тобі, й Оленці черевики куплю.

— Ма-амо, чоботи! — ридав Федько.

Оленка, сестричка Федькова, дуже любила свого брата, вона обняла маму:

— Мамуню! Купи Федькові чоботи, а я в стареньких черевичках походжу, вони ще в мене добрі!

Купила мама Федькові чоботи.

Цілий вечір Федько сидів й одвертав халявки, щоб було видно білу підклейку, та штани випрасовував, щоб з напуском.

— І навіщо б ото я чоботи псував? — дивувалась мама.— Та некрасиво ж!

А Оленка:

— Мамуню! Всі так тепер хлопці ходять... От і Федя так хоче.

— А чи всі оті, що з вивернутими халявами, трійки, а іноді й двійки додому приносять, чи не всі? — хитала головою мама.

— Він виправиться, мамуню,— захищала Оленка Федька.

— Ти все, Оленко, його захищаєш! — говорила мама.

— Бо він мій братик!

Сама Оленка була відмінниця і частенько глузувала з Феді:

— Сьогодні на парі чи на трійці приїхав?

Федько не дуже й сердився на Оленку. Один тільки раз він дуже розгнівався, коли Оленка сказала мамі:

— А в нашого Федька палітурки в книжках так позадиралися, як халяви в чоботях! А із зоології вчитель таку якусь йому двійку вивів, ніби з напуском, як штани в халявах.

Федько крикнув: «Замовч!» — підбіг і замахнувся на Оленку кулаком.

Оленка завмерла й зблідла...

Губи в неї засмикалися, а не заплакала — стрималась. Тільки промовила:

— Отакий ти! Із зоології двійка, а замахуєшся!

А мама йому:

— Стидайся! Парубок уже: на голові «бокс», халя-

ви одгорнуті, штани з напуском, а маленьку сестричку хотів ударити. А вона тебе так любить...

— А чого вона двійкою очі коле? Хай спробує сама зоологію...

— А що ж там такого, в зоології? Що тебе спитали з зоології?

— Про корову!

— Що ж ти, корови не бачив? — підскочила Оленка.

— Про коров'ячий шлунок спитали! А він — трудний! — прогув Федько.

— Чим трудний?

— Складний дуже! Аж чотири частини в ньому... Я три пригадав, а четверту забув... Переплутав...

— Як? — зацікавилась мама.

— Та як? Сказав про рубець, про сітку, про сичуг, а про книжку забув... А Петька Чорний хотів підказати та й показав мені книжку, а я думав, що зошит, і бовкнув: «Зошит!» Ну, й двійка!

Мама сумно похитала головою:

— Частіше б у книжку зазірав, як на чоботи.

— Ат! — махнув рукою Федько.

А Оленка пирснула й у подушку встромилася:

— Федько Зошит!

Федько дуже гнівався, коли його Оленка Зошитом називала.

КУКУРУДЗА І САЛО

ЗУСТРІЛИСЯ ми якось влітку зі своїм знайомим, досвідченим і обізнаним колгоспником. Іде веселий, бадьорий, іде та аж виспіває. Побачив мене, питає:

— Ви уже снідали?

— Ні,— кажу,— оце збираюсь.

— Хочете — салом почастую? Ви яке сало любляете — молоде чи старе?

— Молоде!

— Смажене чи так?

— Смажене.

— На сковородці чи на спичці?

— На спичці.

— Люблю й я смажене сало. Держиш його на вогні, а воно, лиха личина, шкварчить та на паляницю тільки кап, кап, кап!

— Отож і я дуже люблю таке сало, щоб воно на паляницю кап, кап!

— То поїймо зо мною, тут недалечко, я вам покажу, де сила-силенна того знаменитого українського сала.

Поїхали. Приїхали ми на поле, стали на горбку. Обізнаний колгоспник і розповідає:

— Оце — праворуч — сорок гектарів одного колгоспу, а оце — ліворуч — сорок гектарів другого колгоспу. Обидва колгоспи хочать мати сало. От подивіться і скажіть, який із цих двох колгоспів матиме сало, а який із них, замість сала, плямкатиме губами, дивлячись, як перший їстиме сало?

Подивилися ми на колгоспні лани,— і на той, і на другий,— і побачили: на лану праворуч (перший лан — зватимемо його) зелене ліс, буквально-таки ліс, з пишної кукурудзи, а на лану ліворуч (другий лан) витикається де-не-де сухорляве, німичне кукурудзиння.

— А сіяли,— говорив обізнаний колгоспник,— обидва колгоспи в один час. І земля в них, як бачите, однакова. І люди в обох колгоспах однакові. І сіяли вони обидва квадратно-гніздовим способом. А бачите, яка різниця!

— Так у чім же справа? — здивувалися ми.

Мудрий наш співбесідник сумно похитав головою.

— А я вам зараз поясню. На першому лану, де ви бачите кукурудзяний пишно-зелений ліс, був зяб, а на другому — весняна оранка. Подивіться, якими на першому лану правильними квадратами розмаркіровано поле і вздовж, і впоперек. Під шнур! А придивіться, як це зроблено на другому лану,— так, ніби ходив по ньому вздовж і впоперек полівий віл. На першому лану механічний обробіток був забезпечений, а на другому — ні. На другому культиватору довелося гадюкою міжряддями витися. Ну, і засмикалися з обробітком!

— Так! — підтакнули ми.

— На першому лану в кожному гнізді після проривки залишено, як ви бачите, по дві рослини, а на другому — скільки насіння укинули в гніздо, стільки рослин і витяглося. Спочатку вони самі себе глушили, а потім їх бур'яни забили. Перший колгосп сів гібридизованим насінням та до того ще перед сівбою й прогрітим, а другий — просто так собі... Ви знаєте, що таке міжсортowa гібридизація?

— Знаю! А чому ж другий колгосп не міг забезпечити себе гібридизованим насінням?

— Тому, що керівництво другого колгоспу полюбляє «гібридизацію» іншого типу — не міжсортovu, а сказати б, міжвидову: увечері їх цікавить гібрид чарки з холодцем, а другого дня вранці — гібрид подушки з власною лисиною.

— Так! — підтакнули ми.

— Ці немудрі, прості агротехнічні заходи, доступні всім і кожному, самі по собі збільшують урожай кукурудзи на п'ятнадцять-двадцять центнерів з гектара. А ви подивіться на оцей другий, занехаяний лан! Навряд чи набереться там з півсотні центнерів усієї кукурудзи.

— Все це правильно, дорогий товаришу, а де ж сало? — запитали ми в мудрого колгоспника.— Ви про сало казали.

— А оце ж і сало! Кукурудза і єсть сало. Годуйте свиней кукурудзою! П'ятсот пудів кукурудзи — сто двадцять п'ять пудів сала. Чотири пуди кукурудзи — пуд сала.

...Цієї весни ми знову зустрілись з нашим знайомим.

— Тепер уже ми вас почастиємо,— запропонували ми йому.

— А куди їхати треба? На Полтавщину? Дякую! Я вже снідав.— Мудрий колгоспник гнівно махнув рукою: — Ну, скажіть: хіба це допустимо, що на Полтавщині досі ще не всі колгоспи забезпечені маркерами для сівби кукурудзи? Хіба це така складна машина? Трактор це «С-80» чи цільнометалічна молотарка? А на Житомирщині, Чернігівщині, Сумщині і на Поділлі кукурудзосаджалки вилежуються на базах: колгоспи чомусь їх звідти не забирають... Найкраща кукурудзосаджалка, коли вона лежить чи на базі, чи на залізниці, врожаю не збільшить, хоч як би ви прямолінійно розмаркірували лан! Кукурудзосаджалка повинна бути в полі, і не лежати, а працювати.— Наш знайомий зітхнув: — Боюсь — потьмариться слава знаменитого полтавського сала. Заб'є його сало дніпропетровське або закарпатське.

— А чого ви так гадаєте? Хіба ви не чули про свиноводів Іркліївського району на Полтавщині, що дали по тринадцять і шість десятих центнера сала на один гектар орної землі замість шести і п'яти десятих центнера за планом?

— Це ви про колгоспи «Червона зірка» та імені XVIII партз'їзду?

— Так.

— Знаю! Але один район — це ще не вся Полтавщина.

Невже справді полтавці відстануть?

Цікаво, що скаже мій знайомий восени?

«РОСТІТЬ, РОСТІТЬ...»

 ОДНОМУ колгоспі посіяли цукрові буряки. Посіяли добре, на високому агротехнічному рівні — по глибокій зяблевій оранці, добрим насінням і вчасно. І зійшли буряки дуже добре, такими рясними, зелененькими, як ті струни, рівненькими рядками.

На однім боці чудесної бурякової плантації стояли голова того колгоспу разом із бригадиром та з агрономом. Голова колгоспу, милуючись із бурякових сходів, говорив:

— Ех і пішли! Ех і пішли наші бурячки! Щіткою. Буде цукор, буде.

Бригадир йому підказував:

— А вже і пішли! Варення буде.

Агроном і собі аж підспівував:

— Ростіть, ростіть!.. А чому про огірки співають: «Ростіть, ростіть, огірочки», а про буряки нема такої пісні, щоб вони росли? Неправильно!

Голова посміхнувся:

— А хто тобі не дає співати не «огірочки», а «бурячочки»? Давай.

І двинули голова з агрономом та з бригадиром:

Ростіть, ростіть, бурячочки,
Густесенькі рядочки...

Пісня лунала над колгоспними ланами, перекочуючись ген аж на той бік бурякової плантації.

А на тому боці бурякової плантації, проти сонечка, під кульбабою, сиділи молодий довгоносик з довгоносиківною, сиділи, женихалися.

— Співають? — пригорнулася до довгоносика довгоносиківна.

— Хай співають! Ось як підлізуть наші, ми їм такої заспіваємо, що не дуже солодкий чай вони питимуть. Не сумуй, моя ясочко.

Не встигли вони завмерти в палких обіймах, як над ними щось рывкнуло:

— Обнімаєтесь?

— А що таке?! — підскочили закохані.

Дивляться, перед ними стоїть старий довгоносище, захеканий, стомлений, піт з нього не капає, а ллється.

— Чого ви так захекались? — питають молодята в старого. — Звідки тікаєте і чого ви так швидко тікаєте?

— З Краснокутського району на Харківщині. От узялися там за нашого брата! Два літаки цивільної авіації, сімдесят шість кінних обприскувачів, шістнадцять тисяч шістсот курей! Щодня п'ять-сім тисяч колгоспників уручну нас збирають! Насилу втік! Де це я? — запитав довгоносище.

— В Боровському районі на Харківщині!

— А у вас як?

— Та нічого, жити можна! Не дуже турбують! Буряків у нас тисяча шістсот га, а сяк-так обприскали тільки тисячу сто га! Руками збрали тут нас усього тільки вісімсот вісімдесят кілограмів! Мають сорок три обприскувачі,— на добрих хазяїв, то такими силами можна вже тричі всю площу обприскати, та вони, спасибі їм, не дуже нас ненавидять! Залишайтеся в нас, підгодуєтесь та й на весіллі в нас погуляете!

— Спасибі! Відпочину! — зітхнув старий.

— Отут, біля нас, під чебрецем і розташовуйтеся!

— Та там, здається, хтось уже спить!

— Хіба? Гей, хто там?

З-під чебрецю виткнулася заспана морда покуйовдженого, середніх літ довгоносика з одкушеним носом.

— Звідки, дядьку, ви взялись?

— Я вночі прибіг! Утік із Тиврівського району на Вінниччині.

— А чого без носа? Курка?

— Та яка там у лихої години курка?! Кури там плантацій і не нюхали! Шпак триклятуший звідкілясь прилетів і вхопив за носа!

— А як там взагалі нашому брату живеться?

— Ех і життя! Бурякових плантацій три тисячі чотириста гектарів! Обприскування ніякого, боротьби з нами ніякої!

— Як так?

— Районне керівництво всім написало, що нас там зовсім нема, хоч і збрали нас руками десять кілограмів, та то вже дрібниці! Живи та радуйся! А тепер не знаю, що буде...

— А що трапилось?

— Та один наш зайдиголова до району поліз. Чи пива йому схотілося, чи в кіно,— та заблуdiv, анахтема, та й уліз отому заврайвідділом сільського господарства в ухо. Та хоч би сидів, гаспид, там мовчки, а то почав бешкетувати — заліз в ушний лабіринт, добрався до ковадла з молоточком, ухопив за молоток та по ковадлу як уріже! І давай там ковалювати! Зав у крик! Дружина до лікаря. Прибіг лікар, дудочку в ухо, рефлектора на лоба та:

— Е-ге-ге-ге,— каже,— голубе мій! У вас в усі довгоносик сидить та молотком по ковадлу лупить!

Заврайвідділом на лікаря з криком:

— Який там,— кричить,— у чорта довгоносик? Нема в моему районі довгоносика! Що ви мелете?

Лікар почервонів, та за пінцета, та в ухо, та пінцетом довгоносика за лапку:

— Ось який довгоносик! А ви кажете — нема?! Ех ви! — і махнув рукою.

Тоді зав як закричить:

— Всі на боротьбу з довгоносиком!

— А тут ще,— говорив далі безносий довгоносик,— комсомольці заметушилися: «На вашій совісті довгоносик буде, як ви його не знищите». А на ранок мене ще й шпак дзюбнув! Я вже не знаю, що там далі буде, бо я до вас утік! А хто то так «Ростіть, ростіть...» голосно співає?

— Та то голова нашого колгоспу з бригадиром та агрономом! Нічого, хай співають! Ми їм покажемо, як співати, а не братися за обприскувачі!

— Все це, на жаль, буває! — сказав мудрий, обізнаний колгоспник, вислухавши оповідання про довгоносика. — З одним тільки я не згодний!

— З чим саме?

— А з тим, що довгоносик може бути в когось на совісті!

— Чому?

— Тому, що у тих людей, де довгоносик їсть буряки, совісті нема.

ЯК ВОВКИ ГОЛОВУ З'ІЛИ

1

ВОДНОМУ колгоспі посіяли цукрові бур'яки.

Бур'яки, як ми знаємо, народ хороший: коли їх посіяти у добрий ґрунт, хорошим насінням та до того ще і вчасно,— вони обов'язково зійдуть.

Услід за бур'яками зійшли в тому колгоспі й бур'яни. І найбільше бур'янів зійшло серед бур'яків, бо земля на бур'якових плантаціях пухка, угноєна, удобрена, а бур'яни не дураки — вони теж таку землю любляють.

Зійшли, значить, бур'яки, за ними зійшли бур'яни, а голова того колгоспу людина була спокійна дуже, урівноважена дуже, що все казала:

— Встигнемо! От обсіємося, все посіємо, а тоді я-а-а-к візьмемося, так аж зашумить! Не буде вам ані бадилиночки, ані бур'яниночки!

Далі пішло так: бур'ячки росли, а бур'яни гнало. Гоном гнало.

Чекали, чекали бур'яки, доки голова «я-а-а-к візьметься!», та на того голову й розсердилися — бур'яки не люблять таких голів колгоспів, котрі кажуть: «Встигнемо!»

Розсердилися бур'яки та й стікли.

Бур'яки — народ ніжний, коли за ними не доглядати: не прошарувати, не прорвати, кілька раз не прополюти та не підпушити,— вони обов'язково стічуть.

От в нашому колгоспі вони й стікли.

Нагодився на цей випадок у колгоспі секретар райпарткому.

Як побачив секретар, що бур'яки стікли, а бур'яни не стікли, а навпаки, сильно дуже закучерявились, так

секретар почав на голову гримати, так гримати, що з голови колгоспу почала стружка летіти.

— Я тобі,— гримає секретар,— я тобі, я тобі! Щоб за два дні бур'янів не було! Я тобі! Через два дні приїду перевірю! Я тобі!

Гримнувши ще разів кілька «я тобі», секретар поїхав далі.

Голова колгоспу хоч і спокійний, хоч і врівноважений був, а всередині дуже полохливий і боязкий.

Прийшов голова до бурякової плантації, подивився на бур'яни та й махнув рукою:

— Не встигли! Тепер уже не за два дні, а за два тижні нічого не зробиш! Пропав я!

Через два дні, коли мав приїхати секретар, вранці голова сказав дружині:

— Ти, Ганнусю, не плач! Приготуй мені торбу сухарів, сала побільше, я буду недалеко. Поклади колоду карт,— ворожитиму, що далі буде! Слідкуй, коли секретар пом'якшає, тоді на бовдурі білого рушника на дрючку викинеш! Я тоді й приїду!

— Та на кого ж ти нас покидаєш? — заплакала вірна дружина Ганнуса.

— А ти, Петю,— звернувся голова до десятилітнього сина,— біжи зараз та стань на могилі: як побачиш секретареву машину, картузом махнеш.

Побіг Петя, став на могилі, вартує.

А голова тим часом дружину заспокоює:

— Боюсь я, голубонько, як на мене кричать та гримають! Як хтось гримне: «Я тобі!» — а в мене серце тільки — тріп! — і ось-ось стане! Боюсь, коб не вмер! Не сумуй, моя голубонько! «Жди мене — і я вернусь!» Як тільки секретар пересердиться, ти рушника на бовдурі викинеш,— я й приїду!

Аж ось Петько на могилі як махне картузом.

А голова колгоспу, побачивши Петин знак, і собі як махне в бур'яни.

Побіг голова бур'янами, побіг, побіг, побіг та й сів.

Сів та й подумав:

«Слава богу, що не виполов. Де б я тепер заховався?»

Приїхав секретар і питає:

— Де голова?

— Пішов отуди кудись! — дружина йому.

— А бур'яни — як стіна! Я йому! — grimнув секретар і поїхав далі.

Сидить голова колгоспу в бур'янах, аж до його вовк:

— Ага-га,— говорить вовк,— я тебе з'ім! Гр-р-р!

— Ой вовчику-братику, не їж мене, бо я переляканий!

— Переляканий, говориш? Що ж ти думав, що сам наплодив бур'янів, сам у них заховався, так на тебе вже й управи не буде? Гр-р-р!

А потім вовк як завіє...

Прибігло ще вовків надцять і з'їли голову колгоспу. Тільки чересок і залишився.

Живе тепер голова дружина Ганнуса із сином Петьком удовицею...

Живе та голосить-голосить:

— Ой, чого ж ти, чоловіче любий, бур'янів не виловив?!

Всі їй, як удові, співчують, а проте говорять:

— Сам винуватий!

Отакої трагедії наробили бур'яни...

2

Посумував і мудрий колгоспник, прослухавши отаку бур'янову трагедію.

А потім і каже:

— Голова колгоспу, розуміється, винуватий у тім, що не боровся з бур'янами. І даремно він гадав, що від кари можна заховатися в бур'янах.

— Проте,— каже мудрий колгоспник,— не виправдовую я й районного секретаря, що ото приїхав, нагрімав, перелякав людину та й поїхав, гадаючи, що від крику, від, так би мовити, голого адміністрування боротьба з бур'янами та й інші справи посуватимуться вперед.

Хороші, передові колгоспи борються з бур'янами зимою, а не літом, і не на полях, а в клубі.

Агрогуртки, лекції, бесіди, агромінімум — дивись, бур'яни й не ростуть. Да. А крик що? Крик криком і зостанеться. Да!

А не буде бур'янів — не будуть у них ховатися голови колгоспів, не будуть їх їсти вовки.

І ніяких не буде трагедій!

Оце й усе!

— А вовків, проте, обов'язково слід нищити! — додав мудрий колгоспник.

«ПОГОДИННИЙ ГРАФІК» ТІТКИ СЕКЛЕТИ

— СЛУХАЙТЕ, Секлето Пилипівно, коли вже ви будете вчасно на роботу виходити? І коли вже ви будете взагалі не прогулювати? — звернувся бригадир до Секлети Пилипівни.

Секлета Пилипівна, огрядна, червонолиця жінка, років так на тридцять п'ять, надула губки, сердито на бригадира поглянула. Очі в неї аж блиснули, але потім якось так вона жалібно скривилася й ойкнула:

— Ох!

— Що таке?

— Болить! Ото як пополола колись на вгороді, щось у мене у попереці тріснуло, а тепер коле та й коле, так і штрика! Ох!

— А в город їздити через день вам не штрика?

— То я до лікаря!

— Що ж, ото ви лікареві щоразу два бідони молока везете? І курку? І кошик яєць? Спеціально для лікаря по дворах яйця скуповуєте?

— А що ви гадаєте? Мене лікує великий спеціаліст! Хвороба в мене, він сказав, дуже серйозна та затяжна, так що й лікар не знає, коли я видужаю!

— Не лікареві вас, Секлето Пилипівно, треба лікувати, а, мабуть, нам, колгоспникам, на загальних зборах,— посміхнувся бригадир.

Узявся бригадир ще раз переконувати Секлету Пилипівну, що її ледарство та неробство до добра не доведе. Говорив їй про те, як двинулась уперед робота, коли все — і оранку, і сівбу, всі, всі, які можна, роботи — перевели в колгоспі на погодинний графік. Як ритмічно, весело йде тепер робота.

На цю розмову нагодилася ланкова — комсомолка Ганнуся, що її ланка вела перед у бригаді.

Слухала, слухала Ганнуся розмову бригадира з Секлетою Пилипівною та й засміялася:

— А в тітки Секлети свій погодинний графік,— сказала Ганнуся.

— Який у мене погодинний графік? Який? — сердито накинулася Секлета Пилипівна на Ганнуся.— Тобі зась до тітки Секлети! Молода ще!

— Хочете — розкажу, який у вас погодинний графік, тітко Секлето,— всміхнулася Ганнуся.

— Ану, який! Ану, який!

— А такий! Ну, хоч і за останні два дні! Позавчора увечері ви, тіточко, з сьомої до десятої години з дядьком Кузьмою щось яечнею закусували, а як я до вас забігла лопати позичити, ви за поперек ухватилися та хвилині з двадцять охали. А потім до шостої години ранку висиплялися. О шостій годині, вранці, як ми на роботу йшли, ви на станцію з клунками поспішали, щоб до поїзда не спізнитися... До шістнадцятої години ви в городі були,— я вже не знаю, що ви там робили, по якому графіку,— а як прибули о шістнадцятій годині додому, до сімнадцятої борщ та вареники їли. Із сімнадцятої до вісімнадцятої години відпочивали, зап'явши вікно рушниками, щоб вас мухи не кусали, а відпочивши, по сусідах ходили, ячка скуповували та, прийшовши до сусіди, все охали: «Ох! Ох! У поперек мене штрика! Ох!» Поохавши та ячка поскуповувавши, ви до тітки Мокрини зайшли й півтори години розповідали, почім у городі молоко, почім яйця, почім масло! І питалися в тітки Мокрини, чи не треба їй чогось із города привезти, матерії якоїсь, чи що, бо ви й на цьому хочете заробити. А як тітка Мокрина вам сказала, що до кооперативу навезли всякого краму й їй нічого не треба, ви пішли додому. Подоїли корову, дали поросяті, потім повечеряли і почали складатися, щоб і взавтра в город поїхати. А потім лягли спати. Такий у вас, тітко Секлето, погодинний графік за останні два дні. Такий він у вас завжди, хіба з невеличкими відмінами. Один день ви більше охаєте та стогнете, а один день менше! — закінчила Ганнуся.

Бригадир слухав та посміхався, а Секлета Пилипів-

на то червоніла, то блідла, і здавалося, що ось-ось вона так і кинеться на Ганнусю.

— Так от, Секлето Пилипівно,— сказав бригадир,— починайте краще працювати у колгоспі, а то доведеться на загальних зборах потратити не годину, а значно менше, щоб ви не користувалися правами чесних колгоспників. Подумайте!

«КАЛИНОВИЙ ГАЙ»

I

СТОЇТЬ собі повоєнне українське село. Колгоспне село.

А в тому селі вже нові хати побудовано, хати під черепицею, з великими вікнами, з просторими ганками-верандами.

Під великими вікнами на клумбах та на грядках цвітуть троянди і цвітуть рожі, горять бузковим полум'ям зелені кущі, пахтить резеда, під легеньким вітерцем тихо погойдуються жоржини, а пишні кущі калинові ніби гарячою кров'ю покроплено.

Цвітуть сади...

Біло-рожева грушо-яблуне-вишнева метелиця водить буйний танок у селі й понад селом.

Село — садок!

«Попід селом тече річка, як скло, вода блищить», а над річкою густі очерети, і запашна осока по заводях, і ряска, і латаття, і білі водяні лілеї...

А у воді риба: і сомки, і щучки, і линки, і краснопер...

На острові серед річки — курінь, під столітньою дуплястою вербою, на вербі сіті рибальські порозвішувано, і жаки, і ятери, а перед куренем огнище, а над ним казанок, а в казанку юшка вариться...

А гусей скільки! І лебеді восени сідають. За ериками, на озерах, гуси збираються, тисячі їх, і лебеді, а качок — як мошви!

Поза селом гаї, дубові, кленові гаї, а поза гаями і перед гаями безкрайні лани золотої пшениці, поля і кукурудзи, і соняшнику, і проса, і бавовнику...

Українське колгоспне село.

В селі в тому, в колгоспному, живуть чудесні люди. Люди ті, разом із своїми друзями, врятували своє село від фашистських головорізів, відбудували його і працюють там, будуючи нове життя.

Вони люблять своє село, свій колгосп, бо вони там народилися, вирости, вивчилися жити й працювати,— отже, живуть і працюють!

Приїжджі до них гості кажуть про них:

— Які люди у вас гарні! А дівчата,— одна в одну,— стрункі, смаглолиці, таких дівчат я ще не бачив!

І таки справді — хороші дівчатка, і самі вони — есть, що називається, на що подивитися, а до того ще й у багатьох із них на дівчачих грудях виблискують урядові нагороди.

А як вони співають!

Молоді їхні голоси, вириваючись з орденоносних грудей, лунають понад садами, гаями, очеретами — то сумовито, бо «нельзя рябине к дубу перебраться», то гордовито-весело, бо «честь заслужила з подругами я, ланка — то сила і слава моя».

Перекочуються дівчачі пісні через молоді яблуневі колгоспні сади, стелються зеленими пшеницями, гойдаються на ніжно-молодих віточках юних кленів, дубів, акацій, смерек, берізок.

Радянську владу в тому селі представляє чудесна жінка Наталка Микитівна Ковшик, сувора охоронниця радянських законів, дисциплінований і полум'яний член Комуністичної партії, розсудливий, розумний і енергійний представник народної влади і водночас весела, дотепна жартівлива жінка й ласкава та ніжна мати...

Ще нема в селі доброго клубу, нема оркестру, а в колгоспі приміщення для худоби не всі добрі, але те все буде, бо про це дбає енергійна Наталка Ковшик, голова сільради. Обов'язково буде й оркестр, бо Іван Петрович Романюк сказав:

— Куплю. Даю слово!

Іван Петрович Романюк — голова колгоспу в тому селі.

Розумний голова, чорновусий, огрядний, колишній сапер Радянської Армії, з орденами за бойові заслуги

на війні і з орденом «Знак пошани» за колгоспну роботу.

Двадцять літ головує вже в колгоспі Іван Петрович Романюк.

Як головує?

— Після війни людей із землянок в нові хати вивів, усе господарство на ноги поставив і аж до середнього рівня довів!

І в той же час:

— Що ви мені все Дубковецького та Посмітного під ніс тичете? У мене від них уже нежить хронічний! Хіба я не хочу таким бути, як Дубковецький, і по всіх центральних президіях сидіти, і з членами уряду на портретах зніматись? Не можу я кожному колгоспнику вкласти в голову свій мозок! Не доросли наші! У мене нема часу на екскурсії їздити... Я роблю, день і ніч роблю! А їм усе мало й мало...

А голові на відповідь:

— Нам завжди буде мало, бо ми комуністи...

Колгоспне життя...

Радянський письменник, лауреат, що приїхав до того села пожити й попрацювати, попервах сказав був:

— Невимовна тиша у вас... Спокій, величний спокій...

А воно, виходить, зовсім ніякий там не спокій, а, навпаки, велика боротьба, боротьба нового із старим, боротьба за ще краще життя, за поступ, за культуру, за комунізм.

І які чудесні паростки нового вже повиростали в нашому житті на колгоспних наших селах.

І не тільки в роботі, не тільки в агрокультурі, в обробітку землі, а як перемінилися самі люди, які прекрасні нові риси й ознаки з'явилися в їхніх характерах, у ставленні одного до одного...

Поняття обов'язку, дружби, кохання, поняття громадського й власного — як вони за цей час змінилися, зробилися вишуканими, тонкими, благородними.

Як наші радянські люди розуміють мистецтво: і книгу, і театр, і картину...

І робота, і культура, і почуття — все:

— Уперьод! Тільки уперьод!

О. Є. Корнійчук виїхав з Києва, приїхав до села, подивився, село йому сподобалось.

— Як зветься село? — запитав Олександр Євдокимович.

— Калиновий Гай!

— Назва підходяща! Збирайтесь, громадяни! З усім, що у вас єсть, і з хорошим, і з тим, що має покращати! Збирайтесь! Швидко!

— Куди? — перелякано запитав Іван Петрович Романюк, голова колгоспу.

— У комедію! Театри чекають!

— Я так і знав! Р-р-рят!.. — крикнув І. П. Романюк. — Я ж двадцять літ чесно... і голова болить! Дайте хоч піраминдону прийняти!

— Та ви не бійтесь! Я по-хорошому! Беріть піраминдон, беріть глечик з квасом, усе беріть!

— А голову сільради, Наталку Микитівну, брати?

— Я з радістю й сама поїду! — підбігла Н. М. Ковшик.

— Та до нас і гості якраз приїхали: письменник Батура, художник Верба! Як же нам бути?

— А люди підходящі?

— Хороші люди! Лауріяти!

— Беріть і їх! Все забирайте, і їдьмо...

— А рибалок, а бригадира Вітрового?

— Я ж кажу — всіх! До цурки!

— Та вони ж без річки, без куреня, без човнів не можуть!

— За вашими хатами, за річкою, за садками, за всією вашою красою природною талановитий народний художник А. Г. Петрицький уже поїхав! Усе забере! Та ще й підкрасить, — ще кращі будуть!

Тонкий і спостережливий художник О. Є. Корнійчук приніс до театру цілі брили нашого прекрасного колгоспного життя та каже:

— Ось воно яке! Розташовуйте його по мізансценах та показуйте!

Сидиш у театрі і п'єш, буквально упиваєшся всім тим, що бачиш, що чуєш, що переживаєш разом із героями «Калинового Гаю».

Простими, запашними словами про складні й сер-

йозні речі говорить автор, а тому, що просто, по-людському сказано, тому воно таке глибоке й переконливе.

А як оригінально, просто й мудро показано й розв'язано почуття дружби між матросом Вітровим і письменником Батурою в дуже складній ситуації кохання до дівчини...

А ставлення матері, Н. М. Ковшик, до кохання доньки Василини з художником Вербою?!

Все це нове, свіже, правдиве.

Одне слово:

— Отак би й мені хотілося!

А як...

Та що — я вам найнявся про «Калиновий Гай» розказувати?!

Підіть самі та й подивіться!

IV

Акторська гра?

Правильна гра! Та й уже!

Оцінка глядачів така (я, пробачте, підслухував):

— Ю. В. Шумський? Орел-артист!

— Орел, кажеш? Не орел, а звір-артист! Ти подивись, як Ю. В. Шумський своїм Романюком Кіндрата Галушку з'їв!

Я сам собі й подумав: «Велика була небезпека в Ю. В. Шумського із Романюка Галушку зробити! Блискуче вийшов переможцем! Дав Романюка вірно, кріпко, правдиво, з тонкими штрихами й нюансами».

Н. М. Ужвій?

Один глядач каже другому:

— От урізала Наталія Михайлівна, спасибі їй!

Я не знаю з теорії сценічного мистецтва, що значить термін «урізала», але, судячи з виразу обличчя розмовців, з блиску їхніх очей, з усього їхнього захоплення, гадаю, що термін «урізала» — позитивний.

А П. М. Нятко?! Це ж треба «зобразить» таку Агу, що вже її трудно переагакнути!

А В. Добровольський? А Є. Пономаренко? А Яковченко? А Кусенко? А Братерський?! А... А... А...

Я тут залишу місце, а ви вже всіх акторів (за абеткою) пропишіть самі.

Талановита робота Гната Петровича Юри єсть великим кроком уперед театру імені І. Франка.

Оформлення? Дивився б отак, та й дивився на А. Г. Петрицького, та й дивився! Чудодій! Хоч би хоч раз Петрицький щось погано оформив. Для штуки! Не вміє!

Для глядачів «Калиновий Гай» — велика радість.

Єдина в п'єсі небезпека: дехто, як його посилать на село, може замість села піти на «Калиновий Гай», а потім доклад напише. І всі повірять, що він на селі був, ще й командировочні дадуть.

Чого від п'єси хочеться?

Хочеться, щоб таких п'єс було багато!

Чого в п'єсі нема?

Того, чого їй і не потрібно!

Спасибі авторові і театрові за хвилини справжньої насолоди.

ІДУ ДО МОСКВИ

ОТО як залунала чутка по селі, що я в Москву їду, і не питайте. Сусіди позбігалися, та таке ж хвилювання, таке хвилювання, і самій не віриться, невже я в Москву їду? Ціле життя мріяла в Москві побувати, а якось боязко. Проте їду, не їду, а лечу.

А кум мій каже:

— Еге, кумо, та це тобі треба такий літак, щоб витримав тебе, бо від твого характеру, наче від бурі, літак піде в штопор і в піке.

Так ото ж сусіди позбігалися, та все радять, та все радять, а от Оксанка — ланкова наша, комсомолочка — так все мені совітує, що ви, тіточко Оленочко, як ото вийдете... ой... пробачте, ви ж не знаєте, хто я така! Звуть мене Оленою, на прізвище Левадна, удова, на здоров'я, як бачите, не жаліюсь, коли на морозі, то ще й рум'яна, а на роботі в ланці трудоднів рясенько. Так ото ж Оксана мені совітує...

Я вам ще признаюсь, тільки ви нікому не кажіть, мене сватають... Дід Микола, отой що у чайній в районі за сторожа, все переказує:

— Ти сама, я сам, а якби вдвох, ми б самі, мовляв, не були.

А як згадаю свого покійного Павла та кину оком на Миколу, то хоч і говорили колись старі люди — «краще сім раз горіти, як один раз удовіти», а я Миколі на його залицання переказую: «Кашляй уже сам біля своєї чайної, я й без твого кашлю якось проживу».

...Так ото ж Оксана мені...

А це якось у неділю сам причвалав.

— На оглядини? — питаю.

Мовчав, мовчав, а потім затойкав:

— Та я той... отой... той...

Не дала я йому дотойкати та й заспівала:

Чоловіче Миколаю,
Де ж я тебе поховую?
Поховую на могилі,
Щоб по тобі вовки вили,
Поховую під столом
Та накрию постолом,
Поховую під лавкою,
Та накрию халявкою...

— Ідіть,— кажу,— дідусеньку, пошукайте бабусеньку, для вдовиних моїх днів маю сімсот трудоднів.

...Так отож Оксана мені...

Розгнівався на мене дід Миколай.

— Ти,— каже,— мене ще згадаєш.

— А чого ж,— кажу,— не згадаю. Частенько,— кажу,— згадуватиму, як ви до мене на оглядини приходили.

...Так отож Оксана...

Ні, ото він гадає, що нема в мене чоловіка, так я за такого старого заміж піду. Та що я, в бога теля з'їла, чи що? Та хоч би він у дзеркало подивився, як він ходить. Лівою ногою закидає, а правою загрибає, ніби ліва нога сама по собі, а права сама по собі, а сам дід посередині, і ніби погам ніякого діла до хазяїна немає.

Не слід із старого кепкувати, так не сватайся.

Та що це я все про діда та про діда, ага, так отож Оксана мені совітує...

Ні, коли б за молодшого, так я б вийшла заміж, а коли так — доживатиму сама. Пам'яті Павла ні на кого не змінюю. Не поталанило вдвох віку доживати, загинув за Батьківщину, не заступить ніхто мені його світлої пам'яті...

Дітки повиростали, Галинка в Донбас поїхала, в шахті працює і вже, пише, у вечірньому технікумі вчиться... «Інженером, мамо, буду». Синка до Радянської Армії вирядила. І син пише: «Не сумуйте, мамо, генералом приїду». А то такий, що генерала достукається... Чисто тобі батько. Онуків діждусь — онуки розважатимуть.

Удова... Доле моя, доле, скільки колись горя та біди зазнавала жінка, як було овдовіє... Хоч з мосту та й у воду.

Вдовіти — горе терпіти... У вдови виплакана доля...

А колгоспній удові бідувати не дадуть. Не голодна я, не холодна, і дітки людьми повиростали.

За чоловіком сумно. Та що ж поробиш? Не сама я така. А щоб бідувати — то ні. Повні засіки пшениці, цукру та чого хочете, і зобута, і зодягнена, і в Москву їду. А тому що бавовнярі ми. Бавовну викохуємо. Як добре доглянеш — добре й уродить. А цього року добре вродило, от є й мені, і для гостей, та й для майбутніх онуків уже скриня повненька.

А як ізгадаю, як мене колись Павло у колгосп залучав, і плакала, і кляла, і мало не билася... Та пригорну було діточок до грудей, як заголосою:

— Ой куди ж ваш батько вас, бідних, і мене з вами тягне? Ой погибнемо з вами, діточки мої любі, погибнемо.

Та впаду перед ним навколішки, лобом об землю б'юся та причитую:

— Ой чоловіче любий, чоловіче милий, та не веди ж ти мене до того гурту, не веди. Як мене не жалієш, діточок пожалій.— Та плачу, плачу, а тоді до дітей: — Плачте й ви. Моліть татка, щоб не губив вас.

І дітки перед Павлом навколішки стають та заливаються:

— Ой таточку ріднесенький, не суспільніть нас, не робіть з нас обчественних.

Кобила у нас була з лошам. Тож як Павло мав вести кобилу до колгоспної стайні, я лоша в клуні за сіном заховала.

Уранці Павло за кобилу, лошати нема.

— Де лоша? — питає.

— Вовки, мабуть, із'їли. Щось уночі біля хліва вило.

— Вило, кажеш?

— Вило.

— Ти ось уже два тижні виєш, а вовки дітей щось не похапали. Отямся. Олено, ти ж розумна жінка, невже я тебе в прірву поведу? Не слухайте куркулів і підкуркульників. До кращого життя, до світлої долі веду, а ти — схаменися.

А я плачу, а я плачу.

А церковний староста, що біля нас жив, аж було сичить:

— Одвів Павло кобилу в комунію?

— Одвів.

— А лоша одвів?

— Ні, лоша я в клуні, як ви казали, заховала.

— Не давай лошати, кобила за лошам прибіжить, а Павло за кобилою. Та й будете жити, як жили...

А як уже до колгоспу записалися, хазяйство налагодилося, то посміявся Павло з того лошати.

Лягідний був у мене Павло та привітний.

Було й таке, минулося, а от тепер... У Москву їду. Та вже й не знаю, що зо мною робиться. І радісно мені, і боязко мені, і серце мені колотиться, щоб, бува, не приведи господи, не осоромитись.

Так оце ж я й кажу... Прибігла сьогодні вранці до мене Оксанка та й каже:

— Тіточко Оленочко, ой тіточко Оленочко, така радість, така радість для нас випала. Московські ткалі нашу ланку до себе в гості запрошують. Приїздить, пишуть, дорогі сестри до нас у Москву. Ми вам свої фабрики покажемо, побачите, як з тієї бавовни, що ваша ланка виростила, яку ми матерію робимо. Погостюєте, порадимось, як нам далі працювати, щоб ви більше хорошої бавовни давали, а ми красивої, для радянських жінок, матерії. Поїдемо, тіточко Оленочко, збирайтеся.

— А хіба і я,— питаю,— поїду?

— Аякже ж. Ви ж у нашій ланці, тіточко Оленочко, найстаршенька, ви й привітальну промову від нашої ланки московським ткалям говоритимете.

— Ой боже мій,— кажу.— Я ж ніколи таких промов не говорила. Та я ж ізлякаюся і не вимовлю.

А Оксанка заливається:

— Скажете. Ми всією ланкою вам підказуватимемо...

— А як же їм говорити?

— Ви, тіточко Оленочко, вийдете, уклонитесь та й скажете: «Дорогі наші сестри! Любі нашому серцеві московські ткалі. Ми привезли вам з квітучої Радянської України наш гарячий сонячний привіт, нашу до вас сестринську любов та ласку. На своїх ланах ми вирощуємо бавовну, а з тої бавовни ваші благородні роботящі руки роблять чудесну матерію, щоб жінки наші радянські були найпишніші, найкрасивіші, щоб із наших радянських жінок милувався цілий світ. Хай живе радянська жінка!» Отак і скажете.

...Я так і скажу. Обов'язково.

...Я так і сказала.

ТРАГЕДІЯ В ДЖУНГЛЯХ

1

В АФРИКАНСЬКИХ джунглях за останні дні серед людиноподібних мавп спостерігається страшна паніка.

Припинилися внутрірасові суперечки й бої між срангутангами й горилами, зв'язані з дискусією, хто з них — чи орангутанги, чи горили — вища раса, і всі людиноподібні мавпи вирішили об'єднатися перед страшною спільною для всіх людиноподібних мавп небезпекою.

До африканських джунглів надійшла паризька газета «Комба», де надруковано повідомлення із столиці США про те, що професор фізіології у Вірджинії д-р Бріттон у промові, яку він виголосив у Вашингтоні на щорічному засіданні національної Академії наук США, закликав до створення за допомогою штучного запліднення особливої породи людиноподібних мавп з тим, щоб використати їх як робітників-невільників (рабів).

На думку Бріттона, можна штучно вирощувати великих людиноподібних мавп — таких, як орангутанг і горила.

Таким чином, можна створити породу гібридів, зразки якої, обернуті на рабів, дозволять розв'язати проблему робочих рук на важкій роботі в шахтах, сільському господарстві й інших галузях. Бріттон звернувся до американських учених з проською допомогти йому здійснити це величезне завдання. «Треба це робити швидко, — заявив він. — бо на земній кулі залишилося тільки біля одного мільйона людиноподібних мавп».

Зрозуміло, чому для Уолл-стріту, Сіті й інших урядів і вчених треба вигадувати й вирощувати нову людину-невільника.

Теперішнє людство рішуче скидає невольницькі кай-

дани, і недалеко вже той час, коли ці кайдани опиняться на тих, хто їх так щедро кує. Тим-то потрібні нові раби, безсловесні, покірні й дужі. Адже сама тільки поліція США потребує «невільників», які могли б виконувати її обов'язки по відношенню до «свободних» американців.

А обов'язки ці, ой, які різноманітні й фізично важкі!

«Вивчаючи безліч процесів,— пише прогресивний американський журналіст Джордж Маріон,— які відбувалися між 1920 і 1930 роками, комісія Уікершема встановила, що підозрюваних мучили голодом, не давали їм спати протягом багатьох днів і ночей, кидали в задушливі й темні камери; їх били кулаками, дубинками, гумовими палицями, телефонними книгами, ремнями, батогами; їх били по гомілках, під колінами (вишукуючи найболючіше місце), батожили по череву, по шиї, по обличчю, били по голові, по плечах, по ногах і по задку; відбивали нирки, били ногами по гомілках, по грудях і в промежину; викручували їм руки, викручували і стискували статеві органи; давали нюхати сльозоточивий газ, вприскували хлороформ; примушували мацати трупи й тримати за руки вбитих у моргах; жінок підіймали за волосся; відомий випадок, коли мужчину клали на підлогу і кілька разів підіймали за статевий орган. І все це відбувалося в сучасній Америці між 1920 і 1930 роками, у п'ятнадцяте десятиліття конституції, і з наміром добитись «добровільного визнання провини».

А що ж тепер — у вік атомних і водневих бомб, літаючих кріпостей, наддредноутів і надтанків? «Робота ж тепер удосконалилася; по-перше, вона для цього малосильна, а по-друге,— і це найголовніше,— теперішня людина відмовляється це робити, бо вона бачить «ex oriente lux» («світло зі Сходу»).

От чому бріттони та різні інші бріттоноподібні шукають нових рабів-велетнів, от чому їм стали потрібні штучне запліднення та гібридизація людини з мавпою.

2

Серед срангутангів і горил — паніка.

Жили собі мавпи тихо, мирно, атомних і водневих бомб не вигадували, атлантичних та інших пактів не

підписували, жили без усяких антикомуністичних істерій, жили собі та потроху вироджувались.

І нате вам — гібридизація з людиною!

Та коли б ще з кимсь путнім гібридували, а то з'єднають тебе з Черчіллем чи Ачесоном — і тоді, замість того щоб у джунглях сидіти та ногу чухати, мотайся по світу, бреш, запінюйся, зводь наклепи, намови, змови, організуй блоки, війни у В'єтнамі, в Індонезії, заколоти в Індії, розмахуй різними страшними бомбами...

Хіба це мавп'яча справа?

Та й фізично огидно!

Подумаеш: знайшли племінного плідника Черчілля чи Еттлі!

Фе!

Чотири молоді горили і дві орангутангівни вже повісились

У посмертних записках покійні пишуть:

«Краще смерть, ніж ганьба та сором від уолл-стрітських плідників! Дорогі співвітчизники й співвітчизниці, ви боріться, а ми не можемо — ми дуже ніжні!»

Паніка триває. Сподіваються, що ще будуть жертви! Отакого наробив великорозумний професор Бріттон!

«КАЛИНОВАЯ РОЩА»

(Привітальна усмішка)

ОЛЕКСАНДР Євдокимович Корнійчук посадив у нас на театрі чудесний «Калиновий Гай», ліричну комедію. Зазеленів і закучерявився «Калиновий Гай» по багатьох театрах нашої квітучої Батьківщини, звеселяючи наш народ та закликаючи його все «уперед, уперед, уперед», до світлого майбутнього, до комунізму!

Дуже ароматно, дуже буйно та гойно зазеленів «Калиновий Гай» у нас, у Києві, в театрі імені І. Франка, у виконанні наших франківців.

У Москві замість «Калинового Гаю» виросла «Калиновая Роща».

Наші друзі, ушавлений колектив Московського Державного академічного Малого театру, привезли і показали нам «Калиновую Рощу».

Дивилися «Калиновий Гай», подивіться «Калиновую Рощу»!

Що краще — чи «Калиновий Гай», чи «Калиновая Роща»?

Обое кращі!

Коли говорити про людей, що живуть у «Калиновому Гаю» і в «Калиновой Роще», можна з радістю відмітити, що і там, і там живуть чудесні, привітні, розумні радянські люди, такі милі та любі нашому серцю, про яких можна захоплено говорити словами художника Верби:

— Які прекрасні люди у вас живуть!

І вони не тільки живуть і працюють, а вони ще, до того, й талановито вміють показати себе на театрі.

Коли порівнювати людей з «Гаю» з людьми із «Рощи», можна знайти деяку різницю, але різниця ця аж ніяк не применшує їхніх чудових особливостей.

От візьмемо голову колгоспу Івана Петровича Романюка.

І. П. Романюк у «Калиновому Гаю» (Ю. Шумський) трохи молодший за свого тезка з «Калинової Рощи» (Ф. Григор'єв), суворіший і огрядніший. Очевидно, в «Гаю» його Надійка (донька) частіше квасом напуває, але, незважаючи на квас і на «піраминдон» (голова болить!), він вольовіший, зібраніший. А зате який же Іван Петрович принадний та чарівний у «Калинової Роще»! Романюк в «Роще» трохи старший, лагідніший і... худіший. Невже в «Калинової Роще» на трудодні менше дають, ніж у «Калиновому Гаю»?

Мабуть, ні, не менше, бо коли подивитися на Наталку Микитівну Ковшик з «Калинової Рощи», можна подумати навпаки.

У «Калиновому Гаю» Н. М. Ковшик значно тендітніша, через те, очевидно, вона й гостріша, і така собі трохи з лукавою хитринкою.

Не можна сказати, що у «Калинової Роще» Н. М. Ковшик проставата, ні, діло вона своє знає, як член партії і представник радянської влади на селі — вона вольова й кріпка, а як мати — ніжніша.

От ви бачите на сцені матір у виконанні двох чудесних артисток, народних артисток СРСР: у «Калиновому Гаю» — Н. Ужвій, а в «Калинової Роще» — В. Пашенної.

Обидві вони прекрасні.

Н. Ужвій — мати-товариш. Ніжний товариш.

В. Пашенна — мати-товариш. Ніжна мати.

Так і треба, щоб мати була і ніжним товаришем, і ніжною матір'ю!

А взагалі Н. М. Ковшик не може не радуватись, що її в «Роще» і в «Гаю» з таким почуттям, з такою пристрасстю, з такою майстерністю втілюють в театрі В. Пашенна і Н. Ужвій.

А яких вони дочок Василин викохали: у «Гаю» — О. Кусенко, а в «Роще» — К. Роек. Які дівчата! Обидві такі милі, такі чарівні, такі розумниці. У «Гаю» Василинка трішки ніби боязкіша, нерішучіша — і в роботі, як ланкова, і в коханні до художника Верби. А в «Калинової Роще» — огонь-дівчина. З характером. Така ніби маленька, тендітненька, а як крутонула художника Вербу, коли ревності в ній до балерини спалахну-

ли! Бачили, як блискавки з її чудових, великих, глибоких очей метнулися? Спелю! І як ланкова Василина — Рок — твердіша! І в той же час скільки ніжності й голубіння до коханого й до матері, коли все гаразд, коли любити та голубити можна.

Трудна доля судилася дочці Івана Петровича Романюка — Надії... і в «Калиновому Гаю» (М. Мушкіна), і в «Калиновой Роше» (І. Ліксо). Надія любить одного, а думає, що любить другого. От і трудно. А проте — нічого. Все гаразд. У «Роше» Надійка кріпша, майстерніше виходить із трудного становища. Є за що її полюбити, як її й любить Карпо Вітровий.

Письменник Батура в «Калиновой Роше» (М. Царьов) і в «Калиновому Гаю» (В. Добровольський) — хороший письменник. Лауреат. В «Роше» він темпераментніший. У «Гаю» — спокійніший, але обидва вони серйозні, глибокі, розумні.

А от художник Верба в «Калиновой Роше» (І. Любезнов) — сама вам принадність, саме, скажемо по-російськи, «обаяние»... Такий він безпосередній, такий незаймано-чистий, такий людяний, що аж потиснути руку йому хочеться. Ну, як же ж його не любити, хоча б і тій Василиці? Ну, як же ж його не ревнувати до легковажної балерини? Верба, у виконанні Любезнова, не може таких балерин любити, він може покохати тільки таку, як Василина... Хай любляться,— вони достойні одне одного!

У «Калиновому Гаю» Верба (Є. Пономаренко) тріхи не такий. Він більше художник, він волосся пальцями зачісує, нервовіший, клопітніший... Проте і цього Вербу із «Гаю» полюбити теж можна.

Карпо Корнійович Вітровий, що його любить Романюкова донька Надійка, у «Калиновой Роше» (М. Анненков), незважаючи на тяжкі на війні поранення, вже видужав, поправився. Кріпкий чоловік. Спокійний, солідний, глибокий і рішучий. Чудесний у нього голос...

У «Калиновому Гаю» у Вітрового (М. Братерський) ще подекуди тяжать поранення, не зовсім він іще зміцнів, але дедалі видужує, і є всі дані сподіватися, що Вітровий його буде кріпким, як і в «Калиновой Роше».

Прекрасні в «Калиновой Роше» рибалки, особливо М. Светловидов — чиста вам скульптурна робота.

Вакуленко, заступник голови колгоспу, у «Роше»

(П. Оленев) значно підхалимніший, хитріший і тонко підліший, ніж у «Гаю». Філігранна майстерність.

Ага Щука. У «Гаю» (П. Нятко) Ага щукатіша, зубатіша і смішніша, а в «Роще» (С. Фадєєва) — лагідніша, дурнувато-ніжніша і в порожнечі своїй для нашого часу ще нікудишніша. Хто з них «агаїша» — сказати трудно, в обох акторська майстерність на високому рівні.

Народний художник СРСР А. Г. Петрицький, — треба сказати просто, — більше полюбив «Калинову Рощу», ніж «Калиновий Гай». А особливо третю дію. Тут ми знову побачили соняшник. Наш традиційний український соняшник, що ми з нього починали своє знайомство з театральним оформленням у «Наталці Полтавці». І любили ми той соняшник, і хаяли ми той соняшник. («Та коли ж уже в нашому театрі без соняшника ми будемо?!»)

Прийшли часи, що вже ми й без соняшника на театрі граємо.

Що ж робить А. Г. Петрицький? Він бере отой самий соняшник і створює чудову — та де чудову — найпрепрудовішу! — картину колгоспного, соціалістичного села! Уявіть собі нове, колгоспне село на золотім фоні безкрайнього лану квітучих соняшників! Колгоспна плантація соняшнику. А світла скільки, а сонця, а повітря! От вам що значить талант майстра!

Справа, розуміється, не в порівнянні роботи двох театрів, нам просто хотілося з почуттям теплої подяки згадати про чудесних артистів, прекрасних майстрів російського театрального мистецтва, що завітали до нас у Київ і порадували нас чудовим спектаклем, своєю глибоко сумлінною роботою над п'єсою О. Є. Корнійчука.

Талановита робота Олексія Денисовича Дикого, постановника «Калинової Роши», заслуговує на спеціальний аналіз. Скажемо тільки, що О. Д. Дикий прекрасно знає Радянську Україну, знає її життя, роботу, характери і звичаї наших людей. Через те все так у нього вірно, все так характерно, все так тонко.

Ні, товариші, Малий театр — не малий театр. Малий театр — великий театр!

Честь і слава великому Малому театрові, честь і слава його чудесним артистам!

ТЯЖКА ХВОРОБА

I

МА так, мабуть, за тиждень, а найбільше днів за десять і почнемо пшеничку! Бач, як налилася! — пригладжуючи колоски, говорив Іван Петрович, бригадир.

— За тиждень? — перелякано перепитав Павло Подушка.

— Не пізніше! — відповів бригадир.

Було це ввечері, а на другий день уранці Павло Подушка скаржився, скривившись, в амбулаторії лікареві Микиті Івановичу:

— Отут у мене, Микито Івановичу, пече! Звідси починається, а сюди підкочується, потім під грудьми як закрутить, так в очах темно, темно. І ніби так ото мель-мель, мель-мель, і в голову штрикне! Ну, не встою на ногах — і квіт! Особливо як на сонці! Обертом уся голова, обертом — хоч кричи!

— А в холодку? — запитав лікар.

— В холодку не штрика! Тільки під груди підкочується! А в очах і в холодку темно!

— То, може, дуже густий холодок, то воно й темно! — посміхався лікар.

— І апетиту ніякого, — вів далі Павло Подушка. — Не дивився б на їжу! Покладіть мене в районну лікарню, бо мати вже бояться, щоб, бува, не вмер! Бо й у діда, мати кажуть, так починалося, дід узяли та й померли!

— А скільки дідові було літ?

— Сімдесят п'ять! Кріпкі дід були, руку на житті набили, та й то померли, а я ще молодий, недосвідчений, коб не вмер! Хоч на комісію пошліть!

— А тобі ж скільки літ?

— Дев'ятнадцятий!

— Жонатий?
— Восени, як не вмру, оженюсь!
— А ти не вмирай! Доживи вже як-небудь до осені, то, може ж, і я на весіллі погуляю!
— Пошліть на комісію! — прохав лікаря Павло.
— Тут комісія навряд чи допоможе, — сказав лікар. — Тут більше гімнастика та ранком холодне обтирання. Та працювати більше треба, не залежуватись, воно й пройде!
— Оце й усі ліки?
— Оце й усі ліки! — підтвердив лікар. — Хто там далі?

II

— Ну, що лікар сказав? — запитала мати. — В лікарню везти треба?
— Та які в нас лікарі! Хіба вони щось розуміють?! У мене всередині болить, хіба він побачить?! У районі рентген єсть, там би просвітили і побачили. А він мені гімнастику та холодне обтирання!
— На роботу підеш?
— Де там на роботу! На яку там роботу, коли світа білого не бачу! Миготить!
— Ну, я побіжу на ферму до курчат, на ось вареників попоїж! — поставила мати на стіл миску з варениками.
— Оце й усі вареники? — скривився Павло. — А сметана?
— Та забігала Оленка, я її пригостювала!
— Ткнуть тобі півмиски вареників і хочуть, щоб здоров'я було! Самі їжте! — одпихнув Павло миску.
— Ну, то візьми в коморі сала! — вибігаючи з сіней, кинула мати. — Отам у липівці!
— Самі сметану поїли, а мені все сало та сало! А ковбаси вже нема?
— Та там же ж у ринці й ковбаса!

III

— Що, прихворів? — забігла до Павла Оксанка, комсомолка, редактор стінгазети.
— Підкочується!

- І апетиту нема?
— Та де вже той там апетит? — ковтаючи ковбасу, промовив Павло.
— Воно й видно!
— Та де там видно, коли всередині болить! На рентгені якби просвітили...
— Засвітить би тобі, а не просвітить! То ти в суботу в клубі перетанцювався!
— Якби перетанцювався, ноги боліли б, а то всередині!
— А тут жнива ось-ось!
— Я ж і кажу,— жнива, а я отак сильно захворів!
— Ну, а Микита Іванович що каже?
— Та хіба наші лікарі щось розуміють?! Гімнастику, каже, треба робити!
— А ми тебе самі вилікуємо! — кинула Оксанка і побігла.

IV

На другий день в колгоспній стінгазеті красувалася карикатура: лежить на рядні під грушею Павло Подушка, замість голови в нього макітра вареників і підпис: «Тяжка хвороба. У Павла Подушки в голові замакітрилось...»

Павло на роботу вийшов. З Оксанкою він не поздоровкався.

Оксанка сама до нього підійшла:

— Видужав! Як сто двадцять процентів,— дамо спростовання. Як ні,— дамо «слідами наших матеріалів».

Павло дав — сто тридцять.

Оксанка написала: «Газета допомогла».

ПРАВДА ОЧІ КОЛЕ

1

СЛАВНОЗВІСНИЙ російський письменник М. В. Гоголь колись зауважив був із сумом: «Багацько на світі різної погані...» Давно жив на світі М. В. Гоголь, а погані ще й досі є чималенько на світі.

Є така погань і серед українців, що живуть у Канаді й Сполучених Штатах Америки.

Погань та, людська непотріб, не може бачити чесної праці, не може чути чесної, правдивої думки чи звістки, бо вона все своє життя жила брехнею, підлабузництвом, зрадою, запродавством та провокацією.

Сидить у Канаді купка нероб, ледацюг, що їх рідна земля вижбурнула як осіб, що з них користі, як з коростяних на тілі кліщів. «Перемістилися» вони (власне, не самі вони «перемістилися», а їх з батьківщини коліном «перемістили») до Канади чи до Америки, сидять там та, простягаючи руки,— дайте, не минайте! — «визволяють» Україну.

Виховані на брехнях та провокаціях, хіба вони можуть примиритися з тим, що чесні, прогресивні люди хочуть почути правду про Радянський Союз, про Радянську Україну?

Для волоцюг саме слово «батьківщина» чуже, незнайоме, бо вони батьківщини не мають, вони вічні скитальці, безбатченки, зайди, прибуду, космополіти.

Для них батьківщина там, де можна в брудній воді рибку ловить, їхній хазяїн той, хто кине їм на клац «шмат гнилої ковбаси».

Годувало їх гестапо — вони були українсько-німецькими буржуазними націоналістами.

Годує Черчілль — вони українсько-англійські.

Дає Трумен чи Ачесон — вони українсько-американські.

Дає бог — служать богіві.

Дає чорт — моляться чортові.

А нерідко й так: до полудня — богіві, а з полудня — чортові.

Аби гроші та панська ласка.

2

Приїздять частенько до нас, на Радянську Україну, представники рідних братів наших, прогресивних українців, що їх лиха доля, нестатки, злидні та колишне національне й соціальне поневолення на цісарській Австро-Угорщині та в шляхетській Польщі позакидало на чужину, далеко за океан, в Канаду та в Сполучені Штати.

Радянська Україна завжди зустрічає канадських посланців, як рідних, і знайомить їх з усіма сторонами свого життя.

І цілком природно, що, коли ті посланці повертаються до Канади чи до Америки, на них там нетерпляче чекають, бажаючи почути звістку про далеку, але таку водночас близьку й рідну матір Вітчизну, велику Радянську Соціалістичну Батьківщину.

Скільки-бо думок передумано на чужині про рідний край, скільки сліз виплакано, скільки тужних пісень переспівано:

Вітри могучі... Вас я благаю,
Вість принесіте з рідного краю.

3

Нещодавно на Радянській Україні побували представники прогресивних українських організацій у Канаді.

Як же не послухати людей, що на власні очі і Київ бачили, і Славугу-Дніпро, і старовинний Львів, і Полтаву, Чернігів, Харків... Усі рідні міста та села, лани та ліси, сади та ріки. А головне — людей та їхні славні творчі діла.

От і чекали нетерпляче всі чесні земляки наші зустрічі з ними.

А волюцюги-космополіти, вся ота людська непотріб вживали всіх заходів, щоб не дати чесним людям почути правдиве слово про Радянську Україну.

Хіба вони та їхні хазяї, канадські палії війни, можуть спокійно чути про те, що Радянський Союз, а разом з ним і Радянська Україна, і гадки не мають про війну, що весь радянський народ натхненно працює над відбудовою зруйнованого фашистами народного господарства, що на Радянській Україні ростуть нові міста й села, міста-сади, будуються клуби, театри, кіно, лікарні, санаторії, заводи, фабрики, дитячі садки та ясла, стадіони й курорти.

Вони, палії війни, роблять гармати, розмахують атомними бомбами, укладають різні агресивні блоки та пакти, з піною на губах кричать про те, ніби їм Радянський Союз загрожує,— а тут приїздять живі свідки й говорять їм у вічі:

— Брешете, панове! Не про війну в Радянському Союзі думають, а про мир! Не агресивні блоки утворюють, а пакти про дружбу з країнами народної демократії та з усім прогресивним людством.

Тоді хазяї до своїх лакуз:

— Кусі їх!

На збори, де представники роблять доповіді, накидаються лакузи, бешкетують, б'ють чесних людей, вдаються до різних провокаційних запитань і т. д.

Ми знаємо, про які запитання йде річ.

Сидить отака потворно-розбишацька пика, розвалившись у кріслі, і починає:

— А яких розмірів миска, що з неї всі разом колгоспники з непатраних курей холодець їдять?

— А яка завширшки ковдра, що нею колгоспники вкриваються, як усі покотом на колективнім ліжку сплять?

Знаємо ми ці «великорозумні» запитання.

А що розумнішого вони можуть вигадати?

Бандити й хулігани, вони думають, що своїми розбишацькими вчинками затьмарять правду?

Хазяї вимагають, щоб чесні люди не знали правди про радянське життя,— от лакузи й стараються.

А який гвалт зчинила українська націоналістична, пробачте на слові, газета «Канадійський фармер» з приводу «Спогадів про батька», що їх надрукував в альманасі «Советская Украина» депутат Верховної Ради СРСР Семен Стефаник, син славнозвісного українського письменника Василя Стефаника.

«Канадійський фармер» надрукував листа якогось «професора» М. Чубатого і свою істеричну статтю «Син зрусифікував свого батька!».

Семен Стефаник видрукував свої «Спогади» в російським альманасі, російською мовою.

Як же ж заголосили націоналістичні посіпаки:

«Сенсаційна стаття». «В російській мові». «Нещасний син великого батька!» Гвалт! Рятуйте! «Чи сміятись, чи плакати?!» Калавур! «Син зрусифікував свого батька!»

Семен Стефаник розповів у своїй статті правду про свого батька.

Він пише, що Василь Стефаник любив російську демократичну літературу, літературу протесту проти царсько-поміщицького ярма, літературу Пушкіна, Гоголя, Белінського, Чернишевського, Добролюбова, Гліба Успенського, Толстого, Чехова, Горького, учився в цих письменників глибоко пізнавати народну душу.

Велике Василеве Стефаникове серце пекучим болем боліло не тільки за галицького сараку-бідаря, для його благородного серця не була байдужа доля скривдженого, визискуваного наддніпрянця і тамбовця, ворожеця і польського затурканого панського батрака.

Василь Стефаник, як великий письменник-гуманіст, не міг бути проповідником та оборонцем національної обмеженості, своєї тільки рідної стріхи, своєї тільки ваганки, його серце обливалося кров'ю взагалі за мужицку, за народну долю.

Про це й пише його син Семен Стефаник.

А панським лакузам хотілося, щоб великий народний письменник-гуманіст Василь Стефаник був представлений народові як людоненависник, погромник, шовініст.

Через те так люто вони й накинулися на С. В. Стефаника.

«Правда очі коле!» — правдиво говорить народ.

ГВОЗДИКА

ОЛЯ і Толя жили в Києві.

Оля жила з татком та мамою на вулиці Леніна, аж там, де вулицю Леніна перехрещує вулиця Чкалова,— там якраз дуже хороший оце садочок посадили, з квітковими клумбами, з молодими деревами — липами та кленами, з рівненькими, піском посипаними доріжками.

Серед садочка на клумбах цвітуть різні-різні квіти: і братки, і гвоздики, і флокси, і резеда, і різні ще різні.

А понад доріжками кущі ясмину розрослися, і як зацвіте той ясмин навесні — то так уже пахне, так пахне...

Оля там у тому садочку щодня гуляє, з іншими дітьми бавиться, але ні квіточок, ні ясмину не рве й не ламає, бо вона знає, як хороше, коли скрізь дерева та квіти, скрізь трава зелена, нема тоді куряви, повітря свіже та чисте, і немає кашлю, і не сверблять очі, і ніхто з дітей не робить отак: «ачхи!» — бо не лоскоче курява в носі...

А Толя, Олин друг і товариш, жив на Печерську, біля «Арсеналу», дідусь Толин був робітник «Арсеналу», тепер дідусь уже старенький і на пенсії, він старий більшовик і разом з іншими робітниками 1917 року перший з рушницею в руках повстав проти панів за радянську владу.

Ой, як він інтересно розповідає, як билися за радянську владу перші київські червоногвардійці...

— І ти, дідусю, бився? — запитував його Толя.

— Бився! Ще й як бився! Хіба можна було не битися з такими злими людьми, що знущалися з робочого народу та з бідняків! — говорив дідусь.

А Толя сидить у нього на колінах та й посміхається:

— Ой дідусю, хоч у тебе й вуса отакенні, та ти ж ніколи навіть не сварився на нас із Олею, як ми пустуємо, а ти кажеш — бився! Ти не вмєєш, дідусю, битися!

— То я з вами не вмю,— глєдєв по голівці Толю дідусь,— а з панєми вмю!

Олина й Толина мамє булє подругамє, частєнько приходилє одна до одної і бралє з собою Толю чи Олю, бо Толє і Олє булє по чотири роки...

Толина мамє любилє Олину мамє, Олина мамє любилє Толину мамє, Толя любив Олю, а Оля любилє Толю.

Татки їхнє товаришувалє, а дідусь Толин усїх їх любив: і їхнїх татків, і Толю, і Олю, і Толину мамє, і Олину мамє.

У серпнє щороку святкувалє дідусєв дєнь народження.

Толя й Оля дужє любилє цє свято, бо щоразу дідусь їм у цєй дєнь розповїдав щось новє і дужє інтерєснє: і про звїрїв, і про пташок, і про дєрєва, й про квїтї, і завжди їм показувєв у своєму садочку якусь дивовижну квїтку, якої нє в когось булє, бо дідусь дужє кохєвсьє в квїтах: і в його невєличкомє садочку щороку виростєлє якусь дивна квїтка: або вєличєзна багатоколїрна жоржина, або ромашки такє завбїльшики, як блюдцє, або щє щось...

Толя й Оля вирїшилє цьогось року зроби ти дідусєвє подарунки, алє так, щоб Толя нє знав, що подарує дідусєвє Оля, а Оля щоб нє зналє, що даруватимє Толя.

Толя, знаючи, що дідусь дужє любить квїти, вирїшив подарувати йому букєт червоних гвоздик, і цї гвоздики він вирїшив виростити сам. Тїльки щоб нє зналє Оля і нє знав дідусь.

«Дідусєвє,— думєв Толя,— будє дужє приємно, що я вмю вжє сам викохувати квїти».

Він розповїв про цє мамє, мамє похвалилє Толю за такий намїр, допомоглє йому купити кущїв гвоздики, Толя сам скопєв у таємномє мїсцї грядочку, посадив гвоздики, ходив за ними, поливєв, і на липєнь у нього розквітлє чудовє червонє махровє гвоздики.

Оля думєлє, думєлє, що подарувати дідусєвє, і вирїшилє:

— Дідусь дужє любить квїти! Посаджу я гвоздики, викохаю їх та й подарую дідусєвє! Йому будє дужє

приємно, що я сама вже вмю вирощувати квіти! Правда, мамо! Тільки щоб не знали ні дідусь, ні Толя...

Оля зробила те ж саме, що й Толя. І в Олі до дня дідусевого народження розквітли прекрасні, запашні червоні гвоздики.

Дідусів день народження. Посходилися гості. Вітають дідуся. У Толі в руках щось загорнуте в папір, і в Олі — так само.

Толя підходить до дідуся:

— Вітаю вас, дорогий дідусю, з днем народження. Бажаю вам здоров'я на многі літа! Прийміть од мене цей подарунок! Це я сам викохав!

А за ним Оля:

— І я вас, дорогий дідусю, вітаю, бажаю здоров'я й дарую вам оцей подарунок. Це я сама викохала!

Дідусь подякував, поцілував Толю, поцілував Олю, розгорнув Толин подарунок — червоні гвоздики!

Розгорнув Олин подарунок — червоні гвоздики!

А Толя:

— Ой! Я й не знав, що й в Олі гвоздики!

А Оля:

— Ой! Я й не знала, що й у Толі гвоздики!

А дідусь сміється, а дідусь сміється:

— Я дуже, — каже дідусь, — дякую за ваші хороші подарунки! І радий я дуже, що ви самі їх викохали! Значить, і ви так само любитимете квіти, як і я! А гвоздики мені дуже любі та милі квіти, вони мені нагадують колишні часи, коли ми, робітники, працюючи в підпіллі, пізнавали один одного по червоній гвоздиці в петлиці на піджаку. Червона гвоздика — квітка революції.

І розповів дідусь Толі й Олі про те, як кохався в квітах великий пролетарський письменник Максим Горький, і особливо любив він гвоздики.

Коли гостював у нього на острові Капрі наш український письменник Михайло Коцюбинський, якого дуже любив і поважав Максим Горький, Олексій Максимович подарував Михайлу Михайловичу чудесну, пишну-пишну гарячо-червону квітку гвоздики.

— На знак нашої дружби, — сказав Максим Горький.

Михайло Михайлович Коцюбинський привіз дорогий для нього подарунок Максима Горького з далекого іта-

лійського острова Капрі до себе в Чернігів і висадив її в своєму квітникові.

Михайло Михайлович теж дуже любив квіти, сам за ними ходив, викохував, вирощував,— а найулюбленішою його квіткою була горьківська гвоздика.

Пишна та рясна росла вона в садочку М. М. Коцюбинського, і він дарував її своїм друзям.

І по сі пори зветься вона «гвоздика Коцюбинського».
— Ось вона! Дивіться!

Дідусь підвів Толю й Олю до грядочки в кутку свого садочка, де серед інших квітів червонів, аж горів, куш гарячо-червоної гвоздики.

Дідусь замислився і тихо промовив:

— Був і я колись у гостях у М. М. Коцюбинського, в Чернігові.

А КУДИ АМЕРИКАНСЬКЕ?

УПОВНОВАЖЕНИЙ уряду США по маршаллізації держав Західної Європи якось побачив чи в Бенілюксі, чи в Англії, чи у Франції, чи в Італії,— а може, в кожній із цих маршаллізованих країн,— звичайну курку.

— Курка? — здивувався він.

— Так, пане уповноважений, курка!

— А навіщо тут курка? — запитав уповноважений.

— Курка, пане уповноважений, вона несеться... І той... дає яйця, котрі можна для яечні, можна й так — або ріденькі, або круті, або в мішечок,— перебиваючи один одного, пояснювали уповноваженому Еттлі, Бідо, де Гаспері та інші прем'єри.

— А яечний порошок куди? Куди, я питаю, яечний порошок?! Американський?! — строго подивився на прем'єрів уповноважений.— Ви забули, що ми вам допомагаємо на ноги стати, а ви курей ще не забули? Пора вже вам зрозуміти, що курей нема і яець нема, а єсть яечний порошок! Американський яечний порошок!!

По зоопарках у маршаллізованих країнах діткам показують двох чудесних птахів у клітці — півня й курку.

— Оце, дітоньки, ті пташки, що несли колись такі собі біленькі, кругленькі яечка! Із яечок знову вилуплювалися пташенятка-курчатка, жовтенькі та пухнатенькі, і ми їх кликали отак: «Ціп-ціп-ціп!» А тепер, дітоньки, яечка замінив яечний порошок...

— А хто яечним порошком несеться? — запитує курява дівчинка.

— Виростеш, доню, сама тоді визнаєш! — озираючись на всі боки, відповів екскурсовод.

* *

*

Та й побачив уповноважений в маршаллізованих країнах корову.

— Корова?

— Так, пане уповноважений, корова! Вона, пане уповноважений, молоко дає!

— А сухе молоко куди? Американське сухе молоко куди, я вас питаю?!

А в зоопарках дітям показують:

— Оце, дітоньки, корова! Вона молоко давала! Доїли її і мали молоко, масло, сир, сметану...

— І телятка були?

— І телятка були! А тепер, дітоньки, сухе молоко в нас! Сухе, сухе!

— А хто сухим молоком доїться? — запитала кучерява дівчинка.

Екскурсивод тільки подивився на всі боки і потихесеньку кинув:

— Нас доять!

*

*

Та й побачив уповноважений в маршаллізованих країнах свиню.

— Свиня?

— Так, пане уповноважений, свиня!

— А свинячу тушонку куди? Американську свинячу тушонку?! Куди, я вас питаю?

Та й сидить тепер симпатична тварина — свиня — в зоопарку, і милуються з неї діти, запитуючи:

— Як зветься?

— Свинею зветься! Дуже рідкісна тварина. Була сильно в наших країнах поширена до епохи свинячої американської тушонки. А тепер тільки в зоопарках.

* *

*

Ще не так давно по маршаллізованих країнах Західної Європи й Азії були фабрики, були заводи...

— Фабрики?! Заводи?! — здивувався уповноважений по маршаллізації.

— Так, пане уповноважений!

— А продукцію американських заводів куди? — суворо запитав уповноважений.— Отут буде ДОТ, отут буде ДЗОТ!

— А робітників куди?

— Як куди?! А воювати хто буде? Ви гадаєте, що американці за вас воюватимуть!? І сухе молоко давай, і яечний порошок давай, і тушонку давай, і танки з гарматами, і кулемети, і міномети та автомати давай, та ще й воюй!? Ми маршаллізуємо, а воюватимете ви! Он як!

* *
*

Повним ходом іде маршаллізація країн, що потрапили в маршалловку.

Дебатуються зараз питання, чи будувати по маршаллізованих країнах спеціальні магазини та гостиниці для собак, як це робиться в Сполучених Штатах Америки.

Трумен з Ачесоном обстоюють, щоб обов'язково будувати:

— Це ж для собак, а не для людей! Для людей досить буде шансів та бліндажів! А собака — тварина благородна, нашого характеру тварина!

Незабаром по столицях маршаллізованих країн височитимуть фешенебельні собачі готелі й магазини.

Це буде — вінець маршаллізації...

Мудрі люди кажуть:

— Де вінець, там і кінець!

Вісімсот мільйонів людей — прихильники миру, прогресу й демократії.

Вони покладуть край маршаллізаціям та собачим двірцям! І панським!

РОСТІТЬ ЩАСЛИВИ

(Привітальна усмішка)

1

У ІЛИМИ століттями австро-угорські, а потім німецько-чеські та мадьярські пани-поміщики та капіталісти, а за ними й свої «русинські» пани та підпанки вчили много-страдальних братів наших закарпатських бути щасливими так:

«Молись! Молись та на мене трудись!»

«Тільки той,— говорили вони,— народ може бути щасливий і надіятися на кращі наслідки своєї роботи, який іде з Христом».

А потім вчили вони закарпатців іще й так:

«Русине, брате мій, візьми в жменю розум свій і задумайся над своєю долею».

Це теж помагає, коли в жмені розум...

І не забувай того, «русине, брате мій», товкмали пани, що «із голоду в світі вмирають десятки людей, а з переїдання хворіють і вмирають мільйони!»

Панський рецепт для щасливого життя наших закарпатських братів був готовий:

«Молись, трудись, держи в жмені свій розум і не дуже їж, голодуй, бо інакше вмреш!»

Усе вищенаписане, отой «щасливий панський рецепт», ми не вигадали, ми виписали його з «Великого сільськогосподарського календаря підкарпатського общества наук на рік 1943. Зложив д-р Іван Гарайда».

Розуміється, що після такого рецепта найбагатшою у наших братів закарпатців була душа, про що й значалося в календарях для народу.

Писалося там так:

«Бідний наш руський народ. В матеріальних багатствах не розкошує. Але його душа має тим більше скарбів».

То нічого, що «руський народ» темний, голодний, забитий, визискуваний,— душа, бачите, в нього має багато скарбів.

Хоч, вибачте, і без штанів, так з душевними скарбами.

І що тому бідоласі закарпатцеві було робити?

Тільки співати:

Ой піду я в полонину
Та там і загину,
Та дам собі посадити
На гробі калину.
Та дам собі посадити
Та й загородити,
Щоби знали у Рахові,
Де я буду гнити...

Століттями під панським чоботом гнили закарпатські брати наші.

2

Щастя прийшло не від Христа.

Возз'єднання з Українською Радянською Соціалістичною Республікою в єдиній сім'ї радянських народів принесло їй щасливе життя нашим братам закарпатцям.

П'ять літ над радянським Закарпаттям сяє сонце Радянської Конституції.

Не треба тепер братам закарпатцям брати в жменю свій розум, щоб замислюватися над своєю долею, думаючи, як з голоду не вмерти, а розкріпачений розум їхній знадобився їм для того, щоб до науки приєднатися, щоб стати освіченими, культурними, щоб серед них з'явилися Герої Соціалістичної Праці.

Не садовлять тепер у піснях своїх вільні закарпатці на «гробі калину», а щаслива закарпатська земля дзвенить піснями про волю, про щасливу долю.

Перша п'ятирічка волі й щастя!

П'ятирічка, яка перейде в століття й тисячоліття!

Ростить щасливі!

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ

I

Я ось і прийшов! Драстуйте!

— Драстуй, Васько! Сам прийшов?

— Сам!

— І не побоявся?

— А чого мені боятися?

— А вовки ж у кукурудзі єсть! Хіба ти не чув?

— А я вовків не боюсь! Я читав у книжці, що вовки бояться людини і тоді тільки можуть напасти, як голодні. А голодні вони тільки взимку! А тепер літо!

Перед нами стояв білявенький, з синіми, синіми очима хлопчик у голубій майці і в чорних трусиках.

Ми з лікарем, Іваном Кириловичем, ходили на високім березі річки Осколу, за Турецькою могилою, розшукували кущі шипшини.

Іван Кирилович дуже любить квіти. І не тільки любить, а глибоко на них знається — у нього біля сільської лікарні чудесний квітник: там і гладіолуси, і братки, і айстри, і жоржини, і левкої, і гвоздики, і кручені паничі, і кани, і нагідки...

А які в нього троянди! І білі, і рожеві, і чорні, і густо-червоні, бордо... Великі, великі та пишні.

А знаєте, як він викохує троянди?

Восени він іде в ліс, викопує шипшинові кущі, сажовить їх у своєму квітнику біля лікарні й прищеплює на них культурні троянди...

От і сьогодні ми з ним пішли в ліс, що розлігся над Осколом, шукати шипшину...

Як же там хороше, над Осколом!

Поміж густими очеретами блищить срібно-голуба річка, що поділилась тут аж на три рукави, вдалині —

голубіють озера, і скрізь, скрізь, куди дістає око, по широкому зеленому річищу — стоги зеленої отави...

Ген там, на протилежнім березі,— село, а за селом, аж до самісінького виднокраю, зелене озима пшениця...

Ліворуч — далеко-далеко, де небо з землею сходиться,— кукурудз'яний ліс, і по ній, по кукурудзі, білі пелюстки порозкидано — колгоспниці в біленьких хустках кукурудзу ламають...

Праворуч за селом, на горі, вітряк крилами махає, а поруч комбайн соняшники «косить-молотить».

З того боку понад річкою залізниця.

Із-за соснового лісу вискочив паровик, весело закричав і помчав далі, тягнучи за собою величезний состав порожняка: по вугілля побіг на Донбас.

Іван Кирилович, прищеплюючи до шипшини трояндову гілочку, посміхався:

— Прищеплю оце та й залишу тут, на зиму прийду й прикопаю в землю. От дивуватимуться люди навесні, коли на простій шипшині зацвітуть чудесні троянди! — І, помовчавши, додав: — Був би в мене час, я б на всіх кущах шипшини в лісі троянди поприщеплював! Яка краса!

Великий квітолюбець і великий мрійник сивоголовий Іван Кирилович.

В цей час і з'явився перед нами голубоокій Васько.

— А я по качку до вас, Іване Кириловичу! — мовив Васько.

— Гаразд! — одповів Іван Кирилович.— Підемо додому, забереш свою качку.

Іван Кирилович, будши в дитячому будинку, де жив Васько, подарував Васькові глинясту качку. Васько оце по неї й прийшов.

II

— Так тебе Васьком звать? — заговорив я з хлопчиком, коли ми поверталися з лісу.

— Так, Василь Іванович Шумейко.

— А літ тобі скільки?

— Дев'ять.

— А тато та мама твої де?

Васько з сумом одповів:

— А я ні татка, ні мами не пам'ятаю. Татко з війни не повернувся, а маму бомбою вбило... Рік мені тоді був.

— Як же ти ріс?

— Мене бабуся взяла, я в неї й виріс. Бабуся Наталка... Бабусі колгосп допомагав, бо вона вже дуже старенька. А потім, як я підріс, до дитячого будинку мене взяли...

— А бабуся де?

— А бабуся вдома! А дитячий будинок не в тому селі, де бабуся живе. Бабуся живе в своїй хаті, я до неї щонеділі ходжу. Вона ще й тепер, як я приходжу до неї, казки мені розкажує! Ой, скільки я казок знаю.

— А як у дитячому будинку живеться?

— Дуже хороше! До школи вже ходжу, у другий клас.

— А вчишся як?

— А я відмінник! Усі «п'ять»! А в мене в дитячому будинку кролики єсть! Аж дві пари, і маленьких — дванадцять! Голуби кролики! Я для них сам і кролятник збудував. І курочка з півником живуть! І галка!

— Яка галка?

— А справжня галка! Птиця! Така ручна-ручна! Як покличу її: «Галю, Галю!» — вона летить і сідає мені на плече або на голову! Дуже цукор любить! Сяде на плече і зразу: «Кр-р-ра! Дай цукру».

— Де ж ти її взяв?

— Випала з гнізда! Я її знайшов і вигодував! І ні до кого до рук не йде, тільки до мене. А я в дитячому будинку й музики вчусь. На піаніно. Вчителька каже, що я, як учитимусь, добре гратиму.

— А тобі хочеться навчитись добре грати на піаніно?

— Хочеться. Я й на баяні вмію! Я граю, а Галя моя ходить і підстрибує. Танцює! Мені дуже хочеться вивчити танцювати свою галку і курочку з півнем. Приїздив до нас ото якоесь цирк у клуб, я там бачив, як собачки танцюють під музику. Дресировані. А чи можна вивчити танцювати галку або півника?

— Ти ж кажеш, що твоя Галя танцює.

— Хлопці сміються, кажуть, що зовсім вона не тан-

цює, а просто собі підстрибує, як звичайно. А мені здається, що вона ніби до музики прислухається й танцює...

— А ти сам умієш танцювати? — запитав я Васька.

— А я ж у танцювальному гуртку! Я багато танців знаю: і польку, і краков'яка, і козачка, і гопака, і лезгинку. За лезгинку я навіть приза маю! В районі на вечорі самодіяльності танцював. Мене книжкою преміювали: «Казки Пушкіна». А ви бачили дресированих птиць?

— Бачив,— кажу.— Є дресировані папуги, сороки, галки, журавлі...

— І танцюють?

— Бачив тільки журавля, як він танцював. Один дідусь його вивчив. Дідусь грає на сопілку, а він танцює. Чудно дуже... Ноги в журавля довгі, і він ними перебирає, а потім ще й присяде, навприсядки танцює...

— А галки не бачили, щоб танцювала?

— Галки не бачив!

— От мені хочеться галку танцювати вивчити. І півня з куркою. І качку. Оце візьму в Івана Кириловича качку і теж учитиму її. Я дуже люблю тварин дресировати! У мене й кролики вчені: через руки мені стрибають! Я гадаю, що я й птиць навчу!

— Спробуй! Терпіння, Васю, треба багато! Може, й вивчиш! Що, може, ти хочеш цирковим артистом бути, дресировщиком?

Васько якимось так загадково посміхнувся.

— А хіба це погано? — запитав.

— Чому,— кажу,— погано! Навпаки, дуже добре: вивчати характер тварини, її особливості, її можливості... Учити її різних штук... Тільки мучити тварину не слід. Читав про дідуся Володимира Дурова, в нього цілий театр із різних тварин був?

— Читав! Я все про Дурова прочитав! От якби бути таким, як Дуров!..

— А ти помітив, що Дуров ніколи не бив тварин, він тільки ласкою їх учив! Ласкою та нагородою — шматочком чогось смачного.

— І я свою Галю, як вона до мене прилітає або щось таке зробить, завжди цукром частую! Ні, я і галку, і півника з курочкою дресироватиму, і качку. Я — терплячий...

Коли ми прийшли додому, Іван Кирилович запросив Васька обідати. Він одмовився:

— Е, ні, побіжу! Я одпросився взяти качку, а всі пішли допомагати колгоспові збирати кукурудзу. Я повинен їх наздогнати й перегнати на збиранні кукурудзи. Я найбільше свинки-довгоносіка на буряках назбирав, найбільше від усіх кукурудзи навесні прополов, найбільше колосків назбирав. Я й на збиранні кукурудзи хочу бути першим! До побачення!

— До побачення, Василю Івановичу! Не впусти качки!

— Не впускаю! — вигукнув Васько й підстрибом подався з гірки на дорогу.

III

Якось надійшов до мене лист од голови колгоспу з того села, де в дитячому будинку живе голубоокій мій товариш Василь Іванович Шумейко.

Голова пише:

«Дуже вас прошу купити в Києві черевики з ковзанами, такий і такий номер. Лижі й костюм для лиж. Правління колгоспу ухвалило преміювати Васька Шумейка за найкращі показники в роботі по зборі довгоносіка на буряках і за збирання колосків і кукурудзи. Інші подарунки для дітей ми знайшли й тут, у себе в районі, а ковзанів, лиж і лижних костюмів нема. На Жовтневі свята улаштуємо урочисті збори колгоспників разом з нашими чудесними малими друзями, вихованцями дитячого будинку, де ми їх преміюватимемо за допомогу нам».

Я купив і послав.

А після Нового року одержав листа від лікаря Івана Кириловича:

«Вітаю з Новим роком! Був у мене на Новий рік,— пише Іван Кирилович,— Василь Іванович Шумейко. Прибіг на лижах, в новенькому червоному лижному костюмі. Біжить, розчервонівся, а на плечі в нього сидить галка. Каже, що галка таки танцює під музику, а глиняста качка ніяк не хоче. «Але я її,— каже,— все одно

навчу!» Ой, буде з нашого Василя Івановича другий Дуров. Ой, буде!»

А що ви гадаєте?

Може, колись нам доведеться побачити велику афішу, на якій буде намальовано портрета Василя Івановича Шумейка, з галкою на плечі, і написано:

«ВІДОМИЙ ОРИГІНАЛЬНИЙ ДРЕСИРОВЩИК
ТВАРИН І ПТИЦЬ
ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ ШУМЕЙКО»

Остап Вишня і Максим Рильський на полюванні.

ПРОЛІСКИ

ОЛЬГА Іванівна Пролісок лежала на канапі й читала газету.

Олег Петрович Пролісок сидів біля столу й лагодив спінінга.

Проліски — Олена Іванівна та Олег Петрович — були жінка й чоловік, хороше таке радянське подружжя.

Жили Проліски між собою дружно, одне одного любили, сварилися, — ні, не сварилися, а сперечалися, — коли-не-коли, та й то тільки тоді, коли до цього була якась дуже важлива та до того ще й принципова причина.

Були вони молоді, повні сили та енергії, працювали радісно й творчо — і життєва перед ними дорога слалася широка та ясна.

Звали вони одне одного Олею — Ольга Іванівна говорила про свого чоловіка: «Мій Оля», а Олег Петрович про дружину так само говорив: «Моя Оля».

Друзі їхні про них запитували усміхаючись:

— Як там наші Олі, не чули?

І було в їхній квартирі далеко більше радості, ніж смутку, і значно більше веселих пісень, ніж зітхань.

Ольга Іванівна, продивившись газету, якимось так аж ніби з серцем одкинула її набік:

— Ет! Цікаво мені дуже! Подумаєш?

— Що таке, Олею? Що ти там такого вичитала? — запитав Олег Петрович.

— І що наші газети собі думають? — сердито кинула Ольга Іванівна.

— А що, по-твоєму, вони повинні думати? — усміхнувся Олег Петрович.

— Прочитай сам! Склад фінляндського уряду надрукували, для його місце знайшлося, а складу київської футбольної команди ще й досі нема! А вже вісім-

надцять березня! Інтересно мені дуже, чи в них там за прем'єра Кекконен, чи Крекконен і чи два в них міністри внутрішніх справ, чи двадцять два. А хто капітан футбольної команди,— я й досі не знаю! А хто за воротаря — чи Зубрицький, чи Перельман,— я й досі не знаю! І чому я повинна мучитись та ворожити, чи перевели Юста до основного складу, чи залишили в дублі? Чи залишився Пономарьов у складі команди, чи не залишився? А вони мені про Кекконена.

Олег Петрович весело засміявся.

— Олю, голубочко! Та не всі ж радянські громадяни футбольні болільники! Може ж, єсть і такі, хто й міжнародною політикою цікавиться?

— Нема таких! — аж підскочила Ольга Іванівна.

— Олю! Що ти?! — і собі аж підскочив Олег Петрович.— Це вже ти занадто!

— Ні,— схаменулась Ольга Іванівна,— я хотіла сказати, що «кожному овочу — свій час»; взимку, розуміється, можна й про Фінляндію прочитати, а коли за якихось три-чотири тижні початок футболу, газети повинні вчасно інформувати читачів про найпекучіші справи нашого внутрішнього життя, щоб народ не нервувався, та й взагалі міжнародні справи могли б почекати до кінця футбольного сезону.

— Ти, може, Олю, ще й таке скажеш, щоб і про весняну сівбу не писати, а тільки...

Ольга Іванівна перебила чоловіка:

— А що ти гадаєш?! Що таке весняна сівба? Агротехніку виконав, вчасно посіяв,— от і врожай! Все ясно! Ніяких тобі ні пасовок, ні комбінацій! І ніколи ніякого гола! А футбол не те! Не зважиш зарані всього, не передбачиш різних комбінацій і... гол! Не переведеш Юста...

— Та що тобі той Юст? Юст, Юст... Юст іще молодий! Уже коли переводити, так Комана...

— А чому саме Комана?

— А чому саме Юста?

— Тому саме Юста, що Юст — Юст! У Юста такі пасовки... І такий удар...

— Який удар у Юста?

— А такий удар у Юста, що він як дасть, так аж сам весь блондин і кучерявий...

— А-а-а...

— І взагалі ти, Олег... (коли Оля гнівалася, вона свого Олю звала Олегом) завжди проти мене в футболі, а який ти, скажи, футболіст?.. У футбол спінінгом не грають... Я сказала — Юст, значить, Юст, і не дратуй мене...

— Олю, голубочко, заспокойся! Тобі не можна хвилюватись, у тебе такий стан... Юст так Юст! Тільки ж якби ж твій Юст краще по голу бив, а то...

— Хто, Юст не вмів по голу? Юст?!!

— Ну, не буду, не буду. Вміє, вміє! І по голу вміє, і пасовки вміє... Все вміє... Юст...

І запанували в кімнаті спокій і тиша знову.

Олег Петрович, лагодивши спінінга, мугикав:

Я дивлюсь тобі знову ув очі.

Ти, наш човник, пливи, запливай.

Ольга Іванівна лежала на канапі, мріяла... А помріявши, зітхнула:

— Аж до п'ятнадцятого квітня ще чекати! Цілий мало не місяць! Ой!

2

— Здоровенькі були, мої любі Олі! — весело вигукнув Іван Іванович Конвалія, друг Пролісків, товариш Олегів по інституту, заходячи до кімнати.— Що, спінінга лаштуєш?

— Та пора вже! Вже Дніпро од криги чистий!

— Пора, пора: вже на базарі шуку бачили! А ви, Олю, про що мрієте?

— Оля про футбол, як завжди! Не дочекається ніяк п'ятнадцятого квітня,— кинув Олег Петрович.

— Та й ти ж, мабуть, уві сні стадіон бачиш! Ви ж обое не болієте, а горите... Ну, ви кляті болільники, а такого болільника, як директор нашого заводу, їй-бо, я ще не бачив! Хворіє, буквально хворіє! В день матчу ходє очманілий по заводу, і не підходить!

— А на заводі футбольна команда є? — підвелася Ольга Іванівна.

— Аякже, єсть! І хлопці єсть спритні, та нема ні стадіону, ні путнього майдану.

— Як же ж це так? — підскочила Ольга Іванівна.—

Директор — такий болільник, а про свою, заводську, команду не дбає! Та я б такого директора й на матчі не пускала!

— А отже бачите — єсть такі люди: чуже любимо, а свого не помічаємо... Буває... А хто вам шибку розбив?

— Та то вчора хлоп'ята у дворі в футболі грали й торохнули!

— А ти, Олег, любиш футбол?

— Ніби не знаєш?

— Болієш?

— Болію!

— А ти депутат міської ради?

— Депутат!

— Чого ж ти не подбаєш, щоб міськрада взялася побудувати майданчик для дитячого футболу, щоб юні футболісти били по воротах, а не по вікнах... І взагалі майданчики для дитячого спорту...

Ольга Іванівна засміялася:

— Ага, депутат!

Олег Петрович, махнувши спінінгом, заспівав:

Солов'ї, солов'ї,
Не тривожте солдат!

— А я, діти мої,— захоплено говорив Іван Іванович Конвалія,— воду люблю, Дніпро люблю, човна люблю, весла люблю! Сядеш, махнеш веслами і летиш голубими хвилями, крутими дніпровськими берегами милуючись... Яка краса! Я й не проти футболу... Але якось аж сумно, що й досі не закінчили відбудови стадіону! Навіть душових кімнат, кажуть, для футболістів нема!

— Як нема? — скрикнула Ольга Іванівна.

— А так: нема! Бігають до будинку фізкультури під душ!

— Ганьба! А куди дивиться міністр цивільного будівництва?

— На матчі дивиться! Він — болільник!

— Не пускати! Університет одбудували, метро будують, а стадіон не готовий!

— Олю! Олю! То ж таки університет...

— А то таки стадіон! Можна трохи й не повчитися...

— Олю! Олю!

— Ольго Іванівно,— заливався Конвалія,— оце здорово! Спорт, виходить, над усе?!

Гаряча Ольга Іванівна захопилася:

— Над усе! Спорт над усе! Народ здоровий, сильний, красивий...

— Народ грамотний, освічений, культурний,— в тон їй підхопив Олег Петрович.

Конвалія перекричав їх:

— Я вас, мої любі Олі, помирю! Чудесно, що в нас єсть університет, прекрасно, що в нас єсть стадіони... Треба, щоб і університети, і стадіони, коли вони єсть, щоб вони були і обладнані, і устатковані як слід.

— А як їх нема?

— А як їх нема, треба будувати. Спорт набрав все-народної ваги, народ любить всі види спорту й захоплюється ним. Отже...

— Отже,— Олег Петрович серйозно подивився на Ольгу Іванівну.— Отже, Олю, не підскакуй ти так різко... Тобі не можна. Бережи майбутнього футболіста чи спінінгіста!

— Футболіста!

— Ну, гаразд, хай буде футболіст! Так от і не скакай, бережи! І взагалі, я задумуюсь, як ти будеш це літо на матчі ходити?

— А що таке?

— Ну, все ж таки такий стан...

— От і ходитиму! Хай дивиться, хай тренується! Сезон кінчиться, а маленький наш світ побачить... Кажуть, що малятко на того подібне, на кого мама останні місяці найбільше дивиться... От якби ти, Олю, крайнього лівого в команді грав! А то...

— А то що? — аж упав Конвалія.— На всю футбольну команду буде схожий? А ти, Олег Петрович, візьмись... Може, хоч у дубль візьмуть?

Олег Петрович посміхнувся:

— Доведеться, очевидно! На кандидата ж наук вивчився! Може ж, і на крайнього лівого як-небудь видерусь!

Весело реготалися Проліски з Конвалією...

— До початку футбольного сезону залишилося двадцять вісім день! — промовила Ольга Іванівна.

* *
*

МИ познайомилися так:

— А як же тебе звати? — я його запитав.

— Вітька! — він мені відповів.

— А на прізвище як?

— Віктор Степанович Кулик! Ходю до другого класу!

А потім ми дізналися, що Вікторові Степановичу Куликові дев'ять років; що він таки справді ходить до другого класу неповної середньої школи; що він у мамі один; що мама працює в колгоспних дитячих яслах; що вони побудували собі нову хату, бо стару спалив Гітлер; що в них не вчителька, а вчитель, і дуже хороший учитель, і не сердитий, і на них не кричить.

— А батько в тебе є?

— Нема! Вбито, — зітхнув Віктор Степанович Кулик.

— Хто вбив?

— Гітлер!

Треба вам знати, що ми з Віктором Степановичем їхали машиною, «легковкою», як він каже, на якій він зроду ще не їздив, а їздив тільки на полторці, «як причепишся», і що на «легковці» їхати краще: не трусько, і «от якби хлопці побачили!».

Їхали ми безкраім степом, понад глибоким ярмом на межі, де «оце наш степ, а ото вже степ лозівський», праворуч на узгір'ї жовтів великий лан колгоспної кукурудзи, а ліворуч — зелений килим розкішної озимини, аж он куди той килим простягся, — і оком не дістанеш...

З уловини виткнувся хуторець в одну понад шляхом вулицю, а на вулиці курей, курей та ще курей...

— То з колгоспного курника, — каже Віктор Степанович, — ходять на шляху, дурні, ще подавимо!

— Який це хутір?

— Хто й зна! Я забув! От у цій хаті ми в тітки обідали, як отамечки молотили! А отамечки, бачите, де ото буряки зеленіють, ми там свинку всією школою збирали. У пляшечки! Знаєте свинку? Її як торкнеш, вона як мертва! Прикидається! Хи-и-и-тра!

— А як іще свинка називається, Вітю?

— Не знаю! Забув!

— Довгоносик?

— Еге! Кури його теж дзьобають! Дзьоб — і нема...

За хутором на узгір'ї знов послався великий лан чудесної озимини, а на ній величезна зграя чибісів.

— О, чайки! — підскаочив Віктор Степанович. — Чого ж це вони тут? Вони ж більше на луках, отам біля Оскола.

— А вгадай, чого? — я до Вітьки.

— А ви хіба знаєте?

— Знаю!

— Чого?

— Вашу совку збирають! Трудодні колгоспникам поліпшують!

— Е!..

— От тобі й «е»! Ходім!

Ми зупинили машину й пішли на озимину подивитись, що там роблять чибіси.

Я не помилився. Озимину напав шкідник. Чибіси рятували врожай.

— Дивись, я й не знав! Що кури свинку дзьобають — я знав, а щоб чайки гусінь їли — не знав!

— Тепер знатимеш! Ніколи не знищуй пташок, бачиш, які вони корисні.

— Не буду! — сказав Віктор Степанович Кулик.

КИЇВ

Текст до музичного огляду

И К Т О Р. Чудесна київська осінь... Падає
листя з київських каштанів... Догорають
на клумбах і на квітниках червоні кани...
День осінній, але сонячний, ясний, теплий.
Легенький вітерець гойдає каштани, липи,
акації, тополі... Кияни гуляють... На вули-
цях повно дітей, молоді, дорослих... Сьогодні Київ од-
почиває...

Два друга

Перший. А, Василю Івановичу! Драстуйте!

Другий. Доброго здоров'я, Кузьмо Петровичу!

Перший. Ви куди?

Другий. Куди я? Та, мабуть, туди, куди й ви!
А ви куди?

Перший. Очевидно, туди, куди й ви!

Другий. Так давайте разом! Давненько вже ми
не бачились!

Перший. З радістю! А куди підемо?

Другий. Подумаєм! О! Дивіться! Читайте! Он на
тролейбусі! Бачите: «Всі в аеропорт... Екскурсійні по-
льоти над Києвом! Квитки в городській касі, Хреща-
тик, 50». Давайте полетимо! Київ з птичого польоту!
Ніколи ще не бачив! Згода?

Перший. А не страшно? Я ніколи не літав!

Другий. Ні разу не літали?! Василю Івановичу!
Сором який! Не літати й досі на самолёті! Та ви хоч
нікому не кажіть: засміють!

Перший. Та я б, знаєте, з радістю, так дружина
не дозволяє! Каже: «Ти випадеш! Ти обов'язково випа-
деш! Або не в той самолёт сядеш!» Я, сказати прав-

ду, трішки розгублений, і траплялося, що не в той поїзд сідав, от вона й гадає, що я або не туди залечу, або випаду! А скажіть, не випадають із самолёта?..

Другий (*регоchetti*). Та ви хоч кажіть так, щоб ніхто не чув! А от і каси Укрповітрошляху!

Перший. А черга яка! Це ми цілу годину квитки купуватимемо!

Другий. Я миттю!

Голоси (*з черги*). Куди без черги? Куди без черги? Ну, що за народ?! Що, вам швидше від усіх літати треба, чи як?! Ставайте в чергу!

Другий. Громадяни! Пустіть нас без черги!

Голоси (*з черги*). А що ви за їдні такі?! Що за птиці, що без черги хочете?

Другий. Ми не птиці, ми люди! Але я беру квитка для людини, що ніколи ще не літала самолётом!

Голоси (*з черги*). Ніколи не літала?! Не може бути! Де він? Покажіть нам його! Го-го-го! Не літала! Чудасія! Хто не літав?

Другий. Ось він! Дивіться!

Перший. Василю Івановичу...

Голоси. Пустіть без черги! Пустіть! Раз ніколи не літав — пустіть! Хай летить!

(Пауза).

Другий. Ось квитки! Ідьмо!

Перший. Осоромили ви мене, Василю Івановичу!

Другий. Зате квитки без черги маємо! Ідьмо в аеропорт!

Аеропорт

Перший. Ніколи не був в аеропорті!

Другий. Ви, Кузьмо Петровичу, ніби з другої планети! Ви подивіться, який аеропорт тепер у Києві! Чудесні зали, готель, ресторан. Повна обслуга пасажирів. Прекрасно! Росте наш красавець Київ! Заліковує фашистські рани і робиться ще красивішим, як був! Столиця! І якої республіки столиця! Подумаєш — серце з радості тріпоче. Від донецьких, від чорноморських степів аж за Карпати розляглася наша республіка-квітка... Дихає вона на могутні свої груди — і степовим запашним повітрям, і густим смерековим та буковим

у карпатських лісах, і прозорим, гірським на високих
полонинах! (І аж задекламував).

Земля міняє на очах
Своє лице: цвітуть заводи,
Співають води і гаї;
Людина погляди свої,
Як стріли, в глибочінь природи
Затоплює — і вироста
Рослина та — і вже не та...

Перший. Та ви поет, Василю Івановичу!

Другий. Ні, поет — Максим Рильський, а я тільки декламатор! А поезію люблю!

Перший. Ну, побіжимо!

Другий. Куди?

Перший. Місця займати на самолоті! Тільки щоб не помилитись, а то залетимо аж за Карпати, а тоді як?

Другий. Ви таки своєї, Кузьмо Петровичу! Що це вам, за пивом черга, чи що? Тут — порядок! Нас викличуть по списку, і викличуть, коли треба і на який самолот треба.

Перший. А як переплутають самолоти?!

Другий. Ну, залетимо на Памір! (Жартує).

Перший. А дружина?

Другий. А дружина буде в Києві! Йй телеграму: «П'ємо чай у далай-лами. Вітаємо!»

Перший. Буде мені далай-лама, як прилетимо додому!

Другий. Зате далай-ламу побачимо!

Перший. Та ви жартуєте, Василю Івановичу! Правда, жартуєте?

Другий. А ви як гадаєте?..

В самолоті

Екскурсовод. Товариші, ми з вами літатимемо над славетним Києвом, столицею Української Радянської Соціалістичної Республіки. Про наш Київ відомий російський письменник Олексій Миколайович Толстой писав: «Київ — таке давнє місто, якого, мабуть, немає в Європі!» Історія нашого красавця Києва така

давня, така славна, така багатюща на величаві історичні події, що довго-довго довелось б нам над Києвом літати, щоб його історію вам розказати. Та я гадаю, що історія його, мабуть, вам відома, а от подивитися на історичні місця з самольота, з птичого, так сказати, польоту, і варто, і інтересно...

Перший. Ой!

Другий. Що таке?

Перший. Земля вниз полетіла, а ми вгору злетіли! Вже в повітрі! Яка краса! По-олетіли.

Екскурсовод. Наш маршрут буде такий...

Перший. О, Пуща-Водиця!

Екскурсовод. Не Пуща-Водиця, а Голосіївський ліс!

Перший. Голосіївський?! А я не впізнав! Я ж у маї там із дружиною чудесно день одпочив! Почекайте-почекайте! Де ж ми сиділи?! Екскурсовод, ви не знаєте, де ми з дружиною сиділи?

Другий. Он-он-он! Бачите, скільки паперу понакидано! Он і коробки з консервів! І пляшки... Ваші?

Перший. Якщо з вермуту, то наша. З вермуту?

Екскурсовод. Пролітаємо над сільськогосподарським інститутом! Над лісогосподарським інститутом! Он — ставки сільськогосподарського інституту... Уже повідбудовували будинки... Тут, як ви знаєте, велика була битва з гітлерівцями! Знову розквітнув наш розсадник сільськогосподарських знань! Скільки звідси виходить агрономів, лісоводів, зоотехніків, мічурінців! З яким запалом виконують вони план перетворення природи! А знаєте, що тут незабаром буде?

Голоси. Що, що?

Екскурсовод. Всеукраїнська сільськогосподарська виставка! Постійна! Все, що кращого вироблятиме наш народ,— все буде красуватися на виставці! Який буде стимул для розвитку нашого господарства! Товариші! Дніпро!

Голос. «Рече та стогне Дніпр широкий!»

Другий. О, «Кукушка»! О, «Рів'єра»! А то що?

Екскурсовод. А то Зелений театр!

Другий. Не бачив! А ото що з хрестом?

Екскурсовод. То пам'ятник Володимирі Великому!

Другий. Он він який згори!

Перший. «Кукушку» й «Рів'еру» зразу впізнав!
А от Зелений театр та пам'ятник Володимирові — не вгадав!

Другий. Та хіба ж усе заметиш? Та дружина права: я таки здорово розгублений...

Г о л о с (декламує)

Ой Дніпре, мій Дніпре,
Широкий та дужий!
Багато ти, Дніпре, у море носив
Шляхетської крові...

Х о р.

Ой Днепро, Днепро,
Ты широк, могуч...

Екскурсовод. Дніпро! Колиска слави народної!
Скільки пісень про нього проспівано, скільки легенд
про нього розказано!

Г о л о с. Скільки гітлерівців у його сивих водах по-
топлено!

Екскурсовод. Бачите — он пам'ятник славному
визволителю Києва, генералу армії Ватутіну! Поруч —
будинок Верховної Ради!

Перший (декламує)

І що ж? Підношу з повним кухлем
Я тост за береги Дніпра,
За тих людей, що окрилили
Цей город гордий та безкрилий,
Кого взиватимуть віки
Ясним ім'ям: більшовики!

Другий. В цьому парку, он там трохи далі, я з
своєю дружиною познайомився!

Перший. Таке знамените місце, а екскурсивод
про нього чомусь нічого не говорить.

Другий. Ви все жартуєте, а воно таки для мене
дороге!

Перший. А ти не жалкуєш, що познайомився?

Другий. Чого мені жалкувати? Вона — така
уважна!

Перший. А ти?

Другий. А, киньте жартувати, а то розсерджусь.

Екскурсовод. Товариші! Увага! «Арсенал»! Коліска революції! Знаменитий київський «Арсенал»! Жовтневе повстання! Січневе повстання! Бої з юнкерами, з Центральною радою! З петлюрівцями! З гетьманцями! Героїчна сторінка з історії революційної боротьби!

Голоси. Слава «Арсеналові»! Слава арсенальцям!

Екскурсовод. Аскольдова могила! Пом'янемо, товариші, незлим, тихим словом всіх славних воїнів, генералів та офіцерів, що віддали своє життя за волю й незалежність нашої Вітчизни, що нову легенду створили і сплять тепер вічним сном поруч легендарного Аскольда. Лавра! Старовинний пам'ятник древньої культури України-Русі і пам'ятник дикого вандалізму й звірячого безкультур'я гітлерівців... Руїни старовинного Успенського собору!

Голоси. Ганьба фашизму! І гітлерівському! І труменівському!

Екскурсовод. Схили Дніпрові. На дніпровських схилах, де колись біліли стіни та церкви Видубецького та Іоніївського монастирів, розплановано великий Ботанічний сад української Академії наук. Деревя всього світу будуть рости в новому саду. Мармуровими сходами й пишними зеленими терасами спускатиметься сад до Дніпра, а на сходах височітиме постать генія людства Леніна.

Другий. А отут я рибу ловив!

Перший. Де?

Другий. Біля мосту! Одного разу як ухопило...

Перший. Знаю, знаю! Дуже велика була риба! Знаю! Можна не розповідати...

Екскурсовод. Подол! Зверніть увагу, товариші, скільки фабричних труб над київським Подолом... А скільки ще буде! Он пристань! Он млинокомбінат! Азбесто-шиферний завод.

Голос (декламує)

Цей чорно-сизий дим над весняним Подолом,
Дух фарби свіжої, асфальт у казанах,
І пляж, де губиш лік тілам брунатним, голим,
І жвава метушня залюблених комах...

Перший. А, і ви знаєте вірші Максима Рильського?!

Голос. А хто їх не знає...

Екскурсовод. Самольот іде через Пущу-Водицю! От вона яка кучерява та зелена! Наша київська здравниця...

Голос. А ото, що там далі?

Екскурсовод. То вже Димер видно. А ото нове колгоспне селище. Бачите, які котеджі! Село Ново-Петрівці, де був КП генерала Ватутіна. Звідси він керував форсуванням Дніпра й визволенням Києва... Повертаємо на Святошино...

Голос. О, Брест-Литовське шосе!

Голос другий. Завод «Більшовик». Наш! А он там ліворуч труби «Укркабелю»...

Голос третій. Політехнічний інститут! Упізнав!

Екскурсовод. П'ятдесят літ уже існує наш славний КПІ—кузня наших талановитих інженерів.

Голос. В цьому році я кінчаю політехнічний!

Голос другий. І куди ж ви?

Голос перший. Всі просяться на великі будови! На Волгу, на Дніпро, на Аму-Дар'ю! Гідростанції будувати, природу переробляти, клімат! Хоч би скоріше вже кінчити.

Екскурсовод. Зоопарк! Товариші!

Перший. Привіт носорогам, і левам, і тиграм!

Екскурсовод. Університет бачите? А перед ним стоїть задумливий Тарас Григорович Шевченко, чие ім'я носить наш старий університет...

Другий (декламує)

Роботящим умам,
Роботящим рукам
Перелоги орать,
Думать, сіять, не ждять
І посіяне жать
Роботящим рукам...

Екскурсовод. Музей Леніна! Хрещатик! Пам'ятник Володимирі Іллічу Леніну! Ідемо над Хрещатиком. Ви уявляєте собі, який буде Хрещатик по відбудові: на площі велична колона Перемоги! Величні будинки. Ескалатори! Театри. Кіно.

Голос. А то що за будинок — праворуч?
Екскурсовод. ЦК КП(б)У! Штаб більшовицької
мислі, дерзання, перемог!
Перший. Ой! Земля боком!
Другий. Самольот розвертається! Йдемо через
Володимирську вулицю!
Голос. От якби Володимира Великого чи Ярослава
Мудрого посадити на самольот... Чи впізнали б вони
тепер Київ?
Голос. Вони б і на землі не впізнали, не тільки в
повітрі.
Другий. Ой, «Театральний» ресторан! Бачите?
Перший. Ні, не бачу! Я оперовий театр бачу!
Другий. То з того боку, а з цього театру не видно!
Перший. Та й здорово ви з такої височини ресторани
помічаєте! А кажете, що розгублений. Нічого подібного:
ви прекрасно орієнтуєтесь!
Голос. Стадіон! Футбольний матч!
Голос. Хто з ким?
Голос. То київське «Динамо» само собі вже програє!
Усім уже програло, більше нікому, так воно само собі
голи забиває — так ото любить програвати!
Другий. Давай! Давай! Давай! Бий! Бий! Ех, мазило!
Перший. Чого ви стрибаєте? Ви ж не на стадіоні,
— все одно не почують.
Екскурсовод. Підлітаємо до аеродрому...
Другий. Ух!
Перший. Що таке?
Другий. Живіт у голову стрибнув!
Перший. Сідаємо! Стук!
Другий. Ох!
Перший. Земля.
Екскурсовод. От і приземлились!
Голос. Чудесна прогулянка!
Голос. Не тільки прогулянка! Як ми ростемо! Як
відбудовуємось!
Голос. А от іще п'ять років — полетимо на Каховку!
Голос. А чого полетимо?! На Каховку ми попливемо
широким Дніпром, через Дніпрогес, допливемо до
Каховки, а там Південно-Українським каналом у
Північно-Кримський канал і аж на Азовське море!

Г о л о с. І вийде, що Дніпро пливе не в Чорне, а в Азовське море. От і змінимо бабусю географію, що щілими тисячоліттями все була однакова та й однакова...

Г о л о с. А там з'єднаємо Чорне море з Каспійським і попливемо пароплавом із Києва до Аральського моря!

Г о л о с. Народ!

Г о л о с. Партія!

Пер ш и й. Ви ж, Василю Івановичу, проводіть мене додому, щоб жінка побачила, що я не заблудився і не впав!

Д р у г и й. А чого ж мені йти?

Пер ш и й. Не повірять!

Д р у г и й. Не повірять, що ви з самольота не випали?

Пер ш и й. Ні, не повірять, що я літав!

МНОГАЯ ЛІТА ПОЕТОВІ!

1

ШІСТДЕСЯТ літ Павлові Григоровичу Тичині.
І зразу всі:
— Кому?! Павлові Григоровичу?! Тичині?! Не може бути!
— Метрика!
— А, що ви там про метрику?! Яка може бути метрика для «молодого, молодого, молодистого»?!

Велика й славна путь поетова.

Багато часу минуло відтоді, «як упав же він з коня» «на майдані коло церкви», та й досі співає поет на радість нашу повним голосом.

Арфами, арфами — золотими, голосними — обзиваються поетові гаї, самодзвонними, і весна йому була й есть запашна, квітами-перлами закосичена, і був бій вогневий, і як твердо стояв, мов криця, в тому бою вогневному поет, от через що і ровесники, і молоде покоління, віншуючи юне його шістдесятиліття, многоголосим хором, як один, щасливо проказують:

Славим день.
Ми співаєм,
Дзвоном зустрічаєм
День!
День.

Славим день шістдесятиріччя нашого поета.

Приходять поетові друзі, приходиться народ, а найрадісніше, що

Ідуть, ідуть робітники
веселою ходою...

Ідуть, щоб привітати поета.

На світанку життя свого поетичного запитував поет:

Що місяцю зіроньки кажуть ясенькі?
Що шепчуть квітки уночі над рікою?
Про що зітха вітер? Що чують тумани?

Поет хотів знати про все: і про що гомонить струмочок, і про що шепоче листячко, про що очерет дзвонить сумну пісню...

Ой, як багато хотів поет знати...

Про що реве вітер, ридають дерева, плаче травиця, і чії сльози-роси?..

І все пізнав поет...

А яку ж велику, яку довгу й славу путь пройшов поет, щоб на весь зріст стати, щоб отакорозплющеними гостро ніжними очима глянути довкола й сказати:

Адже це уже не дивно,
що ми твердо, супротивно,
владно устаєм...

Бо нас партія веде, і ми сміливо, упевнено, непохитно

Оживляєм гори, води,
відбудовуєм заводи,
ростемо ж ми, гей!

Ростемо...

В тім-то й сила поетова, в тім-то й слава поетова, що, збагнувши, чого скриплять і ридають дерева під вітром, кому усміхаються рожі червоні, та не тільки сам збагнувши, а й читачам про все це пісенним словом розповівши, він, поет, пішов далі, далі, далі — у громадську путь, у буряну путь, — щоб грізно, громово сказати:

За всіх скажу, за всіх переболію...

Щасливий поет, що в дні його юності передалася йому радість за нього в очах Михайла Михайловича Коцюбинського...

З яким захопленням згадує поет про своє знайомство з великим письменником-демократом, другом Максима Горького:

...Розіллята
в очах його за мене радість — враз
передалася і мені. Багата
душа його озвалась...

Через оту за поета радість в очах М. М. Коцюбинського так трепетно і ніжно заграли «Сонячні кларнети».

Багата душа Коцюбинського перелилася в юну поетову душу, що розцвіла «Плугом», зашуміла «Вітром з України», налилася по вінця любов'ю до народу, до землі...

Ах,
нікого так я не люблю,
як вітра-вітровіння,
його шляхи, його боління
і землю,
землю свою.

Цілком природно й закономірно, що любов до народу, любов до своєї, до радянської землі привела поета до лав славної більшовицької партії, народної партії:

Збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде,
партія веде.

І вже разом із Комуністичною партією, під її проводом народилися «Чуття єдиної родини» і «Сталь і ніжність» для того, щоб «Перемагати і жити».

4

Шістдесят літ поетові.

Ой, не кажіть про це нікому, бо ніхто не повірить!
Так було:

— Трояндний!
— Молодий!

А хіба це не молодो:

Я одержав нагороду.
Що скажу своєму народу?
Тільки те, що я із ним
буду жить життям одним.
Буду піснею дзвеніти,
і мужатись, і мужніти —
через довгі мости
переходить і рости.

І живе поет одним життям із народом, дзвенить молододу піснею і росте...

З любовію до народу, до партії, з піснями про народ, про партію живе й росте наш поет.

Для того він живе й росте, щоб на повний, на могутній голос заявити:

Я єсть народ, якого Правди сила
ліким звойована ще не була.
Яка біда мене, яка чума косила! —
а сила знову розцвіла.

Щоб жить — ні в кого права не питаюсь.
Щоб жить — я всі кайдани розірву.
Я стверджуюсь, я утверждаюсь,
бо я живу.

Живіть, поете! На радість народів, на славу радянської літератури!

Довгого вам віку та журавлиного вам крику!

Р. С. А тепер, дорогий Павле Григоровичу, дозвольте мені вас обняти й кріпко потиснути вашу руку.

Ви не дуже гордіться, що вам уже шістдесят, бо декому вже й шістдесят другий...

І не старайтеся того декого наздоганяти!

Хай вам буде краще рівно двадцять літ. Тоді й декому піде двадцять другий! А це значно, між іншим, веселіше, як шістдесят другий.

Сердечно вас вітаю!

ЗИМОВИЙ ДЕНЬ

I

ОХ і хороше взимку на санях з гори спускатися! Ох і весело ж!
Сідає Оля в саночки, а Толя її ззаду тільки — штовх! — і полетіла Оля з гори, аж у вухах засвистіло.

А потім, коли Оля привозить санки на гору, сідає Толя... Оля його — штовх! Бережись, бережись! Покотив Толя, тільки вітер по Толиних щічках лопотить!

— Правуй, Толю, правуй! — кричить Оля.

Не вправував Толя: санки вбік! Толя тільки — беркиць у намет!

Вилазить Толя з намету чудернацьким білим ведмедиком, обтрушується, прискає... А Оля стоїть на горі і заливається:

— Аха-ха-ха! Охо-хо-хо! Ага, перекинувся! Ага! А я не перекинулася! Я вправувала! Ага!

Толин дідусь потихеньку, спираючись на ціпок, сходить з гірки і підходить до Толі.

— Здорово забився? — питає дідусь.

— Та ні, дідусю, зовсім не забився! Сніг же, дідусю, не твердий, хіба об нього заб'єшся?

І побіг Толя, підстрибуючи, саночки наздоганяти.

Отак щонеділі, як добра година, ідуть Толя та Оля, а з ними і Толин дідусь, спускатися на саночках, туди, аж де Аскольдова могила в Києві, над Дніпром...

Ми ж знаємо, що Толя з дідусем живуть у Києві на Печерську, а Оля, подружка Толина, частенько приїздить до Толі в гості з вулиці Леніна, де вона живе.

Як уже добре набігаються та наспускаються Толя з Олею, личка в них розчервоніються, оченята блищать, і кожушки, і рейтузи, і шапочки на їх білі-білі од снігу, тоді йдуть вони з дідусем на Аскольдову могилу, сідають на лавочку й відпочивають.

Але перед тим, як сісти, дідусь обов'язково стане перед могилами славетних радянських воїнів, які віддали свої життя за свободу і незалежність нашої Батьківщини, скине шапку й уклониться могилам героїв.

І дідусь, і Толя, і Оля, шануючи пам'ять воїнів, сидять тихо.

Толя з Олею нічого дідуся не розпитують, бо були вони тут не один раз і дідусь розповідав уже їм і про київського князя старовинного Аскольда, і про його походи на Царград, і про його оцю могилу, де його давно колись поховано...

І вже коли вони, одпочивши, ішли додому, Оля запитала:

— Дідусю! А влітку ми ходитимемо сюди прикрашати квітами могили воїнів?

— Аякже! — відповів дідусь. — Як і минулого літа ходили, так і наступного ходитимемо. Нехороша, діти, та людина, яка забуває про наших воїнів, які віддали своє життя за наше вільне життя, за наше щастя!

II

Наступної неділі Оля знову приїхала до Толі, і пішли вони з дідусем спускатися на саночках.

— На Аскольдову могилу, дідусю? — запитав Толя.

— Ні, діти, сьогодні ми з вами підемо в інші місця! Наближаються сумні роковини з того дня, коли ми залишилися без Володимира Ілліча Леніна... Хочу, діти, я показати вам сьогодні ті місця у нашому Києві, що нагадують про нашого Леніна...

— А хіба, дідусю, Ленін був у Києві?

— Ні, на жаль, Володимир Іллічу не випало побувати у Києві, але є в нас місця, про які Ленін, перебуваючи в еміграції за кордоном, частенько думав, і не тільки думав, а й перебував в них своїм великим серцем...

З Печерського базару дідусь, Толя й Оля повернули туди, де колись іше імператор Петро Великий збудував київську фортецю, де понасипувано великі земляні вали, побудовано широчезні кам'яні та темні капоніри.

— А що таке капонір, дідусю?

— Капонір — це мурована будова між кріпосними валами з товстими кам'яними стінами. Будувалася вона для того, щоб, сидючи за товстими стінами, відбивати ворожі напади стрільбою з рушниць та гармат, а пізніше цар із капонірів в'язниці поробив, де мучилися революціонери, борці за народну кращу долю. Тепер, діти, у колишній фортеці військовий госпіталь, де лікують воїнів Радянської Армії.

Вийшли Толя і Оля з дідусем на високий вал біля госпіталю, звідки відкривається чудовий краєвид на Київ.

Погода була чудесна: сонячно, тихо... Віти на деревах аж позгиналися від снігу, що осів на них... І як сяде на таку гілочку щиглик або чижик, так і посиплеться з дерева сніговий дощ...

І пішли вони поза госпіталем в напрямку до Червоноармійської вулиці.

— А це що будується? — поцікавилася Оля.

— Праворуч, унизу, величезний стадіон.

— А ми були на стадіоні! — підскачили Толя з Олею. — На футболі! З мамами!

— Я знаю, що ви були. — посміхнувся дідусь, — тільки ви заходили з того боку, а тепер ми позаду стадіону. Будується тут готель для спортсменів, різні інші будівлі для спорту... От будете старшенькими, і ви будете тренуватися в цих будинках! Будете спортсменами чи ні?

— Я буду бігуном! — рішуче заявив Толя.

— А я волейболісткою! — сказала Оля.

— Ну, от і добре! Щоб бути сильним, здоровим, спритним, вправним, обов'язково треба бути спортсменом. Ну, ходіте далі...

Наближалися вони до колишньої Лабораторної вулиці.

— От і підходимо ми з вами, — говорить дідусь, — до тих місць, що були дорогі Володимиру Іллічу Леніну, а тепер дорогі кожній радянській людині... Ленін, дит-

ки, завжди пам'ятав про Київ, ніколи він його не забував, як не забував він жодного куточка на землі, де страждали бідні люди, де пани, поміщики та фабриканти знущалися з робітників, приневолювали їх, голодних та вимучених, працювати на себе, щоб самим їм жити в розкошах, їсти, пити та гуляти, нічого не робивши.

Але були часи, коли Київ був для Леніна найріднішим місцем у світі, бо жила тут його мама, Марія Олександрівна, з його братом Дмитром Іллічем та сестрами Анною й Марією Іллічними. Було це, дітки, дуже давно, в 1903—1904 роках. Я ще тоді був молодим хлопцем. Родина Леніна брала участь в революційній роботі в Києві, за що царський уряд заарештував був сестер і брата Володимира Ілліча і замкнув у Лук'янівську в'язницю в Києві... Мама, Марія Олександрівна, живши на цій вулиці, допомагала своїм ув'язненим дітям, носила їм у тюрму їжу і підтримувала їхній бойовий дух, їхній бадьорий настрій, бо великої внутрішньої сили, великого серця людини була мама Володимира Ілліча Марія Олександрівна! І я гордий, що мав щастя бачити Марію Олександрівну, як приносив до Анни Іллічнини листа від революційного комітету «Арсеналу»... А ось і цей будинок! Тепер ця вулиця зветься: імені Ульянових, бо справжнє прізвище Володимира Ілліча Леніна було — Ульянов.

Толя з Олею зупинилися перед будинком № 12, де на стіні побачили мармурову дошку, і на ній написано:

У ЦЬОМУ БУДИНКУ РОКУ 1904 МЕШКАЛА
РОДИНА В. І. ЛЕНІНА, А. І., Д. І. ТА
М. І. УЛЬЯНОВИ, ЩО БРАЛИ АКТИВНУ
УЧАСТЬ У КЕРІВНИЦТВІ РОБОТОЮ РСДРП(б)
ТА ТРИМАЛИ ЗВ'ЯЗКИ З ЗАКОРДОННИМ
БІЛЬШОВИЦЬКИМ ЦЕНТРОМ

Дідусь стояв, глибоко замислившись.

— Ну, дітки, потомилися, мабуть? Ми з вами сьогодні чималенько пройшлися! Нічого! Додому на таксі поїдемо!

— На таксі! На таксі! — застрибали Толя з Олею.—
А саночки як?

— І саночки на таксі поїдуть.

Дідусь покликав таксі, і помчали вони по Червоно-армійській, Хрещатиком, повз стадіон «Динамо», понад Дніпром на Печерськ.

— О дідусю! Аскольдова могила! Давайте ще поспускаємося!

— Хай на ту вже, дітки, неділю! Обідати час уже!

ЯК КОВБАСА ТА...

А, без чарки... Сама ковбаса...
...Закололи ік Новому року кабана.
В Івана Петровича Дрімлюка. Голови
колгоспу «Нова путь»...

Кабан годований не для продажу, а для себе,— отже, й сало таке, що хоч ножиком на паляницю намазуй, само в роті тане, і шкірочка аж просвічує! А здір який! Як решетилівська мережка! Смалець із нього біліший од сметани й ніжніший од вершкового масла; вишкварки такі, що з макітеркою можна ковтнути... Ну, й м'ясо там, і на холодець, і кендюх, і кишка... А ковбаса! Та що там говорити! Правильний, одне слово, кабан.

І не думайте собі нічого такого: вигодувано кабана чесно, по-хазяйському, без ніяких порушень, бо Іван Петрович Дрімлюк був голова чесний, хазяйновитий, добрий господар, добре сам знав, де своє, а де громадське, та й інших цього добре й наполегливо вчив...

Закололи, значить, того кабана ік Новому року. Закололи, обсмалили, пошкребли, хвоста та вуха дітям пооддавали, розчинили,— сало в липівку, м'ясо в діжку, натопили смальцю, наробили ковбас, ковбаси в липівці залили смальцем, з голови та з ніг наробили холодцю, начинили пшоняною кашею кишку, печінку з нирками на пироги, а сальника хазяїнові засмажили, бо Іван Петрович дуже любив сальника... І батько його, й дід теж полюбляли сальника, а прадіда Іван Петрович не пам'ятає.

Упорали, значить, кабана, сіли, відпочивають, і кожний сам собі подумав: «Коб швидше вже той Новий рік наставав!»

* *

*

Аж ось зустріч Нового року.

Іван Петрович Дрімлюк — поважаний голова кол-

госпу та гостинний і привітний господар,— так що ж ви гадаєте, що він сам Новий рік зустрічатиме?! Та де ви таке бачили?! Такого не буває!

Завітало до Івана Петровича гостей чималенько: по-приходили й родичі, та й бригадирів кращих він запросив.

Онися Ремез, краща ланкова, чорнобрива комсомолка, з отакенними очима та з найтовщими в районі косами, дуже гарненька — просто-таки красива! — дівчина прийшла... Хоч і довго одтакувалася: «Та мені, Іване Петровичу, ніяково! Та я й на людях не вмію», проте Іван Петрович умовив її прийти, бо дуже він любив Онисю,— талановите дівча було — і в роботі, і в співах, і на виду,— та до того ще й сирота, а як у хату до когось було зайде,— в хаті ніби аж яснішає...

Дідка старенького, городника, з дружиною-бабусею теж запросив Іван Петрович, бо поважав старого як великого майстра викохувати різну городину, а до його дружини-бабусі ставився з великою пошаною, завжди перший при зустрічі з нею поштиво шапку скидав, вітався, бо баба-городниця бабувала, як Іван Петрович на світ білий забунтував, а про родильні дома та про акушерські на селах пункти за старого часу й думки в царсько-поміщицького уряду не було...

Приїхали до Івана Петровича і з району добрі знайомі.

Та чималенько, одне слово, гостей за стіл посідало.

Зустріли Новий рік, як слід по-колгоспному, пишно та врочисто, з тостами, з промовами, з дотепами, з експромтами,— весело та радісно...

І хто б міг подумати, що в такий урочистий, святковий вечір у такого лагідного, привітного та гостинного хазяїна за новорічним столом могла вибухнути така сильна драма. Як у кіно.

А вибухла!

* *
*

Ковбаса підвела...

Подала господиня на стіл на двох величезних сковородах смажену, просто з печі, ковбасу... Смалець шкварчить та бульбочками на сковороді лопотить, а

ковбаса аж підскакує... Кільцями, кільцями ковбаса підскакує й пашить.

— Пригошайтесь, дорогі гості! Самі начиняли! — припрошує господиня.

Як узялися за ковбасу, зразу ж і почулося:

— Ну й ковбаса! Ох же ж і ковбаса!

— Чи запікали одразу, як начинили, та тоді вже в липівку, чи клали незапечену? — хтось запитав.

— Запікала! — відгукнулася хазяйка. — І мати покійні запікали та й мене навчили, — запікаю й я!

— Ну й ковбаса!

Та ось хазяїн, Іван Петрович, трішки скривився й зауважив:

— Шкода, що без часнику! От, якби з часником! Без часнику вона якась така вроді не така...

Хазяйка аж засмутилася:

— Звиняйте, дорогі гості! Без часнику! Не дістала часнику!

— Та вона й без часнику добра! — почулося з усіх боків.

— Будьмо!

Старенький дідок-городник, що сидів поруч Івана Петровича, якось так хитрувато, ніби між іншим, промовив:

— Що ви кажете, — без часнику! Та з часником же ковбаса!

А всі як зарегочуться:

— То вам, дідусю, мабуть, торішній часник унюхується!

— Ні, таки, діду, без часнику! Хоч і гірко це мені, а не клала я часнику! Не дістала! — ствердила хазяйка.

— Та що ви мене дурите, коли ковбаса з часником! — дідусь своєї. — Самі ось покуштуйте!

Наколов на виделку дід шматочок ковбаси із своєї тарілки та й подає хазяїнові:

— Покуштуйте й понюхайте!

Іван Петрович узяв у діда виделку з ковбасою, куснув, нюхнув і очі витріщив:

— Дивись! Йй-богу, з часником! — Та до жінки: — А кажеш, не клала часнику!!

Бригадир один, гарячий і на роботі, й за столом, аж підскочив:

— Та що ви, діду, нам голову морочите! Ковбаса без часнику! Натє ось самі пересвідчитесь!

І подає дідові свою тарілку з ковбасою.

Дідусь узяв тарілку з ковбасою, щільненько до носа її підніс, знизав плечима:

— Принюхайся, голубе, сам! Ковбаса й у тебе з часником! На, їж!

Бригадир просто вихопив у діда тарілку (запальний такий був) з ковбасою та до носа й у рот...

І отетерів...

Дивиться на всіх, дивиться і так ніби аж із стогоном:

— Йй-богу, часником пахне! Та що воно за лиха година! Дивись!

Примовкли всі, нічого ніби не розуміючи...

Раптом той-таки бригадир як підскочить:

— Та без часнику ж ковбаса! Слово честі, без часнику! То ніби запахтіло часником, а тепер ні духу, ні паху! То мені, мабуть, іздалося! Ось натє, діду! Де там часник?

Дідусь-городник знову взяв тарілку в бригадира, понюхав, повертає:

— З часником!

Бригадир аж засичав. Вихопив у діда тарілку, до носа і... сів. Не сів, а впав на стілець.

— З часником! — закричав.

Отут і пішла драма. Всі до діда біжать, тарілки дідові тикають.

— Де тут часник? — кричать.

Дідусь тарілку з ковбасою принюхає:

— З часником! — каже.

І таке за столом вчинилося.

У хазяїна вже піт на чолі й чуб мокрий, а драма не вщухає. Тоді він і каже:

— З часником у нас ковбаса чи без часнику, та я вірю своїй господині, що часнику вона не клала. А чому не клала? А тому вона не клала, що ніде його не дістала. А чому вона його не дістала? А тому, що дід-городник прогавив і часнику не посадив.

Дід як підскочить.

— Я хіба не казав, що часнику треба посадити?! А ви що, Іване Петровичу, відповіли? «Обійдеться й без часнику!» А тепер дід винуватий! Неправильно, Іване Петровичу! У діда часник єсть! Та не для всіх!

При цих словах дідусь витяг із жилетної кишені величезний зубок часнику, надгризеного!

— Так от воно звідки! — всі на діда накинулися.

Іван Петрович як трахне ще раз по столу рукою:

— Так от, діду! Наказую! Наступної весни посади ти не менш як гектар часнику! Все!

— Гектар?! — усі.— Навіщо гектар? Що з ним робитимемо?

Дід підвівся:

— Єсть, гектар часнику, Іване Петровичу!

На цьому таки драма вщухла.

* *

*

Наступної весни дідусь-городник посадив цілий гектар часнику.

Дехто ремствував, дехто дивувався, навіщо, мовляв, стільки часнику.

Та ось як уродив часник, та як дізналися про це працівники ковбасної промисловості,— так і дідусь-городник ходив гоголем, і Іван Петрович Дрімлюк ходив гоголем, а бухгалтер колгоспний все посміювався та голові колгоспу доповідав:

— Знову переказ на наш рахунок у банок! За часник!

— Скільки? — питає Іван Петрович.

— Чотири нолики ззаду!

— І то гроші! — каже Іван Петрович.

* *

*

— От вам і часник! — сказали ми мудрому колгоспникові.

А мудрий колгоспник:

— А ви що гадали?! Часник, та цибуля, та перець — це ж дуже потрібні речі — спеції у харчовій промисловості! Гав ловлять ті керівники наших колгоспів, що їх не культивують! А що ото драма з часнику вибухла? То нічого, воно ж на користь.

СПРАВИ КУРЯЧІ

У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, між іншим, поки що існують так звані графства.

Що таке графство?

Це щось на манір губернії у колишній царській Росії.

Англія ще юридично самостійна держава, ще офіційно не оголошено, що вона 49-й штат США, так що ще графства не скасовано і Еттли ще не губернатор 49-го штату, а прем'єр-міністр його величності.

Юридично.

І кури ще у Великобританському королівстві англійські,— от тільки чума в курей американська.

Так при чому тут кури,— кури не винні!

Так от ми про курей.

Зустрілися ми з англійськими курми в Мілденхолі, графство Суффолк.

Півень і дві курки.

Кури як кури. Глинясті, тільки худенькі-худенькі. Невеселі й задрипані.

— Несетесь? — питаємо.

А вони як завокчуть. Печально так, печально:

— З чого? Одвійки по карточках! Ще на білок, може б, і закрутилося, а щоб уже на жовток,— і не говоріть! А яке ж яйце з самим білком? Дистрофія — не яйце! Де там уже нам нестися?!

— Не ми несемось, а нас несе! Чули виступ нашого міністра землеробства, що американські бомбардувальники нам завезли чуму? Бачите, скільки он американських літаків у нашому графстві?! Сідала нема де поставити,— скрізь літаючі фортеці. А сядеш на фортецю — стріляють! А тепер — чумуй та дохни! Домініструвалися наші лейбористи до чуми!

— Невесело, значить, живеться? — поспівчували ми.

— Та де там весело?! — люто квокнув півень.— Усе вже маємо: і страх перед життям на «правах» колонії, і розчарування, і образу національної гідності. Ми, чесні англійські кури, бачимо, що йдеться до знищення останніх ознак нашої державної незалежності! У війну тягнуть! А що це значить? Це значить — під загрозою саме вже фізичне існування нашої держави!

— А тут іще чума-а-а! — заголосили істерично кури.

— Чого голосите? — гримнув на них півень.— Чума! Чума! Не всі виздыхаємо! Дехто ж і перечумує! Втрата суверенності — страшніша від чуми!

Півень заляпав крильми, хотів закукурікати, але у нього не вийшло кукуріку, а тільки — к-к-к!.. — та й усе!

— Обидно не те, що чума! — заговорив півень.

— А що ж вам болить? — запитали ми.

— Гірко те, що тебе та гемонська чума крутить, ламає, пече, а він, вгодований янкі, йде, лиха личина, жує гумку, червонорилий, дивиться на тебе й, гигаючи, покрикує: «Веселіш! Веселіш! Чого похнюпився? О'кей!» Оце гірко! — додав півень.

АМЕРИКАНСЬКИЙ РАЙ

А ТПРУС-С-С!

ВАНГЛІЇ, як знають читачі, недвозначно увіковічили національного героя, бойового кота Шімона, що воювався в Китаї во славу великобританських королівських збройних сил. Там його шморгнуло осколком, од чого він і врїзав дуба. Героя пишно поховано, й на могилі його поставлено пам'ятника.

Американські завидющі коти люто занькали:

— Англійський кіт?! Герой!! Н-н-няв! Задрипаний англійський кіт та перегероїв нас, американських котів! Н-н-няв! А на чиї гроші того героя годовано? На наші. А на які гроші йому збудовано пам'ятника? На долари! Н-н-няв!

І таке зчинили американські коти мільярдери й мільйонери, що хазяї їхні мусили аж цілий котячий банкет їм улаштувати.

Банкет було влаштовано в одному з нью-йоркських клубів. За героїню банкету була сіамська кішка Ксантипа, що належить княжні Олені Цулукідзе, представниці найаристократичніших кіл Нью-Йорка.

Сто котів і собак, які довели своє аристократичне походження, були запрошені на банкет. Запрошення було надруковано золотом на найкращому шовковому папері. Серед котів звертав на себе увагу кіт «князь Бокко Габсбурзький», коронований котяра з короною Габсбургів на голові і з апостольським скіпетром на хвості. Хазяїн у цього котюги не хто інший, як архікнязь австрійський Франц-Йозеф.

Іли коти спеціальний паштет, установлений на прикрашеному постаменті. Паштет був прибраний мишами, золотими рибками й спеціально зробленими бісквітами.

Коти були одягнені в горностаєві та в норкові вбрання.

Подейкують, що коти хочуть на майбутніх виборах виставити свого кандидата на президента США замість Трумена.

Користь однакова, а дешевше коштуватиме: Ачесон йому ловитиме миші, та й вже.

Прості американські люди, читаючи про такі котячі справи в американських газетах, думають:

«Та винайдемо ж, кінець кінцем, ми хлудину і на котів, і на труменів».

— Тпрус-с! — Та хлудиною, хлудиною...

МОДНИКИ

Нью-Йоркські кравці та власники крамниць готового одягу ухвалили, що найкраще одягненими мужчинами у США в 1950 році були генерал Айк Ейзенхауер, міністр оборони Джордж Маршалл та бізнесмен з Нью-Йорка Філ Різзутто!

Айка Ейзенхауера висвячено в найкраще одягненого за «пречудовий вибір галстуків та шляп».

Джорджа Маршалла — за те, що він дуже любить «костюми яскравих кольорів».

Філа Різзутто за те, що він дає «взірець стилю для невисоких людей».

Це, сказати би, три найвидатніші своїм одягом красавці.

Генерал Айк Ейзенхауер ще був, як відомо, тоді президентом Колумбійського університету, а не головнокомандуючим військами країн Північноатлантичного пакту.

Тепер, коли Ейзенхауер поїздив по Європі, вербуючи гарматне м'ясо для розпалюваної Уолл-стрітом війни, одяг у нього не такий уже вишуканий, пом'явся після того, як генерала по всіх європейських країнах проводжало грізне простого люду:

— Геть з Європи!

ДІТИ - КВІТИ

Не забувають теперішні американські правителі свого вчителя Адольфа Гітлера...

Вірніших послідовників гітлеризму, мабуть, ніде в

світі нема: переплюнули вони в цьому і черчіллів, і франків, і навіть аденауерів із шумахерами.

Американські правителі,— як колись Гітлер,— заставляють школярів, дітей шпигувати за своїми батьками.

Нещодавно до всіх шкіл міста Буффало (штат Нью-Йорк) було надіслано циркуляра, який закликає всіх дітей повідомляти федеральне бюро розслідувань «про підривні елементи». Циркуляр дає дітям докладні інструкції й поради, як виявляти підривні елементи, як стежити за ними, і т. д.

Чудесне виховання майбутніх американських громадян достойне своїх уолл-стрітівських президентів, міністрів та конгресменів!

Стоїть у кабінеті директора семилітній страж громадського порядку в США, сьорбає носом.

— Ну, що виявив, Джоне?

— Наса бабуня дала сьогодні дулю насому дідуні і сказала: «Нас дідуня противнісй од Трумена!» А нас кіт сьогодні котлету з'їв, так наса мама на kota сказала, со у нього вуса, як в Ачесона!

.
Бідні дітки!

НАРОДНА ГОРДИСТЬ

ХЛІБОРОБСЬКЕ СВАТЮ

БУВАЮТЬ щороку дні, коли в столиці Радянської України відчувається якимось особливо радісним піднесенням.

Вас на вулиці запитують:

— Були?

І ви відповідаєте:

— Був!

Ви знаєте, що вас питають, чи були ви на республіканській нараді передовиків сільського господарства, що відбувається в приміщенні Державного ордену Леніна оперного театру імені Т. Г. Шевченка.

— Був! Та й оце біжу туди!

— Я теж маю запрошення! І я був! — з гордістю і якимось щасливо говорить вам співбесідник.

Побачити найкращих людей соціалістичних наших ланів, майстрів наших знаменитих урожаїв, новаторів, героїв, красу й гордість республіки нашої радянської — хіба це не щастя, не радість?!

Побачити, почути, поговорити, дізнатися, повчитися...

Повнісінька зала великого театру. Щасливі, іскристі очі, збуджений гомін півторатисячної маси люду...

Сивомудрі голови старших поруч барвистих хусток на юних кучерях гострооких дівчаток...

Сліпучо-золоті зірки героїв на грудях, ордени, медалі...

Партер... Бельєтаж... Балкони... Галерея...

А яку вони, ці місця, тут вагу мають!

Ви уважненько придивіться, з якою гордістю «партер» поглядає на тих, що вище сидять

Принцип тут повчально-оригінальний: «Що вище ти в театрі, то нижче ти на полі!»

Через те частенько й з трибуни голоси прориваються:

— Нічого, нічого! Побачимо, хто наступного року сидітиме в партері, а хто,— показуючи нагору,— отам!

А один із промовців просто заявив:

— Слід би вже подумати про такий театр, щоб із самого тільки партеру!

Мовляв, щоб усі були кращі... Усі будемо кращі...

Ой, скільки в нас передовиків у сільському господарстві!

І в цей час з трибуни лунає:

— Кріпне і шириться соціалістичне сільське господарство на Радянській Україні. Міцніють і збільшуються лави славних його передовиків. Ніяка зала найбільшого театру не могла б умістити всіх тих людей, що своєю роботою завоювали право брати участь в республіканській нараді передовиків сільського господарства.

Гучні оплески всієї зали вкривають слова промовця:

— Більш як п'ятдесят тисяч чоловік мають право бути на нашій нараді! А де ж узяти таке приміщення, щоб у ньому вмістилося стільки народу? Ми маємо змогу запросити на нараду тисячу п'ятсот — тисячу шістсот чоловік! Кращих із кращих!

Нарада передовиків — щорічне свято українських хліборобів.

Дивіться, милуйтеся тут цвітом колгоспної України — чудовими людьми, гордістю нашою! Дивіться, який неоглядно великий шлях вони пройшли, який стрибок зробили од віку чорного, минулого до віку ясного, нинішнього!

«ХАЙ ХОЧ КАМІННЯ З НЕБА ПАДАЄ»

Макар Онисимович Посмітний, голова колгоспу імені Будьонного, Березівського району, Одеської області,— передовик і новатор сільського господарства.

Макар Онисимович, розуміється, був на першій такій нараді, був він взагалі на всіх нарадах передовиків, бо був передовиком і тоді, коли ще не було й нарад передовиків сільського господарства.

Передовиком він був іще й тоді, коли колгоспів не було: попереду всіх був Макар Онисимович, як панів

били, а потім поперед усіх мчав на баскому коні в Кінній армії С. М. Будьонного, як били всіх тих, кого належало бити.

Перед вів М. О. Посмітний, як заснували колгосп на землях того пана, де колись батракував Макар Онисимович.

Він є зачинатель колгоспного руху на Україні, беззмінний голова колгоспу, що його члени артілі, колишні бійці Кінної армії, назвали ім'ям свого бойового командира, тепер маршала С. М. Будьонного.

Отож виходить, що вже під тридцять літ підбивається, як ходить Макар Онисимович у головах, і весь цей час ходить він у передовиках.

Він, мабуть, і народився передовиком.

За всю славу історію колгоспу імені Будьонного, за весь час головування в ньому Макара Онисимовича Посмітного всього було.

— Було з маком, було й з таким!

Та ніколи не було без віри в перемогу, без любові до колгоспного ладу!

Дуже вже люто ненавидів Посмітний панів і тому так кріпко полюбив колгоспи.

Із шабля на щабель, поволі, сходами, все вгору та вгору — аж до найпередовішого колгоспу в Союзі, до депутата Верховної Ради республіки, до Героя Соціалістичної Праці.

Од ціпка в одній руці і гвинтівки (од куркулів!) за плечима — до бідарки, від бідарки — до тачанки, від тачанки — до «Москвича», від «Москвича» — до «Победи». Від іржавого плужка та конячки в конопляних наритниках — до могутніх тракторів, до комбайнів.

Так у всьому: «від» і «до»...

І аж до того, щоб на останній нараді передовиків сказати:

— Запитують, хто мене вивчив у колгоспі головувати? Партія! І колгосп — рентабельний!

Про колгосп — усе! А решта все — про людей!

Ми ж із вами пам'ятаємо виступи Макара Онисимовича, мабуть, чи не на всіх республіканських нарадах передовиків сільського господарства.

Він завжди докладно й мудро розповідав, із зошитом у руках, як колгосп хазяйнував минулого року.

Розказував, і які в колгоспі врожаї кожної культури, і скільки було заплановано, і скільки зібрано. І як у колгоспі з худобою, і скільки надоєно молока, і скільки яєць нанесено, і поросят наплоджено... І про план на майбутнє... Повна картина колгоспного життя й роботи.

А тепер усього тільки:

— Колгосп у нас рентабельний!

І всі вірять, що рентабельний! Не може бути нерентабельний!

Макара Онисимовича якось навесні запитали:

— Які ваші прогнози, товаришу Посмітний?

Весна була несприятлива, капризна, посушлива і виликкала тривогу.

Що відповідь колишній панський батрак?

Тоді Макар Онисимович спокійно сказав:

— Хай каміння з неба падає, а в колгоспі врожаєм буде! Колгосп свої зобов'язання перед державою виконає, людей і фонди забезпечить!

Що це — хвастощі?

Ні — це віра в агротехніку, віра в людей, певність у тому, що бездоганність проробленого, як того вимагає наука, переборі і каміння з неба!

Переборів же колгоспний лад усе те, що падало на республіку з неба у Вітчизняну війну, хоч воно, те, що падало, було «почище» небесного каміння.

Пам'ятаєте, на минулих республіканських нарадах передовиків Макара Онисимовича непокоїла культура землеробства.

Не те, приміром, щоб тільки виорати, посіяти, зібрати, змолотити, а як виорати, посіяти, зібрати...

Ну, ясно, соціалістичне змагання — і премія переможцеві. Премія — кабан!

— Невже ви, товаришу Посмітний, у премію кабана даєте?

— Не я даю, а правління! Даємо! Щоб із одного кабана сто кабанів було! Даємо! Не я, а правління — майте на увазі! У всьому так. Колектив!

Тепер Макар Онисимович уже про культуру землеробства не згадує. Перейдений етап. Культура є!

І єсть де про ту культуру говорити, прищеплювати її, показувати: єсть театр-клуб, єсть радіовузол, гуртки самодіяльності, спортклуб і т. ін.

Є де й культурно жити.

Все, виходить, є?

Ні, не все!

А що ж іще непокоїть колишнього панського батрака, голову колгоспу, селянина-колгоспника Макара Онисимовича Посмітного?

Живуть багато, у пошані, в славі! Що ще?

Непокоять люди. Людська поведінка. Колгоспна мораль.

— Ви думаєте,— говорить на нараді Макар Онисимович Посмітний,— неповага до старших! Як це можна допустити? — І на трибуні сердиться: — Свекруха й невістка разом в одній хаті. Чоловік завжди на роботі. Не любить невістка свекруху. Гиркає на неї. Чортом дивиться на стару. Гиркала, гиркала, а потім почала знущатися. Їсти давала не дуже, та, проте, давала. Але як? До столу не припускає. Сини сього-того в черепчок: «У запічок! Отам ваше місце, а не за столом!» Допекла стару, що та не витримала, прийшла, вся в сльозах: «Так і так, Макаре Онисимовичу! Хіба ж я не людина, що вже й до столу не пускають!» Сказати правду, не вірилося, що так можна до старої людини ставитися. Піду, гадаю собі, перевірю. Заходжу. Снідають якраз. За столом невістка й діти. Чоловік на роботі! «А де мати?» — питаю. — «Та вони там он біля печі!» Справді, в закутку сидить старенька з черепком у руках. «Як же ж це,— питаю,— хіба для матері вже й місця за столом нема?» — «Та тут, за столом, діти, вони їм заважають! Там їм краще, зручніше». — «Не думаю,— кажу,— щоб діти їм заважали! Не гаразд робите, молодиче!» — «Буде їм добре й там!..» Побалакав із чоловіком. «А що я,— каже,— з нею зроблю? Не слухає! До матері дуже люта!» — «Ну, тоді,— кажу,— ми зробимо!» На засіданні правління ставлю справу про неповагу до старої людини, про знущання з неї!.. Правління ухвалює: виключити з колгоспу! І виключили! А як же інакше?! Махни рукою на такі випадки, не зверни уваги,— що ж тоді буде? Чекати, що й мої діти, як я постаріюсь, і мене у запічок заженуть! І це ж робиться при малих дітях! Для них такий приклад! Як же вони ставитимуться до старих?! Ну, після того прибігає невістка та в сльози: «Простіть! Більше не буду!» — «Це від тебе,— кажу,— залежить, виправишся — поставимо

на правлінні: може, й поновимо в членстві». Зустрів стареньку, питаю: «Ну, як невістка?» А вона мені: «Ніби ангел через хату пролетів! Спасибі вам!»

Ми з вами розуміємо, що питання поведінки людини, питання колгоспної, комуністичної моралі в данім разі в колгоспі імені Будьонного непокоїть не самого тільки Макара Онисимовича Посмітного.

В колгоспі єсть партійна організація, єсть комсомольська організація. Не без їхньої допомоги, їхнього впливу, їхньої ініціативи все це робиться,— та й не тільки в справах людської поведінки!

Але що для Посмітного характерно: не тупцювати на місці, не заспокоюватися (вже, мовляв, богова борода в руці), не обмежувати себе лише господарськими справами, будувати не тільки добробут колгоспний, викопувати не тільки нову пшеницю,— а організовувати по-новому ціле життя, у всім його комплексі, у всенській його різноманітності...

Єсть нова культура хліборобства, єсть нова пшениця, повинна бути і нова людина! І вона буде! Мусить бути!

І простує, мабуть, іноді вузькою межею поміж колишніми панськими, а тепер широкими колгоспними ланами колишній панський батрак Макар Онисимович Посмітний, простує та й посміхається:

— Ну що, пане? Що, якби ти оце встав? (Бодай ти ніколи не встав!) Хто кого? В кого краща пшениця? І коні, і воли, і корови, і свині, і кури?! Хто багатіший?! Хто розумніший? Хто культурніший? Лежи каменем! Все дно колгоспних свиней, пане, я тобі не довірив би. А люди?! Тобі вклонялись, а мене поважають! Та які люди!

Боротьба з залишками капіталістичної свідомості, боротьба за нову людину — багато ще в цій галузі роботи!

М. О. Посмітний це прекрасно розуміє.

В цій справі вплив колективу відіграє велику роль.

Макар Онисимович каже:

— Як хероше, коли колгоспне село потопає в садах. Коли біля кожного будинку росте двадцять-тридцять фруктових дерев. Та, на жаль, не всім хочеться викопати двадцять-тридцять ямок і посадити біля хати садочок. Тоді правління купує саджанці і своєю постановою

зобов'язує посадити дерева. І село — в садках. І кожний,— навіть той, хто лінувався ямки копати,— коли дерева почали цвісти й плодоносити, щасливо посміхаючись, каже:

— Ах, як хороше! Як красиво!

А воно, справді, і хороше, і красиво, та ще й з яблуками, і з грушами, а взимку ще й з компотом!

— Передплачуйте газети! Читайте газети! Треба бути культурним!

І люди читають газети... Ширшає в людей видно круг, культурнішають люди...

Поки що не можна, на жаль, перебути без репресій. Репресій громадського характеру.

— Подивіться, в нарсуді нашому,— каже Макар Онисимович,— дуже рідко судяться наші колгоспники. Всі непорозуміння намагаємося ліквідувати на місці. Забешкетувала якимось молодь, що недавно прибула до колгоспу. І такі, куди вам?! Пустивирвусь! Скликали засідання правління відкрите, поприходили і старі, й молоді колгоспники. «Бешкетувати, хлопці, ми не рекомендуємо! В нас хуліганство не в пошані». Ухвалили: заборонити протягом року відвідувати клуб. «Ви правитесь, заспокоїтесь, покультурнішаєте — тоді дозволимо вам бувати в клубі! Клуб — культурна установа, некультурним там робити нема чого!»

Це не жарти: в клубі кіно, в клубі вистава, лекція чи танці, всі в клубі, всі веселяться, танцюють, а ти ходи вовком попід вікнами та зубами клацай! Мимоволі задумаєшся, чи й далі бешкетувати, чи заспокоїтися... І тихшають.

Весілля в колгоспі. Молодята женяться. І коли це молодята хороші, працьовиті, корисні члени колективу — це свято не тільки їхнє та їхніх родичів, це — свято всього колгоспу.

Відбувається засідання правління, виділяються для молодих подарунки, «посаг», все правління на чолі з головою бере участь у святі!

Не те що запросили там на весілля голову та членів правління, щоб випити,— ні, правління офіційно бере в цьому участь, надає приватній, здавалося б, справі колективного, громадського значення!

Хіба це не нове, не прекрасне в побуті?!

Хіба не згадуватиме все своє життя подружжя, за-

буде хіба воно коли-небудь про таку подію в своєму житті?

Ніколи не забуде!

Розповідають про випадок у колгоспі імені Будьонного, коли женилися не дуже достойні і правління не взяло участі в святі.

Ми можемо тільки уявити собі, що це значить!

Це не весілля, — це похорон!

Розуміється, що були сльози, багато було сліз, і причитувань, і прохань не ганьбити весілля.

— А хто ганьбить? Самі себе ганьбите своєю роботою, своєю поведінкою!

Дали слово виправитися. Скликали правління, ухвалили, зважаючи на обіцянку виправитися, взяти участь у святі.

Нема нічого страшнішого в колективі, коли від тебе одвертається громада! Це — воістину страшно!

Виховувати людину — члена колективу, плекати колективну мораль, визначати й оберігати норми людської в колективі поведінки, — яка це величезна, грандіозна справа...

Хіба Макар Онисимович Посмітний, як справжній колгоспний провідник, може від неї відмахнутися?

Колгосп, мовляв, передовий, рентабельний! Все!

Ні, Посмітний не з тих!

І з яким обуренням розповідає Макар Онисимович про одного голову колгоспу.

— Поїду подивлюсь, як хазяїнують. Може, повчу, може, сам повчуся. Якраз збирали кукурудзу, соняшники. Бачу, погано люди роблять. Залишаються на полі соняшники, залишається кукурудза. Там солону розтягають. Приїжджаю, кажу хазяїнові: «Як ви це можете допускати? Ви ж знаєте, що це збитки і для колгоспу, і для держави. І для людей розпуста!» Хазяїнова жінка встряває в розмову — і до чоловіка: «А хіба тобі найбільше від усіх треба? Навіщо ти собі ворогів наживаєш?!» Хіба в такого голови може бути путній порядок?! Хіба такий голова може настановити в колгоспі дисципліну?! — обурюється Макар Онисимович. — А ось іще випадок, — каже він далі. — Новообраний голова колгоспу, що до того працював в області, питає мене: «Товаришу Посмітний! Ваша дружина працює в колгоспі?» — «Працює! Авжеж!» — «А як же моя працює»

тима? Я весь час на роботі, в роз'їздах — хто ж мені обідати варитиме, хто мене годуватиме?» — «А як же, — кажу йому, — колгоспники? І жінка працює, і чоловік працює, і обідають, і вечеряють...» З такого, пробачте, голови толку не буде, — рішуче каже Макар Онисимович.

А й справді, який може бути голова колгоспу, та ще й укрупненого, коли він, іще до колгоспу не доїхавши, бідкається, чи працюватиме його дружина, чи не працюватиме?

Бачите, не поцікавився він, як у Посмітного сіють, що в його ніколи не буває низьких врожаїв, його більше інтересує добре пообідати.

Дивисься на Макара Онисимовича Посмітного, як він сидить у президії, як він виступає з трибуни, виблискуючи Золотою на грудях Зіркою, — колгоспний провідир, цей, по суті, вже дід, — і тобі спокійно за колгоспний лад, за майбутнє, бо не один уже в нас, слава тобі господи, єсть Посмітний, що своєю працею в колгоспах, вірою в народ, любов'ю і відданістю справі партії Леніна на ділі довели, що вони можуть з гордістю заявити:

— Хай каміння з неба падає, а врожай буде!

КОНДЕНСАЦІЯ МУДРОСТІ

Ми, старші, добре з вами пам'ятаємо таку картину колишнього села: білоголове чотири-п'ятилітнє дівчатко, волосся їжаком, у полотняній до п'ят сорочині, гирить поперед себе, попід руки обнявши, замацапурене, чомусь обов'язково хустиною зап'яте, у кохтині до пупа дитя — Іванька або Ганнусю... Дитя те, голим тілом вилискуючи, дригає ніжками, іноді голосить, іноді тільки пихкає (пих!)...

Білоголове п'ятилітнє, волосся їжаком, дівчатко гирить Івасика чи Ганнусю з двору на шлях, у пісочок (у куряву), пригиривши — геп! — посадило, «куклу» з жованим хлібом йому в рота — цить!

— У бакшу, дівчатка, гратимемось! Івасику (чи Ганнусю), цить!

Грають у бакшу. І куреня ліплять, і кавуни, і дині, і огірки, і соняшники.

— А тепер давайте, дівчатка, палянички робити!

Роблять палянички... З кізяка хатку виліплюють...

За заводія на дитячій бакші, і в палянички, і в хатку, і через перелаз стрибати,— за заводія в усіх цих дитячих забавках оте білоголове, волосся їжаком, дівчатко — все воно! І скрізь воно попереду, і скрізь воно перше...

А коли тому білоголовому «стукне» вже сім років і коли мама удосвіта порається в хаті, щоб чи картоплі дітям наварити, чи кулешику, бо треба бігти до пана чи до куркуля на поденщину, воно, білоголове, визирає або з печі, або з-під рядна на полу та:

— Мамо! Поспали б іще трішечки! Я й сама картоплі наварю, і кулешику... Я й борщу вмю! І всіх нагую: і Івасика, і Ганнусю, і Петруся... Поспіть іще трішечки, мамо!

Тоді мама йде до білоголової дівчинки, пригортає її до себе, пестить її, голубить, а в самої з очей сльози — кап-кап.

— Ти ж іще маленька, дитино моя!

— Яка ж я, мамо, маленька,— мені вже сьомий!

Цілує мама, обіймає свою донечку:

— Я ж побіжу, а ти ж дивись, донечко,— до копанки і сама не підходь, і, боже борони, маленьких не пускай, і на вулицю не вибігайте, щоб, бува, не наїхало, і до колодязя,— дивись же ж пильненько, щоб Івасик до колодязя не побіг... Боже мій, боже мій! Та як повстають, повмивай усіх, щоб чистенькі були... Курочкам крихоток даси...

— Та не печалуйтесь, мамочко, я все зроблю... Я б іще і поросятко нагодувала, якби воно в нас було... А чи буде в нас, мамо, поросятко?

— Буде доню, як бог дасть, буде!

— Ой мамо, який той бог твердий на поросята! Хіба йому жалко для нас маленького поросятка? Ви ж казали, що в пана багато поросят. І торік не дав...

Побігла мама...

А білоголове — вже семилітне — дівча і картоплі на снідання наварить, і сестричку з братиками повмиває і нагодує, і хату замете...

Уже найменшенького на «бакшу» носить меншенька, п'ятилітня, а білоголове вже з двору надзирає, щоб і до копанки не наближалися, і щоб на вулиці на когось не

наїхало, і щоб корова (чужа, чужа корова!) не вдарила, а на Івасика кричить, віника в руках держачи:

— Ти куди ото до колодязя? Га? Ось я тебе!

Господиня! Як мама! У сім літ! Бо мама в наймах.

Вісім років білоголовій дівчинці... Настає — обов'язково настає — рок! — момент, коли стомлена, виснажена мати, причвалавши з панської чи куркульської роботи, дуже ніжно пригортає до себе свою білоголовеньку донечку, свою старшеньку, голубить її так ніжно-ніжно, та пестить, та плаче, плаче.

— Чого ви, матусю, плачете? — донечка білоголова питає.

— Важко мені, доню, татко на заробітках, вас у мене четверо... Чим вас, мої любі, дорогі мої, годувати? Ой донечко, донечко! Мабуть, і тобі треба піти до Бугаїв дітей глядіти!

— Ну, то й піду, матусю! Тільки не плачте!

Плаче мати до світанку, котяться сльози в білоголової дівчинки під рядном, щоб матуся не бачили! І тільки перед світом і само дівча незчулося, як запитало:

— А вони, мамо, не битимуть?

— Ні, дитинко, не битимуть! Я й прохатиму, я й молитиму, щоб не били!

А вдосвіта веде мати свою білоголову восьмилітню дівчинку до Бугаїв дітей глядіти.

— Ти ж слухайся, дитинко!

...Куркульська наймичка. З восьми років.

Дитиною, дівчиною, жінкою — найми... Від куркуля до пана, від пана до куркуля...

Іще добре, як бабою чи у своїх, чи в чужих за кушень хліба від досвіта до глибої ночі біля дітей та біля куделі, а то в покручених гіркою працею пальцях — ціпок, за худими, горем згорбленими плечима торба та нужденне попідвіконню:

— Дайте, Христа ради, що милість ваша!

І як епілог — отакусенька могилка край цвинтаря, на вітрі, біля канава, та з двох хмизинок на тій могилі отакісінький хрест!

Все!

Оце, коли хочете, біографія всіх таких, як Олена Семенівна Хобта до Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Жовтень... Революція... Заклики Леніна... Більшовицька партія... Радянська влада... Соціалістичне колгоспне господарство...

З-за столу президії наради передовиків підводиться старенька сімдесятилітня сивоголова, у біленькій хустині бабуся і простує до трибуни.

На грудях у бабусі ордени й медалі, на грудях у бабусі зірка Героя Соціалістичної Праці і значок депутата Верховної Ради.

Величезна ясно-сліпуча зала обгортає бабусяю любов'ю сотень сердець і вітає її громорокотом оплесків.

— Слово має Олена Семенівна Хобта!

І починає маленька сивоголова бабуся говорити.

Слухають бабусяю керівники партії і уряду, академіки, професори, старі досвідчені агрономи, директори величезних радгоспів, механізатори сільського господарства, уславлені колгоспні хлібороби. Герої й орденоносці, старі й молоді...

Всі прислухаються, що скаже бабуся.

— Товариші передовики,— сміливо починає старенька,— прибули ми сюди поділитися своїми думками, як же на цей рік високий урожай дати...

І вилітають з бабусиних вуст мудрі слова багаторічного досвіду, що їх мікрофони доносять у всі кутки великої зали.

Олена Семенівна повчає і про кукурудзу, і про цибулю, і про картоплю, як їх на піскуватих землях садити та що з ними робити, щоб давати нечувані врожаї.

— От що ми своєю ланкою робимо!

Ми... ланкою... Не я, а ми...

— Узяла я, жінки, перед партією таке зобов'язання... Ну, як, жінки, гадаєте — виконаємо?..

І знову — жінки... Гуртом... Колективом...

І всі чують, що в старенької бабусі, у ланкової, Героя Соціалістичної Праці Олени Семенівни Хобти, в її ланці запроваджено найпередовіші агронаукові поради, досліди.

І все це так просто, так спокійно, що, як заплющити очі, здається, ніби в садку, під розлогою грушею,

старенька бабуся своїм улюбленим онукам чудесної казки розкаже...

І так усе мудро...

Олена Семенівна говорить про глибину оранки, потім про подальші потрібні агрооперації і знову повертається до глибини оранки,— ось поки треба орати: Паша Ангеліна мені казала! А через кілька часу вона знову повертається до того, як глибоко треба орати...

Недосвідчений промовець? Так, по-вашому?

А якраз і ні! Вона домагається, наполегливо, настирливо «розтлумачує» всім, що орати треба глибоко!

Вона вчить, бо сама в цьому пересвідчилася й переконалася... Вона свій досвід передає...

Бо Олена Семенівна Хобта хоче:

— Щоб усі ланки, щоб усі бригади, щоб усі колгоспи були високоврожайними!... Урожай треба збирати зразу, гуртом, за день, за два, щоб зерно не осипалося, щоб не завдавати збитків державі, народові. І що для цього треба? Так звечора я й кажу своїй маленькій онучці: «Збирайся, дитинко, взавтра на жнива підемо! Всі підемо, а хати замкнемо!» — «А що ж я, бабусю, там робитиму? Я ж іще маленька!» — «Нічого, нічого! Колосочка підбереш, снопика піднесеш! Жнива, дитино моя, велика справа! Всім народом треба, щоб ураз, швиденько, щоб зерно не осипалося! А ми ж колектив, всі повинні працювати...»

Що це? Олена Семенівна Хобта за використання на сільськогосподарських роботах дитячої праці?

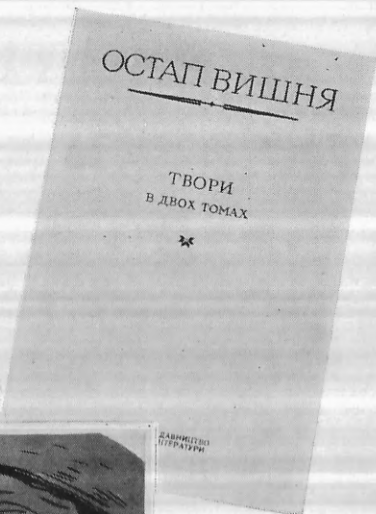
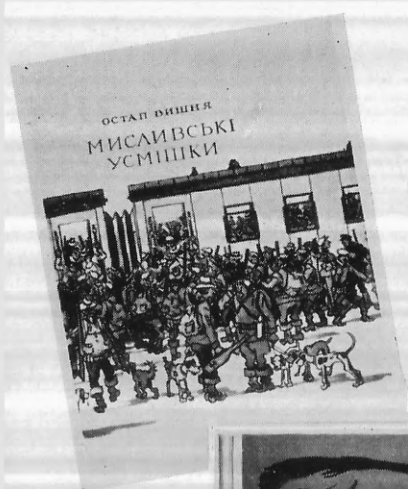
Не вгадали! Свою онуку вона на поле візьме, а якби вона побачила, що всі вивели на поле своїх малих онуків, ой, нагримала б:

— Куди ото ви їх на сонце та на спеку? Хай би собі в дитячому садку гралися!

Своя онука, може, колосочка підбере, може, снопика піднесе, може, метелика або перепеленятко впіймає.

— Але в якого гевала хопить совісті всидіти у жнива вдома, коли: «Дивіться, стара Хобта і онуку на жнива вивела»,— посміхається Олена Семенівна.

І знову до діла:

Видання творів Остапа Вишні.

— А як ми влітку на жнивах повоювали! Ми! Наша ланка!

І дзюрчить словесний струмок про соціалістичне змагання ланки з ланкою, бригади з бригадою, колгоспу з колгоспом...

— І ми перемогли!

...І раптом:

— Велике, товариші, мені щастя випало. Я в Кремлі була!

І кожний, мавши щастя в Кремлі бути, з таким би, як і Олена Семенівна Хобта, захопленням про це розповів. Але Олена Семенівна не забуде (ніколи не забуде) про:

— Приїхали ми до Москви! Став поїзд, я подивилась у вікно та й питаю в Паші Ангеліної: «Пашо, питаю, чого стільки народу, якого то, питаю, міністра зустрічають?» А Паша й каже: «То вас, Олено Семенівно, так зустрічають!..»

Що це? Величання?

Не вгадали!

Знову:

— Люди добрі! Бідні та прості люди з усього світу! Дивіться! Де таке є?! Де?! В якій державі, на якій планеті прості люди у такій пошані?!

А потім захоплена розповідь про те, як вона в Кремлі була...

Та й тут, у розповіді про Кремль:

— Питають мене: «Олено Семенівно, чого ж ви не закусуєте?» А я й кажу: «Я й узавтра, й щодня пообідаю, а в Кремлі я не щодня буваю!..»

...Проста селянка... Українська колгоспниця... Стара сивоголова бабуся...

Іде українська сива бабуся за кордон, до країн народної демократії, їде, досвід свій передає, нового життя людей учить...

Скільки ж мудрості в її сивій, благородній голові!

Олена Семенівна Хобта в Кремлі була! Щаслива! Але найщасливіша старенька бабуся тим, що її керівники уряду бачили.

Колись, колись іще давно побачив її Володимир Ілліч Ленін...

І її, і мільйони таких, як вона...

Партія веде до щастя, до комунізму!
І вже на одній шостій земної кулі засяяло те щастя!
Ось тому

Над широким Дніпром,
Над лужком-бережком
Зійшло, зійшло сонечко золоте.

Це пісня про Олену Семенівну Хобту, що лунає на широких просторах радянських...

Пісня про колишню панську та куркульську наймичку, що їй в старі, лихі часи доля судила б вічну тяжку в наймах працю, злидні, горьоване горе, жебри та безвісну могилку край убогого цвинтаря, біля канави, на вітрі, та дві хмизинки над могилою навхрест...

КОЛГОСПНИКИ З ВЕРХОВИНИ

Верховино, світку ти наш...

Хороша пісня, весела, як вітер на карпатських полонинах, грайлива, як Черемош, що сріблястим вужакою попід Карпатами звивається... А на Черемоші — дараби, а на дарабах — легіні, а біля легінів струнких чорнобриві Марічки-красуні, що тільки те й роблять, що водять попід смереками коло, танцюють «аркана», та все з коломийками, та все з коломийками...

Та з веселими коломийками, та з безтурботними коломийками...

У легінів у руках замашні топірці:

А я тее дівча люблю,
Що біле, як гуся,
Воно мене поцілує,
А я пригорнуся!

А в Марічок разкове намисто та чорні очі вогнисті,
а в русих косах стрічки барвисті...

Ех, давай розвеселої:

Я сапала кукурудзу
Та й зняла фасольку.
Полюбила панотчика,—
Купив парасольку!

Ох, як же ж весело! Сама тобі романтика! Самі танці, самі співи!

Ніколи було навіть тим дуже романтичним гуцулам їсти, бо все співали, танцювали та топірцями замашними розмахували...

Отак дехто уявляв колишню Гуцульщину, батьківщину «Тіней забутих предків»...

А великий Каменяр Іван Франко прийшов та правдою-сокирою, загартованою в кузні його батька, великого майстра сокирячих справ — коваля, як розмахнеться та — г-е-ех!:

«Ото пан був! Фудульний пан, дай му боже царство! Нема нині таких. То, бувало, не приступай! Аби-с отак нічого не винен, аби-с по-добру до нього пішов, а станеш перед ним, то все тіло на тобі терпне! Душа в п'яти ховаєся, як миш у нору».

О! Бачите,— виходить, що красені-легіні не тільки танцювали та топірцями замашними розмахували, а в них «у вільну від танців хвилину» перед «фудульним паном» і тіло все терпло, і душа в п'яти ховалася, як миша в нору.

А як тій душі не ховатися, коли всеньке життя і їх, і їхніх дітей у фудульного пана в руках було.

Ой, більше в бідного гуцула було панові боргів, як тих коломиїок!

А за великим Каменярем хай про «романтичних» легінів скаже правдива пісня:

Та кувала зозуленька,
Та й он там на гілці,
Та що Василь за господар?
Де воли, де вівці?

А за піснею хай ще раз скаже великий борець і печальник за долю робочого люду Іван Франко в своєму «Гуцульському королеві», як жилося та «танцювалося» на зелених полонинах, під високими смереками, де лунали «трембітині тони»:

«...над нами висіло одно страшне і невідоме: устеріцький пан. То був на правду наш король, наш найвищий судія, такий, що не питав ані суду, ані права, лише міг брати, в кайдани кувати, катувати та вбивати кожного, хто йому подобав-

ся. Сидів у тих Устеріках, як медвідь у гаврі, і куди простягнув лапу, текла кров, а принаймні пили слюзи».

О! Виходить, що у веселих, дуже «романтичних» легінів текли від панської ласки кров і слюзи...

А коли тече кров або принаймні слюзи, тоді, мабуть, не до танців...

Нам так здається...

А тепер хай пісня розповість про те, як жилося-булося чорнобривим Марічкам теж у «вільну від співів веселих коломийок хвилину».

Отак жилося-булося:

Заплакала дівчинонька в перший понедівчик,
Єк здіймала з головочки хрещатий барвінчик.
Заплакала дівчинонька раненько в вівторок,
Єк стало їй у головці а годочок сорок.
Заплакала дівчинонька раненько в середу,
Єк вдарила лиха доля її в личко спереду,
Заплакала дівчинонька раненько у четвер,
Бо що ж буду та й робити бідненька я тепер?
Заплакала дівчинонька раненько в п'ятницю,
Не можу я викликати із коршми п'яницю,
Заплакала дівчинонька раненько в суботу,
Не можу я викликати біду на роботу.
Заплакала дівчинонька раненько в неділю,
Ой уже я, моя мамко, з бідов нич не вдію!

О! Виходить, що й Марічки не тільки коломийок співали, а й плакали...

Та як плакали!

У понеділок, у вівторок, у середу, у четвер, у п'ятницю, у суботу, у неділю...

Від понеділка — до понеділка! Сім день на тиждень! Усього тільки сім день на тиждень.

А коли дівчина плаче, тоді, мабуть, їй не до танців!

Нам так здається.

А тепер підсумуємо, як жилося-булося гуцулам українцям за старих австро-угорських часів.

Але хай за нас це зробить свідок того життя великий український письменник Іван Франко:

«А гуцули. звичайно, забитий, загуканий на- рід... Ані скарбових кльоців рубати, ані скарбових дараб гнати ми не перестали, але грошові данини зробилися чимраз тяжчі і життя тяжче і скрутніше — ой, ой, ой, яке скрутніше».

Писалося це в 1906—1907 роках.

Після цісарської Австро-Угорщини — панська Польща.

Про життя гуцулів за панської Польщі мальовничо розповідала учасниця республіканської наради передовиків сільського господарства, ланкова з Станіславщини т. Сливинська.

— Слово має товаришка Сливинська! — голова наради каже.

Рвучко, чітко, аж ніби такт одбиваючи, до трибуни підходить в західноселянському жіночому строю літненька вже, невисока, чорнява жінка.

Коли, після звичайних привітань, Сливинська заявила, що вона з восьми років у наймах, Олена Семенівна Хобта, що сиділа за столом президії, не дуже здивувалася, а тільки головою кивнула:

— Знаємо! Чи колишня царська Росія, чи колишня цісарська Австро-Угорщина — для бідної жінки однаково: найми! Ані кордони, ані мова, ані назва держави — ніщо не врятує бідного! Найми! Праця на пана! Знаємо!

Говори, мовляв, сестро, далі!

І сестра говорить далі:

— З восьми до двадцяти і двох років у наймах. Працюю та й думаю собі: «А хто ж мене, сараку, заміж візьме?» Молодого не знайшлося, за старого віддалася. То сама гнула спину в куркулів та в панів, а як віддалася, вдвох почали спину гнути у куркулів та в панів.

Полегшало молодиці! Так оте «заміж» допомогло, як завжди дуже добре допомагає мертвому кадило.

Допрацювалося подружжя... Чоловік з тої праці помер, а жінка розібрала останнього хліва, щоб труну зробити та тіло похоронити.

Оце й увесь заробіток!

* *
*

Радянська влада на Гуцульщині...

Ні в кого тепер не працює в наймах гуцулка радянська Сливинська, нема чого їй гнути ні перед ким спину.

Представниця молодого колгоспу, вона сміливо промовляє перед представниками партії, перед представниками влади, перед найзнатнішими, найдостойнішими людьми своєї Батьківщини Радянської!

Її ланка дає по сто вісім центнерів кукурудзи з гектара.

Забезпечена вона, забезпечені її краєни, бо вона газдиня, справжня газдиня, тобто господарка і своєї землі, і своєї долі.

І як вона широко-весело зо сміху розлягається,— а за нею і всенька зала,— розповідаючи:

— Перший трактор землю на наші лани приїхав орати! Вийшла я в поле, дивлюся, а біля трактора цілий натовп люду. Що таке? А люди за трактором ідуть, землю в жмені хапають та нюхають! Казано, що після трактора і земля, і хліб нафтою одгонитимуть! Виявилось, що ні земля, ні хліб нафтою після трактора не одгонять, а от куркулі та підкуркульники справді-таки трактором... проганяються... З народної, з колгоспної землі проганяються...

Радянська гуцулка — справжня газдиня своєї колись поневоленої землі, своєї країни.

Через те так дзвінко, так весело лунає її голос в залі столичного театру, через те вона так сміливо звертається до свого міністра сільського господарства:

— Машину, автомашину я прошу для нашого колгоспу! І щоб ту машину я в колгосп привезла!

Я... Бо я, член колективу, хочу щось таке для своїх людей ізробити, щоб пам'ятка про це була!

Люди забезпечені...

Та не тільки ж справа в кілограмах на трудовень, не тільки в паланицях та в салі!

Людина — я! Вільна! З усіма рівна!

Не «тінь забутих предків», а людина!

І предки мої не забуті!

Предки мої!

Федькович — славен єсть!

Довбуш — у піснях!

Не тінь я, а людина!

Вируй, Черемомше! Шуміть, смереки! Трембіто, грай!

Слухайте, пани, агій на вашу голову!

ТРАВЕНЬ

1

ТРАВЕНЬ... Як усе розрослоь, розцвіло!
А скільки ще почне цвісти! Куди оком не
кинй — трава зеленіє... Через те й травень.
Весна... Буяють соки, буяють сили вес-
няні... І шуми шумують, і такого весняного,
молодого, здорового та красивого у приро-
ді народжується! Та й не тільки у природі...

Платон Воронько, молодий і талановитий поет,— із
Чернеччини, з Охтирщини, отам, де Монастирщина,—
з приводу весни заспівав:

У саду весна,
У саду красна,
Не до сна мені сьогодні,
Не до сна...

Правильно заспівав Платон Воронько: «Не до сна!»

Та коли «у саду весна», не тільки самому поетові
«не до сна», дуже багатьом (та й переважній біль-
шості!) людям не до сна. І кожен має на те свої при-
чини...

Поетові було тої весни не до сна, бо йому треба за-
безпечити квітами правнуків далеких... і надовго забез-
печити, аж на сотні літ.

Назбираю квіт
І пошлю привіт
Нашим правнукам далеким
Аж на сотні літ...

Та це ж не одна в поета робота, хоч і немаленька,
бо правнуків у нас передбачається — аби квітів виста-
чило,— поетові треба ж іще навесні й у ліс сходити, бо
й у лісі в цей час інтересно:

Ходімо, кохана, у ліс...
Там зелень березових кіс...
Ходімо, кохана, у ліс...

Перечитавши доробок Платона Воронька як поета за останні два-три роки, не маємо сумніву, що він і в ліс ходитиме, і правнуків далеких квітами забезпечить на многі сотні літ, бо ми знаємо, що розуміє поет під квітами!

Не до сна будівникам гігантів комунізму! Не до сна славним нашим колгоспникам, славним нашим механізаторам сільського господарства...

— Не до сна сьогодні, не до сна,— вони кажуть,— бо ми за високий урожай боремося... Ми слово, дане партії, виконуємо... Не до сна, не до сна!

Не до сна нашим залізничникам, не до сна річковикам, рибалкам, будівельникам, шляховикам, не до сна всім чесним працівникам в усіх галузях нашого комуністичного будівництва...

Весна — гаряча пора... Всім не до сна!

2

Весна... І, випробуваною римою кажучи, не до сна письменникам, не до сна...

Як радісно констатувати, що не спала радянська українська література, особливо не спала вона в повоєнні роки, а за проводом партії росла, мужніла, ширилась...

Маючи за світлосяйний маяк братню могутню російську літературу, плече в плече з літературами братніх народів усіх радянських республік, широкою повіддю розливалась українська радянська література, і переливалась вона не тільки через береги рідної республіки, а й через кордони Радянського Союзу.

І найрадісніше те, що молоддю зацвіла українська радянська література!..

Та скільки молоді!

І в поезії, і в прозі, і в драматургії, і в критиці! І який буйний ріст!

Літературні гуртки й об'єднання по обласних, по районних центрах, на фабриках, на заводах, на шахтах, по колгоспах, по радгоспах...

Привіт! Привіт! Привіт!

Великі ростить!

Критики літературні веселі та збуджені.

— Ви знаєте,— кажуть вони,— яка тому причина, що так багато молодих талановитих сил прибуло за останній час в літературу?

— А яка?

— Появились ми, критики!

— Та нічого подібного! — гукають молоді письменники.— Критики з'явилися через те, що письменників збільшилося, а зовсім не навпаки!

— Спокійно, дорогі друзі! Не сваріться! Читачеві однаково, хто перший з'явився! Хай живуть і критики! Хай живуть і письменники! І щоб було більше і тих, і тих!

Скільки ж у нас є молодих письменників?

Поскільки в усякій справі має бути статистика, деякі цифри ми тут наведемо.

Значить, так.

До буйного росту української радянської літератури на одного критика припадало 83,33 письменника.

Тепер на одного критика припадає 27,07 письменника. Як бачите, це вже великий крок уперед, але до норми ще далеченько.

Норма: один письменник на 0,1—0,15 критика.

Продуктивність праці письменника також значно збільшилась.

В поезії вважається: що більше на вірш поетоднів, то продуктивність вища, краща.

Раніше на один, скажімо, вірш витрачалось 0,018 поетоднів, а тепер на вірш припадає 3,5 поетоднів.

На одну пісню раніше витрачалось 2782,5 поетодня, а тепер навпаки — є поети-піснярі і є чудесні пісні... Так що ми з вами можемо сердечно вітати наших поетів-піснярів П. Тичину, М. Рильського, В. Сосюру, П. Воронька, Т. Масенка, І. Неходу, О. Ющенко і всіх, всіх, хто чарує піснями.

Така статистика.

Травень... Весна... Весна в літературі...

Молоді, весняні голоси літературні... Свої голоси, бадьорі, мужні, оригінальні...

Широка, могутня, поліфонічна пісня... І чарівні со-
лісти.

І джерела пісенні з'являються, дуже інтересні, нові
джерела.

Коли ти, сестро, в станочнім клетоті
Новою думою стоїш озорена,
Черпну я піснею в твоєму трепеті...

Он де Любов Забашта знайшла джерело пісні:
«...в станочнім клетоті!» І пісні виходять непогані. Не
гірше, як і з тих джерел, що дзюрчать із синього неба,
із волошок та з чебреців, із «очі — ночі», «зорі — горе»
та з «чарів кохання»...

Прекрасно, що залунали справжні пісні із «станоч-
ного клетоту».

Хай лунають і ширяться!

Любові Забашті не пощастило народитися хлопчи-
ком — «Мені б народитися хлопчиськом»,— але, і дів-
чинкою будши, вона перед гуртом хлопців, видимо, не
поступиться, бо

Як хотілося бути мені, друже, рікою...

Для чого? Ви думаєте, хлюпотіти, та й уже? Ні!

Щоб нести на тій хвилі ясний пароплав.

От вам і дівчинка! А щоб же було, якби вона хлоп-
чиськом уродилась?! Тоді подавай, виходить, цілу фло-
тилію!

Пишіть, Любов Забашто! І на пароплаві, і в хаті,
і в садку, де хочеться, пишіть. Хороші у вас вірші. Бе-
режіть тільки слово... Що слів менше, то краще.

В Лубнах, на Полтавщині, свіжий голос Надії Хо-
менко задзвенів:

Світ широкий, трудами зігрітий,
Як би хотіла я бачить тебе
Вбраним в червоні нев'янучі квіти,
В небо угорнутим голубе.

Та хіба тільки жіночі молоді поетичні голоси —
В. Ткаченко, М. Познанська, Л. Забашта, Н. Хоменко?!

А чоловічі, а юнацькі — П. Воронька, О. Підсухи,
Я. Шпорти, В. Швеця, Р. Братуня, П. Біби, Є. Банду-
ренка, Є. Доломана, Д. Білоуса, Б. Чалого, Б. Степаню-
ка, М. Гірника!

Та хіба тільки самі поетичні? А молоді голоси в прозі — О. Гончара, Ю. Збанацького, В. Петльованого, С. Чорнобривця, Д. Ткача, М. Чабанівського, В. Речмедіна, І. Цюпи.

А в драматургії — А. Хижняка, Є. Кравченка, М. Зарудного... І всі, і всі молоді, хто вже прийшов у літературу і хто до неї йде!

Привіт! Ростіть! Мужнійте! Держайте! На розквіт радянської літератури, на славу народові, на славу партії!

5

Травень... Весна... Весняна молодість у літературі.
«Молодим усюди в нас дорога...»

Але і —

«До старих пошана скрізь у нас».

А на цей раз літературна молодь — попереду, а «інші» — це такі: П. Г. Тичина, М. Т. Рильський, М. П. Бажан, В. М. Сосюра, А. С. Малишко, Ю. І. Яновський, А. В. Головка, Ю. К. Смолич, Л. Д. Дмитерко, П. Й. Панч, В. Л. Василевська, Н. С. Рибак, В. М. Собко, С. І. Олійник, Л. С. Первомайський, О. І. Копиленко, І. Л. Ле, С. Д. Скляренко, М. Ф. Гордієнко та ще раз «інші»...

Із драматургів серед «інших», дивись, і вигляне з «Калинового Гаю» О. Є. Корнійчук чи з-за «Ярослава» І. А. Кочерга...

І молоді, й старі хай живуть і творять!

І коли йдеться про літературу, хай їм завжди буде:

Не до сна мені сьогодні, не до сна...

Чи весна, чи не весна.

«Інший» Остап Вишня

ЛЕБІДЬ

1

РОЗЧУДЕСНІ місця на річці, на Північнім Дінці...
Вам ніколи там не доводилося бувати?
Коли не доводилося,— обов'язково по-
бувайте.

Ви з Харкова робочим поїздом доїдете до Змієва.

Зміїв — мальовничий городок, тепер районний центр Харківської області,— він розлігся якраз на Північному Дінці.

У Змієві ви візьмете човна і попливете за течією Північним Дінцем...

А пливати вам треба в червні...

Ви потихеньку пливтимете і милуватиметеся чудесними краєвидами: ліворуч зеленітимуть заливні луки,— зелені вони, ті луки, зелені та запашні, уквітчані і ромашкою, і конюшиною, і дзвіночками, а іноді серед зеленої соковитої трави червоно горітиме квітка степового тюльпана або дикого маку.

І скільки ви пливтимете, весь час вітатимуть вас своїм щebetанням веселі жовтобрюшки, канарейкові трясогузочки, підпадьомкатиме на вашу честь перепел і дерчатиме деркач.

З прибережного пісочку з посвистом зриватимуться кулички, а в затоці, вкритій лататтям та білими лілеями, мов почесний вартовий, вас зустрічатиме сіра чапля.

На правому, високому березі в кущах ліщини розриватимуться солов'ї...

Так потихесеньку ви допливете аж до Коропового хутора.

Наближаючись до Коропового хутора, Північний Донець ширшає, робиться многоводнішим, глибшає,— тут

він упливає в ліс,— з обох берегів над ним схиляються зелені віти густо-зеленої вільшини, гостролистих кленів, струнких дубів, берестків, грабини, утворюючи над ласкавою рікою казкову алею-тунель...

Стоять на височеньких протилежних берегах дерева і ніби вітаються між собою, простягаючи одне одному зелені віти-руки.

Як впливете ви з алеї-тунелю,— острівець невеличкий на вашій путі буде,— зелений, зелений острівець, зарослий і вільхами, і вербами, і кугою, і високим, високим очеретом.

А на тому на острові під розлогою, старою, дуплястою вербою курінь побачите — блаженький курінь, такий собі очеретом сяк-так прикритий, а зверху ще вітами, та кугою, та травою, щоб од дощу десь приткнутися було...

І в курені зеленої трави наслано, щоб можна було при нагоді чи як уже дуже очі злипаються подрімати годину-другу.

Ген там гонів, може, за п'ять, як річкою, там уже пором буде, щоб з лівого берега на правий переправитися,— бо лівим берегом ген он аж куди пішли луки, та й луки, та й луки,— а на правім березі величенька серед лісу галявина де й розлігся Коропів хутір, з хатами, з садками, з городами...

Ах, який чудесний Коропів хутір!

І хат за деревами та за садками не видно, і такі ж там соняшники, і така там квасоля, тичинами підтримувана, росте,— ну, просто вам як ліс...

Колишні хutoryяни, а теперішні колгоспники вам одразу ж і скажуть:

— У нас не хутір, а рай!

А ви візьміть та їх і запитайте:

— А ви рай бачили?

Вони за словом у кишеню не полізуть:

— А навіщо ми того раю шукатимемо, коли в нас свій єсть...

А коли ви вже захочете, щоб на свій бік їх пригорнути, ви їм скажіть:

— Ні, товариші, у вас тут тепер краше, як у раю!

Вони вам привітно посміхнуться і скажуть:

— Могло бути!

Отакій Коропів хутір!

На цей раз ми з вами умовимося так: у Коропів хутір ви не пливить, а правуйте човна до отого зеленого, зеленого острівця, тільки обережненько правуйте, щоб вудочки не зачепити, бо часто й густо отам біля куреня, куди вам пристати треба,— там лиманський дід Кирило Іванович Дудка рибу вудить...

От вам і пощастило: вудочок нема, і ви спокійно стукнулися човном об берег.

Підвели голову, а на березі біля куреня дід Кирило Іванович Дудка сидить.

У солом'яному брилі й босий.

— Здоровенькі були, Кириле Івановичу! — весело ви до нього.

— Драстуйте,— він до вас.

— Живенькі-здоровенькі? Як рибка? — ви дідові.

— Порвало! — дід вам.

— Кого порвало?! Хто порвав?! — інтересуєтеся ви.

— Снасть! — сердито кидає Кирило Іванович.— Не бачите хіба? Ось! Порвало й переплутало! Оце вже годин зо три сидю розплутую і розплутати не можу! Сатана!

— Та хто ж порвав, хто ж заплутав? — не відстаєте ви від діда.

— Хто ж, як не він!

— А хто він?

— Та що, ви не знаєте: короп! — люто вже говорить дід і з серцем кидає на траву ліску.— Закурить нема?

— Закурюйте, дідусю!

Закурили...

Помовчавши трохи, Кирило Іванович починає розповідати.

— Воно й брало потихеньку! Так тільки ледь-ледь на світ заблагословилося. Смик! І тихо... Потім ще раз — смик! І знову — тихо. А потім повело, повело, повело, до того он — бачите? — кущика по-о-овело! Дай, думаю, підсікну! Сіп! Е, воно ж як і рвонулося! Ех же ж як і рвонуло! А волосінь у мене у двадцять волосин, та ще з якого жеребця! Із Рицаря, з племінного орловського рисака! Там така волосінь, що на одну волосинку можна бузівка налігати! Вудлище — ду-

гою! Я — попускать! А воно рве, а воно рве! Я — держу! Коли ось — викидається! Йй же богу, як ночви!

— Ну, Кириле Івановичу, невже ж таке велике?

— Йй-богу, як ночви! Сатана! Більше, як сатана! Хвостом по воді як уріже — йй на дно! Я — смик! А волосінь — дзень! А я в воду з усіх ніг — лясь! І — по шию! Сушусь оце! Одежа вже трохи висохла, а чоботи й досі он мокрі! Босий ходю. Так з гачком і пішло! Біля грузила перервало.

— Може, грузило волосінь перетерло?

— Е, ні! Перервало! Та хіба таке не перерве?! Як ночви! Так оце й розплутую! Кілограмів на двадцять! Не менше!

Вам краще повірити Кирилові Івановичу, щоб його не розгнівати, бо Кирило Іванович Дудка як розгнівається — замовкне і ніколи в світі не розкаже вам, як він позатої весни на Лиманському озері лебедя стріляв...

Кирило Іванович дуже неохоче про того лебедя розповідає, отже, вам треба дуже тонко й дипломатично роз'ятрити його рану, щоб він у гніві на свого онука Васька розказав вам про той випадок, підкреслюючи:

— А все той гемонський Васько! Якби не він, був би лебідь мій...

III

— Ой, той мені Васько! І досі забути не можу,— починає Кирило Іванович, запалюючи цигарку. — Да... Ви ж знаєте наше озеро Лиман. Воно звідси, від Дінця, кілометрів із дванадцять. І село Лиман називається, і озеро Лиман. Кілометрів на сім те озеро простяглося, аж до села Андріївки. Чудесне озеро. На ньому андріївські колгоспники силу качок свійських і гусей розплоджують у природних, сказати, умовах. А які там карасі! Вони й невеличкі, і не золоті, а сріблясті якісь,— а до чого ж смачні — і в ющі, й на сковорідці. Харків'яни на базарі завжди питають: «Чи не лиманські часом карасі?» — «Лиманські!» — «Давайте, діду, давайте, спасибі, що привезли!» Да... Так отак, значить, озеро Лиман, а сюди ближче до села Лимана друге озеро, Чайки зветься... А між тими озерами такий собі перешийок, метрів так із п'ятсот, а може, й більше. Добряче там

полювання на качок восени. На перешийку викопують-ся ямки, маскуються бур'яном, сідаєш у ямку й сидиш: качка вранці і ввечері тягне, перелітає або з Чайок на Лиман, або з Лиману на Чайки... і таки іноді добре по-постріляєш... Да... От позатої весни, якось надвечір, прилітає Васько, онук отой мій гемонський, і ще з ву-лиці криком кричить:

— Діду-у-у! На Лимані два лебеді сіло! Йй-бо, прав-да! Швидше, а то полетять!

Я за рушницю та туди. Васько біжить за мною й командує:

— Ви, дідусю, біжіть сідайте в ямці, ми з Федьком побіжимо та забредемо озером, бо вони недалечко з цього боку сіли, на мілкому!

— Обережно,— кажу,— забрідайте, щоб не потопи-лися!

— Ні, там, діду, мілко! Не бійтесь! — подавсь Вась-ко до озера, де вже його чекав Федько.

Сів я в ямці, прикрився бур'яном, звів курки, че-каю... А як спускався з гірки, бачив, що справді на Ли-мані, недалечко від берега, з цього боку два лебеді плавають. Сидю я. Ну, поки хлоп'ята ж ото забрели та потихеньку до лебедів підходили, чималенько часу про-минуло. Уже в мене і спина болить, уже й очі злипають-ся, і ноги терпнуть... Я терплю,— аякже: лебідь! Коли ось чую Васьків крик: «Діду-у-у! Пильнуйте!» Підвівся я трошки в ямці, зирк у той бік крізь бур'ян,— бачу, справді знялися з озера лебеді і летять просто на мене. І низько, так низько пливуть... Білі, білі — аж ніби бли-щать... Сонечко якраз заходить, і як сонячний промінь упаде на лебедя — так у нього одно крило ніби золоте, а друге — срібне! Летять тихо, не сурмлять. Один ле-тить вище, а другий — нижче,— і той, що нижче, пря-мує просто на мою ямку... У мене аж зуби цокотять і руки підскакують. Ось-ось уже лебідь мене крилами накриє. Я беру його на мушку, вірно беру, даю, як і треба, вперед: клац! — не спалило!.. Аж я зуба-ми заскреготав. Клац — з лівого! — не спалило! А я ружжо об землю! А я картуза об землю! Та впав у ямку і за чуба себе схопив! Підбігають Васько з Федьком:

— Чого ж не стріляли, діду?!

А я не сказав, а ніби аж заревів:

— Не спа-га-га-ли-ло!

Васько підбіг до ямки, вхопив рушницю,— а в мене централка, тулка, добряче ружжо! — розкрив її.

— Та вона ж у вас, дідусю, без набоїв! Незаряджена! Оце охотник!

Я як закричу:

— Як не заряджена?!

— Дивіться самі! — сміється Васько.— Де ж ваші набої?

Так отаке буває! Раз у житті довелося лебедя стріляти, і забув рушницю зарядити! А все той Васько гермонський. «Швидше,— кричить,— швидше!» От тобі й швидше!

IV

Ви не смійтеся з діда Кирила Івановича Дудки, бо він розсердиться.

А ви його так лагідненько запитайте:

— Весною це, дідусю, було? А чи дозволено тоді було весняне полювання, не пам'ятаєте?

— Тож-бо й є, що не дозволено! Так хіба ж отямишся, коли Васько як навіжений кричить: «Швидше, діду, бо лебеді сіли!» Хіба той Васько не спантеличить?

— А цієї весни, дідусю, сідали лебеді на Лимані?

— Сідали! Васько бачив!

— І що: не прибігав за вами, щоб ви з рушницею йшли лебедів стріляти?

— Таке скажете! Тепер Васько в піонерах, та ще й за голову отих — як їх там? — юннатів, що ото птицю оберігають! Так такий завзятий, що як побачить когось із ружжом у заборонений час — зразу до сільради! Та ще й мені навесні наказує: «Ховайте, дідусю, рушницю аж до осені!»

Кирило Іванович Дудка докурив цигарку і взявся знову розплутувати снасть.

Мовчав, мовчав, а потім додав потихеньку:

— Та воно, може, й краще, що тоді ружжо не спалило,— мав би я мороку, що навесні лебедя встрілив.

...Тепер ви можете пливти Дінцем на Коропів хутір і далі повз Козацьку могилу аж до... та куди хочете...

РІДНА СТОЛИЦЯ

1

АХ, який ваш Київ чудесний! Та зелений-зелений, та кучерявий-кучерявий!
— А чого ви кажете, що Київ «наш»? Київ не тільки наш, він і ваш! Він — столиця! А що він зелений та кучерявий,— то такий характер у нашого-вашого Києва!

— Ви знаєте, Київ ще дужче покрасивішав, ніж був до війни!

— А це вже такий характер у київських більшовиків — і партійних, і безпартійних! Сказали, що Київ буде кращим, красивішим, упорядкованішим,— він такий і зробився! Вдача у Києва лагідна, м'яка, хороша,— він слухається своїх киян: красивішає та й красивішає! Вони його люблять, а він красивішає!

— А що значить любити своє місто? В чому має та любов виявлятися?

— Що значить любити, приміром, Київ? Це не значить ходити київськими вулицями, прикладати руку до серця і з надривом декламувати: «Ах, Київ! Ах, як я тебе люблю!» Не треба намагатися обняти Київ та поцілувати,— це не так легко зробити! Киянку чи киянина можна обняти й поцілувати,— коли вони на це згодні,— а в Києва постать огрядненька — в обіймах не вміститься... Що таке любов до міста? Ми вам на прикладах покажемо. Дивіться: он пішов пристойно одягнений мужчина. Іде він і курить «Казбек». Докурив. Бачите, проходить повз урну, пройшов і кинув недокурка не в урну, а на тротуар... То або не киянин, а як киянин, то такий, що Києва не любить. А ота крепжоржетова жіночка, з високими корковими закаблуками на модельних синьо-жовто-червоно-малинових босоніжках, з мідними, у долоню завбільшки на них

пряжками, що розкидає на бульварі Шевченка обгортки з «Алеко» (чудесні цукерки!),— та зовсім про Київ не думає, бо повернулася, мабуть, оце з Гагри і збирається в Сочі, бо сильно превтомилася...

Не дуже любляють Київ і оті громадяни, що переходять вулиці не в указаному місці, бо вони порушують ритм столичного вуличного руху, викликають зайвий шум на вулицях столиці, бо міліціонер вимушений сюрчати, повертати їх і т. д. Ну, ми вже не говоримо про тих, що обламують віти на деревах,— на пам'ять про київські славнозвісні каштани,— не шкодують квітів, зелених насаджень. Хоч і мало їх, а проте подекуди такі трапляються... Любити Київ — це значить не робити всього того, що стоїть на перешкоді зростові чистоти, упорядкованості, затишкові рідного міста.

— Ага! Так і в себе робитимемо!

II

Наш золотоголовий, зелено-кучерявий Київ люблять не тільки кияни, не тільки громадяни Української Радянської Республіки як свою столицю.

Його люблять народи всіх радянських республік як «матір городів руських», як колыску культур трьох братніх народів: російського, українського й білоруського.

З великою пошаною до Києва ставляться всі слов'янські народи, народи країн народної демократії, все прогресивне людство, як до одного з стародавніх центрів вселюдської культури...

Так як же нам, киянам, не любити його, не плекати, не леліяти його, нашого зеленокудрого дідугана, нашого красуня ласкавого.

Щоб ширилися та ще буйніше зеленіли його затишні вулиці, щоб росли та височіли його чепурні та веселі будинки, щоб кріпкі та здорові були його мешканці — кияни і щоб про Київ у віках лунали пісні мелодійні, Малишкові пісні:

Рідна столиця —
Ти моя весна,
Світла, погожа,
Ясна!

ЖАРТИ

I

ЖУ що, готові до жнив? Як у вас із косами? Чи приладнали грабки до кіс? — запитали ми оце якось в одного молодого та жвавого бригадира.

А молодий та жвавий бригадир з таким презирством на нас подивився та й каже:

— А ви, товариші, з якого століття?

— Та ні,— ми йому,— ми з Мандриківки!

— Так знайте,— проказав нам молодий та жвавий бригадир,— що тепер час комбайнів, а не кіс!

— Ну, пробачте,— вклонилися ми молодому та жвавому бригадиrowi.— Ми ще й косу...

Аж ось підходить до нашого гурту дідок із косою, а на косі невеликі грабки.

— Драстуйте,— вітається дідок.

— Здоровенькі будьте!

— А куди це ви, Васильовичу, косу надраїли? — бригадир до його.

— Та це я, товаришу бригадир, косу намантачив, грабки припасував, бо, знаєте ж, ото отам горбок серед лану, а за горбком — така вроді улоговинка,— комбайн там не вдере, а я підкошу, щоб не пропадало... Та воно ж і так буває: на кутах, дивись, там гривку залишать, там колосок стирчить, а я його косою, та в снопик, та до гурту,— а воно, дивись, колосок до колоска, снопик до снопика, центнер до центнера,— та все в трудовень, та все в трудовень. А трудовень — він не тільки в засіку, а він і в діжу...

Молодий та жвавий бригадир подивився на дідка, подивився на нас і так ото авторитетно:

— А комбайн,— я вам говорю,— передова техніка! Да!

А ми до нього лагідненько:

— Ну аякже! Товаришу бригадир! Вашими устами глаголить сама істина! Қомбайн — головне! Правильно! А як горбик, та улоговинка, та десь огріх,— так там і коса не завадить!

А дідок додає:

— І дуже воно добре виходить, коли комбайн люблять та вітають, а косу гострять та клепають...

II

А то ще й така розмова:

— А скільки у вашому колгоспі комбайнів працюватиме?

— А я хіба знаю?!

Так нам відповіла така собі огрядненька жіночка у вагоні, що з Києва на Бориспіль нас віз. Сказала та ще й губу закопилила.

— А хіба ви комбайнів не любите? — запитали ми огрядненьку жіночку.

— А той комбайн мене аж ніяк і не лоскоче!

— Дорога жіночко! Так комбайн вигадали зовсім не для того, щоб він когось лоскотав!

— А нащо мені той комбайн! Мені й серпа досить! — сказала так огрядненька жіночка та й одвернулася.

Ми до неї і сяк і так:

— Та як же ж ви так, що ніби комбайна не признаєте?

— Я признаю, тільки для колгоспу! А в мене на присадібній ділянці він ні до чого! Я своє жито серпом жатиму, та ще й до схід сонця, щоб не висипалося!

— А ви колгоспниця? — запитали ми.

— Аякже! Колгоспниця! Та ще й не проста! У мене чоловік — заступник голови правління.

— А скільки ж у вас трудоднів? — запитали ми.

— У нас із чоловіком — вісімсот! У нього сімсот дев'яносто і в мене десять. Та для нас досить! Чоловік же не може молоко в місто возити! Він у колгоспі, а я на базарі. Так і працюємо. Для нашого господарства і серпа вистачить. А ви про комбайн...

А ми собі слухали та й міркували: та коли ж уже такий комбайн винайдуть, щоб отаких «колгоспниць» із колгоспу повикошував?

— Ой і хороша ж машина комбайн! До чого ж приємна машина!

— А чим же вона так вам сподобалася?

— І косить, і молотить, і самохідний! А найголовніше — великий, скрізь його видно! То, знаєте, жатка чи снопов'язалка — кинеш її після жнив серед двору, вона бур'янами як заросте, — на другий рік ніяк її серед тих лопухів не знайдеш... А комбайн такий, що ніякі бур'яни його не переростуть! Хороша машина!

— А ви б, товаришу, викошували бур'яни!

— Чим?

— Ну, хоча б косою.

— Так воно так! Та де ж ти ту косу серед бур'янів знайдеш? Хіба комбайном ті бур'яни косити?.. Так тоді коса не потрібна!..

* *
*

Ми, розуміється, дорогі товариші, жартуємо, та воно ще буває й так, що такі жарти декого в краску вгонять.

Давайте так на жнивах працювати і так жартувати, щоб од наших жартів більше зерна в засіки сипалося!

ТАЛАНТИ

КІЛЬКА років тому, теплого весняного вечора, сиділи ми в одному мальовничому селі на Полтавщині в садочку біля хати.

А садки цвіли! Ой, як же ж садки цвіли!

Небо, розуміється, було зоряне... І місяченько, розуміється, блідолиций був на небі... І хрущі, розуміється, гули над вишнями...

Соловейко все те бачив та все співав: «Тьох, тьох, тьох!»

Усе як слід...

Надійшли дівчатка — молоденькі вчительки.

Ми ж знаємо, що коли три українці вкупі — то це вже хор.

А тут було цілих п'ять: дві дівчини, два парубки та один уже вроді дід.

Ясно: капела. «Думка» не «Думка», а що капела — факт!

Дід хоч і не дуже з голосом, а проте гуде. Обов'язково гуде.

Ну, розуміється, зразу ж:

На вгороді верба рясна-а-а!

Пізенько вже було: десь близько дванадцятої...

Коли ось з-за бузкового куща дівчаче:

— Доброго вечора вам! Співаєте?

Стоїть перед нами щось таке чорне-чорне, чорніше від темної ночі. Обличчя в пилюзі, в мазуті, біліють тільки зуби та блищать очі.

— О, Галю! — наші дівчата до неї. — Звідки це ти?

Оте чорне, що виявилось Галею, не сіло, а ніби аж упало на траву.

— Ох і втомилася ж! Доорювала! Дала слово, що сьогодні закінчу ниву! І закінчила!

— Так оце ти прямо з трактора?
— Еге!
— Так ти ж не на цім кутку живеш!
— Пісню почула! Не витримала! Співати хочеться!
І зразу високим, чистим-чистим сопрано як заведе:

Посі-я-ла огірочки...

Галя — трактористка місцевої МТС.

— То — наш соловейко! — так усі її називають.

Оре на зяб — співає, культивує пари — співає, сіє — співає, тягне комбайна — співає...

Голова колгоспу, дивлячись на стіну озимої пшениці, підкручує було вуса й усміхається:

— Аж співає та наливається наша озимка! На співочих парах посіяна. Галя і на зяб орала. Галя й культивувала. Галя й сіяла! Галя й коситиме! А потім, як уже зерно в засіках, прийдеш, прислухаєшся,— а зерно піби аж видзвонює в коморі! Співуча пшениця!

А Галі тій ішла тоді дев'ятнадцята весна!

І ото ж, дивіться: цілісінський день на тракторі (слово дала доорати!), іти б ото відпочивати,— так ні, пісню почула, не витримала, на другий куток подалася і зразу: «Посі-я-ла огірочки...»

Вже сіріти почало на небі, підхопилася Галя:

— От і відпочила! Побіжу вмнюся, годинку полежу,— бо взавтра ранесенько на роботу!

І побігла...

Ви гадаєте, що тихо побігла? Де там! Через усе село бігла і весь час було знати, де біжить Галя, бо за Галею всю дорогу пісня бігла.

Де тепер та Галя?

Може, на тракторі й досі співочі пари обробляє, а може, в народному хорі «Дівчини переяславки» виводить, а може, в консерваторії на Марію Іванівну Литвиненко-Вольгемут чи на Зою Михайлівну Гайдай виспівується...

І дивись, колись такої Тані Ларіної чи наймички у столичній опері «виведе», що й Марію Іванівну перевольгемутить чи Зою Михайлівну перегайдаїть...

Вони такі, наші Галі-трактористки, або Лесі-в'язальниці, чи Оксани-ланкові...

Була ж собі така Дарина Прохоренко на Маловисківському цукрозаводі. Жила собі, працювала вагар-

кою, співала, брала участь у художній самодіяльності... А приїхала до столиці на республіканську олімпіаду та як заспівала: «Там, де Ятрань круто в'ється»,— так і загуло-зашелестіло в залі столичного театру, а журі почало соватися:

— І де ти таке взялося голосисте?

Ну, вже й не пустили Дарину додому, вже співає в республіканському народному хорі...

Та хіба тільки сама Дарина? Скільки їх єсть, таких солов'їв народних,— і серед дівчаток, і серед хлопців... І щастя їхнє, що за радянської влади вони народилися: було б їхнє бажання,— їм і музичні школи, їм і консерваторії, їм і педагоги.

Учись! Співай! Народові співай!

* *
*

Радянський народ співає... І хором, і солірує...

Та не тільки співає, а й танцює, і спектаклі ставить, і в оркестрах грає, бере участь в агіткультбригадах...

Тисячі серед народу різних майстрів, художників-самоучок, авторів народних творів і т. ін.

На Радянській Україні зареєстровано близько мільйона учасників художньої самодіяльності.

Співають, танцюють, на різних музичних інструментах грають, малюють, вирізьблюють, ліплять — і діти, і юнаки, і хлопці, і дівчата, і жінки, і чоловіки, і бабусі, і старі діди...

23 000 самих тільки драматичних гуртків, де бере участь понад 310 000 чоловік аматорів... А з аматорів частенько виходять Амвросії Бучми, Юрії Шумські, Гнати Юри, Наталії Ужвій.

Трішки статистики... Драматичних «самодіяльників» тепер ми, значить, маємо 310 000...

Років через декілька ми їх матимемо не менш як мільйон.

Статистика (наша!) доводить, що Амвросій Бучма, чи Юрій Шумський, чи Гнат Юра,— один із них,— виростають із багатьох аматорів драматичного мистецтва.

Отже, за кілька років ми таки матимемо, крім тих, що вже єсть,— ще «новенькі» і А. Бучми, і Ю. Шумські, і Г. Юри.

Ми не знаємо точно, скільки жінок бере участь у самодіяльних драмгуртках, але ми повинні обов'язково мати, крім нашої шановної симпатичної Наталії Михайлівни, ще, ще та й ще таких, щоб сама Наталія Михайлівна сказала: «Єсть!»

Що більше, то краще!

І як же гаряче вітатимемо ми кожного нового А. Бучму, Ю. Шумського, Г. Юру, Н. Ужвій!

* *
*

Ми зупинилися на драматичних гуртках, бо, як казав Козьма Прутков, «нельзя объять необъятное».

А наші симпатії, і наш уклін, і привіт усім талантам народним: і співакам, і танцюристам, і авторам словесної творчості — всім, всім, всім! Бо вони збагачують культуру народу нашого, бо їхні таланти, їхня робота йде на славу Радянської нашої Батьківщини, на славу наших народів.

Хай квітнуть народні таланти!

УДАР! ІЩЕ УДАР!

1

КОЛИ над Києвом починають голубіти ночі, на каштанах бубнявють бруньки, а на київських схилах витикається зелена травиця,— запахло, отже, весною! — кияни, зустрічаючись один з одним, весело посміхаються:

— Чули, коли сезон починається?

— В театрі?

— Та в якому там театрі?! На стадіоні травичка вже зазеленіла, а ви про театр!

— Та яка там травичка? Ще сніг на стадіоні! На схилах, щоправда, вже де-не-де зазеленіло.

— То ви не придивлялись! В середині поля справді ще сніг, а на штрафних площадках уже два кущики травиці виткнулось. Спеціально вчора сам ходив, сніг розгрібав. Ось-ось уже!

Кияни трохи нервуються, чекаючи відкриття футбольного сезону.

Та не тільки кияни. Чекають нетерпляче і москвичі, і ленінградці, і тбілісці, і всі, всі, всі, хто болітиме за групу «А», за групу «Б», за першість у Союзі, за першість в кожній радянській республіці, в кожній області, в районі; в колгоспі — яка бригада повоює першість; на заводі — який цех; в інститутах, в університетах, технікумах — який факультет.

А в нашому дворі щодня відбуваються матчі між першим парадним, де за капітана Льоня, і четвертим, де капітанствує сіроокий Юрко.

І коли від пушечного удару летять з брязкотом у мене в квартирі шибки, капітани обох команд авторитетно заявляють:

— В штангу!

На цьому перший «тайм» моментально кінчається, команди розбігаються на перерву, не для перепочинку, а більше для того, щоб уникнути штрафу — одинадцятиударки... материним віником...

Кожної весни мільйони футбольних м'ячів літають над неосяжними просторами нашої чудесної Батьківщини.

— Сезон починається першого квітня! Але в Тбілісі!

— А в нас коли?

— Одинадцятого квітня!

— Ой, як іще довго чекати! Аж одинадцять день!

Кияни заздять тбілісцям, москвичі — киянам, ленінградці — москвичам, а футбольна команда десь на Новій Землі заздрить усім командам на Великій землі, бо розпочне вона матч десь аж у червні... Але розпочне обов'язково...

2

Перший матч сезону в Києві.

Далеко задовго до матчу болільники вже по кілька раз обговорили поміж себе майбутні склади команд — і основного, і дубля,— і з цього приводу було чимало гострих суперечок, причім жертвами цих суперечок завжди бувають не спорщики, а ні в чім не повинні футболісти, що десь у Сочі чи в Гаграх готуються до майбутніх боїв.

— Центр нападу в основнім складі Н.!

— Хто?!

— Н.!

— Корова!

— Хто корова? Н.— корова?!

— Ну, як не корова, так сундук!

— Хто сундук?! Н.— сундук?!

— Хіба ні?

— Самі ви сундук!

— А ви — корова!

До згоди, як бачите, в даному разі не прийшли!

Симпатыга Н., центр нападу, чесно й наполегливо працює на півдні, щоб удосконалити майстерність, а з нього болільники зробили і корову, й сундука, та й самі при тім коровоосундучилися...

Спортивна боротьба...

А як часто ви чуєте, що треба зробити, щоб вийшов ідеальний, непереможний футболіст.

Щодо київської команди майстрів футболу рецепт цей приблизно такий.

Заслужений — та де заслужений — народний! — болільник авторитетно заявляє:

— Ех, якби до сміливості Лермана та додати удар Лемешка, ліву ногу Віньковатова, праву ногу Товта, серце Пономарьова, лоб Годничака, голову Дашкова, очі Гаврилюка, хватку Макарова... От би був центр нападу!

А чорноволоса Інна додає:

— А волосся Юста! Кучеряве!

Білоголова Оля вимагає:

— І щоб хоч трішечки Комана!

Тут, розуміється, може бути безліч варіантів в залежності від особистих симпатій.

А чому б, справді, нашому старшому тренеру товаришу Ошенкову не прислухатися до таких оригінальних порад наших заслужених болільників?

Варіанти можуть бути найрізноманітніші, але одне завжди буде незмінним: Інна й Оля в кожному варіанті вимагатимуть:

— Щоб волосся Юста! І щоб хоч трішечки Комана!

3

Любить наш народ футбол, кріпко любить. Любить він і наших футболістів...

Шаленіють від футболу болільники, до болю, до сліз переживаючи гіркоту поразки і буйно радіючи з перемоги!

Складна гра — футбол. І не так технічно, як психологічно.

Грають одинадцять майстрів.

Їх судить один суддя!

А того одного суддю судять п'ятдесят-шістдесят тисяч чоловік.

І коли прислухаєшся до вироків отого шістдесятитисячного судді, виходить, що суддя всесоюдної категорії знає правила гри значно гірше, ніж, приміром, отой

тринадцятилітній шкет, що в нього очі на лоба вже вилізли, а він кричить:

— Суддю на мило!

А навіщо йому те мило, коли він, як на нього глянути, умивався ще тоді, як лежав у ночвах і мила його мама.

А то раптом одчайдушний тисячоголосий крик:

— З по-о-оля! З по-го-го-голя!

— Кого ви хочете «з поля»? — запитали якось ми одного дядю, що кричав «з поля!», заплющивши очі.

— А мені все дно! У мене голос хороший — прочищаю!

Іноді різкий крик «з по-о-оля!» набірає зовсім несподіваного значення.

Гурт молоденьких дівчаток голосно, настирливо й уперто скандував:

— Юста з поля! Юста з по-о-оля! Юста з по-о-оля!

— Ви несправедливі, дівчатка,— Юст прекрасно грає!

— А ми його викликаємо з поля на пляж!

— А-а-а!

А проте, правду казавши, несправедливо ставляться до наших майстрів футболу глядачі. Навіть болільники.

Матч. Наші виграли.

— Бачили? Ех, молодці! Ні, таки в нас прекрасна команда! Орли! От команда! От грають! Ви бачили, як Віньковатов? А Дашков! А Товт! А Пономарьов! А Макаров! Геній! От команда так команда! Яка бистрота! Які удари!

Наші програли.

— Партачі! Ну, хіба це команда? Лазять по полю, як сонні мухи! А Макаров! Щоб такого м'яча не взяти? А ще називаються група «А»! Та їх і в «Б» не пустять.

Виграли.

— Оце команда! Ще їм виграти у Москві, в Тбілісі, в Куйбишеві... І що ви гадаєте? Можуть бути чемпіоном! От команда!

І т. д. І т. ін...

Нічого не зробите: боліють!

...Ну, товариші футболісти! Наші! Київські!

— Удар! Іще удар!

Тільки, будь ласка, не в штангу!

І не в свої ворота!

ХАЙ РОСТЕ!

1

СЛАВНОЗВІСНЕ місто Чигирин.
Зелений луг над річкою Тясмин. Неділя. Спека така, що ось-ось Тясмин закипить і всі, що на березі, не купатимуться, а їстимуть юшку.

— Скільки градусів у тіні?

— А як ти дізнаєшся, коли на лузі тіні нема!

На лузі стадіон спортивного товариства «Колгоспник».

Футбольне змагання. Чигиринці грають з олександрівцями. Чигиринці в шовкових зелених майках, олександрівці в шовкових синіх.

Хоч і жнива надворі, а глядачів багато. Діти, дівчата, хлопці, жінки, чоловіки, діди, баби...

Підкреслюємо: діди й баби...

Ну, розуміється, молодші боліють, боліють кріпко, з вигуками, з охами, із сміхом, жартами, дотепами.

А що ж діди з бабами? Чого вони поприходили і всенькі змагання печуться на сонці?

Інтересуються. Боліють теж! Серйозно вам кажу: старенькі діди й баби боліють на футболі... За свою команду!

— От бігає! Ну й лігає!

— То наш Сашко так! Він у нас лівим краєм!

— А ти так бігала, Явдохо? — дідусь бабусю підковирює.

— Виходить, бігала, бо ти ж не догнав! — бабуся йому.

— Та я не дуже й гнався! — дід бабусі.

І раптом крик, свист, гамір...

— Не поцілів! І як таки так, щоб не поцілити?! — вболіває бабуса.

— А ти б схопилася та й поцілила! — пихкає люлькою дід у солом'яному брилі.

Перемогли олександрівці — 2 : 1. «Нічийні» бувають рідко. Не так, як у команді майстрів київського «Динамо», що цього року побили рекорд «нічийх»...

Футбол просяк у гущу народну...

Та хіба тільки футбол? Спортивне товариство «Колгоспник» має вже близько мільйона членів.

«Колгоспник» має вже своїх чемпіонів і рекордсменів: Василя Давидова з Донеччини — марафонця; велосипедисток: ланкову з Черкащини Параску Люботу, із Львівщини Зою Плотицю; силачів-колгоспників Івана Запарованого (Київщина), Андрія Хвесика (Волинь) і багато інших.

Росте сильне, мужнє, спритне фізкультурне колгоспне селянство!

Хай росте!

2

Фізкультурна Україна має своїх світових рекордсменів.

Радянський народ пишається досягненнями Анатолія Драпія в плаванні, Петра Чевгуна та Миколи Білокурова — в естафетному бігу. А всесоюзних рекордів цього року побито українськими спортсменами аж двадцять два! А скільки їх поліпшено в усьому Радянському Союзі!

Ми віримо, що молодь наша талановита набагато ще збільшить число і світових, і всесоюзних, і республіканських рекордів.

А перемагати є що...

На жаль, ще чимало лишається «бородатих» рекордів. У деяких з них «борода» росте аж з 1938—1939 років. Зокрема в рекордів з бігу на 400, 500 і 1000 метрів для жінок.

З важкої атлетики багато рекордів не побиті з довоєнного часу.

Старенькі рекорди, «бородатенькі»!

Не до парикмахерів, справді, звертатися, щоб помолодили.

Треба, щоб це зробили самі спортсмени з тренерами!
І зробіть! Бо швидко, буйно ростуть у нас спортивні таланти!

Хай ростуть!

Слава радянському спортові!

КОРОП

І

ЧУДЕСНИЙ ліс. Мішаний. І дуби, великі-великі, в лісі ростуть, і ясенки, і берестки, і сосни. Найбільше дубів та сосон. У тиху погоду в лісі ані шелесне: тихо-тихо, тільки коли-не-коли флейтою іволга заграє, застукотить дятел, затівлікає щиглик...

І знову тихо.

Серед лісу ставок, очеретом з одного боку прикрашений...

І якимось так воно вийшло, що з одного берега у ставок сосни заглядають, а з другого, протилежного,— дуби. Ліворуч над ставком — гребля, а праворуч — луки прослалися, з зеленими кущами, вербами, з густою-густою травою.

У тому ставку коропи живуть. Отакенні коропи!

— Ой та й здорові ж коропи отут у ставку живуть! Як ночви!

І як же хочеться впіймати оті «ночви»!

Та ще після того, як вам скажуть:

— Та що ви?! Та там як ухопить, як смикне, як поведе,— так і не думайте підсікати! Намагайтеся, щоб зірвався сам. Бо й гачка не буде, і ліски не буде, і вудлища не буде, і самі ви, як за дуба не вхопитеся, у ставку будете! Наші такі коропи! Не коропи, а жеребці! Вони в нас особливої породи — гібриди: мати дзеркальна, а батько — симентал.

Отож і хочеться впіймати отакого гібрида.

Голову колгоспу, що йому належить той чудесний ставок, ми знайшли на степу біля комбайна, що якраз домолочував великий лан озимої пшениці.

— Дозвольте, Іване Павловичу, коропця у вас упіймати,— сказав я безнадійно, бо знав, що нікого він і близько до ставка не допускав.

Іван Павлович посміхнувся та й каже:

— Ловіть, хлопці, ловіть! Бачу, що рибалки з вас бідові.

Рвонулись ми завзято до ставка. Дозволив-таки, бо настрої у нього чудесний: жнива закінчує завчасно, озима пшениця була як ліс, хлібоздачу уже виконано.

Навздогін голова нам кинув:

— Тільки дивіться, щоб коропець вас не вловив! Коропці в нас такі!..

— Та ми тільки так, щоб поборюкатися з коропом! — гукнули ми.

А беруть коропи на світанку. І особливо тоді, як перший ніжний промінь дубові крони прорізує і листя дубове золотить.

А як сонячний промінь дубове листя позолотить, тоді він із дубової гущавини виривається і на ставок падає,— тоді і ставок золотий, і очерет, і рогіз, і пісок на березі — все тоді золоте.

А промінь од води відскакує, летить на той берег ставка, а там сосни,— золотіють тоді сосни, і ясенки, і клени,— їх позолотивши, промінь летить далі, аж туди, туди, туди, що вже його й не видно. Тільки слід його залишається — веселий та грайливий...

А як у золотому ставку короп викинеться, так і короп тоді золотий...

А короп — як ночви. Золоті ночви.

Отакі діла над ставком сонце із своїми весело-грайливими променями виробляє.

Воно сходить ліворуч од вас, за дубами, і спеціально саме там сходить, щоб насамперед дуби позолотити...

Ох і хитрюще отам над ставком сонце!

Воно хоче, щоб усе, де воно промені свої кине,— щоб усе там грало, вилискувало, раділо, буяло...

Хоче — і робить!

Ох і хитрюще! Сонце хитрюще!

II

Ви коли-небудь переживали такий момент, коли вам на гачок клюнув короп? Переживали? Коли не переживали, обов'язково переживіть, а коли переживали, вам

закортить цей момент пережити ще. Уявіть собі таку картину: сидите ви над ставком рано-вранці ще й ранесенько. Благословляється на світ. Ліворуч од вас загорілося небо... То сонце підводиться... Про це вже писано, не будемо ще раз писати... В руках у вас вудочка. Ліска у вас кріпка, гачок у вас сталевий, загартований, міцний. На гачку — картопля, зварена якраз так, як любить короп: не м'яка й не тверда, а саме враз. Ви дивитесь на поплавок так, як навіть, коли були женихом, не дивилися в голубі великі-великі очі своєї коханої... З такою увагою, з таким бажанням, з таким чеканням. І раптом поплавок — сіп! А вас у серце — штрик! Ще раз — сіп! Ще раз — штрик! І ось ваш поплавок поїхав-поїхав-поїхав і зник під водою. Коли починає поплавок їхати-їхати-їхати, покотилося-покотилося-покотилося тоді у вас із-під серця щось холодне, покотилося-покотилося-покотилося кудись униз. І ви відчуваєте, що оте холодне вдарило вам у п'яти. І вашим п'ятам холодно. Ви за вудку — р-р-раз! — підскли. І відчуваєте, що в руках у вас щось тріпоче! І бачите, що ліска ваша натяглася, як струна, а вудлище — дугою і тремтить! Єсть! Він, короп! Ведете його до берега... Вудлище з ліскою ходить по воді сюди, ходить туди... Ось короп уже біля берега. Ось виткнулася його голова, ось уже видно його спину. Він рветься, вигинається, б'є хвостом, скручується бубликом, виривається... Але ви його не пускаєте, ведете... Ще крок — і він на березі... Серце у вас колотиться, дихаєте ви глибоко і прискорено. Ви вже бачите цього коропа або фаршированим, або маринованим, або просто смаженим, а з голови — юшку... Раптом — р-р-раз! Лясь! Ви — смик! — гачок порожній, а короп, на мить отетерілий, ще стоїть перед вами... Які хвилини!...

Взагалі коропа в даному разі у вас нема: зірвався.
Що робити?

Були такі випадки, що рибалка стрибав у воду, щоб ухопити коропа руками. Шубовсть! В одежі, в чоботях, з картоплею в торбинці, з цигарками і з путівкою в Гагри в кишені... Даремно! Короп на путівку навіть у Гагри не бере, не бере він і на картоплю в торбинці, а тільки коли та картопля на гачку.

Спокійніші рибалки в такий момент вигукують щось,

залежно від темпераменту, і наживляють на гачок свіжу картоплю. Закидають знову і сердито сопуть.

Коли сусіда запитає (а сусіда ваш, передовик заводу «Ленінська кузня», пристрасний рибалка, що відпочиває в лісі, обов'язково запитає):

— Здоровий зірвався?

— Здоровий, аж чорний! — відповідають і знову сопуть.

Гірше, розуміється, коли попадеться такий корописце, що з вашої ліски залишається тільки клаптик, а гачок ваш прикрашає коропову верхню губу...

В такому випадку на запитання сусіди, що трапилося, суворо відповідається:

— Порвало!

Не рекомендується, між іншим, вудивши коропа, залишати вудочку на березі неприв'язаною, а самому піти пройтись по лісу, бо частенько трапляються такі випадки, коли пастушки вам гукатимуть:

— Дядю, ваша вудка попливла! Потягло!

Тоді доводиться роздягатися і гасати по ставку, ловити вудку...

А короп у таких випадках майстер із вас поглузувати: тільки-но ви до вудки, а він — смик! — і поплив... Потягло!

...Так скажіть, прошу вас, варт чи не варт вудити коропа, переживаючи отакі хвилюючі моменти?

Ми вже не говоримо про переживання, коли короп не зірвався, а його привезено додому, замариновано, чи зафаршировано, чи просто засмажено!

І ви закусюєте та й розповідаєте:

— От як потягло! Та я не з тих, щоб упустити...

Ну, закусюйте собі на здоров'я!

НІ ПЕРА НІ ПУХУ!

1

НАПЕВНЕ, кияни помітили цими днями на вулицях міста якесь таке пожвавлення, особливо на вулиці Леніна.

Ідуть люди, — то двоє, то троє, — ідуть, гаряче про щось розмовляють, очі в них блищать, лиця рожеві, а постаті їхні повні якоїсь такої бурхливої пр-р-ристр-р-расті.

Дехто, мабуть, думає, що то болільники футболу повертаються з чергового матчу, який випадково виграла київська команда «Динамо».

Нічого подібного: то київські мисливці так гаряче обговорюють відкриття полювання, що має відбутися 29 липня...

То вони радяться, куди поїхати на відкриття. Кожен з них (і я серед них!) — тільки він один! — знає таке місце, таке місце, що такого місця ніхто інший не знає і що там такого крижня, такого крижня, що такого крижня в іншому якомусь місці не було, нема і ніколи не може бути!

— Ми з вами отуди поїдемо! Тільки нікому, прошу вас, про це не кажіть, бо як понаїздять, то й вистрелити не встигнемо.

— То ви ж кажете, що там такого крижня, такого крижня!..

— Мільйон!

— Ну, то, значить, на всіх вистачить!

— Не вистачить!

— Мільйона не вистачить?

— Не вистачить, бо мисливців приїде два мільйони!..

Чудесний спорт — полювання!

Природа, прекрасні озера, луки, струмочки, річечки й ріки любимої Радянської Батьківщини!

Що вимагається від мисливця, щоб аж ось поки мати задоволення й насолоду від полювання?

Промазуйте!

От летить качка! Ви обов'язково пильно, як справжній стрілець-артист, націляйтесь! Кріпко націляйтесь і вірно націляйтесь... Робіть потрібне упередження. Обов'язково!

— Та-ра-рах!

І промазали! З якою радістю пошле вам качка глибоку подяку за те, що житиме й далі, збагачуючи нашу фауну...

А ви собі дивитеся їй услід і ручкою їй отак:

— Будь здорова!

Вдома ви, розуміється, всім скажете:

— Ні разу не промазав!

— А де ж качки?

— Посмажили й поїли! Дуже смачні! І все крижні!

Чекаючи на качку на перельоті, обов'язково читайте «Правила полювання на території УРСР». Особливо останню сторінку: «Розцінки за незаконно знищену дичину... Лось — 3000 карбованців, олень — 2000, качка — 200 крб.» Беручи до уваги, що качка на базарі коштує 10 крб., читати «Правила» більше ніж корисно.

Не забудьте обов'язково взяти з собою на полювання олівець.

От приїдете ви в те місце, де такого крижня, такого крижня (мільйон), а вам пастушки й скажуть:

— Нема тут, дядю, ніякої качки! Вибили! Вже з місяць, як бахкають!

— Хто бахкає?

— А я знаю?! Якісь погані люди, бо бахкають і покурить не дають. Дайте цигарку!

Коли ви це від пастушків почуєте, обов'язково роз-

питайте, хто «бахкає», хто порушив закон, беріть олівця і запишіть. Жодного випадку не залишайте нев'ясяченим.

УДООР має всіх браконьєрів і порушників притягти до відповідальності.

Наш мисливський обов'язок: полювати, оберігаючи дичину, і, полюючи, оберігати її.

Ні пера вам ні пуху, дорогі товариші по пр-р-ристр-р-расті!

П Р И М І Т Ь И

Шостий том творів Остапа Вишні складається з політичних фейлетонів, гуморесок, мисливських усмішок та нарисів-рецензій, створених у 1947—1951 роках. В цей час письменник активно друкується в журналі «Перець» та газеті «Радянська Україна», публікує свої твори також у журналі «Дніпро», в газетах «Київська правда», «Вінницька правда» та в ряді інших видань. В перекладі на російську мову твори Остапа Вишні друкуються в журналах «Крокодил» та «Советская Украина», в газетах «Правда Украины», «Ленинское знамя», «Литературная газета». Окремими виданнями виходять збірки «Зенітка». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1947 р.; «Весна-красна». Вишневі усмішки, «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Збірка фейлетонів», К., Держполітвидав УРСР, 1950 р.; «Молоді будьмо!» (Усмішки), К., «Молодь», 1951 р. В цей час виходить перше післявоєнне видання творів письменника в перекладі на російську мову — «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

В ці роки письменник багато подорожує, виступаючи в складі письменницьких бригад перед трудящими Львівщини та Донбасу, Харкова та Київської області, Поділля та Причорномор'я. Влітку 1947 року Остап Вишня в складі виїзної редакції газети «Радянська Україна» відвідав «Запоріжбуд». На основі баченого й пережитого він створив цикл нарисів «Запорожці», написав твори «Пошана і любов», «Про ентузіастів», «Почуття справжнього братерства», «Проект, план, графік». Навесні 1948 року письменник побував у прославленому колгоспі імені XXI з'їзду КПРС (тоді колгосп імені Будьонного) на Одещині і написав нарис «У Макара Онисимовича Посмітного», гумореску «Про пшеницю, про зайця й про чистоту».

Влітку 1951 року письменник взяв участь у Декаді українського мистецтва і літератури в Москві. Він виступає перед робітниками автомобільного заводу, перед студентами Московського державного університету імені Ломоносова.

В листопаді 1949 року громадськість Радянської України відзначала шістдесятиріччя з дня народження Остапа Вишні. В ті дні гуморист записував у своєму щоденнику:

«Шістдесят літ! І мені здається, що хтось десь прожив оті шістдесят літ, а не я! Невже я вже такий старий?»

Який тягар — шістдесят літ!

Іноді так хочеться «підскочити», «перевернутись», пограти в покотьола... А подумаєш: шістдесят літ. І... зупинишся. Скажуть же: — Старий збожеволів!

А я ніяк не збожеволів,— мені не хочеться бути старим, і я ним ніколи не буду».

Значна частина творів Остапа Вишні цього періоду в окремих

виданнях досі не друкувалась. Ряд гуморесок за життя письменника не було опубліковано і в цьому виданні подається за рукописами.

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1947—1951

І чорт відмовляється. Вперше надруковано в газеті «Радянський селянин», 1 січня 1947 р. Твір опубліковано в збірці «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. Друкується за газетним текстом.

Уссурійські коропи. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 26 січня 1947 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Мандатарії. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 3, стор. 2. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Приводом до написання фейлетону послужив виступ глави уряду Південно-Африканського Союзу фельдмаршала Сметса на прес-конференції в лютому 1947 р. Фельдмаршал заявив, що він «категорично спростовує злісні вигадки деяких газет, ніби англійські підприємці морять голодом шахтарів-туземців». Фельдмаршал документально довів, що «туземним робітникам видається щоденно по мисці маїсової каші «мілі-мілі». Двічі на тиждень їм дозволено споживати 40—50 грамів висококалорійного м'яса та риби.

Сметс, Ян-Християн — політичний діяч Південно-Африканського Союзу, фельдмаршал англійської армії.

Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся. В періодичних виданнях твір не друкувався. В рукописі зазначено дату написання: «28/II 47». Фейлетон включався в такі видання: «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «А народ війни не хоче», К., «Радянська Україна», 1952 р., Бібліотека «Переця», № 5; «Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся», К., Держлітвидав України, 1952 р.; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Самостійний смітник», К., Держлітвидав України, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Сатира и юмор», М., 1955 р., стор. 158—163; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 288—294.

«Чудило». Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 4, стор. 6. Твір опубліковано в книзі «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р. Друкується за текстом журналу.

Дідів прогноз. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 28 березня 1947 р. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.; «Зенітка». Бібліотечка оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в книзі «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 375—378.

Роди, земле, жито, пшеницю... Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 5. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Весняне. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 7, стор. 5. Твір опубліковано в збірці «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. Друкується за текстом журналу.

Весна-красна. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 1 травня 1947 р. Твір опублікований в таких виданнях: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 341—345.

Недалечко... недалечко... Вперше з підзаголовком «Може, й жарт, але не фантазія» надруковано в «Літературній газеті», 8 травня 1947 р. Твір опубліковано в таких виданнях: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Зенітка». Бібліотечка оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р. В перекладі на російську мову опубліковано в книзі «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, стор. 346—348.

«Птахівництво». Вперше надруковано в газеті «Тваринництво України», 7 червня 1947 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Сватання та... Вперше надруковано в газеті «Київська правда», 8 червня 1947 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Іспит. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 12, стор. 4. Твір включено в збірку «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р. Друкується за текстом журналу.

Запорозжці. Твір складається з трьох частин. Перша під назвою «Запорізька сталь» вперше надрукована в газеті «Радянська Україна», 22 червня 1947 р. В кінці її зазначено час і місце написання: «Червень, 1947 р. Запоріжбуд». Друга частина твору під заголовком «Запорозжці» вперше надрукована в газеті «Радянська Україна», 24 червня 1947 р. В кінці її зазначено час і місце написання: «Червень, 1947 р. Запоріжбуд». Третя частина циклу під назвою «Люди! З великої літери!» вперше надрукована в журналі «Україна», 1947 р., № 8, стор. 14—15. В кінці її зазначено час і місце написання: «Червень, 1947 р. Запоріжбуд».

Твір «Запорозжці» включався в такі видання: «Весна-красна. Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч. Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р., «Молоді будьте!» (Усмішки), К., «Молодь», 1951 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в таких збірках: «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фелетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р. В перекладі на азербайджанську мову надруковано в книзі «Подарунок». Вірші та оповідання українських радянських письменників, Баку, 1954 р., стор. 251—263.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 327—340.

«Наслаження». Вперше надруковано в журналі «Перець», 1947 р., № 17, стор. 4—5. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Чоботодержавна робота. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1947 р., № 1, стор. 4. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Куркулі. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1947 р., № 2, стор. 6. Твір включено у видання «Збірка фейлетонів», К., Держполітвидав УРСР, 1950 р. Друкується за текстом журналу.

Дещо про індивідуалізм. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1947 р., № 4, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

«Тепер я турок — не бандит». Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1947 р., № 5, стор. 2. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Фейлетоністи. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1947 р., № 9, стор. 4. Твір включено в збірку «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірках «Избранное», М., Гослитиздат,

1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р. Друкується за текстом журналу.

Солов'яча яєчня. Вперше надруковано в альманасі «Жайворонок», К., «Молодь», 1947 р. Включалось у видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Дітям», К., Дитвидав УРСР, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 329—332.

Змова. Вперше під рубрикою «3 неопублікованих творів» надруковано в журналі «Перець», 1958 р., № 3, стор. 2. В перекладі на російську мову опубліковано під рубрикою «Фельетон» і вказівкою «Публикується впервые» в газеті «Советская Россия», 4 січня 1958 р. Твір відноситься до початку 1948 р. В окремі видання не включався. Друкується за рукописом.

Говорила, балакала... Вперше з підзаголовком «Сценка» надруковано в газеті «Радянська Україна», 29 лютого 1948 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

«У ряді колгоспів...» — цитата з постанови колегії Міністерства сільського господарства УРСР від 2 лютого 1948 р. (газета «Радянська Україна», 6 лютого 1948 р.).

«А в неділю п'ю, п'ю...». Вперше надруковано в журналі «Перець», 1948 р., № 4, стор. 5. Твір включено в збірку «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р. Друкується за рукописом.

Радіореферат по-англійському. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1948 р., № 5, стор. 3. В кінці твору зазначено: «3 англійської переклав Остап Вишня». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «А народ війни не хоче», К., «Радянська Україна», 1952 р. Бібліотека «Перця», № 5. В перекладі на російську мову опубліковано в збірці «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р. Друкується за рукописом.

Зробіть перерву! Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 4 квітня 1948 р. В окремі видання твір не включався, Друкується за газетним текстом.

Весняний грім. В періодичній пресі та в окремих виданнях твір не друкувався. В рукописі визначено жанр: «Драматичний етюд на одну дію» та час написання: «8/IV 48». Друкується за рукописом.

«Стєжки-дорожки». Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 9 квітня 1948 р. В рукописі зазначено час написання: «31/III 48 р.» Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фелетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.; «Зенітка». Бібліотечка оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково журнальне видавництво, 1963 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в журналі «Крокодил», 1948 р., № 13, стор. 6—7, та в окремих виданнях:

«Эстрадный сборник», Сімферополь, 1948 р., стор. 127—129; «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1953 р. Библиотека «Крокодила», № 98; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «На родных просторах». Репертуарный сборник, М., 1954 р., стор. 86—88; «Сатира и юмор», М., 1955 р., стор. 116—119; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

В перекладі на чуваську мову гумореска надрукована в збірнику «Гумористичні оповідання», Чебоксари, 1955 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 383—386.

Як засмажити коропа. Вперше надруковано в газеті «Тваринництво України», 13 квітня 1948 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Дилда. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1948 р., № 8, стор. 2. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Збірка фейлетонів», К., Держполітвидав УРСР, 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в журналі «Крокодил», 1948 р., № 17, стор. 4, та в окремих виданнях: «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Сатира и юмор», М., 1955 р., стор. 13—15; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

В перекладі на чуваську мову гумореску опубліковано в збірнику «Гумористичні оповідання», Чебоксари, 1955 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 349—352.

Про бур'яни. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 14 квітня 1948 р. Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Вишневі усмішки. Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.)», К., Держлітвидав України, 1960 р.; «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р.; «Зенітка». Бібліотечка оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 390—392.

Каченята плачуть. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» з підзаголовком «Відкритий лист до прокуратури УРСР» надруковано в газеті «Радянська Україна», 28 квітня 1948 р. В кінці твору поставлено такий підпис: «Дикий Селезень-Крижень, неграмотний, а за його розписався Остап Вишня». В двотомному виданні творів Остапа Вишні (К., Держлітвидав України, 1956 р.) підзаголовок змінено — «Відкритий лист до прокурора УРСР». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видав-

ництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р.

В перекладі на російську мову опубліковано в збірці «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, М., «Молодая гвардия», 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 230—231.

Про пшеницю, про зайця й про чистоту. В періодичній пресі та окремих виданнях твір не друкувався. В кінці рукопису зазначено час і місце написання: «Квітень, 1948. Колгосп ім. Будьонного, Березівський р-н, Оещина» (нині колгосп імені ХХІ з'їзду КПРС).

Друкується за рукописом.

Директивна нарада. В періодичній пресі та в окремих виданнях українською мовою твір не друкувався. В рукописі зазначено час і місце написання: «4/VI 48. Станіонар ЦЛК. Київ».

В перекладі на російську мову опубліковано в журналі «Крокодил», 1948 р., № 19, стор. 5.

Друкується за рукописом.

Лобогрійка. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 13 червня 1948 р. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч» Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірнику «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 379—382.

У Макара Онисимовича Посмітного. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 18 червня 1948 р. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 369—374.

Нова порода. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 24 червня 1948 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Голова під парасолькою. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 9 липня 1948 р. Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Вибране» К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.

В перекладі на російську мову твір під заголовком «Тюта под зонтиком» опублікований в збірниках «Авторы «Перця». Выпуск второй, М., 1949 р., стор. 22—24; «Избранное», К., «Радян-

ський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.

В перекладі на чуваську мову гумореска опублікована в збірці «Гумористичні оповідання», Чебоксари, 1955 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 387—389.

Екіпировка мисливця. Вперше з підзаголовком «Із серії мисливських усмішок» надруковано в журналі «Україна», 1949 р., № 8, стор. 36—37. В рукописі зазначено час і місце написання: «12/VII 48 р. Ірпінь». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Мисливські усмішки», К., Держлітвидав України, 1958 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки. Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.)», К., Держлітвидав України, 1960 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірках «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1955 р. Бібліотека «Огонек», № 7; «Послушайте старика!», Юмористические рассказы, М., Детгиз, 1957 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, М., «Молодая гвардия», 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 232—237.

По-хазайському треба. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1948 р., № 14, стор. 4—5. Твір включено в збірку «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірці «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р. Друкується за текстом журналу.

«Соліст». Вперше надруковано в журналі «Перець», 1948 р., № 21, стор. 5. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Тридцять срібних. Вперше з підзаголовком «Історична розвідка» надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1948 р., № 1, стор. 7. Твір включався в такі видання: «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Самостійний смітник», К., Держлітвидав України, 1958 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірці «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 444—447.

Лис Микита. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1948 р., № 4, стор. 2. Твір включено в такі видання: «Збірка фейлетонів», К., Держполітвидав УРСР, 1950 р.; «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р.; «Вишневі усмішки», К., Держлітвидав України, 1962 р. Друкується за текстом журналу.

Це ми про сапачку. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей

України, 1948 р., № 6, стор. 6. Твір включено в збірку «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р.

Друкується за текстом журналу.

З крякухою на озері. Вперше надруковано в журналі «Україна», 1948 р., № 9, стор. 35—36. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «Молоді будьмо» (Усмішки), К., «Молодь», 1951 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Мисливські усмішки», К., Держлітвидав України, 1958 р.; «Зенітка». Бібліотечка оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1955 р. Бібліотека «Огонек», № 7; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 292—302; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, М., «Молодая гвардия», 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 211—220.

Про кури, про індики, про директорів і т. ін. Вперше з вказівкою «Друкується вперше» опубліковано в журналі «Перець», 1960 р., № 16, стор. 6—7. В кінці твору зазначено дату написання: «28/XI 1948 р.». В рукописі визначено жанр «Малий фейлетон». В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Твір написаний на листовне замовлення відповідального редактора газети «Радянська Україна». Написавши твір, Остап Вишня одіслав його до редакції з такою запискою:

«Посилаю про «поварів». Будь він проклят, викрутив мене всього. Не знаю, що вийшло. Прочитайте, будь ласка.

Коли треба правити, виправимо вкупі, коли — в кошик, кидайте самі.

Привіт!

Остап Вишня.

Тоді твір в газеті не був надрукований і на рукописі з зазначенням дати: «25/1 49 р.» з'явився запис: «Нігде не друковано. Написано по просьбі секретаря ЦК КП(б)У... А потім якось воно так тее... та так і замовкло».

Дер Галушка. В періодичній пресі та в окремих виданнях твір не друкувався. В рукописі зазначено час написання: «10/II 49». Друкується за рукописом.

Про Степана Олійника. Вперше надруковано в журналі «Дніпро», 1949 р., № 2, стор. 118—119. В рукописі зазначено час написання: «8/1 1949». Твір включався в такі видання: «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 391—394. Друкується за текстом цього видання.

Матч починається о 6-й... Вперше надруковано в журналі «Україна», 1949 р., № 7, стор. 34—35. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Ох і Мотря ж Карпівна! За часом написання твір належить до 1949 р. Вип опублікований в збірках «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Діла наші і діла наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.

В перекладі на російську мову гумореску опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Украинские рассказы», Л., 1954 р., стор. 55—59; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 205—210; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

В перекладі на молдавську мову гумореска надрукована в книзі «Українська новела», Кишинів, 1953 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 409—414.

А народ воювати не хоче. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1949 р., № 7, стор. 3. В рукописі зазначено дату написання: «25/III 49». Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «А народ воювати не хоче», К., «Радянська Україна», 1952 р. Бібліотека «Перця», № 5.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Молодежная эстрада», 1954 р., № 1, стор. 30—31; «Репертуарный сборник», Куйбышев, 1955 р., стор. 29—30.

В перекладі на азербайджанську мову надруковано в книзі «Подарунок». Вірші та оповідання українських радянських письменників, Баку, 1954 р., стор. 263—266.

Друкується за текстом видання «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.

Бур'яни — геть з поля! Вперше надруковано в «Блокноті агітатора», березень, 1949 р. Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна» (Вишневі усмішки), К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Нещасне кохання» (Усмішки), К., Держлітвидав України, 1956 р.; «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 45—48.

«Рости, рости ти, клен-дерево...». Вперше надруковано в журналі «Перець», 1949 р., № 8, стор. 3. В рукописі зазначено час написання: «28/III 49». Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах»,

т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований у збірках «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1955 р. Бібліотека «Огонек», № 7; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 120—122; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 396—398.

Весна і весна. Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1949 р., № 4, стор. 3. Твір включався в такі видання: «Весна-красна». Вишневі усмішки, К., «Радянська Україна», 1949 р.; «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Зенітка». Бібліотека оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 353—355.

Фіз-культ-ура! Вперше з підзаголовком «Усмішка» надруковано в газеті «Радянська Україна», 24 квітня 1949 р. В рукописі зазначено час і місце написання: «21/IV 1949. Київ». Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Зенітка». Бібліотека оповідання «На добрий вечір», Львів, Книжково-журнальне видавництво, 1963 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1953 р. Бібліотека «Крокодила», № 98; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 198—204; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. І, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 399—408.

Про Сергія Воскресенка. Вперше надруковано в журналі «Дніпро», 1949 р., № 6, стор. 118—119. В рукописі зазначено час написання: «8/V 1949». Твір включався в такі видання: «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 387—390. Друкується за текстом цього видання.

Цій статті передував написаний 13/IV 1949 р. ескіз про творчість Сергія Воскресенка.

Точна адреса. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 19 липня 1949 р. Твір вклю-

чався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р. Друкується за рукописом.

Тюрма-санаторій. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна» 12 серпня 1949 р. Твір включався в такі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «А народ війни не хоче», К., «Радянська Україна», 1952 р. Бібліотека «Перця», № 5; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.

Друкується за газетним текстом.

Еріх фон Манштейн — військовий злочинець, фельдмаршал гітлерівської армії. Англійські та американські імперіалісти всіляко оберігали фельдмаршала від суду і оголосили збір коштів на оборонця Манштейна. Ці факти, про які писала наша преса, лягли в основу твору «Тюрма-санаторій».

Господарі. Вперше з підзаголовком «Оповідання» опубліковано в газеті «Колгоспне село», 21 серпня 1949 р. Твір включався в окремі видання: «Вишневі усмішки» (Вибрані), К., Держлітвидав України, 1950 р.; «День і ніч». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1950 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, Держлітвидав України, 1956 р. В перекладі на російську мову оповідання опубліковано в таких виданнях: «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 7—12.

Людина з великої літери. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1949 р., № 13, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Тільки вітаємо й поздоровляємо. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1949 р., № 14, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

В сім'ї вольній, новій... Вперше надруковано в газеті «Вінницька правда», 10 вересня 1949 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Іван Явір. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1949 р., № 19, стор. 3. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Кочівники. Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 31 грудня 1949 р. В рукописі зазначено час написання: «29/ХІІ 49». Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське облас-

не видавництво, 1958 р.; «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р.

В перекладі на російську мову опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 16—18; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 393—395.

* * («Не зовсім чітко вже пам'ятається...») Твір належить до

1949 р. Вперше під рубрикою «3 неопублікованих творів» під заголовком «Перша подорож» надруковано в журналі «Перець», 1956 р., № 21, стор. 2. Твір включався в такі видання: «Привіт! Привіт!», К., «Радянський письменник», 1957 р.; «Дітям», К., Дитвидав УРСР, 1958 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.

В перекладі на російську мову гумореску опубліковано в збірці «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники. М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за рукописом.

Археологія з географією. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 7 січня 1950 р. В перекладі на російську мову твір опубліковано в «Избранном», К., «Радянський письменник», 1951 р. Друкується за газетним текстом.

Приводом до написання цього твору були диверсійно-шпигунські вилазки американських паліїв війни на кордонах Адену та Йемену. Ці військові демарші прикривались «мирними» науково-археологічними та науково-географічними експедиціями. Насправді ж імперіалістичні заправили мали зовсім інші наміри. Вже в той час газети повідомляли, що, «за відомостями з офіціальних американських джерел, головна мета цієї «місії» полягає не в археологічних розкопках, а в розвідці родовищ урану та іншої стратегічної сировини, а друга «місія» прямує в Єгипет, в район Сінайських гір, для зйомки і складання військових карт цього району» («Радянська Україна», 5 січня 1950 р.).

У ніч під Новий рік. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 8 січня 1950 р., надруковано в газеті «Червоний прапор» (Ржищів), 1 січня 1958 р. В рукописі твір озаглавлено «Про охорону колгоспного добра», зазначено час та місце написання: «6/І 50. Київ». Скорочений варіант надруковано у відривному календарі за 17 грудня 1955 р. На першій сторінці цього варіанта рукою Павла Михайловича написано: «Для календаря. 1954 р. Лютий.— О. В.» Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна» Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Вишневі усмішки». Вибрані гуморески та фейлетони (1921—1955 рр.), К., Держлітвидав України, 1960 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Юмористи-

ческие рассказы», М., «Правда», 1955 р. Библиотека «Огонек», № 7; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Усмішка опублікована в збірках «Молодіжні вечори». Репертуарний збірник, К., 1955 р., стор. 114—116. Російською мовою в книгах «Сборник». Репертуар для естрады. Випуск 3, М., 1955 р., стор. 29—32; «Молодежная эстрада», К., 1955 р., № 4, стор. 17—18; «Сатира и юмор». Сборник, М., 1955 р., стор. 113—116; «Навстречу фестивалю молодежи». Репертуарный сборник, Томск, 1956 р., стор. 43—46; в журналі «Дружба народов», 1964 р., № 4, стор. 282—283.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 415—417.

Остап Вишня згадував, як було написано цей твір:

«Есть у мене усмішка (чи хай буде фейлетон), що зве-
ється: «У ніч під Новий рік». Матеріалом для цієї усмішки
прислужився той життєвий факт, що по багатьох наших
колгоспах голови колгоспів, щоб повлаштувати на ле-
гесеньку роботу своїх родичів, кумів, сватів і т. д.,— при-
значають їх сторожамі.

В одному колгоспі було виявлено по штату цілих ві-
сімнадцять сторожів. Явище, розуміється, ненормальне, яке
межує із злочином. Треба було висміяти це явище, зверну-
ти на нього громадську увагу, винести його на людське
посміховисько і, таким чином,— припинити» («Твори в 2-х
томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 365),

Самохідна комора. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 13 січня 1950 р. В рукописі гумореску названо «Про самоходну комору», зазначено дату написання: «11/І 50». Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Діла наші і діла не наші», К., Держлітвидав України, 1953 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в книгах «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 438—440.

По ревізії. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 18 січня 1950 р. Твір включався у видання «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р.

В перекладі на російську мову гумореска надрукована в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат,

1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 435—437.

«Зоре моя вечірняя...». Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 27 січня 1950 р. Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в журналах «Крокодил», № 11, 1950 р., стор. 5; «Октябрь» (Кишинів), 1952 р., № 3; в збірках «Сатира и юмор», М., 1954 р., № 33, стор. 90—93; «Художественная самодеятельность», М., 1955 р., стор. 147—150; «Сатира и юмор», М., 1955 р., стор. 9—12; «Репертуарный сборник», выпуск 7, Томськ, 1956 р., стор. 19—22; «Репертуарный сборник», Владивосток, 1957 р., № 1, стор. 24—27; в окремих виданнях творів письменника: «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Рассказы и фельетоны», М., «Советский писатель», 1953 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1953 р., Бібліотека «Крокодила», № 98; «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Юмористические рассказы», М., «Правда», 1955 р., Бібліотека «Огонек», № 7; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

В перекладі на чуваську мову твір опублікований в збірці «Гумористичні оповідання», Чебоксари, 1955 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 422—425.

Федько Зошит. Вперше з визначенням жанру «Гумореска» надруковано в журналі «Піонерія», 1950 р., № 1, стор. 12. Твір включався в збірки «Великі ростіть». Усмішки, К., «Молодь», 1955 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Дітям», К., Дитвидав УРСР, 1958 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову опубліковано в збірках «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Послушайте старика!», Юмористические рассказы (для старшего и среднего возраста), М., Детгиз, 1957 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 297—299.

Кукурудза і сало. Вперше під рубрикою «Малий фейлетон» надруковано в газеті «Радянська Україна», 11 квітня 1950 р. Згодом, 5 березня 1955 р., гумореска була передрукована в газеті «Вільне життя» та в газеті «Шлях Ілліча» (Березань), 22 березня 1962 р. В рукописі гумореска озаглавлена «Про сало», зазначено час і місце написання: «8/IV 50. Київ». Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Нещасне кохання». Усмішки, К., Держлітвидав України, 1955 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України,

1956 р.; «Усмійки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову опубліковано в журналі «Крокодил», 1955 р., № 5, стор. 14; в газеті «Сельское хозяйство», 24 лютого 1955 р., та в збірках «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 432—434.

«Ростіть, ростіть...» Вперше надруковано в газеті «Радянська Україна», 12 травня 1950 р. Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмійки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований в збірці «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 418—421.

Як вовки голову з'їли. Вперше надруковано під заголовком «Історія з бур'янами» в газеті «Радянська Україна», 18 травня 1950 р. В перекладі на російську мову твір опублікований в книзі «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за рукописом.

«Погодинний графік» тітки Секлети. Вперше надруковано в журналі «Культурно-освітня робота», 1950 р., № 6, стор. 52—53. Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1951 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмійки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «А в неділю п'ю, п'ю...», К., «Молодь», 1962 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. I, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 429—431.

«Калиновий Гай». Вперше надруковано в журналі «Україна», 1950 р., № 6, стор. 36—37. В рукописі зазначено час написання: «10/V 50». Твір включався у «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р. Друкується за цим виданням, стор. 369—374.

Іду до Москви. За часом написання твір відноситься до лютого 1950 р. Він включався в збірки «Усмійки», К., «Радянський письменник», 1955 р.; «Репертуарна збірка для агіткультбригад», К., 1955 р., стор. 15—19; «Репертуарный сборник» (К фестивалю советской молодежи), Одеса, 1956 р., стор. 13—16.

Подається за рукописом.

Трагедія в джунглях. Вперше під рубрикою «Фейлетон» надруковано в журналі «Сучасне і майбутнє», 1950 р., № 5, стор. 39—40. Твір опубліковано в збірці «А народ війни не хоче», К., «Радянська Україна», 1952 р. Бібліотека «Перця», № 5. В перекладі на російську мову фейлетон опубліковано в збірці «Избранное», К., «Радянський письменник», 1951 р.

Друкується за текстом журналу.

«Калиновая Роща». Вперше з підзаголовком «Привітальна усмішка» надруковано в газеті «Радянська Україна», 9 червня 1950 р. Твір включався в книги «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р. Друкується за цим виданням, стор. 375—378.

До рукопису цієї рецензії додано на окремому аркушику написані з обох боків чорнилом і олівцем такі нотатки:

«К а л и н о в а я Р о щ а»

1) Гай — Роща

2) Краще живе Ковшик —
товща

3) Гірше — Романюк!

4) Дівчатка, як люблять —

С о я ш н и к — Петрицький (III)

Виховувалися ми на сояшниках

— і от сояшник — колективи!!

О. Є. Корнійчук у нас «Гай»,

а в Москві «Роща»

що краще?

обое!»

На звороті зроблено такий запис:

Іг. Іл.— Х л е с т а к о в

Ну, знаєте?!

таку стерву показувати

треба бути — високих

акторських якостей —

щоб показати так

с т е р в у»

Іг. Іл.— Ігор Ільїнський.

Тяжка хвороба. Вперше надруковано з підзаголовком «Гумореска» в «Блокноті агітатора». Відділ пропаганди і агітації ЦК КП(б)У. Видавництво ЦК КП(б)У, «Радянська Україна», 1950 р., № 13 (139), стор. 53. В рукописі зазначено час написання: «24/VI 50». Твір включався в збірки «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в журналі «Молодой колхозник», 1954 р., № 8, стор. 24; в збірниках «Сатира и юмор», М., 1955 р., стор. 123—126; «Молодежная эстрада», К., 1956 р., № 4, стор. 35—36; в окремих виданнях творів письменника: «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 1, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 426—428.

Правда очі коле. Твір написано для канадських читачів. В рукописі на першій сторінці рукою автора зазначено: «До Канади», а в кінці твору вказано місце і час написання: «УРСР. Київ. Квітень, 1950». Вперше надруковано в канадській прогресивній газеті «Українське слово», 21 червня 1950 р., та «Українське життя», 22 червня 1950 р. Твір також було опубліковано в журналі «Пе-

рець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1950 р., № 7, стор. 3—4. В окремі видання не включався. Друкується за рукописом.

Гвоздика. Вперше з визначенням жанру «Оповідання» надруковано в журналі «Барвінок», 1950 р., № 8, стор. 3—4. В рукописі твір названо «Єсть у мене топір, топір». На першій сторінці рукою автора написано «Для «Барвінка», 10/V 50. О. В.». В кінці рукопису зазначено: «5—10/V 50. Київ». Твір включався у видання «Ілід сонцем Батьківщини», Антологія української літератури для дітей, К., Дитвидав УРСР, 1951 р., стор. 84—86; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Дітям», К., Дитвидав УРСР, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 309—312.

«Коли гостював у нього на острові Капрі...» — М. М. Коцюбинський (1864—1913) часто бував у Максима Горького, коли перебував на острові Капрі в 1909—1911 рр.

А куди американське? Вперше надруковано в журналі «Перець», видання газети «Радянська Україна» для західних областей України, 1950 р., № 3, стор. 2. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Ростіть щасливі (Привітальна усмішка). Вперше надруковано в газеті «Закарпатська правда» (Ужгород), 28 червня 1950 р. В рукописі зазначено час і місце написання: «Червень, 1950 р., Київ». В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Василь Іванович. Вперше з підзаголовком «Оповідання» надруковано в журналі «Барвінок», 1950 р., № 12, стор. 8—9. В рукописі зазначено час написання: «19/X 50». Твір опубліковано в книзі «Під сонцем Батьківщини», Антологія української літератури для дітей, К., Дитвидав УРСР, 1951 р., стор. 87—89; в окремих виданнях творів письменника: «Молоді будьмо» (Усмішки), К., «Молодь», 1951 р.; «Великі ростіть» (Усмішки), К., «Молодь», 1955 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.; «Дітям», К., Дитвидав УРСР, 1958 р.

В перекладі на білоруську мову твір опубліковано в журналі «Маладосць», 1953 р., № 5, стор. 7—8.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 288—292.

Проліски. Твір написано в 1950 р. Надруковано посмертно в журналі «Дніпро», 1963 р., № 2, стор. 72—75.

В окремі видання гумореска не включалась. Друкується за рукописом.

* * («Ми познайомилися так...»). Твір написано в 1950 р. Досі не друкувався. Подається за рукописом.

Київ (Текст до музичного огляду). Твір написано 20 жовтня 1950 р. Досі не друкувався. Друкується за рукописом.

«Земля міняє на очах...» — рядки з поезії М. Т. Рильського «Україна».

«Гємо чай у далай-лами». — Далай-лама — глава ламаїтської церкви в Тибеті.

«Ой Дніпре, мій Дніпре...» — рядки з поеми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки».

«Ой Днепро, Днепро» — рядки з твору Є. Долматовського «Пісня про Дніпро».

«Роботящим умам, Роботящим рукам...» — рядки з поезії Т. Г. Шевченка «Молитва».

Многая літа поетові! Вперше надруковано в журналі «Дніпро», 1951 р., № 1, стор. 69—71. В окремому виданні твір не включався. Друкується за рукописом.

Крім цієї статті, в архіві письменника збереглося таке ювілейне привітання Павлу Григоровичу Тичині з нагоди його 60-річчя:

«Многая літа поетові!

У тім-то й сила поетова, в тім-то й слава Ваша, що, збагнувши, чого скриплять і ридать дерева під вітром, кому усміхаються рожі червоні, та не тільки збагнувши, а й народові про все це пісенним словом розповівши, — він, поет, пішов далі, далі — у громадську, у буряну путь, щоб з певним правом громово, на повний голос сказати:

«За всіх скажу, за всіх переболію!»

Живить, поете! На радість народові, на славу Радянської Літератури!

Довгого Вам, Павле Григоровичу, віку та журавлиного Вам крику! 27/1 51 р.

Київ».

Зимовий день. Вперше з підзаголовком «Оповідання про В. І. Леніна» надруковано в журналі «Барвінок», 1951 р., № 1, стор. 3—4. В рукописі зазначено час і місце написання: «25/XI 50. Київ». Твір включався в такі видання: «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 315—318.

Як ковбаса та... Вперше з визначенням жанру «Гумореска» надруковано в газеті «Колгоспне село», 3 лютого 1951 р. В рукописі зазначено дату написання: «7/1 1951 р.» Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Нещасне кохання» (Усмішки), К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опублікований у збірнику «Думи мої, думи мої...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 37—41.

Справи курячі. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1951 р., № 5, стор. 8. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Американський рай. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1951 р., № 6, стор. 3. В окремому виданні твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Народна гордість. Вперше з підзаголовком «Етюд» під назвою «Люди, гордість наша» надруковано в журналі «Вітчизна», 1951 р., № 5, стор. 120—128. Під назвою «Народна гордість» твір опубліковано в збірках «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р., «Нещасне кохання» (Усмішки), К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірці «Думи мої, думи мої...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1958 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 13—32.

Травень. Вперше під рубрикою «Фейлетон» з підзаголовком «Літературна усмішка» надруковано в журналі «Україна», 1951 р., № 5, стор. 31. В окремі видання твір не включався. Друкується за текстом журналу.

Лебідь. Вперше з підзаголовком «Із мисливських усмішок» надруковано в журналі «Піонерія», 1951 р., № 5, стор. 29—31. Твір включався в такі видання: «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Великі ростіть» (Усмішки), К., «Молодь», 1955 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірках «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Охотничьи усмешки», М., «Правда», 1957 р. Бібліотека «Крокодила», № 155; «Послушайте старика!» Юмористические рассказы (для старшего и среднего возраста), М., Детгиз, 1957 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, «Молодая гвардия», 1958 р.; «Думи мої, думи мої...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 238—243.

Рідна столиця. Вперше під назвою «Любїть своє місто» надруковано в газеті «Вечірній Київ», 1 червня 1951 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за рукописом.

Жарти. Вперше надруковано в спеціальному випуску «Блокнота агітатора» для сільських агітаторів, присвяченому збиранню врожаю і хлібозаготівлям 1951 р., відділ пропаганди і агітації ЦК КП(б) України, червень 1951 р. Твір включався в такі видання: «Мудрість колгоспна». Вишневі усмішки, К., «Радянський письменник», 1952 р.; «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Нещасне кохання» (Усмішки), К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в збірці «Думи мої, думи мої...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 42—44.

Талант. Вперше надруковано в журналі «Перець», 1951 р., № 11, стор. 2—3. В рукописі твір названо «Народні таланти». Він

включався у видання «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р. В перекладі на російську мову усмішка опублікована в збірці «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 33—36.

Удар! Іще удар! Вперше надруковано в журналі «Україна», 1951 р., № 7, стор. 34—35. В рукописі зазначено дату написання: «5/VI 1951». В окремі видання твір не включався. Друкується за рукописом.

Хай росте! Вперше під рубрикою «Фейлетон» надруковано в газеті «Радянський спорт», 22 липня 1951 р. В окремі видання твір не включався. Друкується за газетним текстом.

Короп. Вперше під заголовком «3 циклу «Мисливських оповідань» надруковано в журналі «Перець», 1952 р., № 12, стор. 10. В рукописі зазначено дату написання: «26/VI 51 р.» Твір включався в такі видання: «Вибране», К., Держлітвидав України, 1954 р.; «Отак і пишу», Бібліотека українського оповідання, К., «Радянський письменник», 1954 р.; «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р.; «Мисливські усмішки», К., Держлітвидав України, 1958 р.; «Усмішки», К., Держлітвидав України, 1958 р.; «Усмішки», Ужгород, Закарпатське обласне видавництво, 1958 р.

В перекладі на російську мову твір опубліковано в журналах «Советская Украина», 1952 р., № 2, стор. 125—126; «Крокодил», 1956 р., № 29, стор. 6—7. В окремих виданнях творів письменника: «Избранное», М., Гослитиздат, 1955 р.; «Избранное», М., Гослитиздат, 1958 р.; «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, «Молодая гвардия», 1958 р.; «Думы мои, думы мои...». Рассказы, фельетоны, дневники, М., «Советский писатель», 1959 р.

Друкується за текстом видання «Твори в 2-х томах», т. 2, К., Держлітвидав України, 1956 р., стор. 244—247.

Ні пера ні пуху! Вперше надруковано в газеті «Вечірній Київ», 27 липня 1951 р. Твір включався у видання «Мисливські усмішки», К., Держлітвидав України, 1958 р. В перекладі на російську мову опубліковано в збірках: «Послушайте старика!» Юмористические рассказы (для старшего и среднего возраста), М., Детгиз, 1957 р.; «Ни пуха вам, ни пера». Охотничьи рассказы, М., «Молодая гвардия», 1958 р.

УДООР — Украинское добровольное общество охотников и рыболовов.

Друкується за газетним текстом.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

Остап Вишня на ставку в Голосієві. <i>Фото 1950 р.</i> . . .	16—17
Остап Вишня. <i>Фото 1951 р.</i>	112—113
Телеграма від «Крокодила» в зв'язку з шістдесяти- літтям письменника	160—161
Остап Вишня. <i>Фото 1955 р.</i>	240—241
Остап Вишня і Максим Рильський на полюванні . . .	320—321
Видання творів Остапа Вишні	368—369

З М І С Т

ФЕЙЛЕТОНИ, ГУМОРЕСКИ, УСМІШКИ 1947—1951

І чорт відмовляється...	7
Уссурійські коропи	10
Мандатарії	12
Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся	13
«Чудило»	20
Дідів прогноз	23
Роди, земле, жито, пшеницю...	27
Весняне	31
Весна-красна (У Ганни Денисівни Кошової)	34
Недалечко... недалечко... <i>(Може, й жарт, але не фантазія)</i>	39
«Птахівництво»	42
Сватання та...	44
Іспит	46
Запорожці	50
«Насладження»	64
Чоботодержавна робота	67
Куркулі	69
Дещо про індивідуалізм	71
«Тепер я турок — не бандит»	73
Фейлетоністи	75
Солов'яча яечня	78
Змова	81
Говорила-балакала... <i>(Сценка)</i>	85
«А в неділю п'ю, п'ю...»	87
Радіореферат по-англійському	90
Зробіть перерву!	92
Весняний грім <i>(Драматичний етюд на одну дію)</i>	95
«Стіжки-дорожки»	98
Як засмажити коропа	102
Дилда	104
Про бур'яни	108
Каченята плачуть. <i>Відкритий лист до прокурора УРСР</i>	111
Про пшеницю, про зайця й про чистоту	113
Директивна нарада	116
Лобогрійка	120
У Макара Онисимовича Посмітного	124
Нова порода	130
Голова під парасолькою	133
Екіпіровка мисливця	136

По-хазяйському треба	142
«Соліст»	145
Тридцять срібних (<i>Історична розвідка</i>)	148
Лис Микита	152
Це ми про сапачку	156
- З крякухою на озері	159
Про кури, про індики, про директорів і т. ін.	170
Дер Галушка	174
Про Степана Олійника	179
Матч починається о 6-й...	183
Ох і Мотря ж Карпівна!	185
А народ воювати не хоче	191
Бур'яни — геть з поля!	195
«Рости, рости ти, клен-дерево...»	199
Весна і весна	202
Фіз-культ-ура!	205
Про Сергія Воскресенка	215
Точна адреса	219
Тюрма-санаторій	221
Господарі	223
Людина з великої літери	229
Тільки вітаємо й поздоровляємо	233
В сім'ї вольній, повій...	236
Іван Явір	238
Кочівники	242
* * (<i>«Не зовсім чітко вже пам'ятається...»</i>)	245
Археологія з географією	250
- У ніч під Новий рік	252
Самохідна комора	255
- По ревізії	258
«Зоре моя вечірняя...»	261
Федько Зошит (<i>Сумний жарт</i>)	265
Кукурудза і сало	268
«Ростіть, ростіть...»	271
Як вовки голову з'їли	275
«Погодинний графік» тітки Секлети	279
«Калиновий Гай»	282
Іду до Москви	288
Трагедія в джунглях	292
«Калинова Роща» (<i>Привітальна усмішка</i>)	295
Тяжка хвороба	299
Правда очі коле	302
Гвоздика	306
- А куди американське?	310
Ростіть шасливі (<i>Привітальна усмішка</i>)	313
Василь Іванович	315
Проліски	321
* * (<i>«Ми познайомилися так...»</i>)	326
Київ. Текст до музичного огляду	328
Многая літа поетові!	337
Зимовий день	341

Як ковбаса та...	346
Справи курячі	351
Американський рай	353
Народна гордість	356
Травень	375
Лебідь	380
Рідна столиця	386
Жарти	388
Таланти	391
Удар! Іще удар!	395
Хай росте!	399
Короп	402
Ні пера ні пуху!	406
ПРИМІТКИ	409
Список ілюстрацій	432

ОСТАП ВИШНЯ
Сочинення в семи томах
Том 6
(На українском языке)

*

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *С. А. Захарова*
Художник *К. К. Калугін*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Є. А. Зіскіндер*
Коректор *С. Л. Коба*

*

Виготовлено в Київській книжковій друкарні № 4
Державного комітету Ради Міністрів УРСР по пресі,
Київ, пл. Калініна, 2.

Лінотипісти *Є. Т. Морозова, В. О. Поляков*
Верстальник *І. Й. Баласова*
Друкарі *Яценко Л. П., Сенькович С. М.*
Керівник палітурно-брошурувальних процесів *Ф. А. Подольська*

*

БФ 35387. Здано на виробництво 21/IX 1964 р.
Підписано до друку 11/XII 1964 р.
Формат паперу 84×108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 13,625.
Умовн. друк. арк. 22,345 + 6 вкл. Обліково-видавн. арк. 20,532.
Ціна 96 коп. Замовлення 663. Тираж 20 000.
Т, П.—1965 — поз. 20.